

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ
OCAK-ŞUBAT 2019 SAYI: 18 FİYAT: 15TL

GERÇEK SERİ KATİLLER

KARİNDEŞEN
BELA KISS
JOSEPH
VACHER

ISSN 2149-9950

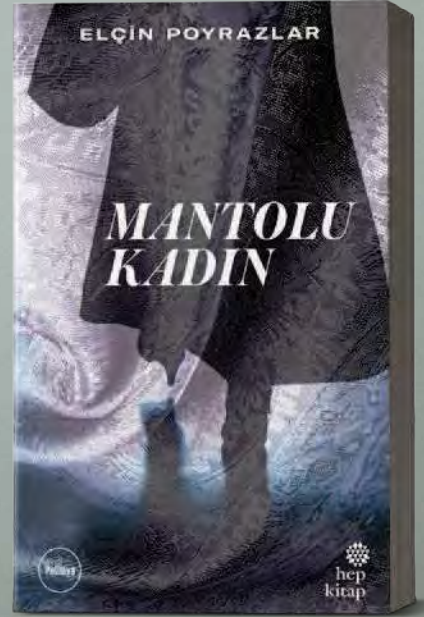
9 772149 995004

ÖZEL RÖPORTAJ

BAHADIR İNCE /// Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://arantey.org> YİĞİT ÖZŞENER

“Birbirimize tutunarak çıkacaktık içinde olduğumuz çukurdan...”

Elçin Poyrazlar'ın sürükleyici diliyle kadına şiddet, insan psikolojisi ve toplumsal baskı gibi derin konuları harmanlayan, soluksuz okunacak bir polisiye...

Fotoğraf: Khalid Eid

hep_kitap
hep_kitap
hepkitapp
hepkitap.com.tr

Genel Dağıtım **PUNTO**

hep
kitap

Karindeşen Jack, Zodyak, Locusta, Aileen Wuornos, Bela Kiss... Listeye pek çok isim eklenebilir. Bu isimlerin ortak noktaları, kurgu karakterler değil gerçek seri katiller olmaları; pek çok insanı vahşice ve soğukkanlılıkla katlettiler. Kapak dosyamızda işleyemeyeceğimiz kadar çok seri katilin olduğu bir dünyada yaşıyoruz maalesef; bu nedenle bu sayıdaki odak noktamız, işledikleri cinayetler nedeniyle bir kurgu esere (romana/filme/diziye) konu olmuş gerçek seri katiller... Her zamanki gibi kurgu, hayatı takip ediyor. Ve bazı durumlarda gerçek dünyadaki kötülükler, adaletsizlikler kurgunun sınırlarını zorluyor. “Gerçekten Kurguya: Seri Katiller” dosyamızdaki yazıları okuduğunuzda buna hak vereceğinizi düşünüyorum.

Kapak dosyamız için Fulya Turhan, Karindeşen Jack’in hâlâ gizemini koruyan tarihini ve Patricia Cornwell’in Karindeşen Jack’in kim olduğunu tespit etmek için yıllardır yaptığı detaylı çalışmaları inceledi. Batuhan Cantürk, *From Hell* çizgi romanı bağlamında Karindeşen’le ilgili diğer ihtimallerin peşine düştü. Yakalanamayan gerçek seri katil denilince akla gelen diğer isim: Zodyak. Saniye Çancı Çalışaneller, Zodyak’ın izini sürdü; ilk cinayetten soruşturmanın yıllar içinde hangi noktaya geldiğini, hatta yapay zekanın Zodyak’ın kim olduğunu bulup bulamayacağını derinlemesine inceledi. Ratcliffe Yolu cinayetleri, yine ilginç konulardan biri. Berkem Sağlam, cinayetlerden sorumlu tutularak idam edilen John Williams’ın masumiyetinin o dönemde ve bugün nasıl tartışıldığını irdeledi. Oytun Özgür, belki de çok azımızın hâkim olduğu seri katillere odaklandı: İlkçağdan günümüze onlarca romana, filme konu olan Fransa’daki seri katiller... Ercan Akbay, kim olduğu bilinen ama asla yakalanamayan, yakalansa da bir şekilde firar eden gerçek seri katilleri yazdı. Okuduğumuz, izlediğimiz polisyelerde sık sık karşımıza çıkan gerçek seri katillerin hangi cinayetleri, hangi dönemde ve koşullarda işlediklerini; dönemin bilim ve teknolojisiyle soruşturmaların nasıl yürütüldüğünü; gerçek seri katillerin, yazarların, yönetmenlerin gündemine hangi tartışmalarla girdiklerini dosya yazılarında tüm detaylarıyla bulabilirsiniz.

Yeni bir yılı karşılamaya hazırlanırken cinayetlerin, katillerin sadece kurgu eserlerde kalması dileğiyle!

Türkiye’nin tek polisiye kültür dergisi 221B, 18. sayısıyla 3. yılını doldurmuş oluyor. 3 yıl, 1500 sayfadan fazla polisiye yayın anlamına geliyor. Pek çok romana, yazara, filme, diziye hatta bilgisayar ve video oyunlarına dair nitelikli yazılar, incelemeler, röportajlar yayımladık. 3 yıldır her sayımızı merakla, heyecanla bekleyen; eleştirilerini, katkılarını eksik etmeyen okurlarımıza, yazarlarımıza destekleri için teşekkür ediyoruz. Darısı 30. yılımıza, darısı 15000 sayfa polisiye yayına!

221B, Sayı 18, Aralık 2018-Ocak 2019

İki Aylık Süreli Yayın

Editör:

Fulya Turhan

fulya@mylosyayingrubu.com

Özlem Özdemir

ozlem@mylosyayingrubu.com

Ufuk Kaan Altın

kaan@mylosyayingrubu.com

Yoldaş Özdemir

yoldas@mylosyayingrubu.com

Kapak Tasarım: Cansu Özçömert

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam: Yoldaş Özdemir

(yoldas@mylosyayingrubu.com)

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com

facebook.com/221bdergi | twitter.com/221bdergi

Online sipariş ve yıllık abonelik için:

dukkkan.mylosyayingrubu.com

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık Hizmetleri Ltd.

Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Zuhal Sok. Banu Apt. No:1, Daire:1,

Kadıköy - İstanbul - **Tel:** 0543 345 46 00

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti

Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7

Küçükçekmece - İSTANBUL

Tel: 0212 693 00 08

Sertifika No:36150

Dağıtım: Dünya Dağıtım 0 212 440 2843

221B’de yayımlanan tüm yazı, çizim ve karakterlerin yayın hakları saklıdır. Yayınevi, yazar ve çizerin izni olmaksızın hiçbir yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve sanal ortamlarda kullanılamaz.

Türk polisiye edebiyatının en önemli karakteri
CİNGÖZ RECAİ,
bütün hikâye ve romanlarıyla Ötüken Neşriyat'ta

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

facebook.com/otukennesriyat

twitter.com/otukennesriyat

221B

SAYI 18

NERO WOLFE NE YER NE İÇER? 6

FULYA TURHAN

RÖPORTAJ: MURAT YETKİN 10

DORUK TATAR

ÖYKÜ: CİNAYETİN UZAK TÜRKÜSÜ..... 16

ALPER KAYA

KARİNDEŞEN JACK 18

FULYA TURHAN

**FROM HELL: ALAN MOORE 'DAN
ÇARPICI BİR KARİNDEŞEN JACK ÖYKÜSÜ 28**

BATUHAN CANTÜRK

RATCLIFFE YOLU CİNAYETLERİ 40

BERKEM SAĞLAM

FRANSA'DA SERİ KATİLLER.....44

OYTUN ÖZGÜR

AILEEN WUORNOS.....52

FULYA TURHAN

ŞİMDİ NEREDE, NASIL, KİMİNLESİN? 54

ERCAN AKBAY

**SERVER BEDİ VE KAHRAMANI
CİNGÖZ RECAİ 60**

EROL ÜYEPAZARCI

**FİLM-NOİR BİR ŞİİR OLARAK
"TUT Kİ GECE DİR" 78**

ONUR BAYRAKÇEKEN

CHARLIE CHAN'IN SOYAĞACI.....82

TUNÇ TAYANÇ

**ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ PETROS
MARKARİS'LE BATIK KREDİ CİNAYETLERİNİ
ARAŞTIRIYOR... 88**

İP.....94

NURDAN BEŞERGİL

BOZKIRDAKİ BALINANIN PEŞİNDE 66

RÖPORTAJ: EZGİ ÖZCAN&ÖZLEM ÖZDEMİR

YARIM ASIRLIK MUAMMA: ZODYAK KATİLİ

SANIYE ÇANCI ÇALIŞANELLER 32

**SUÇ EDEBİYATININ "DIVA" LARI:
RUTH RENDELL**

antey.org GÜNEŞ KILIÇ 74

KAVURAN SOĞUK

Wolfgang Schorlau, Çev.
Hulki Demirel, İletişim
Yayınları

Alman ordusunun Afganistan'daki "görevinden" dönüşte travma sonrası dağınıklık yaşayan, öfke nöbetleriyle saldırganlaşan, psikiyatrik tedavi gören bir gedikli başçavuş ortadan kayboluvermiştir. Askerin karısı, özel dedektif Georg Dengler'den yardım ister. Başçavuşun polisçe de arandığı ortaya çıkar. Buna karşılık ordu, kayıp askerini aramakla pek ilgilenmiyor gibidir. O ara, birtakım esrarengiz cinayetler de işleniyordur... Bu karanlık vakanın arka planında, dönüp dönüp Afganistan'da "aslında" neler olduğuna bakıyor roman. Elit birlik, pusular... Almanya'daki, İtalya'daki birtakım mağaralar ve Taliban'ın mağaraları... Dedektifimiz, garip bağlantıların, zekâyı fazla mesaiye zorlayan ipuçlarının peşinden gidiyor. Bir yandan da artık okurun ahabap olmaya başladığı dedektif Dengler'in özel hayatı, duygu karmaşaları, sevgiliyle tutkulu ilişkisinin peşinden...

İSTANBUL'UN ÇAĞRISI

Ayşe Kara, Tımas
Yayınları

Ayşe Kara, *İstanbul'un Çağrısı*'nda çok katmanlı bir kurguyla çıkıyor okurların karşısına. Ve ilk defa denenen bir şeyi yaparak tüm zamanların rüya şehrine, bu şehir uğruna olanı biteni kendi ağzından anlatıyor. Sultan Mehmed'in, XI. Konstantin'in, Elif'in, Anna'nın, Babanakkas'ın, Ak Şeyh'in, Celep Munzur'un, Longo'nun, Burunsuz Gregoryus'un, Nalbantoğlu İhsan'ın, Talihi Yaver Turan'ın ve Çakır'ın İstanbul'unu... Bir yanda bin yıllık başkentlerini kaybetme ihtimalini ilk kez bu kadar derinden hisseden Bizanslılar, bir yanda Peygamber müjdesine erişebilmek için her şeyi göze almış Türkler... Ve Osmanlı ordugâhında peş peşe işlenen cinayetler, yürek söken esrarengiz bir katil... Fatih, bir yandan İstanbul'u fethetmeye bir yandan da ordunun içindeki gizemli cinayetleri çözmeye çalışıyor.

ROM KOKTEYLİ

Elmore Leonard, Çev: Sina
Baydur, Yapı Kredi Yayınları

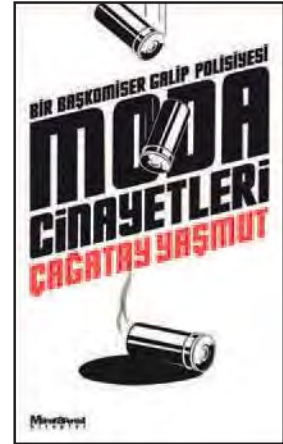
Havayolu hostesi Jackie Burke, illegal silah satışı yaparak küçük bir servet kazanan Ordell Robbie'nin parasını görev yaptığı uçuşlar sırasında parça parça Bahamalar'dan Miami'ye getirmektedir. Bir gün üzerinde büyük miktarda parayla federal polise yakalanınca iki seçeneği kalmış gibi görünür: Ya Ordell'i ele vermeyip hapse girecek ya da polisle işbirliği yapacaktır. Ancak zeki ve güzel Jackie'nin başka planları vardır. Kefalet uzmanı Max Cherry ile kurduğu arkadaşlıksa hem planları daha karmaşık hale getirecek hem de ufukta bir aşk ihtimalinin görünmesinin yolunu açacaktır. Suç romanlarının büyük ustası Elmore Leonard'ın en ünlü romanlarından biri olan *Rom Kokteyli*, Quentin Tarantino tarafından *Jackie Brown* adıyla sinemaya uyarlanmıştı.

MODA CİNAYETLERİ

Çağatay Yasmut, Oğlak
Yayınları

Kadıköy, Moda'da işlenen kanlı cinayetler ve cinayetlerin peşinde bir başkomiser... Galip bu kez bir profesörün ölümünün ardındaki gizemi çözmeye çalışıyor. (...) cesedin bırakılış pozisyonu çok garipti. Bunca yıllık meslek hayatımda hiç böyle bir şey görmemiştim. Adamcağız, Kâbe resmi ve dinsel motiflerle bezeli yeşil bir seccadenin üzerinde namaz kılıyormuş gibi, başı seccadeye varmış pozisyondaydı. Devrilmeden öylece bırakıldığı gibi duruyordu. Yeşil seccade kanı emdiği için ortaya garip bir renk cümbüşü çıkmıştı. Seccadenin yanına açık bir Kur'an ve siyah bir tespih bırakılmıştı. Necati, maktulün namaz kılışına son vererek, koca gövdeyi yana doğru devirdi. Göğsüne üç kurşun isabet etmişti...

ŞEYTANCA - ARTIK ORADA OLMAYAN KADIN

Boileau-Narcejac, Çev. Ece Yücel, Alakarga Yayınları

Ay ışığında çatılarda falan koşmuyordum, o kadar da değil. Sadece uyurken konuşur, jestler yapardım... Bazen kalkardım ve koridorda ya da başka bir odada uyanırdım. Nerede olduğumu bilmezdim.

Romanın ana kahramanı Ravinel, çevresinden ve dünyanın gerçekliğinden kopmuştur, sevgiliyle birlikte sahil kasabalarına kaçmanın hayali içindedir. Ama romanın daha ilk satırlarında kente öyle bir sis çöker ki, dünya onun için tanınmaz hale gelir. Bir solukta okuyacağınız, gerçek bir edebi-polisiye.

KARANLIK GÖL

Sarah Bailey, Çev. İsmail Korhan Tok, The Kitap Yayınları

Karanlık Göl, bir kadının yalan ve çılgınlığa dönüşen büyüleyici hikâyesini anlatıyor. Roman, Sarah Bailey için dünya çapında büyük etki yaratan çarpıcı bir başlangıç olma niteliği taşıyor. Sarah Bailey'nin çıkış yaptığı suç romanı daha ilk sayfada güçlü bir etki yaratıyor. Hikâye herkesin tanıdığı bir öğretmeninin bedeninin, kırmızı güllerle çevrili şekilde kasabadaki gölde bulunmasıyla başlıyor. Aynı zamanda ana karakter olan Dedektif Gemma Woodstock olay yerine çağırılıyor. Kurbanla aynı okula gitmiş olan ve kurbanı iyi tanıyan dedektifin olayla bağlantısı, her bir sayfada daha fazla merak uyandırıyor. Geçmişten gelen derin sırların ipuçlarıyla karmaşık hayatının izlerini açığa çıkaran Gemma, şimdiden janrın dünya çapındaki önemli karakterlerinden biri haline gelmeyi başardı. Sarah Bailey'nin ilk romanı *Karanlık Göl*, 2018 Davitt Ödülleri'nde En İyi Çıkış Yapan Suç ve 2018 Ned Kelly Ödülleri'nde En İyi İlk Suç Romanı kategorisinde ödül aldı.

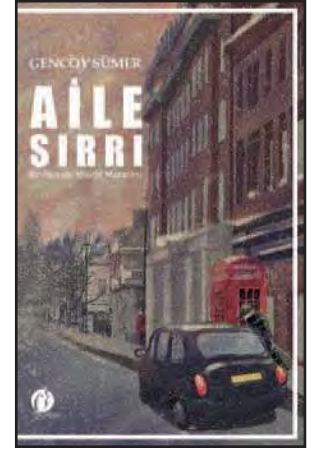

AİLE SIRRI

Gencoy Sümer, Herdem Kitap

Feneryolu Cinayetleri'nin yazarı Gencoy Sümer'den yeni bir "katil kim?" polisiyesi: *Aile Sırrı*. Bu kez olay Londra'da geçiyor. Tanınmış biliminsanı Sir Broderick Conway, Borehamwood'daki evinin çalışma odasında ölü bulunmuştur.

Bu cinayetin politik bir çalkantıya sebep olmasından endişelenen Başbakan, olayı en kısa sürede aydınlatması için Scotland Yard'ı sıkıştırır. Zor durumda kalan Müfettiş McCartney, karlı bir kış sabahı ünlü dedektif Percule Hoirot'nun evine giderek ondan kendisine yardımcı olmasını ister. Üç günden beri yağan kar yüzünden dışarı çıkmaya çekinen Hoirot, sonunda Borehamwood cinayetini saran esrarın çekiciliğine karşı koyamaz ve bir anda kendisini soruşturmanın orta yerinde bulur. Elindeki ipuçları onu Conway ailesinin karanlık geçmişine doğru sürüklerken acaba bu yolculuk onu gerçeğe ulaştırabilecek midir?

TEŞKİLATIN GÖZDESİ

Dominique Manotti, Çev. Sule Ciltas Solmaz, DİPNOT Yayınları

Çingenelerin, torbacıların, işgal evi sakinlerinin, otomobil kaçakçılarının, hesapçı politikacıların mekânı Paris'in kenar mahallelerinden birindeki Panteuil Karakolu'ndayız. İşe yeni başlayan genç polislerin gerçek suçlularla mücadele etmek için değil, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan yeni güvenlik politikasını uygulamak üzere orada olduklarını anlamaları uzun sürmez. Üstelik Panteuil'in gözü kara komiseri Le Muir, bakana bu politikanın meyvelerini alacakları sözünü çoktan vermiştir. Teşkilat içinde suça batmış polisler için kurtuluş umudu var mı? Genç polisler gelecekteki değişimi mi temsil ediyorlar? İşgal evi yangınlarının altında kimin parmağı var? Bütün bunları öğrenmek için bu güzel kara roman sizi bekliyor.

NERO WOLFE

Rex Stout'un 47 romanının kahramanı, unutulmaz dedektif Nero Wolfe, ilk bakışta genel geçer "iyi dedektif" sınırlarının fazlasıyla dışında biri gibi görünebilir. Wolfe tuhaf alışkanlıkları ve kuralları olan, haysuz, agorafobik ve fiziksel anlamda tembel bir dedektiftir. Giyimi kuşamı konusunda oldukça titizdir, öğle yemeğinde üzerine çok az miktarda sos sıçrayan kravatını hemen orada çıkarır. Wolfe, müziği barbarlığın işareti olarak görür ve müziğin entelektüel bir derinlik sunabileceğini düşünmez. Dokunulmaktan hoşlanmaz, konuşurken yanlış kelimeler seçenlerden nefret eder, İngiliz gazetelerindeki çapraz bulmacaları çözmekten zevk alır ve bu süre boyunca rahatsız edilmekten hiç hoşlanmaz. Wolfe fiziksel efor harcamak zorunda kalacağı hiçbir şeyden hazzetmez. İşinin dedektiflik olduğunu düşününce bu, okura biraz alışılmışın dışında gelebilir. Suçları aydınlatma sözkonusu olduğunda ipucu peşinde koşmak, görgü tanıklarıyla konuşmak ya da olay mahallini incelemek gibi görevlerini yardımcısı Archie Goodwin'e paslar. Wolfe, vakaların çoğunu Archie'nin öğrendikleri, gözlemledikleri ve anlattıkları veriler doğrultusunda çözer ve bizler de Wolfe'u Archie'nin anlattığı kadarıyla tanırız. Oldukça kilolu biridir örneğin, Archie'nin söylediğine göre kilosu bir tonun altıda birine yakındır. Wolfe, yemek yemekten inanılmaz derecede zevk alsa da kilosundan fazlasıyla rahatsız olduğu anlara da şahit oluruz. Bu rahatsızlığına ilginç bir çözüm getirir Wolfe; serinin altıncı kitabından itibaren kendisine bir egzersiz ritüeli oluşturur. Artık her gün 15 dakika boyunca dart atışları yapacaktır.

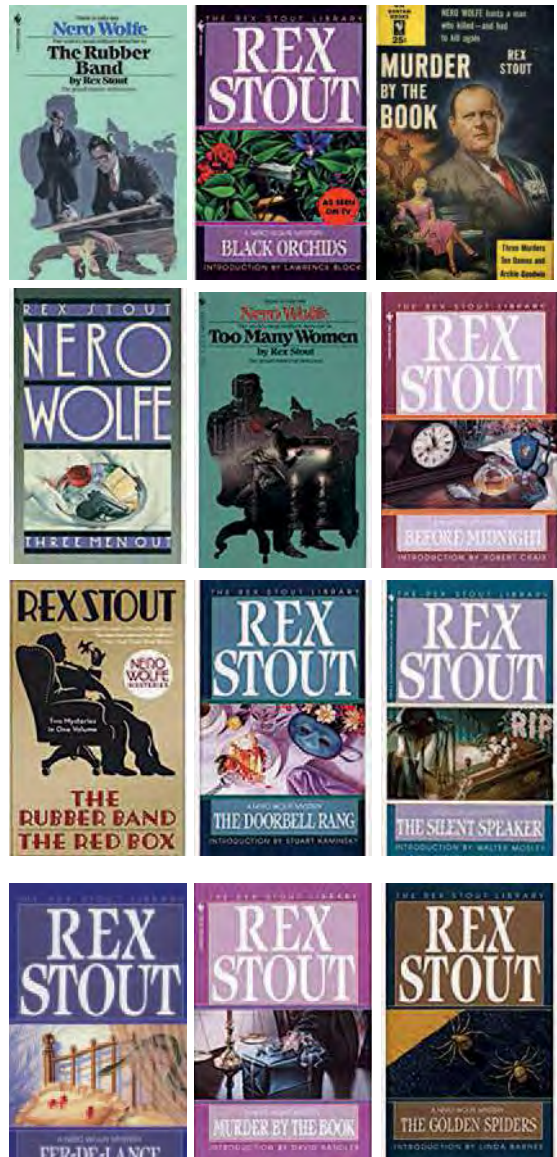
Wolfe, Manhattan'daki rezidansı Brownstone'dan neredeyse hiç ayrılmaz. Evinden dışarı çıktığı zamanlarda da arabayı genelde Archie kullanır. Dedektif, seyahat etmekten hoşlanmaz ve Archie'nin söylediğine göre bir el arabasından daha karmaşık olan hiçbir makineye güvenmez. Brownstone, Wolfe'un zevklerinin, alışkanlıklarının ve hayat tarzının bir yansımasıdır; her şeyden önce oldukça konforlu ve gösterişlidir. West Street'te bulunan rezidans üç katlıdır ve büyük bodrum katında Wolfe'un evin içinde rahatça hareket edebilmesini sağlayan bir asansör vardır. Wolfe'un uyuduğu odanın sıcaklığının ayarlanabilmesi adına zamanlayıcı mantığıyla çalışan bir pencere açıcı sistem yerleştirilmiştir. Evde aynı zamanda herhangi birinin Wolfe'un odasına yaklaşması ihtimaline karşı Archie'yi uyaran bir alarm sistemi de bulunur. Wolfe, amatör bir orkide yetiştiricisidir. Brownstone'un çatı katında binlerce bitkinin yanında bir orkide bahçesi de vardır. Dedektif, hikâyelerini okuduğumuz 40 senelik süre boyunca, gününün yaklaşık dört saatini orkide bahçesinde geçirir. Orkideler Wolfe için çok değerlidir, içlerinden seçtiklerini çoğu zaman etrafındakilere hediye eder ancak asla parayla satmaz.

Dedektif, gününü sıkı bir program dahilinde planlar. Sabah uyandıktan sonra sarı ipek pijamalarıyla yatak odasında kahvaltı eder. Yemek yediği zamanlarda asla ve asla dikkatinin dağılmasından hoşlanmaz. Kahvaltı süresince işten konuşmaktan hazzetmez, buna rağmen Archie kendisini zorluyorsa portakal suyunu bitirmeden konuşamayacağını söyler. Aynısı öğle ve akşam yemekleri içinde geçerlidir. Hatta akşam

yemeği vakti geldiği için önemli bir toplantıyı terk etmişliği bile vardır. Kahvaltıdan sonra saat 09.00 ve 11.00 arasında zamanını bahçesinde geçirir. Genellikle saat 13.15'te öğle yemeğini yer ve 16.00-18.00 saatleri arasındaki zamanını tekrar bitkileriyle geçirir ve ardından 18.15 ve 18.30 saatleri arasında akşam yemeğini yer. Bu ritüellerden kalan zamanını işi için harcar, elinde bir vaka yoksa boş zamanlarını kitap okuyarak değerlendirir.

Dedektifin sıkı sıkıya bağlı olduğu alışkanlıklarını sürdürbilmesi ve Brownstone'un tüm bu işlevlerinin herhangi bir aksaklık olmadan yerine getirilebilmesi adına, Wolfe'un yanında Archie dışında çalışan üç kişi vardır ve bunlardan en önemlisi aşçısıdır. İnanılmaz derecede yetenekli İsviçreli şef Fritz Brenner, dedektif için oldukça mühim bir yere sahiptir çünkü Wolfe, boğazına fazlasıyla düşkün bir gurmedir. Wolfe'un nadiren de olsa Rusterman's Restaurant'ta yediği yemeklerin dışındaki tüm yemekleri Fritz hazırlar. Dedektif, yemek hazırlarken Fritz'e yardım etmekten de hoşlanır ve hatta kendisinin de ocağın başına geçtiği zamanlar olur. Hazırlamaktan en çok zevk aldığı yemekse Yorkshire Buck'tır. Buck, İngilizcede erkek tavşan anlamına gelir ancak yemekte tavşan kullanılmaz. Wolfe bir hikâyesinde Dışişleri Bakanlığı'nın yüksek mevkili bir misafiri için Trout Montbarry olarak bilinen bir alabalık yemeği pişirir ya da Archie'yle beraber Montenegro'ya dönüş yolunda kaldıkları bir evde Romano peynirli makarna hazırlar. Nero Wolfe, yemeklerin nasıl hazırlanması gerektiği konusunda da oldukça bilgilidir. Archie bir seferinde Wolfe'un bir yemek kitabını yaktığını söyler örneğin. Sebebi, kitapta kuru fasulyelerin üzerine yatırılan domuz etinin derisinin çıkarılması gerektiğinin yazılmasıdır.

Wolfe'un yemek ritüeli genellikle başlangıç, salata, ana yemek ve ardından kahve eşliğinde tatlıdan oluşur. En sevdiği yemeklerden biri tirs balığıdır ancak bunu genellikle başlangıç olarak tüketir. Ardından da ana yemek olarak kızarmış ya da ağır ateşte pişmiş ördek tercih eder, yanında da bir kadeh şarap. Wolfe'un severek içtiği içkilerden biri de Brandy'dir. Özellikle de Fritz'in elmalı tartından aldığı küçük parçalar eşliğinde Brandy içmeye bayılır. Ancak Wolfe için en önemli içecek şüphesiz biradır. Üzerinde çalıştıkları vakayla ilgili kafa patlatırken Archie'ye sürekli birasının nerede olduğunu sorar. Aslında Stout'un ilk Wolfe romanında dedektiften duyduğumuz ilk cümle,

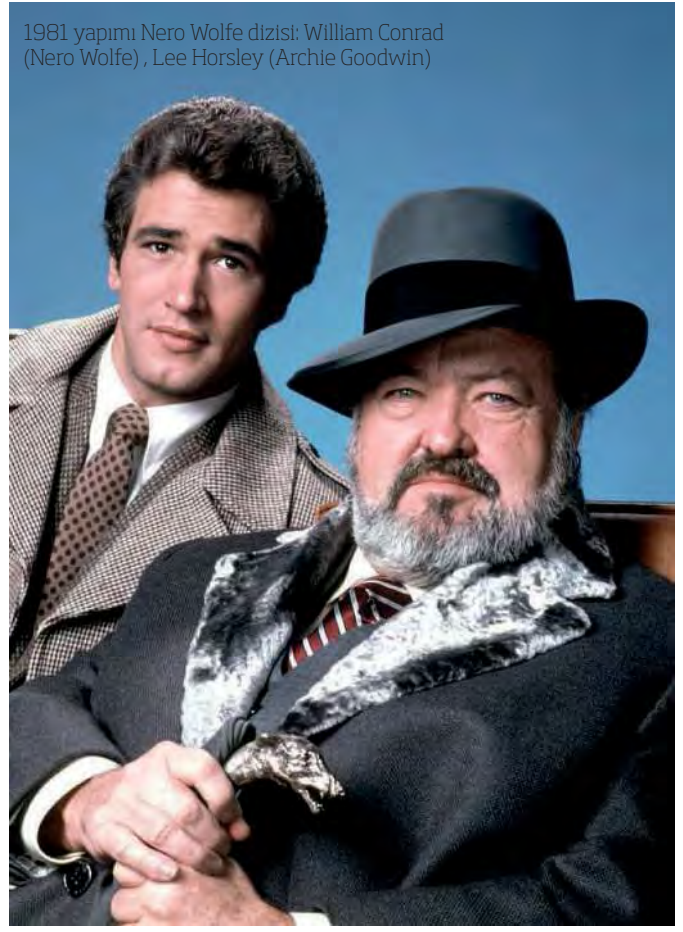
1969 yapımı
Nero Wolfe dizisi:
Tino Buazzelli
(Nero Wolfe),
Pupo De Luca
(Fritz)

Paolo Ferrari (Archie Goodwin),
Tino Buazzelli (Nero Wolfe)

1981 yapımı Nero Wolfe dizisi: William Conrad
(Nero Wolfe), Lee Horsley (Archie Goodwin)

“Bira nerede?”dir. *Fer-de-Lance* adlı romanda dedektifi alışkın olduğu bira markasını değiştirmeye çalışırken görürüz. Amerika’daki alkol yasağı artık yürürlükte olmadığı için Wolfe fiçılarca kaçak bira satın almak zorunda değildir. Fritz, dedektifin değerlendirmesi için kendisine 49 farklı markadan oluşan bir bira seçkisi sunar. Wolfe da bu değerlendirmenin sonucunda Remmers marka birayı seçer. Wolfe’un hayatındaki diğer şeyler gibi biranın da bir ritüeli vardır. Fritz evde genelde farklı markalarda en az on şişe bira bulundurur. Wolfe masasında otururken iki defa zile basar ve Fritz ağzı kapalı biraları getirir. Dedektif, biralalarını 18 ayar altından bir açacakla açar. Bu, zamanında Wolfe’un hizmetlerinden fazlasıyla memnun kalmış bir müşterisinin hediyesidir. Dedektif, birasını asla şişeden içmez. Birayı bir bardağa boşaltır ve içmeden önce köpüğünün biraz yatışmasını bekler. Günlük bira tüketimini takip edebilmek adına da bira kapaklarını çekmecesinde saklar.

Dedektiflerin çoğu, ellerindeki vakadan artakalan zamanlarda yeme içmeye vakit bulabilirler ancak Wolfe için durum bunun tam tersidir. Öğle ve akşam yemeklerinin dışında kalan zamanlarda işiyle ilgilenir. Wolfe inanılmaz derecede zekidir, hikâyelerin neredeyse

tümünde vakaları Archie’nin kendisine getirdiği verileri değerlendirerek çözer. Wolfe gözlerini kapatır, koltuğunda iyice geriye yaslanır, derin ve düzenli nefesler alır ve düşünür. Wolfe transa geçtiği zamanlarda etrafında olup biten hiçbir şeye tepki göstermez. Archie de Wolfe’un bu düşünce sürecini yarıda kesmez, çünkü Wolfe’un üzerinde çalıştıkları vakayla ilgili düşüncelere daldığından emindir. Wolfe’un herhangi bir vakayla ilgilenmek istemediği ve Archie’yi bile dinlemek istemediği zamanlar da olur tabii. Archie böyle zamanları “gerileme dönemi” olarak nitelendirir. Böyle bir durum söz konusuysa Wolfe soğan çorbası ve ekmekten başka hiçbir şey yemez. Fritz’le birlikte münüler ya da hazırlanmasını istediği yemekler hakkında konuşur. Archie yine böyle bir gerileme döneminde Wolfe’un iki gün içerisinde farklı kısımları farklı şekillerde pişirilmiş bir kuzunun neredeyse tamamını yediğini belirtir. Rex Stout, romanlarında yemekleri Wolfe’un kilosunun sebebi ya da zamanın geçtiğine dair bir gösterge olarak sunmaz sadece. Yemekleri romanda adeta ana karakter gibi kullanır. Wolfe’un yeme içmeye düşkünlüğünün ve bilgisinin yanında tüm bu tuhaflıkları ve şahsına münhasır özellikleri onu dünyanın en iyi ve emsalsiz kurgusal dedektiflerinden biri kılar.

Oğlak'ta

“iyi polisiye, iyi edebiyat”...

Bütün seçkin kitapçılarda, internet satış noktalarında ve
Zambak sokak, 21 Beyoğlu adresinde.

facebook.com/oglakyayinlari | twitter.com/oglakkitap | instagram.com/oglakkitap
www.oglak.com

25.
YIL

I 981’de gazetecilik hayatına başladığından beri BBC World Service, Deutsche Welle, AFP, Kanal D, NTV gibi birçok yayın organında muhabirlik ve haber yöneticiliği yapan ve *Radikal* gazetesinde uzun yıllar Ankara temsilcisi olarak çalışan Murat Yetkin, kısa aralıklarla çıkardığı son iki kitabında pek çoğumuzun ilgi ve merak duyduğu konulara değindi. Yetkin, 2017’de yayımlanan *Meraklısı İçin Entrikalar Kitabı* ile yakın tarihe damgasını vuran komploların iç yüzünü yazarken, 2018’in son aylarında okurlarıyla buluşan *Meraklısı İçin Casuslar Kitabı*’ndaysa bizi istihbarat dünyasının derinliklerine götürüyor. Bu kitapları yazmasında bir gazeteci olarak 30 seneyi aşkın bir süredir yakından takip ettiği siyasete duyduğu profesyonel ve kişisel merakın etkili olduğunu söyleyen Yetkin ile “siyasetin görünmeyen yüzü” olarak tarifi ettiği casusluk ve espionaj üzerine güzel ve zihin açıcı bir söyleşi yaptık.

Daha önce *Entrikalar* kitabını yazdınız, şimdi de *Casuslar* kitabınız yayımlandı. Gazetecilere benzer bir şekilde polisiye okurları da ipuçlarını takip etmeyi, sorgulamayı ve muammayı çözmeyi severler. Sizi bu konular üzerine yazmaya mesleğinizde yaptığınız araştırmalar mı itti yoksa zaten geçmişten beri polisiyeye meraklı mıydınız?

Bu meselelerle uğraşmak lazım. Bana soruyorlar, ne kadar zamanda yazdınız kitabı? Diyorum ki 30 yıl artı 6 ay. Kendimi bildim bileli bu konuları okuyorum. Sadece espionaj ve askeri tabir üzerine ciddi bir kütüphanem var. Benim bu işlere merakım siyasete merakım yüzünden. Kitabımın arkasına da yazdım, bana göre espionaj siyasetin başka araçlarla devamıdır. Clausewitz diyor ya, savaş siyasetin başka araçlarla devamıdır; ben de diyorum ki, casusluk, espionaj da savaşın başka araçlarla devamıdır.

Casusluğu siyaset içinde nasıl konumlarsınız?

Casusluk siyasetin görünmeyen yüzüdür. Çünkü siyasetin bana kalırsa iki yüzü var. Biri görünen, açık yüzü; burada siyasi partiler, dernekler, sendikalar, meclisler, uluslararası anlaşmalar, anayasalar, yasalar, alışkanlıklar, eğilimler, kültür, gelenekler, uluslararası kuruluşlar, BM, uluslararası kuruluşlar, AB, INTERPOL var. Bu açık siyasettir, seçim oluyor, oylarımızı kullanı-

yoruz ya da kullanmıyoruz, o akşam belli oluyor, ertesi sabah mecliste kaç sandalye var, biliyoruz. BM’de bir tartışma yapılıyor, sonucunda bir kınama çıkıyor mu çıkmıyor mu, biliyoruz. Bu alandaki değişkenler yasalar, anlaşmalar, alışkanlıklar, gelenekler, ahlak, kültür. Bazen ülkeler, şahıslar, örgütler, şirketler bu yasal sınırlar içinde hedeflerine ulaşamayacaklarını sapıyorlar.

Siyasetin görünen ve görünmeyen alanlarını devlet ya da şirket yapısı içinde bütünleştiren de diplomasi. Genelkurmay, içişleri bakanlığı gibi kurumların kendi amaçlarına yönelik çalışan istihbarat birimleri var. Askeri istihbarat, asayiş gibi. Ama dışişleri bakanlığı dışında istihbarat daire başkanlığı olan başka bir bakanlık yoktur. Dışişleri bakanlığının casusları yoktur. Ama ona göre örgütlenmiş bir geleneği vardır. Açık kaynaklar dolayısıyla o çerçevede sürekli olarak dışişleri bakanlığı, genelkurmay ve milli istihbarat, Türkiye özelinde söylüyorum, gerekli noktalarda koordineli çalışırlar.

Mesela her ülkenin ya da kendini ciddiye alan ülkelerin bir akredite yani yasal temsilcisi vardır. CIA, Ankara’daki temsilcisi olarak John Smith’i gösteriyor ve diyor ki bir şey söyleyeceğin zaman ona söyle. Ama CIA’nın Türkiye’deki faaliyetlerini John Smith yürütmüyor. Aynı şekilde Türkiye’nin de Washington Büyükelçiliğinde MİT’in ABD nezdindeki temsilcisi Ahmet Mehmetoğlu’dur. Bu demek değildir ki MİT’in bütün faaliyetleri

Ahmet Mehmetoğlu tarafından yürütülür ama bir şey olduğu zaman sorumlu odur. Bazen elçilikte çalışanların görevleri görüldüğünden bambaşka olabilir. Geçtiğimiz yıllarda tesadüfen CIA'nın istasyon şefinin resmi titrinin İngilizce eğitim ataşesi olduğunu öğrenmiştim. Orada taşıdığı unvanın çok önemi yok ama oradaki yasadışı faaliyetin önemi var. Zaten yakalandığı zaman sınır dışı ediliyor ya da içeri alınıyor.

Çok temel bir soru olacak ama casusluğu tam olarak nasıl tarif edersiniz? Casusluk bir meslek midir, memuriyet midir, ek iş midir, hobi midir?

Bir iştir. Bir meslek değildir ama bir iştir. İstihbaratçılık bir meslektir. Ama her istihbaratçı bir casus sayılmayacağı gibi her casus da istihbaratçı olmaz. Örneğin Çiçero dört dörtlük bir casus ama bir istihbaratçı değil. Sahtekârın biri, bunu bulup kullanıyorlar. Casusluk yapmayan istihbaratçılara örnek olarak da analistleri verebiliriz. KGB'nin CIA içindeki köstebeği Aldrich Ames'i yakalayan altı kişilik bir ekip var. Bunların tamamı analist, masabaşı çalışanlar. Sahada birileri bilgi topluyor, casuslar, ajanlar, muhbirler bilgi yağıdırıyor, onlar toplanıyor, yoksa tek bir kaynaktan gelen bilgiye bağlı kalırsınız. Bu analistler bilgileri alıyor, inceliyor. Bazen diyorlar ki bu yanıltmak için verilmiş bilgi, at çöpe. Bazen de diyor ki çok önemli, bunu takip edelim. Bu şekilde köstebeği yakalıyorlar.

İstihbarat aktivitesi çoğunlukla dev bir satranç oyunu olarak tasvir edilir ama...

Casusluk işini en az simüle eden şey satranç. Tavla daha uygun; çünkü şans faktörü çok önemli. Yasal sınırların dışına çıktığınız anda artık bir yerde Allaha emanetsiniz. Şans faktörü kapınızı arka kapıdan çalabilir. Sırtınızdan vurursunuz. Tavlada siz bir oyun kurarsınız ama her bir elde o oyun yeniden kurulur aslında gelen zarla, zar tutmuyorsanız eğer, yakalanmadan zar tutmuyorsanız her el yeniden kurulur çünkü gelen zarla bir anda kombinasyon değişir. Ona adapte olmanız lazım. Bence espiyonajı satranç asla simüle etmez, tavla eder.

Peki, tavla ve şans faktörünü düşününce insanlar bu "Allaha emanet" işe niye giriyorlar?

Benim görebildiğim kadarıyla birincisi, inanmışlık var. Milli dava, ideolojik dava diye giriyorlar. Bu ideolojik dava kısmını 1930-40'larda daha çok komünist casusluk örgütlerinde görüyoruz. Mesela Türk, Yunan, İsrail, İran gibi

coğrafyalarda da milli duyguların yüksek olması nedeniyle insanlar giriyor. İkincisi, meslek olarak tesadüfen ya da hoşuna gittiği için girenler var. Üçüncüsü, anne baba mesleği olarak girenler var. Mehmet Eymür. Babası Mazhar Eymür, o zamanki adıyla MAH, oranın teknik şubesini kuran kişi. Mehmet Eymür o ortamda büyümüş zaten, baba mesleği. Bunun dışında şantajla giren var. Açığı yakalanınca şantaja boyun eğiyor. Ve tamamen para karşılığı girenler var. Bunlar giderek çoğunlukta oluyor. Çeşitli nedenler var, bir prototip çıkaramıyoruz.

İstihbarat dünyasında rolü ve etkisi giderek genişleyen yeni teknolojilerin casusluk işine nasıl etki ettiğini ya da edeceğini düşünüyorsunuz?

Şimdi dijital teknoloji var, Wikileaks çağı gibi şeyler deniyor. Telgraf ilk çıktığında da aynı şeyler söylenmişti. Bu işin teknolojiyle bağı sadece yöntemler açısından, strateji değişmez. Rakibiniz ister şirket, ister başka örgüt, ister başka devlet olsun, stratejiniz rakibinizin sizden sakladığı bir şeyi öğrenmektir. Bu Wikileaks olayı nasıl çıktı peki? Bir onbaşı, bir gün kızdı, gitti gizli bilgilerin olduğu flashdiskleri bir torbaya koydu, Wikileaks'e verdi. İnsan faktörü bitmez. Bitmeyecektir. Şimdi dronelarla vuruyoruz, droneu kim yönetiyor? İnsan faktörü illaki olacak. Dolayısıyla insanın faktörünün olduğu yerde de hata, ihanet, sadakat olur.

John Le Carré'nin Köstebek romanında KGB'nin casus şefi Karla, George Smiley'nin İngiliz istihbaratındaki köstebeği tespit etmesini engellemek ve onun dengesini bozmak için Smiley'nin karısıyla olan ilişkisini bozduğunu görüyoruz. Karla'nın bu yaptığı bir nevi sınır tanımazlık. Casusluk işinde sınırları belirleyen ve bu sınırların devamlılığını sağlayan bir durum veya anlayış var mı? Yoksa amaca giden her yol mubah mı?

Yasal alanın dışına çıkınca her şey serbest. Amacınıza ulaşmak için çalmak, yalan söylemek, ihanet etmek... Casusluk işindeki tek kural, yakalanmayacaksınız. Her casusluk örgütünün kendi vatandaşına karşı casusluk

yapması yasaktır. Hepsi yapar. Yakalanmamak şartıyla.

Casuslar, karşı taraflarda da olsalar, arkadaş olurlar mı?

Evet. Daha çok emekliliklerinde olurlar. Emekli olduktan sonra bir araya gelip yiyip içip resim çektiren KGB, CIA ajanları oluyor. Aynı meslekte olmanın getirdiği bir yakınlık var. Birbirlerini biliyorlar çünkü yıllarca birbirlerini takip etmişler. Yakalanmamak şartıyla kendi içinde eğlencesi olan bir dünya herhalde.

Soğuk Savaş'ta iki tarafta da casusların yakalanması durumunda takas mekanizması devredeydi. Halbuki pek çok casusluk filmi ve romanında casusluğun ölümüne oynanan bir oyun olduğu algısı hâkim. Sizce casusluk bu iki resimden hangisine daha yakın?

Birbirlerini olabildiğince öldürüyorlar. Zaten soğuk savaş döneminin en büyük ayırt edici özelliği idi bu. Şu anda öldürme dönemi başladı, halbuki normalde bu işte mecbur kalmadıkça öldürmüyorlar birbirlerini. Savaşan ülkeler dahi istihbarat servisleri arasındaki bağlantıyı açık tutuyorlar. Hiç ummadık yerden ummadık istihbarat geliyor.

Ben bunun birazını 2004'te yayımlanan *Kürt Kaparı* kitabımda Abdullah Öcalan'ın yakalanma öyküsüyle bağlantılı olarak yazdım ama şimdi elime çok daha yeni bilgiler geçti. Bu yeni bilgileri önümüzdeki aylarda *Kürt Kaparı*'nın genişletilmiş baskısında paylaşacağız. O kadar ilginç şeyler çıktı ki; mesela Yunanistan'da birtakım CIA raporları açıklandı. Dolayısıyla onlarla daha net bir resim verebileceğiz. Ama en ilginç şeylerden biri, ABD'nin Öcalan'ın yakalanma sürecine müdahale etmesi. Bir başka faktör de o sırada Libya'da operasyon yapan MİT'in eline geçen çok önemli bir bilgiyi, ABD'lilerin elde edemediği bir bilgiyi ABD'lilere vermesi. Uydun yok ama sahadasın ve insan faktörü bu noktada devreye giriyor. İnsan olmadan bu iş olmaz. Gelecek kitabımda o bilginin nereden geldiğini yani o bilginin hikâyesini okuyacaksınız.

Mesela Londra'daki zehirlenme olayındaki Sergei Skripal, zamanında takas edilmiş bir batı casusu. Sovyetler Birliği, zamanında elindeki dört batı casusunu vermiş, on casusunu almış. Bu dört casustan biri de Skripal. Kim bilir ne zaman açığa çıkacaktı. Ama birisi ihanet ediyor ve ortaya çıkıyor. Fakat takastan yıllar sonra adamı ortadan kaldırmaya çalıştılar. Neden bilemiyoruz. Kullanım değeri var mı yoksa sadece

intikam için mi? Ya da diğerlerine gözdağı vermek için mi, yani ihanetin karşılıksız kalmayacağına göstermek için mi?

Bugün Avrupa ve ABD'de Putin ve Rusya korkusu ya da karşıtlığının yükseldiğini gözlemliyoruz. Putin Rusya'sı, ABD ve Avrupa'nın liberal siyasetinin dengesini bozan bir aktör olarak görülüyor.

Her zaman "barbara" ihtiyacımız var. Kavafis'in *Barbarları Beklerken* isimli şiirindeki gibi, barbar filan gelmiyor. Her ülkenin yöneticileri iç yönetimde sıkıştıkları zaman dış düşmanlara ihtiyaç duyar. Böyle anlarda sizi bölmek, parçalamak isteyen dış düşman çıkar ortaya. 1950'lerin McCarthy dönemi budur. Çünkü atom sırlarını çaldırmışlardı ve ne yapacaklarını şaşırmış vaziyetteydiler. Bütün ülkelerde bu geçerlidir. Putin için de geçerlidir, Merkel için de. Ülkelere bağlı bir şey değil, bu tamamen düşman ihtiyacı.

İstihbarat örgütleri bazı durumlarda yükselttikleri paranoyaya kendileri inanır mı?

1979-81 arası çok kritik bir dönem; Türkiye'de 12 Eylül darbesi olmuş, Afganistan operasyonu başlamış, mücahitler silahlandırılmış. O dönemin CIA Başkanı Stansfield Turner ile konuştum. Dedim ki, siz bu mücahitleri silahlandırırken düşünmediniz mi? Hata yaptık, dedi, hesap hatası. Biz, Sovyetler Birliği ekonomisinin bu kadar güçsüz olduğunu bilmiyorduk, tahmin ettiğimizden on yıl önce çöktüler, dedi. Hesapları şu: İslamcı aşiretleri silahlandıracaklar, Sovyetlere saldıracaklar, Sovyetler, İslamcıları püskürtecek, sonra da bunlar onları söndürecek. Siyasi tarih nedir, biliyor musunuz? Evdeki hesapların çarşıya uymamasının tarihidir. Dünyanın en büyük siyasi projesi ne diye sorsanız Sovyetler Birliği derim. 70 yıl sürdü. En önemli etkisi dinin toplumdaki etkisinin yok edilmesi idi. 70 yıl sonra kilise hiçbir şey olmamış gibi çalışmaya başladı. Sosyal mühendislik denilen şey büyük bir palavradır, büyük bir hatadır aynı zamanda, insan hayatına mal olan, insanların acı çekmesine neden olan. Bunu hangi rejim yaparsa yapsın acıdan başka bir şey getirmez. Bunu her ülke yapıyor, her ülkenin sosyal mühendislik hesabı var ve bence çok hatalı bir şey.

Kitabınızda bahsettiğiniz üzere Sovyetler ve Doğu Almanya istihbaratları Soğuk Savaş boyunca batı istihbaratına karşı pek çok başarı kazanıyor. En azından bu ülkeler istihbarat mücadelesini kaybettikleri için çökmüyor denilebilir mi?

Evet, Marcus Wolf ve Doğu Alman istihbaratının başarıları var ama Doğu Almanya sonunda yıkılıyor. Doğu toplumlarında, ki Türkiye’de de böyle, bütün sosyal, siyasal gelişmeler perde arkasında bu işi yöneten birtakım karanlık üst akıllara bağlı olarak görülüyor: Yeşil düğmeye basınca Afganistan patlıyor gibi. Böyle bir dünya yok. Onu yapmak isteyen insanlar var ama yapamıyorlar. Bunun için insan aklı da toplumların yapısı da çok karmaşık.

Kitabınızda Türkiye vatandaşları ya da Türkiye sık sık ortaya çıkıyor. Dönemler arasında farklılık da olsa Türkiye’nin dünden bugüne istihbarat dünyasındaki yerini nasıl tarif edersiniz?

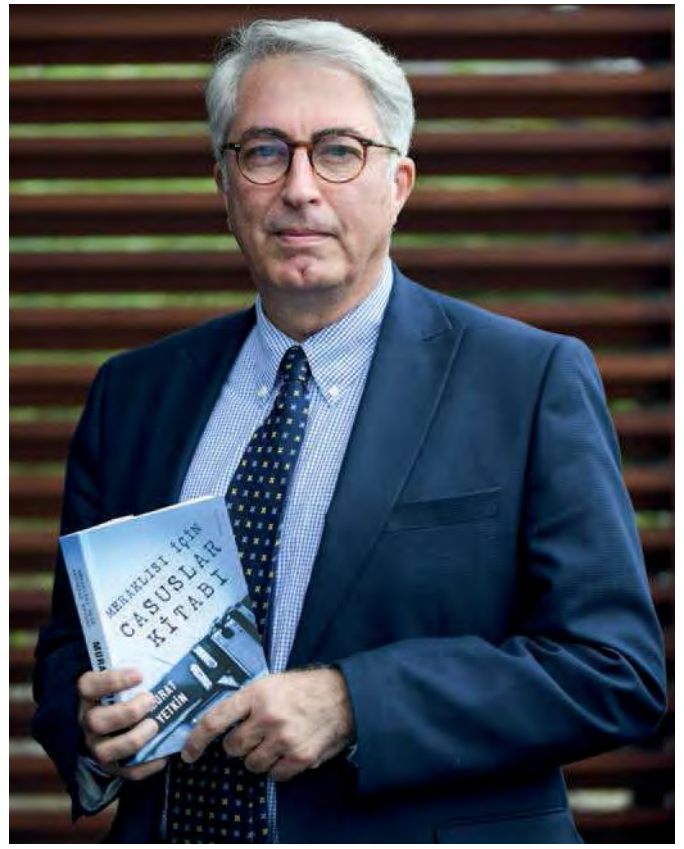
Coğrafyasıyla. İbn-i Haldun’un dediği gibi coğrafya kaderdir. Bu Boğaz’ı elinde tutan bu bölgenin hâkimi oluyor. Bizans’ta da böyle, Osmanlı’da da böyle, şimdi de böyle. Türkiye’nin elindeki en büyük stratejik değer, Boğaz. Boğaz burada olduğu müddetçe tabii ki burası pek çok entrikanın, pek çok casusluk faaliyetinin sahnesi olacak. Bulabildiğim kadarıyla örneğin CIA’in geniş Avrupa coğrafyasında operasyonlar merkezi Münih’tir. Yine bildiğim kadarıyla CIA’in en geniş Avrupa operasyonlar merkezi İstanbul’dur. Beyni burası değil ama en geniş çalışma alanı burasıdır. Buradan bütün Güneydoğu Avrupa, Doğu Akdeniz, Ege, Karadeniz, Orta Asya yani çok geniş bir alanda operasyon yapmak mümkün. Ruzi Nazar, ki çok önemli bir CIA ajanı, 11 küsur yıl burada kalıyor ama görev alanı sadece Türkiye değil, bütün Orta Asya, Kafkaslar.

Bu durumda Türkiye büyük oyunda hem aktör hem de sahne mi?

Türkiye her zaman bu casusluk oyunlarının ya sahnesi ya hedefi ya aktörü olmuştur. İkişisi bir olur, üçü bir olur, bir tanesi olur; oyundan oyuna değişir. Bu bölgede Türkiye’siz bir faaliyet, diğer katılımcılar açısından da ister Bulgar servisi olsun, ister İran servisi olsun mümkün değildir. Bir ucu mutlaka Türkiye’ye değer.

Sizce komplo teorileri neden Türkiye’de çok rağbet görüyor?

Komplo teorisiyle komplo iki ayrı şey; ya da entrikayla entrika senaryoları iki ayrı şey. Siz komployu kanıtlayana kadar o, komplo teorisi. Kanıtladıktan sonra komplonun gerçek olduğu da ortaya çıkar. Dolayısıyla illa komplo her bahsediliş, küçümsenecek, hafife alınacak bir şey değildir, sizin onu araştırıp

bulmanız lazım.

Sovyetler Birliği istihbaratta başarılı olmuş ama biz biliyor muyuz mesela CIA, Sovyetler Birliği’nin çözülmesini sağlayan kadrolarında bugüne kadar açığa çıkmamış isimleri devşirmişti. Rusya’ya gittiğiniz zaman orada en yaygın komplo teorisi Gorbaçov’un aslında CIA ajanı olduğudur. Belki de öyle olduğu ortaya çıkacak ileride, bilmiyoruz. Bu kitapta aktardım, batı sistemi Gorbaçov’un yükselmekte olduğunu ABD’ye iltica eden bir ajandan öğreniyor. Gorbaçov diye birinin yükselmesi o zamana kadar akıllarına bile gelmemiş. Size şahsi spekülasyonumu söyleyeyim; Haydar Aliyev, ki o dönem KGB’nin başı ve zekâ, kalite bakımından Gorbaçov’dan katbekat üstün. Ama işte sadece istihbarattan oluşmuyor dünya. Gorbaçov, Haydar Aliyev’in önünü kesmeseydi, Haydar Aliyev yükselip genel sekreter olsaydı Sovyetler Birliği’nin yıkılışı ya da dönüşüm hikâyesi de çok farklı olurdu. Daha iyi mi, daha kötü mü olurdu bilmem ama bugün biz farklı bir dünyada yaşıyorduk.

Komplo teorilerinin yoğun bir şekilde dolaşımda olduğu ve hevesle tüketildiği bir ülkeyiz ama bu teorilerin edebiyatta karşılığı olan casusluk romanları konusunda çok zengin olduğumuz söylenemez. Sizce bunun nedeni nedir?

Türkiye’de niye yok sorusundan önce, burada sormamız gereken başka bir soru var: Rusya’da

niye yok? Türkiye, dünya siyasetinin büyük bir aktörü değil, bölgesel siyasetin bir aktörü. Dünya siyaseti aktörlerinden ABD’de casusiye (polisiyeden farklı olarak) diye devasa bir külliyat var. İlk örnekleri zaten İngiltere’den çıkıyor. Casusiye modern çağın bir ürünü ve ülkelerin istihbarat servislerinin kurumlaşmasıyla yakından alakalı. Rusya’da KGB var, daha önce Çeka var, daha önce çarlık polis teşkilatı var. Bunun edebiyatı niye yok? Bakıyoruz, Rusya’da ilk casusiye örnekleri Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra başlıyor, Bori Akunin’in Fandorin serisi var mesela. *Murder on the Levianthan* sekiz kitaplık güzel bir seridir. Bu dediklerimin çoğunun İngilizce çevirisi var ama Türkiye’de ulaşması zor oluyor.

Komünizm döneminde bunun baltalandığı doğru ama ortadan kalktığı doğru değil. Örneğin, tamamen savaş romanları çerçevesinde ama İlya Ehrenburg’un *Paris Düşerken*, *Fırtına*, *Dipten Gelen Dalga* üçlemesi; Şolohov’un *Ve Durgun Akardı Don* üçlemesi, bunlar devasa eserler. Dolayısıyla ortadan kalktı diyemeyiz. Evet, Pasternak’ın başına gelenler felakettir. Ama yine de varlığını sürdürmüş çünkü geride müthiş bir külliyat var. Çaykovski’nin *1812*’si, tamamen Napolyon’un Moskova seferi üzerine adam konçerto yazmış. *Savaş ve Barış*, bunlar klasik eserler aslında.

Casusiye denen şey polisiyeden farklı olarak fikir özgürlüğü gerektirir. Yakınlarda bir yerlerde okudum; Türkiye’de Yeşilçam filmlerinde son sahnede ne olursa olsun bir Türk polisi görünecek. Bu yazılı olmayan bir kural, öyle başıboş bir iş değil. Bununla bağlantılı, casusiyenin eksikliği. Yoksa yazdığım bu iki kitapta sadece Türkiye kısmından ne literatür çıkar. Bizim edebiyatçılar pek oraya bakmıyorlar. Kolayına bakıyorlar. Bunun istisnaları yok mu, var.

Sizin casusluk romanı yazmak gibi bir niyetiniz var mı?

Bana artık romana gir diyorlar, ben önce yazacaklarımı yazayım diyorum. Ondan sonra kurguya geçeriz.

Konu ne olacak diye sorsam?

Söylemem ama Türkiye odaklı olacak. Akımda birkaç güzel konu var, ömrüm ve enerjim vefa ederse yazacağım hepsini. Hiç yazılmamış, hiç dokunulmamış şeyleri yazacağım. Kaynak var, uranyum madeni gibi duruyor orada.

Politik polisiyede son yıllarda dünya çapında bir yükseliş olduğunu gözlemliyoruz. Kuzey Avrupa polisiyelerinin çoğunda politi-

kacıların kirlenmesi, bürokratlar, entrikalar uluslararası ilişkiler... Bu romanlar dizilere uyarlanıyor, dünyanın başka yerlerinde çevriliyor, çokça izleniyor. Sizce insanların politik polisiyeyi eskisine göre daha çok izlemesi, takip etmesi ya da bu dizilerin popülaritesinin nedeni nedir?

Bilinmezlik. İnsanlar gördüklerine inanmıyorlar, apaçık gözlerinin önünde olan şeye inanmıyorlar. Bana kalırsa olup bitenin %90-95’i gözümüzün önünde oluyor ama biz hep bunun arkasında bir şey arıyoruz. Birileri de çıkıp bak arkasında bu var aslında dediği zaman doğru olsun olmasın ilgimizi çekiyor. Bilinmezin bir çekiciliği var.

Görünen dünyanın sıradanlığından kaçış gibi mi?

O da olabilir. Eğlence için de olabilir, merak da olabilir. Meraklısı için diyoruz bu seriye zaten. Hep, “Yok, başka bir şey var, bir üst akıl, yoksa olur mu canım!” algısı var, bir bilinmezlik katma güdüsü de var.

Sizin okurlara önereceğiniz casusluk romanları nelerdir?

Giderek daha az okuyorum kurguyu. John Le Carré’nin yeri ayrı. Daha öncesinde Graham Greene var tabii, çok önemli bir casusiye yazarı bana kalırsa. Amerikalı yazarlar daha sabun köpüğü yazıyorlar ama daha rahat okunuyor. Glenn Meade bana daha yakın. Tom Clancy mesela istihbarat örgütleriyle de iç içe çalışan biri. Kitaplarında çok bilgi var, çok güzel. Ama tam Amerikan tüketicisine uygun, sabun köpüğü gibi. Stieg Larsson acayip bir yazar. Boris Akunin’in ayrı bir yeri var bende. Titiz, araştırmacı bir yazar. Üslubunu da seviyorum.

Türkiye’de polisiyenin, polisye yazının durumu, geleceği nedir sizce?

Ahmet Ümit en iyi polisye yazarımız bana kalırsa. Onunla birlikte çıta da yükseldi. 50’lerde Mike Hammer serisini Kemal Tahir yazmış parasızlıktan, almış New York telefon rehberini, haritasını önüne, oradan yazarmış. Peyami Safa’nın Cingöz Recai serisi var.

Casusiye yazar Suphi Varım var. Denk geldim, hoşuma gitti. Fantastik polisye yazıyor, çok da siyasi aslında kitapları. Onun dışında İhsan Oktay Anar, iyi edebiyatçı bence. Selçuk Altun da birinci sınıf bir yazar. Ama yine de iyi casusiye Türkiye’de çok nadir. Bence asıl sorun o.

SAVAŞ, POLİSİYE VE TARİHİ HARMAPLAYAN ÇARPICI BİR ROMAN

Ödüllü yazar **Ayşe Kara** *İstanbul'un Çağrısı*'nda şehir tarihi ve polisiyenin iç içe geçtiği sürükleyici bir romanla çıkıyor okurların karşısına.

Sultan Mehmed ve **İmparator Konstantin** bu rüya şehir için mücadele verirken Osmanlı ordugâhında peş peşe işlenen cinayetler olayları iyice çetrefil hale getiriyor.

Yürek söken esrareniz bir katil ve zekice kurgulanmış karakterlerle İstanbul ilk kez dile geliyor ve şehrin dilinden bir anlatı ortaya çıkıyor.

İstanbul'un Çağrısı anlatıcısı İstanbul olan ilk roman.

CİNAYETİN UZAK TÜRKÜSÜ

(Kayıtlar, Türkiye çapında ses getiren “Yılbaşı Cinayetleri”ni çözen Çanakkale Cinayet Büro Başkomiseri Taner Tanal ile yapılan nehir söyleşiden derlenmiştir.)

Merhabalar, nasıl mıyım? Haksız şöhrete kavuşanlar nasıl hissederse ben de öyle hissediyorum. Bir yanımda mutlu, bir yanımda bir yara kabuğu kaşıntısı içinde. Neden mi? Sonuçta ben şöhret, haber, şu, bu için bir şey yapmadım. Sadece işimi yaptım ve en üzücü şey, işinizi doğru yaptığımız takdirde haber değeri taşıması. Bence siz habercilerin, oturup bu konu hakkında biraz kafa patlatmanız lazım! (...)

“Yılbaşı Cinayetleri”nin nasıl başladığını tabii ki hatırlıyorum! Hatta seri cinayet olması için bir gün geçmesi gerekmişti. 28 Aralık gecesi cinayet ihbarıyla Umurbey’e gittim. Öldürülen, İkra Seran isimli bir kızcağızdı. Yapılan kontrollerde cinsel istismar da olmayınca kızın kaldığı yurdun bağlı olduğu tarikata dair sorgular yapmaya başladık ancak daha biz yola yeni çıkıyorken 29 Aralık gecesi Umurbey’de bir ceset daha bulundu... Cansız beden, Kerem Günay isimli bir adama aitti. Bu kez maktul hem yaş olarak küçük değil hem de erkekti. Ancak iki cesedin de ortak noktaları, boğazlarının kesilmiş olmasıydı. Bu da bizi seri katil fikrine itti.

(...)

Evet, daha önce seri katiller üzerine yurtdışında tahsil görmüştüm ve yine evet, İstanbul’dan bir dosyaya yardımcı olarak kendi isteğimle dahil olmuşum birkaç yıl önce. Bu beni heyecanlandırdı mı? Hayır. Çünkü o an, olay kâğıt üstünde duran rakamlar ve isimlerden öteye taşınmıyor. Mesleki bir reaksiyon oluyor bittabi ancak nasıl anlatayım...

Heyecanlanacak pek vakit olmuyor doğrusu.

Olay yerini gördüğünüz zaman bir duraksıyorsunuz, en azından ben onca yıla rağmen hâlâ duraksıyorum. Hiç görmediğim bir şey görmüşsem, ki bu topraklarda biraz zor, heyecan duyabilirim. Öbür türlü, yani kavramlar veya kimlikler üzerinden heyecanlanmak biraz uzak bir türkü. Umurbey’de daha önce de bir-iki cinayet soruşturması yürüttüğüm için mekân beni heyecanlandıramazdı. Cesetler de görmediğim bir cinayeti fısıldamıyordu. Her ne kadar son yıllarda bireysel silahlanmadaki artış nedeniyle ateşli silahlarla işlenen cinayetlerin sayısı artsa da bıçak benzeri kesici aletlerle işlenen cinayetler de dünün öyküsüdür.

(...)

Maktullerin Çanakkale’de yaşamak dışında görünür hiçbir ortak noktası yoktu. Bir tane bile! Aynı saatte aynı yerde ölmeleri hariç... Ancak birisi okuldan, birisi işten

geldiğine göre otobüse binmiş olmaları gerekiyordu. Biz otobüs seferlerini incelerken 30 Aralık sabahı bomba patladı ve haber ulusal gazetelere çıktı. Bu durumlarda olan şey şudur: Baskı.

Kamuoyundan, üstlerden, halktan... Hatta mesai arkadaşlarından bile baskı gelir. Sabah işe gelirken kapıdaki nöbetçinin bakışları bile farklılaşır.

Otobüs seferlerini incelemek için eski otogardaki durağa gittik ve şoförleri sorgulamaya başladık. Cinayet saatleriyle uyuşan tek bir sefer vardı. O seferin şoförü, ilk sorguda hiçbir şekilde renk vermedi. Otobüs kame-ralarını incelediğimizde adamın kesinlikle doğru söylediğini gördük. Öldürülenler son yolcuları. Onlar indikten sonra otobüsü durağa çekmiş, evine gitmişti. Yaşlı annesiyle beraber yaşıyordu.

Gözünüzde ne canlandı, tahmin ediyorum. Filmlerde izlediğiniz o katilleri hatırladınız ve bas bas bağırıyorsunuz içinizden, “Ne duruyorsun be adam, tutuklasana şunu!” diye. O kadar kolay olmuyor.

Otobüsü santim santim araştırdık, hiç delil yoktu. Adamı araştırdık, hiçbir falsosu yoktu. Sözleri doğru, ifadeleri netti. Bizim de salıvermekten başka çaremiz yoktu.

Umurbey'deki devriyelerin sayısını iki katına çıkarttık, otobüsü takibe aldık... Her şeyi yaptık fakat 30 Aralık gecesi, Umurbey'de bir ceset daha bulduk.

(...)

İnsan umutsuzluğa kapılmıyor mu? Kapılıyor elbette. Elinden bir şey gelmiyormuş gibi hissediyorsun. Omuzların çöküyor, yürüyüşün yavaşlıyor, adımların geri geri gitmeye başlıyor. Ne yapacağını bilemiyorsun. En çok da böyle anlarda çözüme yaklaşıyorsun aslında.

Üçüncü maktul, 50'li yaşlarını geçkin bir öğretmen olan Firuze Mertal'dı. Maktullerin sosyokültürel, ekonomik, siyasi hiçbir ortak noktalarının olmaması istikrarı sürerken bu cesedin de boğazı kesilmişti. Bir sonraki sabah, umutsuzluk dolu bir atmosfere uyandım. Araba sürece kadar bile motivasyonum olmadığı için otobüse binmeyi tercih ettim.

Umutsuzluk, çözüme açılan kapıdır çoğu zaman. Otobüse bindiğim zaman iki şeyi fark ettim. İlki, nadiren kullandığım için otobüs kartımı evde unuttuğumdu. (Ki meslektaşlarım hep kartsız binmeye alışkın oldukları için onlara tepki gösterirdim.)

İkincisi, maktullere dair araştırmadığımız tek şeyin seyahat kartlarının geçmişi oldu-ğuydu. Saçma bir detay ama detaylar öldürücüdür değil mi?

Kısa sürede ortaya çıktı ki, öldürüldükleri gün otobüs kartı kullanmamışlardı. İnsanlar unutabiliyor, ihmal edebiliyor, atlayabiliyor. Şoförü tekrar emniyete çektik haliyle.

Ancak ne tesadüf ki, bu yolcuların kart basıp basmadıklarını sorduğumuzda hatırlamadığını söyledi. Türkiye'nin pek çok şehrinde, artık seyahatlerde kartsız taşımacılık yasaklanıyor. Ve bu şoför, bize yolcuların kart basıp basmadığını hatırlamadığını iddia ediyordu.

(...)

Biliyorum, bu röportajı biraz da polis olmaya heves edenler veya mesleğinin başındakiler için ilham verici detayları sunma amacıyla gerçekleştiriyorsunuz ama söyleyecek fazla şeyim yok. Her polisin sorgu tekniği farklıdır. Doğru olanı bulmak kişinin kendisine kalmış.

Ben de kendi tekniğime göre onu sorguladım. Benim defterimde, cinayetin yüzde altmışından fazlasını “psikoloji” işler. Katilin psikolojisini çözebilmek sorunun esasıdır.

O da çözüldü.

Küçükken yaşadığı yerde para vermeden minibüse binmek istediği, minibüs şoförünün son durakta incekken durdurup ona bıçak zoruyla tecavüz ettiği ortaya çıktı. Kartsız taşımacılığın yeni yasaklandığı bir şehirde, seyahat kartı olmadan yolculuk etmek isteyenlerle kendisini özdeşleştirmesi sürpriz değildi.

Asıl sürpriz, bu senaryoda kendisini zorbanın yerine koyabilmesinde gizliydi.

Cinayet de hep bir sürpriz değil midir zaten?

KARİNDEŞEN JACK

LONDRA’NIN KENAR MAHALLELERİ ZATEN SUÇ ÇETELERİNİN ELİNDEYDİ. FUHUŞ, UYUŞTURUCU VE CİNAYET OLAĞAN ŞEYLERDİ. ANCAK SİRADANLAŞMALARI, KANIKSANMIŞ OLMALARI ANLAMINA GELMİYORDU. VICTORIA DÖNEMİ İNSANLARI DEĞİŞEN DÜNYADAN VE BU SUÇLARDAN KORKUYORLARDI. SUÇ ARTIK HER YERDEYDİ; İNSANLARIN BUNA KARŞI GELECEK YA DA KENDİLERİNİ SAVUNABİLECEK DURUMLARI YOKTU. ŞEHRİN FİZİKİ KOŞULLARI DA BU SUÇ ORTAMINA ZEMİN HAZIRLIYORDU. ÜZERİNDE HER DAİM SİS BULUNAN LONDRA’DA 1888’İN YAZ AYLARINA KADAR YEREL YÖNETİM, GECELERİ CADDELERİN AYDINLATILMASINA ÇOK ÖNEM VERMEMİŞTİ.

Kraliçe Victoria döneminin Londra’ında yaşamak olağanüstü bir tecrübe olurdu şüphesiz. Titreyen gaz lambalarının aydınlattığı kirli sokaklardan geçen at arabalarının sesleriyle dolu bir arka plan düşünün. Eğer zenginseniz o arabalara binebilirdiniz ancak yoksulsanız Londra’nın bambaşka bir yüzüne şahit olmak zorunda kalırdınız.

19. yüzyılın özellikle ikinci yarısını kapsayan Victoria döneminde Britanya İmparatorluğu dünyanın öncü gücü konumundaydı. Sömürgeleri vardı ve dünyanın dört bir yanındaki kolonilerden elde edilen kaynaklar ve işgücü, İngiltere’nin zenginliğine zenginlik katıyordu. Sanayi Devrimi başlamış, teknoloji, bilim ve sanat patlama noktasına gelmişti. Bu dönem icatların, yeni buluşların ve ticaretin dönemiydi. Victoria dönemi; Thomas Edison, Graham Bell ve Alfred Nobel gibi biliminsanlarının çağıydı. Matematik, fizik, kimya ve biyoloji alanlarında ve teknolojik gelişmeler için zemin hazırlayan buhar gücü, telgraf, fotoğraf ve demiryolları alanlarında da önemli ilerlemeler kaydedilmişti. Bütün bu gelişmelere zemin hazırlayan Sanayi Devrimi ilk önce Britanya İmparatorluğu’nda başlamış ve buradan da nihayetinde bütün dünyaya yayılmıştı. Sanayi Devrimi’yle beraber tarım, imalat, madencilik, ulaşım ve teknoloji alanlarında da önemli değişimler gerçekleşmiş ve bütün bunlar toplu olarak dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel durumunda derin bir etki yaratmıştı.

Bu etkinin en iyi gözlemlendiği yerlerden biri Londra’nın ta kendisiydi. Londra, sadece Britan-

ya İmparatorluğu’nun merkezi değildi, aynı zamanda bilinen dünyanın en medeni şehriydi ve Sanayi Devrimi çoğunlukla kasabaları ve şehirleri değiştirmişti. 1801’de nüfusun sadece %20’si şehir merkezlerinde yaşıyorken 1851’e gelindiğinde, Britanya nüfusunun yarısı şehirlere yerleşmeye başlamıştı. 1881’deyse nüfusun üçte ikisi artık kent yaşamını benimsemişti. Aynı yıl yapılan nüfus sayımında Londra’nın East End olarak adlandırılan Doğu Yakası’nda nüfusun 1 milyon civarında olduğu belirlendi. Doğu Yakası’nın özellikle Whitechapel bölgesinde kilometrekare başına düşen kişi sayısı, Londra’nın genelinde kilometrekare başına düşen kişi sayısından 6 kat fazlaydı ve bu nüfusun üçte biri yoksuldu. İnsanların yaşadığı derme çatma evler, daha fazla kişinin barınabilmesi adına odalara bölünmüştü. Bu durumda kiralara daha düşüktü elbette ancak yaşam koşulları oldukça kötüydü. Yoksul aileler bu odalara sıkışmak zorunda bırakılıyordu, hepsi tek bir odada yiyor, içiyor ve uyuyordu.

Doğu Yakası sakinleri için yoksulluk ve kötü sağlık koşulları hâd safhadaydı. Isınma amacıyla ya da yemek yaparken yakıt olarak kullanılan kömürün dumanı şehrin üzerine çökmüş ve karanlık ve kasvetli bir kent oluşturmuştu. Endüstriyel kirlilik için herhangi bir düzenleme getirilmediğinden fabrikalardan salınan dumanlar da mevcut hava koşullarını olumsuz etkiliyordu. Sokaklarda çöp ve atıklardan dolayı berbat bir koku hâkimdi. Şehrin ana içme suyu kaynağı olan Thames Nehri’ne her gün tonlarca atık salınıyordu ve nehrin taşıdığı bu pislik ve

1888’İN YAZ AYLARINDA, LONDRA SAKİNLERİNE, ÖZELLİKLE DE BU DOĞU YAKASI’NDA YAŞAYAN YOKSUL HALKA DAHA BÜYÜK KORKULAR SALAN BİR OLAY MEDYANA GELDİ. KİMLİĞİ BELİRSİZ BİR SERİ KATİL, WHITECHAPEL SOKAKLARINDA CİRİT ATİYOR VE GENÇ KADINLARI AVLIYORDU. BU KADINLAR FAHİŞEYDİ, VICTORIA DÖNEMİ İNSANLARI TARAFINDAN SOKAK KIZLARI OLARAK NİTELENDİRİLEN BU KADINLAR HALİHAZIRDA SALDIRILARA UĞRUYORDU ANCAK BU, İNSANLAR İÇİN ÖNEM TEŞKİL ETMİYORDU VE GAZETELER BİLE BU SALDIRILARI HABER YAPMAYA DEĞER GÖRMÜYORDU. VICTORIA DÖNEMİ İNSANLARI, FAHİŞELERİ KAYIP RUHLAR OLARAK GÖRÜYORDU. ONLAR ERKEKLERİ YOLDAN ÇIKARIYOR VE HER YERE HASTALIK SAÇIYORDU. KURBANLARIN FAHİŞE OLDUĞU GERÇEĞİ ÇOĞU KİŞİ İÇİN CİNAYETLERİ ÖNEMSİZLEŞTİRİYORDU.

hastalık, toplumun her kesimine ulaşıyordu. Öyle ki halk, ister hasta ister hamile ister çocuk olsun, bira içmeyi su içmeye tercih ediyordu. Londra’nın orta sınıfa mensup sakinleri konuk odalarında çaylarını yudumlarken şehrin doğu yakasında yoğunlaşan yoksul halk, tifo ve kolera salgınlarıyla mücadele etmek zorundaydı. İnsanlar çok az maaş aldıkları, kötü çalışma koşullarına sahip işyerlerinde çalışıyorlardı. Bazıları içinse hayatta kalabilecek kadar para kazanabilmelerinin tek yöntemi kriminal yollara başvurmaktı.

Tabii bu, aslında günümüzde alışkın olduğumuz ancak o zamanlar için olağanüstü aşırı kalabalık bir kent mekânı yaratıyordu. Bu durum ve mevcut hayat koşullarının gerçekleri, organize suçlara ve mal mülk hırsızlıklarına karşı, özellikle sahip olduklarını korumaya büyük özen gösteren burjuva sınıfında endişelere yol açmıştı. Londra’nın kenar mahalleleri zaten suç çetelerinin elindeydi. Fuhuş, uyuşturucu ve cinayet olağan şeylerdi. Ancak sıradanlaşmaları, kanıksanmış olmaları anlamına gelmiyordu. Vi-

ctoria dönemi insanları değişen dünyadan ve bu suçlardan korkuyorlardı. Suç artık her yerdedi; insanların buna karşı gelecek ya da kendilerini savunabilecek durumları yoktu. Şehrin fiziki koşulları da bu suç ortamına zemin hazırlıyordu. Üzerinde her daim bir sis bulunan Londra’da 1888’in yaz aylarına kadar yerel yönetim, geceleri caddelerin aydınlatılmasına çok önem vermemişti.

Şehirde meydana gelen en yaygın suçlardan biri hırsızlıktı. Özellikle yankesicilik yaygındı. Yeni bir hırsızlık türü değildi aslında ancak şehirlerin nüfusunun artması yankesiciler için daha fazla fırsat anlamına geliyordu. Yoğunlukla tercih ettikleri “işyerleri” kalabalık ya da insanların toplandığı mekânlardı. Örneğin halka açık idamlar. 221B’nin 15. sayısının kapak dosyasında bu halka açık idam alanlarından bahsetmiştik. Yaygın suçlardan diğeri de fahişeliktir. Bu meslek aslında 19. yüzyılda yeni değildi. Ancak genelevlerde sömürüye uğrayan genç kadınların artması toplumda yavaş yavaş endişe uyandırmaya başlamıştı. Cinayet çok yaygın bir

KARİNDEŞEN JACK'İN SON KURBANİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN MARY JANE KELLY'NİN CİNAYETİ DİĞERLERİNDEN ÇOK DAHA KORKUNÇTU. GENÇ KADIN, 9 KASIM 1888'DE EVİNDE SALDIRIYA UĞRAMIŞTI. KELLY'NİN SURATI PARAMPARÇA EDİLMİŞTİ VE KULAKLARIYLA BURNU KESİLMİŞTİ. KATİL, KADININ KARNINI TAMAMEN YARMIŞ VE BAĞIRSAKLARINI ÇIKARIP YANDAKİ KOMODİNİN ÜZERİNE YERLEŞTİRMİŞTİ. İÇ ORGANLARINDAN BAZILARIYSA KAYIPTI.

suç değildi. Cinayete ilgi vardı tabii ama yaygın değildi. 19. yüzyılda cinayete ilgi arttı. İnsanlar gazetelerden davaları takip ediyor ya da ünlü Baker Sokağı'ndaki Madame Tussaud'nun "chamber of horrors" müzesini geziyorlardı.

Londra'da suç oranlarının arttığına dair iyiden iyiye bir hissiyat vardı. Doğu Yakası'nın şanı o kadar kötüydü ki polisler bölgeye en az ikili gruplar halinde girebiliyordu. Yerel halk polise yardımcı olmak konusunda çok istekli değildi. Polis teşkilatı da zaten skandallarla ve yolsuzluklarla çalkalanıyordu. Soruşturma bölümünün başındaki kişi istifa etmişti ve yerine gelecek kişi İsviçre'de tatildegdi. *New York Times* gazetesi Londra polisinden "dünyanın en ahmak dedektifleri" olarak bahsediyordu; yani şehir sakinlerinin çoğu için güvenlik de büyük bir endişeydi.

Tüm bu güvensizlik ortamından kaynaklanan endişeler yetmiyormuş gibi, 1888'in yaz aylarında Londra sakinlerine, özellikle de bu Doğu Yakası'nda yaşayan yoksul halka daha büyük korkular salan bir olay medyana geldi. Kimliği belirsiz bir seri katil, Whitechapel sokaklarında cirit atıyor ve genç kadınları avlıyordu. Bu kadınlar fahişeydi, Victoria dönemi insanları tarafından sokak kızları olarak nitelendirilen bu kadınlar halihazırda saldırılara uğruyordu ancak bu, insanlar için önem teşkil etmiyordu ve gazeteler bile bu saldırıları haber yapmaya değer görmüyordu. Victoria dönemi insanları, fahişeleri kayıp ruhlar olarak görüyordu. Onlar erkekleri yoldan çıkarıyor ve her yere hastalık saçıyordu. Kurbanların fahişe olduğu gerçeği çoğu kişi için cinayetleri önemsizleştiriyordu. Ama bu cinayetler Londralıların daha önce şahit olduklarından çok farklıydı; katil bu kadınları sadece öldürmekle kalmıyor, vücutlarını

adeta bir kasap gibi kesip biçerek iç organlarını çıkarıyordu.

Katilin ilk kurbanı olduğu kabul edilen 42 yaşındaki Mary Ann Nicholls, 31 Ağustos 1888'de, sabah saatlerinde bir arabacı tarafından bulunmuştu. Boğazı kesilmişti ve vücudu, özellikle de karın bölgesi tamamen parçalanmıştı. Yerel polis, görgü tanıklarının ifadelelerinden yola çıkarak katili aramaya koyuldu. Bu arada bazı gazeteler, bu cinayetin daha önce öldürülen iki kadının cinayetiyle benzer olduğunu iddia ediyordu ancak önceki kurbanlarda boğaza ya da karın bölgesine uygulanmış benzer kesikler yoktu. Polis, bu dehşet verici manzarayı anlamlandırmaya çalışırken cinayetten bir hafta sonra, 8 Eylül'de, yine sabah saatlerinde Annie Chapman adlı bir kadının daha cesedi bulundu. Tıpkı Nicholls gibi Chapman'ın da boğazı kesilmiş ve karnı yarılmıştı. Cesedin keşfinden sonra yapılan incelemeler sonucunda kadının rahminin kesilerek çıkarıldığı ortaya çıktı. Polis, kanıtlardan anlam çıkarmaya ya da katili gören birilerini bulmaya çalışıyordu. Ancak haliha-zırda yetersiz görülen polis teşkilatı bu katil tarafından yine alt edilecekti. Son cinayetten 3 hafta sonra yani 30 Eylül'de, iki farklı lokasyonda öldürülmüş iki kadın daha bulundu; Elizabeth Stride ve Catherine Eddowes. Stride'in boynunda önceki cinayetlerde olduğu gibi derin kesikler vardı ancak karnında ya da vücudunun başka bir bölgesinde herhangi bir kesik yoktu. Sadece sol kulağı hafif parçalanmış gibiydi, belki de katil küpelerini almak istemişti ancak katilin kurbanıyla işini henüz bitiremediği aşikârdı. Ya bu cinayet öncekilerle bağlantılı değildi ya da katil henüz ritüelini tamamlamadan olay yerinden ayrılmak

zorunda kalmıştı. Olaylar ikinci seçenekteki gibi gelişmiş olacak ki olay mahallinin çok yakınında, Stride'dan 1 saat sonra öldürüldüğü anlaşılan Eddowes'un cesedi bulundu. Boğazına aldığı tıkaç darbeleri nedeniyle ölen Eddowes'un da karnı derin bir kesikle açılmış ve rahmi çıkarılmıştı. Soruşturmayı yürüten polis ekipleri, kurbanın böbreğinin bir kısmının da kayıp olduğunu fark etti.

Bu ikili cinayetten önce, polisin bu cinayetleri bir seri katilin işi olarak adlandırmaya pek niyeti yoktu. Cinayetlerin seks ticaretinden doğan bir anlaşmazlıkla ilgili olabileceği düşünülmüştü. Ancak 30 Eylül tarihinden sonra hem halk dehşet içindeydi hem de polis şaşkına uğramıştı. Scotland Yard'a ve gazetelere katil tarafından yazıldığı iddia edilen onlarca mektup geliyordu. Bu ikili cinayetten birkaç gün önce, Londra'daki Central News Ajansı'na kanlı bir kartpostal gönderilmişti. Notu yazan kişi, yaptığı işten çok zevk aldığını, bunu tekrar yapacağını ve hatta bir sonraki kurbanının kulaklarını kesip polise göndereceğini söylüyordu alaycı bir dille. Ajans daha önce de bu tarz mektuplar almıştı ancak bunların hepsini kötü birer şaka olarak nitelemişti. Polis de o sırada kendilerine gelen 1000 civarında mektupla uğraşıyordu. "From Hell" mektubu olarak bilinen mektubun içinden bir insan böbreğinin yarısı çıkmıştı. Mektubu

CİNAYETLER HİÇBİR ZAMAN ÇÖZÜME ULAŞAMADI VE CİNAYETLERİN ETRAFINDA DÖNEN EFSANELER DAVAYI TARİHİ ARAŞTIRMALARA, FOLKLOR MİTLERİNE VE YAPAY TARİH ALANINA KONU ETTİ. KARİNDEŞEN DAVASINI İNCELEMeye VE ARAŞTIRMAYA YÖNELİK OLARAK YAPILAN ÇALIŞMALAR İÇİN RIPPEROLOGY TERİMİ TÜRETİLDİ. KARİNDEŞEN JACK'İN KİMLİĞİYLE İLGİLİ YÜZLERCE TEORİ DOLAŞIYORDU. KARİNDEŞEN JACK, AKLINI YİTİRMİŞ BİR DOKTOR OLABİLİRDİ, BELKİ DE BİR RUS AJANIYDI YA DA DELİ BİR YAHUDİ.

yazan ve Whitechapel katili olduğunu iddia eden kişi, böbreğin diğer yarısını yediğini iddia ediyordu. Stride ve Eddowes'un cesetlerinin bulunmasından sonra polise ve ajanslara gelen bu mektupların daha vahim şeylerin habercisi olduğu açıktı.

Nitekim Karindeşen Jack'in son kurbanı olduğu düşünülen Mary Jane Kelly'nin cinayeti diğerlerinden çok daha korkunçtu. Genç kadın 9 Kasım 1888'de evinde saldırıya uğramıştı. Kelly'nin surati paramparça edilmişti ve kulaklarıyla burnu kesilmişti. Katil, kadının karnını tamamen yarmış ve bağırsaklarını çıkarıp yandaki komodinin üzerine yerleştirmişti. İç

organlarından bazılarıysa kayıptı. Bu, Karindeşen Jack'in bir mekânın içinde işlediği ilk ve bilindiği kadarıyla tek cinayeti idi. Muhtemelen bu nedenle herhangi bir zaman kısıtı ya da yakalanma korkusu olmadığı için korkunç ritüelini rahat rahat tamamlayabilmişti.

Kurbanların gördüğü işkencenin ve vücutlarının aldığı dehşet verici halin haberleri yayılmaya başladıkça herkes için işin rengi değişti. Cinayete kurban giden kadınlar daha düşük bir sınıfa mensup olsalar da bedenlerinin aldığı hal, Victoria Londra'sı sakinlerinin çoğu için dehşet verici bir mesele haline gelmeye başlıyordu. Çoğu güvenli mahallelerde yaşasalar da bu kadar yakınlarında vuku bulan böylesine bir vahşeti göz ardı edemiyorlardı. Kurbanların en az üçünün iç organlarının çıkarılmış olması, katilin anatomik ya da cerrahi bilgiye sahip olabileceğine işaret ediyordu. Karindeşen Jack dedikleri bu katil, insan anatomisine aşina biriydi yani, belki de bir cerrahı. Bu ihtimal daha da korkunçtu çünkü bu, katilin bir biliminsanı olabileceği anlamına geliyordu. Oysa bu dönem, aydınlanma çağıydı, bilime ve mantığa güvenin çağıydı. Tabii Londralılar böyle bir biliminsanı konseptine aşinalardı. O sıralarda tiyatrodaki *Jekyll ve Hyde* oynuyordu.

Londra halkı ve yavaş yavaş dünyanın tamamı, Karindeşen Jack'in işlediği cinayetlerle büyülenmiş gibiydi. Bu seri cinayetlerin bu kadar ilgi görmesinin sebebi vakayla ilgili neredeyse hiçbir şeyin bilinmiyor olmasıydı. Katilin kim olduğu, bu cinayetleri neden işlediği bilinmiyordu. Cinayetlerin başladığı ya da bittiği tarih tartışmalara açıktı. Kurbanların sayısı ve hatta isimleri bile hâlâ muallaktı. Polisin elinde sadece takma isimlerle ve çakma hikâyelerle dolu mektuplar vardı. Londra'da hüküm süren panik ve endişe havası, Kraliçe Victoria'dan gelen bir bildiriyle daha da artmıştı. Kraliçe, *London Times* aracılığıyla bir af bildirgesi yayımladı. Bu cinayetlerin işlenmesinde herhangi bir şekilde yardımcı olan bir kişi öne çıkıp polise yardım ederse affedilecekti. Öne çıkan kimse olmamıştı ancak kraliyet ailesinin de olaya müdahil olması, vakanın ne denli mühim olduğunu gösteriyordu ve Londralıların psikolojisine ışık tutuyordu.

Cinayetler hiçbir zaman çözüme ulaşamadı ve cinayetlerin etrafında dönen efsaneler davayı tarihi araştırmalara, folklor mitlerine ve yapay tarih alanına konu etti. Karindeşen davasını incelemeye ve araştırmaya yönelik olarak yapılan çalışmalar için Ripperology terimi türetilti. Karindeşen Jack'in kimliğiyle ilgili yüzlerce teori

dolaşıyordu. Karindeşen Jack, aklını yitirmiş bir doktor olabilirdi, belki de bir Rus ajanıydı ya da deli bir Yahudi. Kraliyet ailesinden birinin ismi bile şüpheliler listesinde geçiyordu. Prens Edward'ın büyük oğlu, Clarence Dükü Prens Albert Victor üzerine şüphe çekmeyi başarmıştı bir şekilde. Ancak onun da cinayetlerin işlendiği saatlerde farklı yerlerde olduğu ortaya çıkmıştı. Şüpheliler arasında ismi en çok geçen kişi, Montague John Druitt adlı kötü namı bir avukattı. Son cinayetten sonra sırta kadem basmıştı ve 31 Aralık 1888'de Thames Nehri'nde yüzen cesedi bulundu. Katilin kimliği teorilerden öteye gidememişti maalesef ve katliamlar bir süre sonra son bulsa da Londra halkının huzursuzluğu dinmemişti çünkü katil yakalanıp adalete teslim edilememişti. O nedenle Karindeşen cinayetleri, politikanın odağına da girmeyi başardı. *New York Times*'ta yayımlanan bir habere göre halk, parlamento toplantıları sırasında gösteriler düzenliyor ve bir katili yakalamaktan bile aciz olan polis gücünü suçluyordu.

Peki, Londra'nın yetkin bir polis teşkilatı yok muydu? Özellikle burjuva sınıfı için, özel mülkün korunması, suçların kontrol altına alınması ve toplu yaşam tarzına ayak uydurmaya çalışan halk arasında refahın sağlanması amacıyla 1829'da ilk modern polis teşkilatı olan Metropolitan Polis Teşkilatı kurulmuştu ve 1859'da İngiltere'de 200 civarında polis merkezi bulunuyordu. Ancak bu polis merkezleri fazlasıyla bürokratize oluşumlardı, her şeyi kitabına göre yapabilmek için çabalıyorlardı. Polisler iyi niyetliydi mutlakla ancak halk tarafından zora gelemeyen ve çoğu zaman da başarısız memurlar olarak görülüyorlardı. Karindeşen Jack'in kim olduğunu bulamamışlardı, olaya herhangi bir açıklama getirememişlerdi, her daim katilin birkaç adım gerisinde kalıyorlardı. Halkın ihtiyaç duyduğu düzeni sağlayamamışlar ve halka mantıklı bir açıklama sunamamışlardı.

Tüm bunların yanında, katilin yakalanmasına yardımcı olacak adli bilim teknikleri henüz keşfedilmemişti. Biliminsanları kan gruplarını bile ayırt edecek durumda değillerdi. Bilimsel metotlar yerine başka şekillerde suçluları yakalamaya çalışıyorlardı. Polisler olay yerini dikkatle gözlemleyerek notlar alıyordu. Katilin tüm kurbanlarına otopsi yapılmıştı. Bu otopsilere göre katilin solak olduğu düşünülüyordu, ayrıca belirli bir anatomi bilgisine de sahipti. Otopsi-den önce ve sonra, kimliklerini belirleyebilmek için kurbanların fotoğrafları çekiliyordu. Davranışsal profil çıkarma tekniği 1920'lere kadar

CORNWELL İÇİN SORUŞTURMANIN BAŞLANGIÇ NOKTASI SICKERT'İN TABLOLARIDIR. SICKERT'İN ESERLERİNDE KADINLARI VE ERKEKLERİ TASVİR EDİŞ BİÇİMLERİ TAMAMEN FARKLIDIR. ERKEKLERİN YÜZ HATLARI BELLİDİR, İNSANA BENZERLER ANCAK KADINLAR ÖYLE DEĞİLDİR. SICKERT, KADINLARI ÇOĞU ZAMAN ÇİRKİN VE İNSAN DIŞI KARAKTERLER OLARAK TASVİR EDER. SICKERT'İN ÖZELLİKLE BİR ESERİ, CORNWELL İÇİN KANIT NİTELİĞİNDEDİR. 1904'TE TAMAMLADIĞI *LE JORUNAL* ADLI TABLOSU, CATHERINE EDDOWES ADLI KURBANIN POLİSLER TARAFINDAN ÇEKİLEN FOTOĞRAFLARIYLA BÜYÜK BENZERLİK TAŞIR.

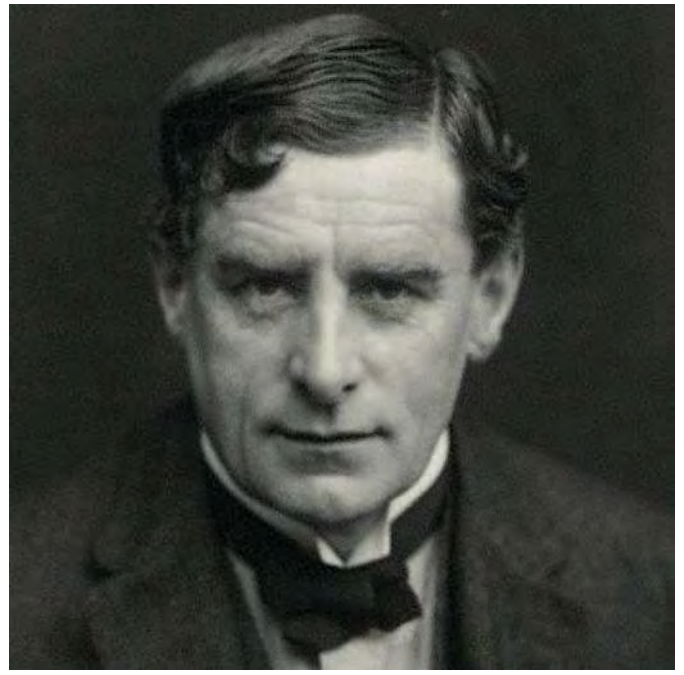
uygulanmayacaktı. Görgü tanıklarının ifadelelerinden şüphelilerin eşkâlini çıkarmak da polislin yapabileceği bir iş değildi. Parmak izi teknolojinin kullanılmasına da en az 20 yıl vardı. Polis, cinayetlerin meydana geldiği bölgede iki binden fazla insanla görüşmüştü. Polisin karşısında üç yüzden fazla sorgulama hattı vardı. Seksen kişi göz altına alınmış ve sorgulanmıştı. Polisin elinde birtakım veriler vardı ancak bunlar doğru ipuçları değildi. Katilin dış görünüşüyle ilgili tutarlı bir tanım yoktu, cinayet silahının ne olduğu tam olarak bilinmiyordu.

Polis, katili yakalayamadığı için gazeteler de polise yükleniyordu ki bu da onların işini zorlaştırıyordu şüphesiz. Polisin teslim aldığı yüzlerce mektup onlarla dalga geçmek için yazılıyordu mutlaka. Bu, polislerin zamanını boşa harcamalarına da sebep oluyordu. Polisin dikkati dağıldıkça bazı şüpheliler de saklanmak için vakit bulabiliyordu. Gazeteler aynı zamanda yabancı görünümlü kişilerin skeçlerini paylaşarak bunları şüpheliler olarak adlandırıyordu ki bu da göçmenlere ve özellikle Yahudilere karşı nefretin artmasına sebep oluyordu. Gazeteciler önlerine gelen herkesle konuşuyor ve bunları yayımlıyorlardı. Dolayısıyla abartıya kaçan ya da tamamıyla yalan olan hikâyeler ve detaylar da vardı. Gazetelerin bu kadar fazla kanıt yayımlaması da polisin hâlâ katili yakalayamamış olduğu gerçeğini iyice körüklüyordu ancak sebep her ne olursa olsun, Karindeşen Jack yakalanamamıştı. Polis, katilin öldürme istediğini yitirdiğini, başka bir yere taşındığını ya da öldüğünü düşünüyordu.

Polis, nihayetinde Karindeşen Jack'ten vazgeçse de aynısını yapmak Londra halkı için kolay olmamıştı. Ellerinden bir şey gelmeyen

halk, o sıralarda ikinci hikâyesi yayımlanan Sherlock Holmes'ten medet ummaya kadar götürmüştü işi. Ve aradan yıllar geçse de Karindeşen Jack unutulmamış, her zaman izini takip etmeye çalışan birileri olmuştu. Bunlardan biri, yazar Russell Edwards'tı. Edwards, katilin Polonyalı bir berber olan Aaron Kosminski olduğunu iddia ediyordu. Edwards, 2007'de bir açığartırmadan satın aldığı ipek bir şaldaki DNA kalıntılarını takip ederek bu sonuca vardığını iddia ediyordu. Şal, Catherine Eddowes'un cinayet mahallinde ele geçirilmişti. Şaldaki DNA'lardan biri Eddowes'un uzak akrabalarından biriyle uyuyuyordu. Diğer DNA da Kosminski'nin uzak akrabalarıyla eşleşiyordu. Polis o zamanlar da Kosminski'den şüphelenmiş ancak şüpheli hiçbir zaman hüküm giymemişti. Edwards'ın teorisi evrensel olarak kabul görmese de çoğu kişi tarafından inanılır bulunmuştu.

Karindeşen Jack'in kim olduğunu bula-bilmek için en çok zaman ve para harcayan isimlerden biriyse Kay Scarpetta romanlarıyla bilinen Amerikan yazar Patricia Cornwell'dir. Cornwell, Mayıs 2001'de Londra'ya yaptığı bir gezi sırasında, Scotland Yard yetkililerinden bir teklif alır. Romanları 100 milyondan fazla satmış bir yazar için polis merkezlerine bir gezi düzenlemek isterler. Cornwell'in bu teklifi reddetmesi hem kendisi hem de hayranları için büyük bir hüsrana olurdu mutlaka. Cornwell teklifi kabul ettiğinin ertesi günü İngiltere'nin en saygın dedektiflerinden John Grieve'le tanışır. Grieve aynı zamanda Karindeşen Jack cinayetleri konusunda da uzmandır. Cornwell, Victoria döneminin bu ünlü katiliyle ilgili çok az şey bilir ve aslında konuyla çok da ilgilenmez. Cına-

Walter Richard Sickert

yetler ve kurbanlar hakkında hiçbir fikri yoktur. Konuyla ilgili birkaç soru sormaya başlar. Belki de bir sonraki Scarpetta romanında Scotland Yard'ı ve Karindeşen Jack'i konu alabileceğini düşünür. John Grieve, Cornwell'e Karindeşen'in cinayetleri işlediği lokasyonlara rehberliğini yapar. Mary Jane Kelly'nin katledildiği yerin incelemesini yaparlarken Cornwell, dedektiflere bu cinayetlerin modern adli tıp yöntemleri kullanılarak incelenip incelenmediğini sorar. Ancak kimsenin buna teşebbüs etmediğini öğrenir. Polise ve gazetelere gelen mektupları da öğrenince merakı iyice artar. Grieve, Cornwell'e oldukça zayıf şüphelilerden oluşan kısa bir liste sunar ve ekler: Eğer ilgilenirseniz ilginizi çekebileceğini düşündüğüm bir şüpheli var. Ressam Walter Richard Sickert.

Cornwell, binlerce otopsi, ölü beden ve olay mahalli gördüğünü ancak bu katilin Mary Kelly'e yaptıkları kadar kötüsünü görmediğini iddia eder. Cornwell, Kelly ve diğer kurbanlara Ripper davasını araştırmayı ve katili bulmayı bir borç bildiğini söyler ve işe koyulur. Scotland Yard'ın elinde şu anda yüzlerce dava vardır. 130 yıl önce işlenmiş cinayetler silsilesini tekrar araştırmak önceliklerinden değildir. Hem dava hakkında çıkan karar bir işe yaramayacaktır hem de soruşturma büyük maliyetler yaratacaktır. Karindeşen Jack davası aniden Cornwell için romanlarında kullanmak üzere araştırdığı bir konudan çok daha fazlasını ifade etmeye başlar. Cornwell, kanıtları tekrar gözden geçirmek ve yüzyıldan eski bu davayı modern polis yöntem-

leriyle incelemek ister. Cornwell'e göre polisin o zamanlar takip ettiği şüphelilerin tümü kanıtlardan ziyade teorilere göre şekillenmiştir. Ancak gölgelerin arasında gizlenen şüphelilerden biri olan Walter Sickert, Cornwell'in ilgisini çekmeyi başarır.

Walter Richard Sickert 1860'ta Almanya'da doğmuş ve henüz çocukken yaşadığı sağlık problemleri nedeniyle Londra'ya gelmiştir. Sarışın ve inanılmaz derecede yakışıklı bir adamdır. 7-8 dil konuşabilir, yüksek bir IQ'ya sahiptir ve çok yetenekli bir ressamdır. Toplumun en üst kesimlerine mensup kişilerden oluşan bir çevresi vardır. Ressam James Whistler'in çırağıdır. Edgar Degas, Oscar Wilde ve Bram Stoker gibi isimlerle dostluk kurmuştur ve hatta Winston Churchill'e resim dersleri vermiştir.

Cornwell, Sickert'in yeğenini ziyaret ettiğinde şüpheliyle ilgili bir şey daha öğrenir. Sickert henüz küçük bir çocukken korkunç bir operasyon geçirmek zorunda kalmıştır. Cornwell bunun Sickert'in cinsel şiddete düşkünlüğünü açıkladığını düşünür. 5 yaşındayken cinsel organıyla ilgili yaşadığı bir hastalık nedeniyle üç ameliyat geçirir. O zamanlar bu operasyonun gerçekleştirildiği hastanede araştırmalar yapan Cornwell, böyle bir ameliyat süreciyle ilgili dehşet verici ayrıntılar öğrenir. Sickert belki de hiç narkoz almadan bu ameliyata girmek zorunda kalmıştır. Çocuğun elleri ve ayakları hareket edemeyeceği şekilde domuz bağıyla bağlanır ve daha sonra bir hemşire, Sickert'in cinsel organını incelemek için bacaklarını ayırır. Sickert'in böylesine yıkıcı bir deneyimle oldukça acı verici ameliyatlara geçirmiş olması, ileride

hem fiziksel hem de psikolojik açıdan sağlıklı bir cinsel hayatının olamayacağına işaret eder. Kadınlar Sickert'a ilgi gösteriyorlardı, hatta ondan "elde etmesi imkânsız yakışıklı Walter Sickert" olarak bahsediyorlardı. Genç ressamın da bu genç kadınlara ilgisi vardı şüphesiz; ancak bununla ilgili hiçbir şey yapamıyordu. Günden güne artan bir öfkeyle hayatına devam etmek durumundaydı.

Cornwell, bu gerçeği de öğrendikten sonra geri dönüşü olmadığını fark eder. Yıllarca Karındeşen Jack'i araştırmış insanların, eleştirilenlerin ve Sickert hayranlarının eleştirilerine maruz kalacağını farkındadır. Ancak Sickert'ı daha detaylı bir şekilde araştırmaya ve tanıma-ya başladıkça ressamın bu suçları işlemek için fazlaca sebebi olduğunu ve bu gerçeği gizleyerek hayatına devam edebilmesinin de oldukça mümkün olduğunu düşünür.

Cornwell için soruşturmanın başlangıç noktası Sickert'ın tablolarıdır. Sickert'ın eserlerinde kadınları ve erkekleri tasvir ediş biçimleri tamamen farklıdır. Erkeklerin yüz hatları bellidir, insana benzerler ancak kadınlar öyle değildir. Sickert, kadınları çoğu zaman çirkin ve insan dışı karakterler olarak tasvir eder. Sickert'ın özellikle bir eseri, Cornwell için kanıt niteliğindedir. 1904'te tamamladığı *Le Jorunal*

adlı tablosu, Catherine Eddowes adlı kurbanın polisler tarafından çekilen fotoğraflarıyla büyük benzerlik taşır. Tabloda, garip bir duruşla iyice geriye yaslanmış bir kadın tasvir edilir. Kadının boynunda da sıkıca takılmış inci bir kolye vardır. Cornwell bu tarz bir kolyeyle hiçbir Sickert tablosunda karşılaşmadığını söyler. Eddowes cinayetinden sonra polise gönderilen bir mektupta şöyle yazar: "Ona taktığım güzel kolyeyi beğendiniz mi?" Cornwell, o zamanlar boğazda meydana gelen bir kesikten "kolye" olarak bahsedildiğini öğrenir. Bu ürpertici gerçeği öğrendikten sonra Sickert'ın Karındeşen Jack olduğuna daha da inanır.

Cornwell, Sickert'ın tablolarını ve Karındeşen davasını araştırmaya devam ettikçe Mary Kelly'nin Karındeşen'in son kurbanı olmadığına ikna olur. Londra'da ve hatta başka yerlerde, bu cinayetlere korkunç derecede benzeyen başka cinayetler de meydana gelmiştir ancak polis bunları Karındeşen'le bağdaştırmamıştır. Cornwell, Sickert'ın kaldığı evin oldukça yakınlarında, Camden Town'da işlenen bir fahişe cinayetini araştırmaya başlar. Bu cinayet, Karındeşen cinayetleriyle büyük benzerlikler taşır. Şaşırtıcı olan şeyse Sickert'ın bu cinayetleri resmettiği birden fazla tablosunun olmasıdır. Hatta bu tablolardan birinin adı *Camden Town*

Cinayeti'dir. Yatakta ölü bir kadın uzanır ve yatağın ucunda da bir adam oturur. Cornwell'e göre, Camden Town cinayetini de Sickert işlemiş ve bunu birtakım vahşi ve pornografik tablolar resmedebilmek için bir bahane olarak kullanmıştır. Sickert'in vahşi duygularını tabloları aracılığıyla tekrar tekrar yaşadığı yadsınmaz bir gerçektir.

Yazar, kendisine göre en önemli kanıtlardan birini, son kurban olarak kabul edilen Mary Kelly'nin olay mahalli fotoğraflarını incelerken bulur. Bu fotoğraflar oldukça düşük kaliteli fotoğraflardır elbette ancak Cornwell çalıştığı uzmanlardan bu fotoğrafı modern teknolojileri kullanarak daha da keskinleştirmelerini ister. Bu işlemin yapılmasının ardından karşılarda çıkan şeyse dehşet vericidir. Kelly'nin yatağının yaslandığı duvarın üzerinde karikatüre benzer bir surat silueti vardır. O zamanlar davayı araştıran polisler Kelly'nin paramparça olmuş bedeni ve suratına bakmaktan duvardaki karikatürü fark etmemişlerdir belki de. Cornwell'e ve uzmanlara göre duvardaki bu resim, Sickert'in kendisinin bir karikatürüdür. Her şey bittikten sonra eserini imzalamıştır.

Tüm bu ilginç tesadüflere ve buluşlara rağmen Conwell sağlam bir kanıt bulması gerektiğinin farkındadır. Yazara göre yapılması gereken, davayla bugüne kadar gelebilmiş tek kanıt olan mektupları yani Karindeşen mektuplarını, Walter Sickert'in mektuplarıyla bağdaştırabilmektir. Cornwell amacına ulaşabilmek için uzmanlardan oluşan bir takım kurar ve hep birlikte kanıtları incelemek üzere Londra'ya gelirler. Ekibin içinde bir sanat tarihçisi, küratör, cinsel suçlar avukatı, Sickert arşivcisi, adli bilimci, tarihçiler ve doktorlar vardır. Karindeşen Jack'ten geldiği iddia edilen dört yüzden fazla mektubun çoğu Devlet Arşivleri Kurumu'nda muhafaza edilir. Adli Bilimci Dr. Paul Ferrara ve ekibin diğer üyeleri mektupları ve zarfları DNA kalıntıları bulabilmek adına incelemeye koyulur. Diğer taraftan bir eşleşme elde edilmesi umuduyla Walter Sickert'in şahsi mektupları da incelenir. Walter Sickert'in bazı kıyafetleri de Londra'daki Tate Müzesi'nde saklanmaktadır. Ekibin bu kıyafetleri inceleyebilmeleri için de onay çıkar. İncelemelerin sonucunda ABD'ye dönen ekip ellerindeki örnekleri Richmond, Virginia'daki Adli Bilimler Enstitüsü'ne götürür. Ne yazık ki haftalar süren DNA testleri sonucunda Dr. Ferrara kötü haberlerle gelir. Test edilen dokümanların hiçbirinde nükleer DNA izine rastlanamaz.

PATRICIA CORNWELL, DAVASINDAN HENÜZ VAZGEÇMİŞ DEĞİL. 6 MİLYON DOLARDAN FAZLA PARA HARCAYARAK YÜRÜTTÜĞÜ SORUŞTURMANIN SONUCU OLAN İLK KİTABI 2002'DE YAYIMLANDI VE O ZAMANDAN BUGÜNE ARAŞTIRMALARINA DEVAM EDEN CORNWELL, 2007'DE İKİNCİ KARİNDEŞEN KİTABINI DA ÇIKARDI. CORNWELL'E GÖRE, KARİNDEŞEN JACK'İN İŞLEDİĞİ TÜM CİNAYETLER VE HATTA FAZLASI WALTER SICKERT'İN ELİNDEN ÇIKMIŞTIR.

Mektupların lamine edilmeleri tüm DNA izlerini yok etmiştir. Cornwell hayal kırıklığına uğrar ancak araştırmasından vazgeçmez. Mitokondrial DNA için ellerindeki kanıtları tekrar incelemeye sokarlar ancak sonuç yine de aynıdır. Bu DNA testlerinin neredeyse 20 yıl önce yapıldığını unutmamak gerekir tabii. Şu anki DNA teknolojisiyle belki de çok farklı sonuçlar elde edilebilirdi.

Mektupların incelenmesi sonucunda Cornwell birtakım sağlam kanıtlar da elde etmiştir. Adli kâğıt analisti Peter Bauer'le birlikte çalışan Cornwell, polise ve basına gönderilen bazı mektupların kâğıtlarıyla Sickert'in kişisel yazışmaları için kullandığı kâğıtlardan bazılarının aynı olduğunu keşfeder. O kadar ki kâğıtların arkasında görünen filigranlar bile aynıdır. Fakat bu gibi kanıtlar, DNA ya da parmak izi kadar kesin değildir. O nedenle soruşturmaya birçok koldan devam eden Cornwell yüzbinlerce dolar harcayarak bulabildiği her Walter Sickert tablosunu satın alır. Amacı ufak bir parmak izi bulabilmektir ancak bu konuda da başarılı olamaz. Tam aksine, sanat tarihçileri tarafından kişisel hırsırla uğruna sanat eserlerini mahvettiği gerekçesiyle büyük tepki alır.

Patricia Cornwell, davasından henüz vazgeçmiş değil. 6 milyon dolardan fazla para harcayarak yürüttüğü soruşturmanın sonucu olan ilk kitabı 2002'de yayımlandı ve o zamandan bugüne araştırmalarına devam eden Cornwell, 2007'de ikinci Karindeşen kitabını da çıkardı. Cornwell'e göre, Karindeşen Jack'in işlediği tüm cinayetler ve hatta fazlası Walter Sickert'in elinden çıkmıştır. Ve hatta o zamanlar şüphelilerle ilgili çıkan dedikodularının çoğunun Walter Sickert tarafından ortaya atıldığını ispatlamıştır. Geriye kalan tek şey, tüm dünyayı buna inandırabilmek için gerekli olan kesin kanıtları bulabilmektir.

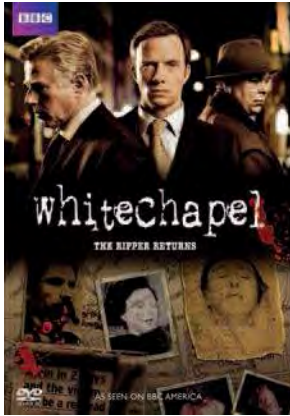
EKRANDA KARİNDEŞEN JACK

DİZİ

JACK THE RIPPER (1988)

Bir Scotland Yard müfettişi, Karındeşen Jack cinayetlerini araştırır ve ucu kraliçeye kadar uzanan bir komplo teorisini ortaya çıkarır.

WHITECHAPEL (2009 - 2013)

Bir müfettiş, bir dedektif ve bir tarihçi Londra'nın Whitechapel bölgesinde günümüzde işlenen ancak geçmişle bağlantıları olan cinayetleri inceler.

RIPPER STREET (2012 -)

Dedektif Edmund Reid ve ekibi, Karındeşen Jack'in dehşet saldıği Whitechapel sokaklarında adaleti ve düzeni sağlamak adına çalışır.

FİLM

THE LODGER (1927)

Alfred Hitchcock'un yönetmenliğini üstlendiği filmde, bir ev sahibesi kiracılarından birinin genç kadınları katleden Karındeşen Jack olduğundan şüphelenir.

JACK THE RIPPER (1959)

Amerikalı bir dedektif, Karındeşen Jack'i yakalamaya çalışan Scotland Yard'a yardımcı olabilmek adına Londra'ya gelir.

MURDER BY DECREE (1979)

Sherlock Holmes ve Doktor Watson, Karındeşen Jack'i yakalayabilmek için işe koyulur ve kendilerini katili korumak üzere tasarlanmış bir komplonun içerisinde bulur.

TIME AFTER TIME (1979)

Ünlü yazar H. G. Wells, bir zaman makinesi kullanarak kendi zamanından kaçmaya çalışan Karındeşen Jack'in izini sürmeye koyulur.

FROM HELL (2001)

Müfettiş Frederick Abberline'ı canlandıran Johnny Depp, Karındeşen Jack'in cinayetlerini çözmeye çalışır.

FROM HELL

ALAN MOORE'DAN ÇARPICI BİR KARİNDEŞEN JACK ÖYKÜSÜ

“En korkunç canavarlar, ruhlarımızda gizlenenlerdir.”
Edgar Allan Poe

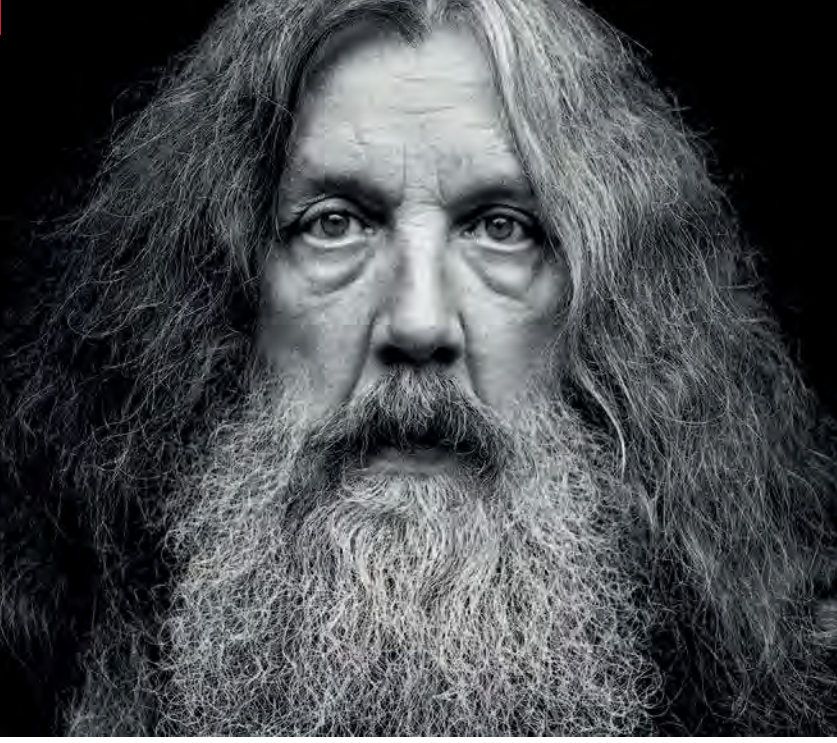
Alan Moore'un yazdığı, Eddie Campbell'in resimlediği grafik roman, adını, Karindeşen'in *From Hell* (Cehennemden Gelen) mektubundan alır. Moore, grafik romanın senaryosunu Stephen Knight'ın *Jack the Ripper: The Final Solution* kitabını temel alarak kurgular. Kitaba göre Prens Albert Victor'un, Annie Elisabeth Crock'tan gayrimeşru çocuğu olmuştur. Prens'in arkadaşı olan ressam Walter Sickert tarafından Annie'nin bebeğine bakması için bir bebek bakıcısı işe alınır. Bu bakıcı, Mary Jane Kelly'dir! Bir akşam eve bir baskın düzenlenir. Mary Jane, bebeği kurtarır ve onu kiliseye, rahibelerin yanına yerleştirir. Maalesef Mary Jane, ağzını sıkı tutamayıp arkadaşları Annie Chapman, Mary Ann Nichols, Elizabeth Stride ve Catherine Eddowes'e olup biteni anlatır. Fahişelerin bu bilgiyi Prens'e şantaj malzemesi olarak kullanması sonlarını hazırlar. Olayı örtbas etmek için kraliyet doktoru Sir William Whitnay Gull devreye girer ve fahişeleri teker teker öldürür. Kitaba göre Karindeşen Jack, Dr. Gull'dur!

Alan Moore, kendisiyle yapılan söyleşide; grafik romanın kurgusunu, yapısal olarak farklı bir biçimde ve zorlayıcı bir üslupla yeniden oluşturma çabasında olduğunu ifade eder. Sanırım biraz da bu nedenle *From Hell* okuması kolay olmayan bir eser. Moore'un kullandığı dil, sıradan okur için biraz ağır. Kitap, Moore'un diğer başyapıtları olan *V For Vendetta* ve *Watchmen*'e göre daha durağan ve okuması sabır isteyen bir çalışma. Öte yandan hiçbir sınırlayıcı ticari kaygı gütmeyen özgün bir

yapıt olduğunu da söylemeliyiz.

From Hell, standart dramatik kuralların uygulanmadığı, 14 bölümden oluşan, uzunca bir yapıt. Hikâyenin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için yapıtın başına bir prolog (önsöz), sonuna da bir epilog (son söz) konulmuş. Bu durum bildik çizgi romanlar için sıradışı. Her bölümün sayfa sayısı farklı. Bölümlerin sayfa sayısına sınırlama konulmaması esnek ve organik bir yapıtın ortaya çıkmasına olanak vermiş.

Ödüllü çizer Eddie Campbell'in tarzı, günümüz çizgi roman okuru için çok çekici değil. Çizgileri, rijit ve statik. Dinamik anatomik devnime sahip olmayan çizimler, sinematografik bir anlatım sunmuyor. Ancak bunun, okuru Viktorya dönemine sokmak için bilinçli yapıldığını da söyleyebiliriz. Çizgiler bizi, günümüzün hızlı ve dur durak bilmeyen koşuşturmasına değil, 19. yüzyıl Londra'sının yavaşlığına götürmek istiyor sanki. “Acelecilik çağını” niteleyen “sinematografik zamana” başkaldırıyor. Denir ki; zamanı yavaşlatan ve “şimdiyi” değerli kılan “aralıklardır.” Bazı düşünürlere göre sinematografik yapı ya da sinematografik zaman “şimdi”nin değerini yok eder. Sinematografik zamanda aralıklar kısaldığında olayların birbirini izleme oranı da hızlanır. Olayların, bilginin ve imgelelerin sıkıştırılması “bulunmayı” olanaksızlaştırır. İmgelerin dur durak tanımadan art arda gelmesi “bulunan bir düşünceye” izin vermez. Retina-ya sadece bir anlığına düşen imgeler, dikkati sürekli üzerinde tutamaz. Görsel uyarılarını hızla boca ettikten sonra giderek daha da kısı-

ALAN MOORE, KENDİSİYLE YAPILAN SÖYLEŞİDE; GRAFİK ROMANIN KURGUSUNU, YAPISAL OLARAK FARKLI BİR BİÇİMDE VE ZORLAYICI BİR ÜSLUPLA YENİDEN OLUŞTURMA ÇABASINDA OLDUĞUNU İFADE EDER. SANIRIM BİRAZ DA BU NEDENLE *FROM HELL*, OKUMASI KOLAY OLMAYAN BİR ESER. MOORE'UN KULLANDIĞI DİL, SIRADAN OKUR İÇİN BİRAZ AĞIR. KİTAP, MOORE'UN DİĞER BAŞYAPITLARI OLAN *V FOR VENDETTA* VE *WATCHMEN*'E GÖRE DAHA DURAĞAN VE OKUMASI SABIR İSTEYEN BİR ÇALIŞMA. ÖTE YANDAN HİÇBİR SINIRLAYICI TİCARİ KAYGI GÜTMİYEN ÖZGÜN BİR YAPIT OLDUĞUNU DA SÖYLEMELİYİZ.

lan “şimdinin içinde” sönüp giderler. Belki de Campbell’in kullandığı statik panelleri, zamanı yavaşlatan “aralıklar” olarak görmeliyiz. Onun, statik ve esnek olmayan çizgileri ve metronom gibi sabit ritmi, “şimdiye” odaklanmamızı daha kolay sağlamakta. Ayrıca Campbell, cinayet sahnelerini çok detaylı çizmiş, bir cerrah olan Karındeşen’in titizliğini ve onun eylem sırasındaki patolojik heyecanını çok güzel yansıtmış. Ardışık panelleri ayrı ayrı yayarak kümülatif olarak ürpertici bir etki yaratmış.

MOORE'UN CEHENNEMDEN GELENİ

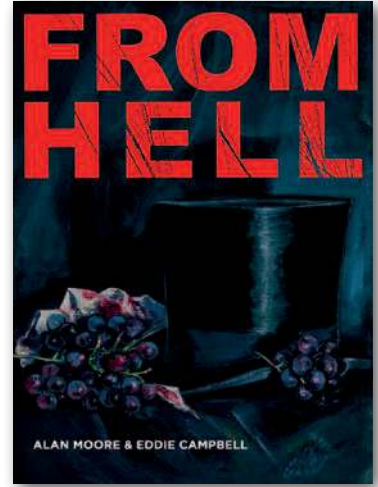
Açıkçası Karındeşen Jack'in kimliği Moore'un pek umurunda değildi. Bu nedenle serüvenin başında, Karındeşen'in kimliği açığa vurulur. Böylece okura, elinde tuttuğu kitabın sıradan bir whodunit (katil kim) polisiyesinden farklı olduğu gösterilir. Moore'un amacı, katilin kimliğinden çok, 1880'lerin siyasal, bilimsel ve sanatsal olarak 20. yüzyıla nasıl bir kapı açtığı yönünde spekülasyonlar yapmaktı. 1880'leri 20. yüzyıldaki gelişmelerin tohumlarının atılacağı bir mikrokozmos olarak görüyordu. Bu nedenle bazı eleştirmenler, *From Hell*'i hiper realistik tarih üstü bir çalışma olarak da görmüşlerdir.

Kitap, cinayetleri araştırmakla görevli Müfettiş Frederick Abberline ile Kraliyet Medyumu Robert Leeds'in Karındeşen olayından yıllar sonra, 1923 Eylül'ünde tekrar buluşmalarıyla başlar. Bournemoth kıyısındaki bu buluşma ve sohbetle de biter. Prolog ve epilog olarak sunulan bu iki bölüm, diğer 14 bölümün daha iyi anlaşılması için oluşturulmuştur.

1888'e dönecek olursak; Abberline parlak bir müfettiştir. Ayrıca kariyerine cinayetlerin işlendiği Whitechapel bölgesinde başlamış, birçok suçluyu yakalamıştır. Moore, onu yorun ve bıkkın bir polis olarak sunar okura. Art arda gelen vahşi cinayetler ve bir türlü katili yakalayamaması, müfettişi ruhen tüketmeye başlar. Gerçek Frederick Abberline, yaşadığı zamana göre, analitik ve sistemli bir soruşturma tekniği kullanıyordu. Bu nedenle birçok suçu çözmüştü. Londra Kulesi'nin bombalanması olayını başarıyla sürştürmüştü. Karındeşen Jack vakasında da çok çalışmış, günlerce uykusuz kalmıştı. Ancak tüm bu deneyim ve yeteneklerine rağmen hayatının en büyük soruşturmasında başarılı olamamıştı. Kriminoloji biliminin henüz gelişmemesi ve Scotland Yard'ın o dönemdeki olanaklarının çok sınırlı olması da bu başarısızlıkta önemli etkenlerdir.

Leeds ise Viktorya döneminin popüler medyumlarından biriydi. Kraliçe'nin ölen kocası için seanslar düzenlemişti. Grafık romanda, Müfettiş Alberline'e büyük yardımları olan bir medyum olarak tasvir edilir. Leeds, katilin kimliğiyle ilgili düşler görür. Gördüğü bu düşler, müfettişin Doktor Gull'a odaklanmasını sağlar. Kitabın sonundaysa Leeds, Müfettiş Abberline'e aslında psişik güçlerinin olmadığını itiraf edecektir. Leeds'in senaryoda bu kadar öne çıkmasını, Moore'un doğaüstü olaylara ve ezoterizme duyduğu ilgiye bağlayabiliriz. Zaten kitabın ana temasının korkunç cinayetler olduğunu düşünürsek yazar, kattığı bu mistisizmle öyküyü daha çekici hale getirme fırsatını kuşkusuz kaçıramazdı.

AÇIKÇASI KARİNDEŞEN JACK'İN KİMLİĞİ MOORE'UN PEK UMURUNDA DEĞİLDİ. BU NEDENLE SERÜVENİN BAŞINDA, KARİNDEŞEN'İN KİMLİĞİ AÇIĞA VURULUR. BÖYLECE OKURA, ELİNDE TUTTUĞU KİTAPIN, SIRADAN BİR WHODUNIT (KATİL KİM) POLİSİYESİNDEN FARKLI OLDUĞU GÖSTERİLİR. MOORE'UN AMACI, KATİLİN KİMLİĞİNDEN ÇOK, 1880'LERİN SİYASAL, BİLİMSEL VE SANATSAL OLARAK 20. YÜZYILA NASIL BİR KAPI AÇTIĞI YÖNÜNDE SPEKÜLASYONLAR YAPMAKTI. 1880'LERİ 20.YÜZYILDAKİ GELİŞMELERİN TOHURLARININ ATILACAĞI BİR MİKROKOZMOS OLARAK GÖRÜYORDU. BU NEDENLE, BAZI ELEŞTİRMENLER, *FROM HELL*'İ HİPER REALİSTİK TARİH ÜSTÜ BİR ÇALIŞMA OLARAK DA GÖRMÜŞLERDİR.

Karindeşen Jack'e dönecek olursak; Sir William Withey Gull, Guy's Hospital'de eğitim veren döneminin parlak cerrahlarından biridir. Ayrıca Kraliyet Doktoru ve Farmason locasının önemli bir üyesidir. Kitabın ikinci bölümünde, çocukluk döneminde oluşmaya başlayan psikopatik/bordeline kişiliğinin nasıl meydana çıktığının ipuçları verilir. Bir cerrahıtan psikopat bir katile dönüşü panel panel anlatılarak bu çarpıcı dönüşüm okura sert biçimde sunulur.

Psikopat katiller, cinayet işlemeyen önce hareket yöntemlerini sağlamlaştırmak için pratik yaparlar. Pratik, kusursuzluğu getirir. Psikopatlar gerçeğe yakın pratikten büyük heyecan ve coşku duyarlar. Katil, ritüeli uygulamayı sürdürürken her seferinde bu şiddete daha bağımlı hale gelir. Dr Gull'da da bu davranış biçimini görebiliyoruz. Bir sahnede, Gull'un düşüncelerini, kitaptaki tek kurgu karakter olan faytoncusu ve suç ortağı Netley'e anlatışına şahit oluruz. *"Tırmanıyordum Netley, yaşamım boyunca tek bir zirveye doğru. Şimdi ona ulaştım. Rüzgârda öylece durdum ve hissettim. Altımdaki tüm dünyayı gördüm. Şimdi sadece iniş var..."*

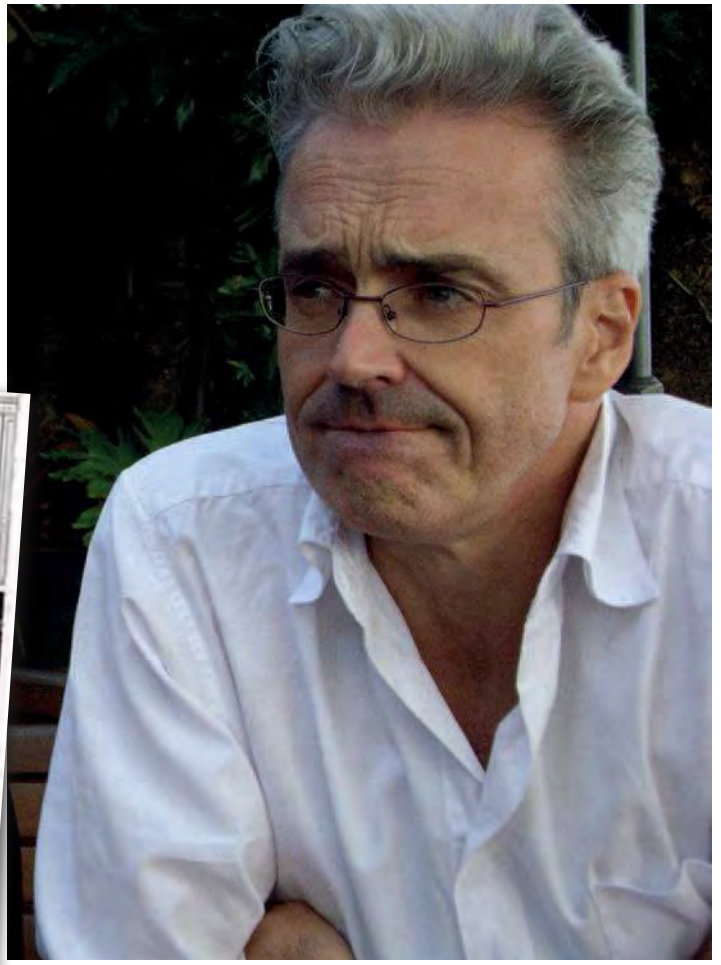
Karindeşen Jack tarafından kutsanan kötülük, okuru sarsıyor. Bununla birlikte "şeytani kötülük" olarak tanımlayabileceğimiz bu kötülük biçimi sadece seri katillere özgü değildir. Gelin, Amerikalı eski bir askerin, Kuzey Vietnamlı askerlerin cesetlerine baktığı sırada zihnine doluşan düşünceleri hatırlarken söylediklerini düşünelim: *"İnsanlığımın kıyısına geldiğim anlardan biriydi. Çukurun içine baktım ve gördüğüm şeye bayıldım. Başkalarının acısını hissetmemizi sağlayan insani empati yeteneğinden sıyrılmış bir estetiğe teslim olmuşum. Ve orada korkunç bir güzellik gördüm. Savaş, sa-*

dece çirkinliğin ruhunu taşımaz, aynı zamanda harika ve baştan çıkarıcı bir güzellik durumudur." Gördüğünüz gibi sıradan insan da şeytani kötülüğü içinde taşıyabilir. Savaş ve bazı ideolojik sapkınlıklar, cinayet estetiğini kutsar. Sıradan insanları birer seri katile dönüştürür.

Öte yandan Gull'un kişiliği sıradan bir psikopattan daha karmaşıktır. Öykü ilerledikçe Gull gerçeklikten tamamen kopar. Cinayetler sırasında mistik deneyimler yaşamaya başlar. Ona göre işlediği cinayetler, Kraliyet tahtı üzerinde güç sahibi olmaya çalışan İlluminati tehdidine karşı masonik bir uyarı amacı da gütmektedir. Yüksek derece bir Farmason olan Gull, Farmasonlar içinde giderek güçlenen İlluminati tarikatını Kraliyet için büyük tehdit olarak görür. Prens Albert'ın da üst derecede bir Farmason olduğunu düşünürsek Gull ile aralarındaki çıkar birliğini daha iyi anlayabiliriz.

İlluminati, Aydınlanma Çağı'nın bir ürünüdür. Örgütlenme modeli olarak masonluğu örnek alan İlluminati, kısa sürede büyüyerek dönemin önemli düşünürlerini bünyesine almaya başlamıştı. İlluminati, ortaya çıktığı dönemin monarşisini düşünce yapıları nedeniyle tedirgin etmiş ve Almanya'da yasaklanmıştı. Bu yasaklama sonrası örgüt üyeleri Birleşik Krallık ve ABD'ye kaçmış, oralarındaki faaliyetlerine kendilerine kapılarını açan mason locaları içinde devam etmişlerdir. Gittikleri yerlerde Farmasonlar ile etkileşim içinde olmuşlar ve onlarda önemli bir etki bırakmışlardı. Arzuladıkları "Yeni Dünya Düzeni"nin gerçekleştirilmesi için monarşilerin yıkılması, ulus devletlerin parçalanması ve sosyal düzenin altüst edilmesi gerekiyordu.

Moore'un kitabın içine Farmason-İlluminati çekişmesini katmasındaki amacın, Viktorya

dönemi güç savaşlarına ve bunun 20. yüzyıldaki uzanımının günümüzü de hâlâ etkilediğine okurun dikkatini çekmek olduğunu söylemek gerekir.

Moore'un başka bir amacı da Viktor-ya dönemi İngiltere'sinin sosyokültürel farklılıklarını ve Londra'nın Doğu ve Batı yakası arasındaki gelir uçurumunu, sefaleti göz önüne sermek istemesiydi. Gull'un faytoncusu Netley ile Londra'nın yoksul ve zengin semtlerinde yaptığı gezilerde, geniş bir perspektif eşliğinde, kenar mahallelerin sefaleti ve zengin Batı yakasının rüküşlüğü, debdebesi gözler önüne serilir. Çizer Campbell de bu toplumsal zıtlığı daha da belirginleştirmek için panel-leri zaman zaman farklı teknikler kullanarak resimlemiştir. Zenginlerin olduğu panelde sulu teknik kullanırken yoksul fahişelerin yaşadığı odaları, grafik romanın genelinde kullandığı çiniyle resimlemiştir. Bu panellerde İngiltere'deki Sanayi Devrimi'yle doğan vahşi kapitalizmin insan onurunu nasıl tükettiğini görebiliriz.

Kitabın sonunda, 42 sayfalık bir ek verilir. Bu ekin içinde Moore, neredeyse çizgi romandaki her sayfa için ayrıntılı açıklamalar yapar ve

kullandığı tüm kaynakları belirtir. Kendisinin oluşturduğu kurgusal yorumların neler olduğunu okurla paylaşır. Böylece grafik romanın gerçekçiliği, daha açık mesajlarla okura iletilmiş olur.

SON SÖZ

From Hell, yayımlandığı dönem büyük yankı uyandırdı, hemen ardından sinemaya uyarlandı. Filmin yönetmenliğini Albert ve Allen Hughes kardeşler üstlenirken oyuncu kadrosunda Johnny Depp, Heather Graham, Sophia Myles, Robbie Coltrane ve Ian Holm gibi ünlü isimler yer aldı. Film izleyici tarafından beğenilmesine rağmen grafik romandaki derinliğe ulaşamamıştır.

From Hell birçok otorite tarafından bir başyapıt olarak kabul görür. Eisner ve Angouleme gibi iki büyük ödüle sahiptir. Öykünün çatısı, organik yapısı, anlatım dili ve çizgileriyle bu unvanı hak etmektedir. İnsan ruhunun karanlığını çarpıcı bir biçimde gösteren ve Viktorya dönemi İngiltere'sini en iyi anlatan yapıtlardan biridir. Daha da ötesi çizgi romanın çocuklar için bir oyalanma aracı değil, çok değerli bir sanat türü olduğunu kanıtlayan bir başyapıttır.

YARIM ASIRLIK MUAMMA: ZODYAK KATİLİ

Bundan tam 50 yıl önce 1968 yılı Aralık ayının 20'sinde Amerika'da California eyaletinin Benicia şehrinde genç bir çift silahlı bir saldırgan tarafından öldürülür. Bu saldırıyla seri cinayetlerine başlayan ve kendini Zodyak Katili (Zodiac Killer) olarak tanımlayan şahsın kimliği hâlâ belirlenememiştir.

Michael Butterfield'ın¹ meraklıları için bir araya getirdiği verilerden yola çıkarak Zodyak dosyasını şöyle özetleyebiliriz. Betty Lou Jensen ve David Faraday 20 Aralık 1968 akşamı Benicia'da âşıkla yolundaki ilk buluşmalarında vurularak öldürülür. Yedi ay sonra, 4 Temmuz 1969 akşamı, bu cinayetler henüz çözülmemişken iki genç başka bir parkta silahlı saldırıya uğrar. Bu saldırıda Darlene Ferrin hayatını kaybederken arkadaşı Michael Mageau yaralı olarak kurtulur. Mageau'nun daha sonra polise verdiği ifadeye göre katil, üzerlerine kurşun yağdırdıktan sonra kendi arabasına doğru yürür, ancak Mageau'nun inlemelerini duyunca geri döner ve kurbanı birkaç el daha ateş edip olay yerinden ayrılır.

Katil, saldırıdan hemen sonra Vallejo Polis Merkezi'ni arayıp kendisini ihbar eder. Telefondaki ses, hattın öbür ucundaki polis memuruna şunları söyler: "Bir cinayet ihbarında bulunmak istiyorum. Columbus Parkway'den bir mil kadar doğuya giderseniz, kahverengi bir arabanın içindeki çocukları bulursunuz. 9 milimetrelilik bir Luger ile vuruldular. Geçen yılki çocukları da ben öldürdüm. Hoşça kalın." Bu ihbar üzerine Benicia ve Vallejo dedektifleri aynı katilin peşinde olduklarını anlarlar.

Telefonu cevaplayan polis memuru, alçak ve monoton bir ses duyduğunu ve telefondaki kişinin yazılı bir metni okuyormuş gibi konuştuğunu söyler. Duyduğu sestten, arayanın otuzlarında olabileceğini tahmin eder. Hayatta kalan kurban Mageau'ya göre saldırgan beyaz, kısa boylu, 1.73 santimetre civarı, iri yarı, 90 kilo belki biraz daha fazla, açık sarı renkte kıvrıcık kısa saçları olan, geniş yüzlü bir erkektir.

Darlene Ferrin ve Michael Mageau saldırısından 26 gün sonra üç ayrı yerel gazeteye üç adet zarf gelir. Üç zarf da elle yazılmış bir mektup ve bir şifreli mesajın üç ayrı parçasını içermektedir. Mektubu yazan, bu iki silahlı saldırıyla ilgili bazı detayları listeleyip şifreli mesajın kendi kimliğine dair bilgi içerdiğini söylemektedir. Mektup aynı zamanda tehditler içerir. Gönderici, şifreli mesajının cuma akşamüstüne kadar gazetelerde yayımlanmasını ister. Aksi takdirde cuma gecesi katliam yapacağını, hafta sonu boyunca yalnız dolaşan insanların öldürmeye devam edeceğini ve 12 kişiyi öldürmeden durmayacağı mesajını iletir. Bu mektupların altına daire içine alınmış bir haç işareti çizmiştir ki bundan sonra tüm mektuplarında bu sembolü kullanacaktır.

Uzmanından amatörüne pek çok insan, gazetelerde yayımlanan bu şifreli mesajları çözmeye çalışır ve sonunda evli bir çift şifreyi çözdüklerini ancak şifreli mesajın içinde katilin kimliğine dair bilgi bulunmadığını söyler. Peki, mesaj nasıl bir bilgi içeriyordu? Çözül-müş şifreye göre Zodyak şunları söylüyordu: "İnsanları öldürmeyi seviyorum çünkü bu çok

Dear Editor

This is the murderer of the
2 teenagers last Christmas
at Lake Herman & the girl
on the 4th of July near
the golf course in Vallejo
To prove I killed them I
shall state some facts which
only I & the police know.
Christmas

1 Brand name of ammo
Super X

2 10 shots were fired

3 the boy was on his back
with his feet to the car

4 the girl was on her right
side feet to the west
4th July

1 girl was wearing patterned
slacks

2 The boy was also shot in
the knee.

3 Brand name of ammo was
Winchester

eğlenceli... Size ismimi vermeyeceğim çünkü
beni yavaşlatırsın(ız) ya da sonraki yaşamım
için köle toplamamı durdurursunuz.”

Otoriteler, Zodyak'ın mektubunda bahsettiği
konular hakkında şüpheleri olduğunu dile ge-
tirdiklerinde, Zodyak işlediği cinayetlere dair
medyada yer almamış detayları içeren başka
bir mektup gönderir. Bu mektupta cinayetler-
le ilgili tüyler ürperten detayları anlatırken
medyada yer alan ve doğru olmayan bilgilerin
de altını çizerek. Daha da ürkütücü olansa Zody-
ak'ın yaptığı şeyden ne kadar zevk aldığını
söylemesidir. “Sevgili Yazı İşleri Müdürü –
Zodyak konuşuyor. Vallejo'da geçirdiğim güzel
zamanlara ilişkin sorularınızı cevaplamak için
daha fazla malzeme sağlamaktan mutluluk
duyacağım.”

Zodyak'ın bir sonraki cinayeti olay yerinde
bıraktığı not ve saldırıdan canlı kurtulan kur-
banlardan birinin tarifiyle teyit edilir. Zodyak
1969 yılı Eylül ayında Napa Vadisi ve California
Wine bölgesine geçer. Berryessa Gölü kıyısında
Cecelia Sheppard ve Bryan Hartnell isimli genç
bir çifti bıçaklar ve kurbanlara ait olan arabanın
kapısına artık onunla özdeşleşen sembolünü
çizer. Katil olayın tarihi, saati ve cinayet aletinin
niteliğini arabanın kapısına not eder. “Eyl 27 69
6:30, bıçakla.”

DARLENE FERRIN VE MICHAEL MAGEAU

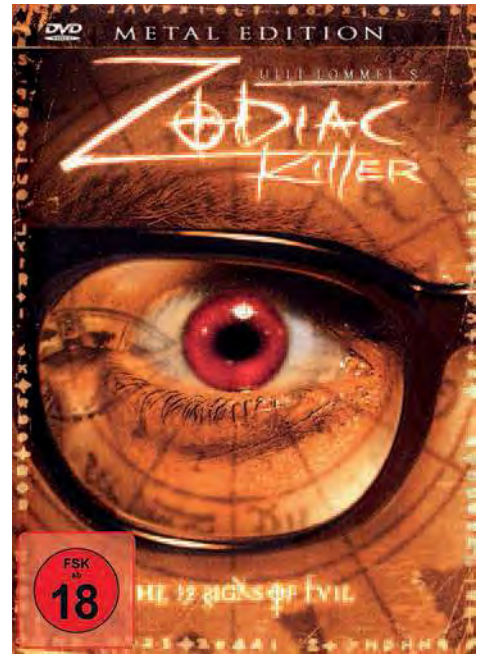
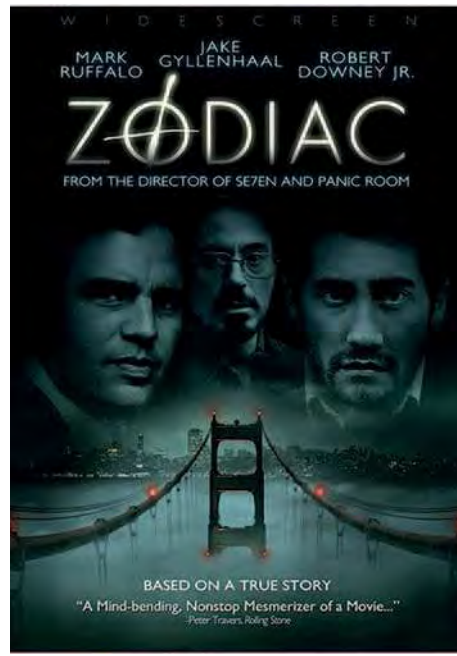
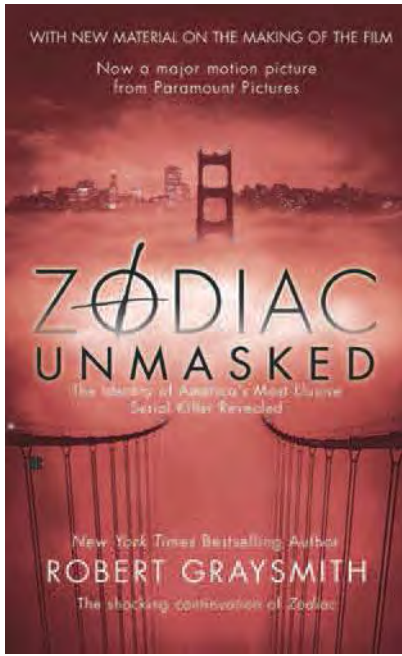
SALDIRISINDAN 26 GÜN SONRA ÜÇ AYRI YEREL
GAZETEYE ÜÇ ADET ZARF GELİR. ÜÇ ZARF DA ELLE
YAZILMIŞ BİR MEKTUP VE BİR ŞİFRELI MESAJIN ÜÇ
AYRI PARÇASINI İÇERMEKTEDİR. MEKTUBU YAZAN,
BU İKİ SİLAHLI SALDIRIYLA İLGİLİ BAZI DETAYLARI
LİSTELEYİP ŞİFRELI MESAJIN KENDİ KİMLİĞİNE
DAİR BİLGİ İÇERDİĞİNİ SÖYLEMEKTEDİR. MEKTUP
AYNI ZAMANDA TEHDİTLER İÇERİR. GÖNDERİCİ,
ŞİFRELI MESAJININ CUMA AKŞAMÜSTÜNE KADAR
GAZETELERDE YAYIMLANMASINI İSTER. AKSİ
TAKDİRDE CUMA GECESİ KATLİAM YAPACAĞINI,
HAFTA SONU BOYUNCA YALNIZ DOLAŞAN İNSANLARI
ÖLDÜRMEYE DEVAM EDECEĞİNİ VE 12 KİŞİYİ
ÖLDÜRMEYEN DURMAYACAĞI MESAJINI İLETİR.

Olaydan hemen sonra saldırgan, Napa polisi-
ni arar ve işlediği cinayeti ihbar eder. Telefonu
açan polis yer bilgisini verenin kim olduğunu
sorduğundaysa telefonun öbür ucundaki ses,
“Onu yapan benim,” der. Dolayısıyla 1969 yılı
Eylül ayında Zodyak bir kez daha medyada yer
bulur. Saldırıdan kurtulan Bryan Hartnell sal-
dırganın siyah, köşeli bir kapüşon taktığını ve
göğsünde de daire içine çizilmiş bir haç sembo-
lü taşıdığını söyler.

Ekim ayında Zodyak yeniden San Fran-
cisco'ya döner. Şehrin Presidio Heights diye
bilinen lüks bir semtinde Paul Stine adlı bir
taksi şoförünü başından vurarak öldürür. Olay
yeri inceleme ekipleri araçta parmak izleri bulur
ve bunların saldırganı ait olduğunu düşünürler.
Caddenin karşısında bulunan bir evden olaya
şahit olan üç genç, polise haber verir. İfadeleri-
ne göre saldırganı en son gördüklerinde adam
daha sonra parmak izlerinin bulunduğu yeri bir
kumaş parçasıyla (kurbana ait olduğu düşünül-
en gömleğin parçasıyla) silmektedir.

San Francisco müfettişleri taksi şoförünün
sıradan bir soygun esnasında öldürüldüğünü
düşünürler ancak 13 Ekim 1969'da Zodyak,
Stine'nin kanlı gömlek parçalarını onlara
gönderip yanıldıklarını gösterir. Zodyak aynı
zarfta tüyler ürperten bir mesaj daha gönderir:
“Okul çocukları hoş hedef olurlar sanırım, bir
okul otobüsünü yok edeceğim bir sabah sadece
ön lastiğe ateş et + dışarı sekerken çocukları
topla.” Bu tehdit üzerine okul otobüsleri, devri-
ye araçları, uçaklar ve silahlı ekiplerce takibe ve
korumaya alınır.

Geriye dönüp bakıldığında, o gece San
Francisco Polis Teşkilatı'nın Zodyak Katili'ni

yakalamasına ramak kalmıştır aslında. Devriye gezen bir ekip, olay yeri yakınlarında beyaz bir adama rastlamıştır ancak telsizden geçen yanlış bir anons üzerine (telsizden siyahi bir adamın zanlı olarak arandığı anons edilmiştir) adamı sorgulamazlar. Taksi şoförü cinayetinden sonra olaya şahit olan üç gencin tariflerine göre katilin bir robot resmi çizilir ve devriye polislerinin gördüğü adam da bu tarife benzemektedir. Ancak artık yapılacak bir şey yoktur.

Polis kayıtlarına göre Zodyak'la net bir şekilde ilişkilendirilebilen cinayetler yukarıda bahsedilen vakalardır. Resmi kayıtlara göre Zodyak, beş kişiyi öldürmüştür ve iki kişi de bu saldırılardan kurtulmuştur. Benicia yakınında 20 Aralık 1968'de öldürülen Betty Lou Jensen ve David Faraday; Vallejo'da 4 Temmuz 1969'da öldürülen Darlene Ferrin ve bu saldıran kurtulan Michael Mageau; Berryessa Gölü'nde 27 Eylül 1969'da öldürülen Cecelia Shepard ve yaralı kurtulan Bryan Hartnell ve 11 Ekim 1969'da San Francisco'da öldürülen taksi şoförü Paul Stine bilinen ve resmi olarak kabul edilen Zodyak kurbanlarıdır.

Bu kurbanlar dışında Zodyak Katili'yle ilişkilendirilen iki kurban daha var: 30 Ekim 1966'da California, Riverside'da öldürülen Cheri Jo Bates ve 22 Mart 1970'te California, Patterson yakınlarında kaçırılan ve kurtulan Kathleen John. Zodyak araştırmacısı Butterfield'in dediğine göre, bazı müfettişler ve araştırmacılar bu iki vakanın Zodyak'la ilgili olduğu tezine şüpheyle yaklaşır ama konuyla ilgilenenlerin çoğunluğu Zodyak'ın bu iki saldırıdan sorumlu olduğuna inanırlar.

Cheri Jo Bates'in Zodyak tarafından öldürüldüğüne inanılmasının bir nedeni, Bates'in canlı bulunduğu en son yer olarak bilinen Riverside City College'ın kütüphane sıralarının birinin üstüne yazılmış bir şiirle Zodyak'ın el yazısı örneklerinin örtüşmesidir. Diğer bir nedense medyada Bates'in öldürülmesinden Zodyak'ın sorumlu olduğu haberleri çıktığında Zodyak'ın gönderdiği bir başka mektuptur. Bu mektupta Zodyak şöyle der: "Riverside eylemimi umulmadık bir şekilde keşfettikleri için onların hakkını vermek zorundayım, ama sadece en kolaylarını buluyorlar, orada daha fazlası var."

Zodyak'la ilişkilendirilen diğer kurban Kathleen John, 22 Mart 1970'te bebeğiyle birlikte California eyaletindeki Petaluma şehrine gitmek üzere kendi arabasıyla seyahat etmektedir. John'u takip eden bir adam, kadının tekerleğinin gevşemiş olduğunu söyler ve böylelikle John aracını kenara çeker. Diğer araçtan inen adam, tekerleği tamir edebileceğini söyler. Ancak kadının daha sonra alınan ifadesine göre adam aslında tekerleği kullanılmaz hale getirmiştir ve John bir süre sonra yeniden durmak zorunda kalır. Şüpheli, John'u bir benzin istasyonuna bırakabileceğini söyler ve arabasına alır. Fakat kurbanın ifadesine göre adam, John'u ve bebeğini iki saat boyunca ıssız yerlerde dolaştırmış ve öldürmekle tehdit etmiştir. Kadın bir fırsatını bulup kaçır ve onu en yakın kasabaya götürecek birilerini bulur.

Kathleen John polis merkezine ifade vermek üzere gittiğinde, Zodyak'ın arandığını gösteren robot resmi görür ve kendisini kaçırmanın o adam olduğunu iddia eder. Bunun üzerine San Francisco bölgesinin bilindik gazeteleri *The*

Chronicle ve *The Examiner* bu hikâyeyi yayımlar. 24 Temmuz 1970'te Zodyak *The Chronicle*'a bir mektup gönderir ve birkaç ay önce yanında bebeği olan bir kadını arabasına alıp onları birkaç saat dolaştırdığını iddia eder.

Yirmi yıldan fazladır Zodyak Katili ile ilgili araştırma yapan Tom Voigt Kathleen John'un kaçırılmasıyla Zodyak arasında bir bağ olmaya bilir, diyor. Voigt'a göre bu vaka biraz karışık: Öncelikle kadının hikâyesinin bir görgü tanığı yok. Voigt aynı zamanda kadının ölüm tehdidi aldığını söylemesine rağmen polis kayıtlarında buna dair bir bilgi olmadığını söylüyor. John'a göreyse polisler dosyaya bilgileri John orada değilken hatırladıkları kadarıyla kaydettikleri için bu olabilir. Sonuç olarak Voigt şöyle bir kaniya varıyor: Zodyak, Kathleen John'un hikâyesini basından takip etmiş ve bu kaçırma olayını üstlenmiştir. Voigt'un bu sonuca varmasının sebebiyse Zodyak'ın daha önce gönderdiği mektuplardan farklı olarak bu mektubunda olayın detaylarını vermemesidir. Ama Voigt bu konuda olaya temkinli yaklaşımdan da vazgeçmiyor ve şöyle diyor: Eğer Kathleen John'un karşılaştığı kişi Zodyak idiyse Zodyak'ın tahmin edilenden daha fazla kurbanı olabilir.

Zodyak'ın kurbanlarından bahsederken 6 Eylül 1970'te birdenbire ortadan kaybolan Donna Lass adındaki hemşireyi de anmak gerekir. Voigt'ın verdiği bilgilere göre, Lass'ın kayboluşundan aylar sonra, 1971 yılı Mart ayında *San Francisco Chronicle*'a Lass'ın öldürüldüğünü ima eden ve Zodyak tarafından gönderildiği iddia edilen bir kartpostal gelir. Ancak olayla ilgili veriler Lass'ın kaçırıldığını gösterir ve bu, Zodyak'ın eylemleriyle uyuşmamaktadır. Ayrıca kartpostal Zodyak'ın tarzını da yansıtmaz. Sonuç olarak Lass'ın kayboluşu ile Zodyak arasında somut bir ilişki kurulamaz.

KATİL KİM?

Cinayetlerin işlendiği 1960'lı yılları göz önüne alırsak, polis teşkilatının eldeki vakaları çözmek için kullandığı yöntemlerin bugüne kıyasla kısıtlı olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Zodyak cinayetlerinin soruşturması aşamasında Zodyak'ın robot resmi, şüphelilerin olay anında olay yerine yakınlıkları, takside bulunan ve Zodyak'a ait olduğu düşünülen parmak izleri, saldırganın gönderdiği mektuplardaki el yazısı örnekleri ve şifreli mesajları soruşturmanın odağında yer almıştır.

FBI'nın Zodyak ile ilgili resmi internet sayfasına göre, FBI konuyla ilgili polis teşkilatlarına

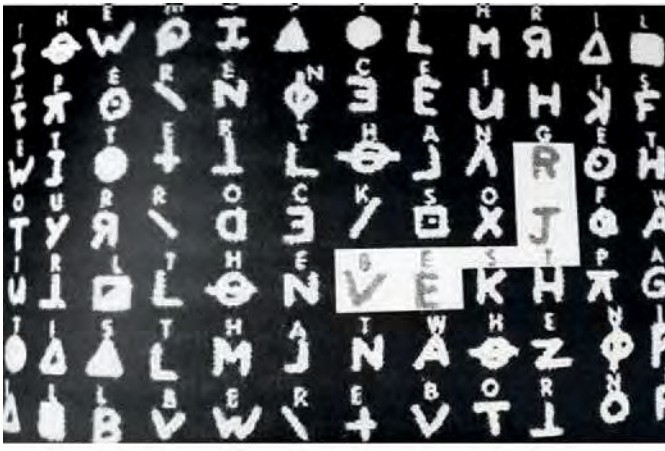
CİNAYETLERİN İŞLENDİĞİ 1960'LI YILLARI GÖZ ÖNÜNE ALIRSAK, POLİS TEŞKİLATININ ELDEKİ VAKALARI ÇÖZMEK İÇİN KULLANDIĞI YÖNTEMLERİN BUGÜNE KİYASLA KISITLI OLDUĞUNU VURGULAMAK YERİNDE OLACAKTIR. ZODYAK CİNAYETLERİNİN SORUŞTURMASI AŞAMASINDA ZODYAK'IN ROBOT RESMİ, ŞÜPHELİLERİN OLAY ANINDA OLAY YERİNE YAKINLIKLARI, TAKSİDE BULUNAN VE ZODYAK'A AİT OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN PARMAK İZLERİ, SALDIRGANIN GÖNDERDİĞİ MEKTUPLARDAKİ EL YAZISI ÖRNEKLERİ VE ŞİFRELI MESAJLARI SORUŞTURMANIN ODAĞINDA YER ALMIŞTIR.

vakayı çözme konusunda destek vermiştir. O zamanki adıyla Teknik Değerlendirme Birimi (The Technical Evaluation Unit) olan FBI laboratuvarlarında çalışan adli tıp uzmanları yazı örneklerini incelemiş, zarfların ve mektup kâğıtlarının üzerinde kalmış olabilecek parmak izlerini almışlardır. Bunun yanı sıra FBI'nın şifre çözümleyicileri alfabenin 26 harfini temsil eden elliden fazla şekil ve sembolden oluşmuş karmaşık bir şifreyi çözmek için görevlendirilir. FBI'nın davranış bilimleri uzmanları da vakanın soruşturma sürecinde görev alır. Ancak FBI'nın sayfasında da belirtildiği üzere katilin mektuplarından niçin cinayet işlediği anlaşılsa bile kimliği belirlenemez.

Bunca bilinmezlik içinde, 1968'den bu yana pek çok kişi Zodyak Katili olarak suçlanır ve şüphelilerin isimlerini buraya listelemeye kalkarsak epey yer kaplayacağı kesindir.⁴ Dolayısıyla bu isimlerin içinde en çok hatırlananlar ve dikkat çekenlerden bahsetmek belki daha yerinde olacak.

ARTHUR LEIGH ALLEN: KATİL Mİ, MAGDUR MU?

San Francisco Polis Teşkilatı'nın bir numaralı zanlısı Arthur Leigh Allen'dır. Zodyak araştırmacısı Voigt'ın polis kayıtları ve emniyet yetkilileriyle yaptığı görüşmelere dayandığı bilgilere göre, bunun nedenlerinden biri Vallejo cinayetlerinin işlendiği zamanlarda Allen'ın bu bölgede yaşıyor ve çalışıyor olmasıdır. Bunun yanı sıra Allen'ın suç dosyası da kabarıktır. Orduya yazılmış ancak atılmıştır. Öğretmenlik yaptığı bir ilkokulda dolu silah taşıdığı tespit edildiği için işten çıkarılmış, başka bir ilkokul-

Earl Van Best Jr

daysa çocuk tacizinde bulunduğu saptandığı için öğretmenlikten atılmıştır. 1970-1974 arasında Allen, Sonoma State College'da biyoloji ve kimya dersleri aldığı dönemde Vallejo'da Zodyak cinayetleri durur ancak bu kez de Sonoma bölgesinde bazı cinayetler işlenmeye başlar. 1974'te Sonoma emniyet güçlerince Allen çocuk tacizinden tutuklanır ve tarihsel verilere bakıldığında Allen'in tutuklanmasından sonra Zodyak mektupları da kesilir. Allen yetkiler tarafından defalarca sorgulanır ancak Zodyak Katili olduğunu kanıtlayan yeterli veriye ulaşamaz. 1991'de Allen gazete ve medya yayın organlarıyla iletişime geçip Zodyak Katili olmadığını ve yapılan suçlamaların yersiz olduğunu içeren görüşmeler yapar. Allen, 1992'de ölür. Araştırmacı Voigt'ın Zodyak şüphelilerinden Allen'a dair geniş bilgi verdiği internet sayfasının sonundaysa şu güncelleme bilgisi yer alır: 2002 yılında Allen'in DNA örneği Zodyak mektuplarından alınan DNA örneği ile karşılaştırılır ancak eşleşme olmaz.

Arthur Leigh Allen'in bugün hâlâ en çok hatırlanan zanlılardan biri olmasının sebebi Zodyak ile ilgili çok satan kitaplar ve yapılan

filmlerde baş şüpheli olarak temsil edilmesidir diyebiliriz. Zodyak cinayetlerinin başladığı 60'lı yıllarda *San Francisco Chronicle* gazetesinde karikatürist olarak çalışan Robert Graysmith 1986'da *Zodiac* ve 2007'de *Zodiac Unmasked* başlıklı kitaplarını yayımlar ve bu kitaplar Zodyak Katili olarak Arthur Leigh Allen'i işaret eder. Zodyak araştırmacısı Butterfield'a göre ise bu kitaplar gerçeği tam olarak yansıtmaz. Butterfield, Zodyak dosyası üzerinde çalışmış dedektifler ve son Zodyak cinayeti olarak bilinen saldırıdan sonra olay yerine intikal eden emniyet görevlilerinin Graysmith'in kitaplarında anlattıklarını "uydurma" ve "boş laf" olarak değerlendirdiklerini, Graysmith'in kitaplarının gerçeği yansıtmadığını ifade ettiklerini söyler.

Graysmith'in kitapları her ne kadar eleştirilse de David Fincher'ın 2007 tarihli *Zodiac* filmine ilham kaynağı olur.⁵ Film *San Francisco Chronicle*'e gelen Zodyak mektuplarına ve şifreli mesajlara kafayı takmış karikatürist Robert Graysmith'in hikâyesine odaklanırken, Zodyak Katili hakkında yazılar yazan gazeteci Paul Avery ve cinayetler üzerinde çalışan dedektif David Toschi'yi de mercek altına almıştır. Graysmith'i Jake Gyllenhaal, Avery'yi Robert Downey Jr. ve Toschi'yi ise Mark Ruffalo canlandırmıştır. Filme kaynaklık eden Graysmith'in kitaplarında olduğu gibi filmde de baş şüpheli olarak Arthur Leigh Allen'a işaret edilir.

Fincher'ın *Zodiac*'ında film içinde film izlediğimiz bir sahne vardır ki bence Zodyak üzerine yazılıp çizilenleri bir şekilde bağdaştırması açısından önemlidir. Fincher, *Zodiac*'ta 1971 yılında gösterime girmiş Don Siegel'in yönetmenliğini yaptığı Clint Eastwood'un ikonik filmlelerinden biri olan *Kirli Harry*'den (Dirty Harry) bir sahneyi kullanır. Bu sahne çok yerindedir. Şöyle ki, *Kirli Harry*'deki katil ile Zodyak Katili arasında bazı çarpıcı benzerlikler vardır. *Dirty Harry*'deki saldırgan da gerçek Zodyak Katili gibi polise mektup göndermektedir ve kendini Zodyak değil ama Scorpio olarak adlandırır. Dolayısıyla *Kirli Harry*'nin kötü karakterinin Zodyak Katili'nden esinlenerek kurgulanmış olduğunu söyleyebiliriz. Zodyak'ı konu edinen Fincher'ın filminin Zodyak'tan esinlenerek yaratılmış bir karakteri içeren bu filme gönderme yapması anlamlıdır.

Bu sahne anlamlı olduğu kadar ironiktir de. Zodyak'ın peşinde koşmaktan ve bir yerlere varamamaktan yorgun düşmüş Dedektif Toschi biraz kafa dağıtmak için sinemaya gider. Toschi'nin izlemeye başladığı *Kirli Harry*'nin bir

2014 YILINDA GARY L. STEWART VE SUSAN MUSTAFA'NIN HARPER COLLINS TARAFINDAN BASILAN KİTABI ZODYAK KATİLİ ŞÜPHELİLERİ LİSTESİNE BİR İSİM DAHA EKLEMİŞTİR: EARL VAN BEST JR. *HAYVANLARIN EN TEHLİKELİSİ: BABAMI ARAMAK ... VE ZODYAK KATİLİ'Nİ BULMAK* BAŞLIKLİ KİTAP, 1963'TE BEBEKKEN EVLATLIK VERİLMİŞ GARY STEWART'IN ÖZ BABASINI ARAYIŞ HİKÂYESİDİR. ARAŞTIRMASINI DERİNLEŞTİREN STEWART, BABASININ ZODYAK KATİLİ İLE OLAN BENZERLİKLERİNİ KEŞFEDER VE KİTABINDA ÇEŞİTLİ KANITLAR SUNARAK BABASININ ZODYAK KATİLİ OLDUĞUNU İDDİA EDER.

sahnesinde San Francisco'yu kasıp kavurmakta olan Scorpio adlı katilin polis teşkilatına gönderdiği mektup tüm sinema ekranını kaplamıştır. Zaten boğulacak gibi hisseden, biraz nefes alabilmek ve eğlenmek için sinemaya gelen Toschi iyice sıkılmış vaziyette sinemadan çıkar.

Aslında iki filmdeki polis karakterlerini karşılaştırdığımızda ironi katmanlanır. *Kirli Harry*'deki polis Harry Callahan astığım astık diyen ve adaleti namlusuyla sağlamaya çalışan bir karakterdir. Katilin kimliğini tespit etmiştir ve katili yasaların yakalayamayacağını anladığında öldürüp kurbanların intikamını almıştır. Fincher'ın Toschi'si ise ne katilin kimliğini tespit edebilmiştir ne de yakın zamanda bunu yapabilecek gibi hissetmektedir. Dolayısıyla Toschi'nin yakalayamayacağı bu başarı, Toschi'nin sinema perdesinden izlediği, kanunları pek de takmayan *Kirli Harry*'ye çoktan atfedilmiştir ki bu, Toschi'yi iyice mutsuz eder.

EARL VAN BEST JR.: KATİL Mİ, SORUMSUZ VE ACIMASIZ BİR BABA MI?

2014 yılında Gary L. Stewart ve Susan Mustafa'nın Harper Collins tarafından basılan kitabı Zodyak Katili şüphelileri listesine bir isim daha eklemiştir: Earl Van Best Jr. *Hayvanların En Tehlikelisi: Babamı Aramak ... ve Zodyak Katili'ni Bulmak*⁶ başlıklı kitap, 1963'te bebekken evlatlık verilmiş Gary Stewart'ın öz babasını arayış hikâyesidir. Araştırmasını derinleştiren Stewart, babasının Zodyak Katili ile olan benzerliklerini keşfeder ve kitabında çeşitli kanıtlar sunarak babasının Zodyak Katili olduğunu iddia eder.

Hikâye şöyle başlar: 2002 yılında Stewart'ın biyolojik annesi Judith, Stewart'ın izini bulur ve anne-oğul kavuşurlar. Bir süre sonra Stewart biyolojik babasını da bulabilmek için çalışmaya

başlar. Annesinin anlattıkları, babasının yakın arkadaşlarının babasıyla ilgili verdiği bilgiler, polis kayıtları, eski aile mektupları, evlenme-boşanma belgeleri derken babası Van Best'in yaşamı hakkında bilgi toplamaya başlar.

Stewart'ın babası 27 yaşındayken ve annesi Judith 14 yaşındayken bir dondurma dükkânında karşılaşır ve birbirlerine âşık olurlar. Judith reşit olmadığı için Judith'in ailesinden kaçıp Nevada'da Judith'in reşit olduğu yalanını söyleyerek evlenirler. Fakat iki genç daha sonra yakalanır. Van çocuk kaçırma ve tecavüzden hapse atılır; Judith'in annesi evliliği iptal ettirir. Van kefaretle serbest bırakılır ve Judith'le yeniden buluşup kaçarlara. Bu arada Judith hamiledir ve işler sarpa sarmaya başlar. Van çocuğu istemez ama Judith çocuktan vazgeçmez. Paraları yoktur ve Van bir keresinde Judith'in para karşılığı başkalarıyla yatmasını ister. Judith çocuğu doğurur ve zamanla Van'ın zalim bir tarafı olduğunu da öğrenmeye başlar. Bebeğin sesinden rahatsız olan Van, bir gün bebeği bir sandığa kapatır ve başka bir gün Stewart'ı henüz iki aylıkken bir apartmanın merdivenine bırakıp gider. Bunun üzerine Judith evden kaçır ve bir başkasıyla yaşamaya başlar. İlerleyen zamanlarda da Van ile tüm bağlarını koparır.

UNIVERSITY OF SOUTHERN CALIFORNIA
PROFESÖRLERİNDEN KEVIN KNIGHT BİR SÜPER
BİLGİSAYAR GELİŞTİRİR VE 2011'DE CARMEL VE KNIGHT,
18. YÜZYIL ALMANYA'SINA AİT GİZLİ BİR CEMİYETTEN
KALMA 105 SAYFALIK EL YAZMASINI ÇÖZÜMLEMİŞLERDİR.
CARMEL'İN ŞİMDİKİ GÖREVİYE ZODYAK GİBİ DÜŞÜNMEK.
PROFESÖR KNIGHT BİLGİSAYARA ZODYAK GİBİ
DÜŞÜNEREK ŞİİR YAZMASI GİBİ GÖREVLER VERİYOR VE
BİLGİSAYAR DA BU KOMUTLAR DOĞRULTUSUNDA TÜYLER
ÜRPERTİCİ ŞİİRLER YAZABİLİYOR.

Babasının geçmişini araştıran Stewart için dönüm noktası 2004 yılı Temmuz ayında televizyonda izlediği Zodyak'la ilgili bir belgesel olur. Stewart televizyonda Zodyak'ın robot resmini görür ve ekrana kilitlenir çünkü gördüğü resim iki yıldan beri hakkında araştırma yaptığı babasının resmine çok benzemektedir. Stewart şaşkınlıkla, "Bu benim babam," der.⁷

Stewart bundan sonra babasının kişisel tarihinin izini sürerek Zodyak cinayetlerinin onun tarafından işlendiğini iddia eder. Babasının 1984'te Meksika'da öldüğünü ve isimsiz bir mezarda yattığını öğrenen Stewart, iddialarını kanıtlamak için cinayetlerin işlendiği zamanlarda Van'ın da olayların olduğu yerlerde bulunduğunu vurgular. Öldürülen kadınların, Van'ı terk eden annesi Judith'e benzediklerini ve Van'ın o kadınları öldürerek Judith'ten intikam aldığı tezini öne sürer. Van'ın kod yazma merakından dolayı gazete ve polis teşkilatına gönderilen bu şifreleri yazabileceğini, babasının parmak izlerinin olay yerinden alınan örneklerle uyduğuna, gönderilen şifreli mesajlarda "Earl Van Best Jr" adının gizli olduğunu ve mektuplardaki el yazılarının Van'ın el yazısıyla uyduğuna kanıtlamaya çalışır.

Bu kitap yayımlandıktan sonra CNN International⁸ da dahil olmak üzere basın olaya epey ilgi gösterir. Stewart, Zodyak'ın kim olduğuna dair şu ana kadar herkesin gösterdiğinden daha fazla kanıt sunduğunu ve babasının Zodyak Katili olduğunu söyler. Öte yandan Butterfield, Stewart'ın kanıt olarak sunduğu verilerin güvenilirmez ve zayıf olduğunu iddia eder. Örneğin Stewart'ın babasının parmak izleriyle karşılaştırılan örneklerin, polislerin zanlının parmak izi diye işaretlediği alanlardaki izler olmadığını söyler. Stewart'ın şifreli mesajın içindeki

sembollerin neye göre Earl Van Best Jr içindeki harfleri simgelediğini açıklamadığını belirtir. Ayrıca Butterfield, Van'ın el yazısı örneklerinin de doğru bir karşılaştırma yapabilmek için az olduğunu ifade eder.

Stewart'ın kitabının en ilginç yanı yazarın kendi geçmişini sorgularken bir dedektife dönüşüp Amerika'nın en gizemli seri katillerinden birinin peşine düşmesidir. Kitap roman tadında bir kişisel tarih anlatısıdır ve öznel; yazar hem kahraman hem de dedektiftir; babası tarafından terk edilmiş yazar-dedektif, katili bulduğunu iddia eder ama kitabın dışından yükselen sesler öyle olmadığını iddia etmektedir.

ZODYAK VE YAPAY ZEKÂ: BÖYLE BİR İLİŞKİ MÜMKÜN OLABİLİR Mİ?

Hayat tuhaf bağlantılar ağıdır aslında. Eğer müzik grubu Beatles ile BT'nin (Bilgisayarlı Tomografinin) geliştirilmesi arasında bir bağlantı varsa neden Zodyak ile yapay zekâ arasında bir bağlantı olmasın ki? Beatles 1962 yılında elektronik ve müzik şirketi EMI (The Electric and Musical Industries) ile sözleşme imzalar ve Beatles'ın *Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band* albüm satışları EMI'nin kârını neredeyse ikiye katlar. Şirket böylelikle büyük miktarda bir parayı yine kendi bünyesinde çalışanlara ve bilgisayarlı tomografi geliştirmeyi hedefleyen araştırma projelerine yatırır. Dolayısıyla Beatles'ın albüm satışlarından elde edilen kârla bugünün bilgisayarlı tomografisi geliştirilir.⁹

Zodyak ve yapay zekâ arasındaki ilişki de böylesine uç bir örnektir. Aralık 2018, Zodyak cinayetlerinin ortaya çıkışının 50. yılıdır ve bu 50 yıllık süre zarfında Zodyak cinayetlerinin en çok kafa kurcalayan yönlerinden biri Zodyak'ın gönderdiği şifreli mesajlar olmuştur. Saldırganın üç parçaya bölerek üç ayrı gazeteye gönderdiği ilk şifreli mesajın çözümlendiğini söylemiştik. Ancak Z 340 olarak bilinen şifreli mesaj henüz çözümlenememiştir.

Fakat bu durum değişebilir ve bunu da CARMEL adında bir yapay zekâ yapabilir. University of Southern California profesörlerinden Kevin Knight bir süper bilgisayar geliştirir ve 2011'de CARMEL ve Knight, 18. yüzyıl Almanya'sına ait gizli bir cemiyyetten kalma 105 sayfalık el yazmasını çözümlemişlerdir. CARMEL'in şimdiki göreviye Zodyak gibi düşünmek. Profesör Knight bilgisayara Zodyak gibi düşünerek şiir yazması gibi görevler veriyor ve

bilgisayar da bu komutlar doğrultusunda tüyler ürpertici şiirler yazabiliyor.¹⁰ Yapay zekânın yazdığı üç tuhaf şiiri okudum. CARMEL'in edebiyat dünyasına ne kadar katkısı olur bilemiyorum ancak Z 340'ı çözümlemesini dört gözle beklediğimi söyleyebilirim.

Resmi rakamlara göre Zodyak'ın beş cinayeti olduğunu söylemiştik ancak bu rakam Zodyak'ın kendisine göre daha fazla. 29 Ocak 1974'te alınan son Zodyak mektubunda Zodyak, San Francisco Polis Teşkilatıyla (SFPT) yarışını söyle özetliyor. "Ben=37 SFPT=0"¹¹ Zodyak tarafından gönderildiği iddia edilen bu mektuptaki rakamlar ne kadar doğrudur bilinmiyor ama polis teşkilatının konuyla hâlâ ilgilendiğini biliyoruz. Butterfield'in dediğine göre 2018 yılında, Vallejo Polis Teşkilatı daha önceki iki Zodyak mektup zarfını bir kez daha adli inceleme için ilgili makamlara teslim etmiştir. Polis teşkilatı yetkilileri bu zarflardan yeterli DNA kanıtı alınabileceğini düşünüyor ve bu da Zodyak'ın kimliğinin belirlenmesini mümkün kılabilir. Böyle bir çalışmanın en yakın örneği Joseph DeAngelo'dur. Golden State Killer olduğu söylenen DeAngelo, 70'ler ve 80'lerde işlenmiş en az 12 cinayet, 46 tecavüz ve 100 hırsızlık olayından sorumlu tutulmaktadır¹² ve DNA incelemeleri sonucunda Nisan 2018'te tutuklanı.

Zodyak, polis teşkilatının onu hiçbir zaman yakalayamayacağını düşündüğü için mektuplar ve şifreli mesajlar göndermiş olabilir. Ama bunları yaparken ardında ancak bugünün teknolojileri sayesinde anlamlandırabileceğimiz izler de bırakmış olabilir. Hep söylendiği gibi, "Her temas bir iz bırakır." Zodyak da postaya verdiği mektuplarında yeterli DNA bırakmışsa belki de bu 50 yıllık muamma yakın zamanda çözümlenebilir.

NOTLAR

- 1 Michael Butterfield on yıldan fazladır Zodyak Katili üzerine araştırma yapmaktadır ve kendini çözülememiş cinayetler hakkında önde gelen uzmanlardan biri olarak tarif etmektedir. Butterfield çeşitli makale, TV belgeselleri, History Channel'in *The Hunt for the Zodiac Killer* adlı yapımı ve David Fincher'in yönetmenliğini yaptığı *Zodiac* filminin danışmanlığını yapmıştır. Butterfield, *The Zodiac Documentary Case Reopened*, *MysteryQuest*, *The Shocking Truth* ve *The Real Story of Zodiac* adlı yapımlarda da yer almıştır. Bunun yanı sıra Butterfield, *True Crime: Case Files*, *True Crime Magazine* için ve *A History of Evil in Pop Culture* başlıklı seçki için yazılar kaleme almıştır. Zodyak Katili ile ilgili daha detaylı bilgi için aşağıdaki linkten Butterfield'in sayfası ziyaret edilebilir.

<http://www.zodiackillerfacts.com>

- 2 Tom Voigt ZodiacKiller.com internet sayfasının kurucu ve yöneticisidir. Zodyak Katili araştırmalarını 20 Mart 1998'ten bu yana bu site üzerinden meraklıları ile paylaşmaktadır. Zodyak Katili ile ilgili daha detaylı bilgi için aşağıdaki linkten Voigt'ın sayfası ziyaret edilebilir.

<http://zodiackiller.com/>

- 3 "The Zodiac Killer: View FBI Records on Hunt for Clues." *The FBI Federal Bureau of Investigation*. 2 Mart 2007.

https://archives.fbi.gov/archives/news/stories/2007/march/zodiac_030207 Erişim tarihi: 2 Aralık 2018.

- 4 Araştırmacı Butterfield'in internet sayfası çok bilinen diğer Zodyak şüphelilerini içermektedir. Bkz. <https://zodiackillerfacts.com/zodiac-theories/the-accused-the-accusers/>

Benzeri şekilde konuyla ilgili araştırma yapan Voigt da bir dizi şüphelinin ismini sayfasında sıralamaktadır. Bkz. <http://zodiackiller.com/Suspects.html>

- 5 Fincher'in 2007'de gösterime giren *Zodiac*'ı Zodyak Katili'ni konu alan en bilinen filmlerden biri olsa da burada birkaç tanesini daha sayabiliriz. Jonathan Wright'in yönetmenliğini yaptığı *Awakening the Zodiac* (2017), Alexander Bulkley'in *The Zodiac* (2005) başlıklı filmi, Tom Hanson'ın 1971 tarihli *The Zodiac Killer* meraklıların ilgisini çekebilir.

- 6 Kitap Başak Kıran tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Paloma yayınevi tarafından 2016 yılında basılmıştır.

- 7 Stewart, Gary L. ve Susan Mustafa. *Hayvanların En Tehlikelisi: Babamı Aramak ... ve Zodyak Katili'ni Bulmak*. Çev. Başak Kıran. İstanbul: Paloma, s. 256.

- 8 "Author: Evidence Proves Father Is Killer." CNN's Erin Burnett talks with Gary Stewart. *CNN*.

<https://edition.cnn.com/videos/us/2014/05/15/erin-intv-stewart-man-says-he-is-zodiac-killers-son.cnn-ap> Erişim tarihi: 1 Aralık 2018.

- 9 Çalışaneller, Tarkan ve Sait Naderi. "What Spine Surgery Owes the Beatles?" *World Spinal Column Journal* 2. 1 (2011): ss. 53-54.

- 10 Zilber, Ariel. "The super computer that could catch the Zodiac killer: Investigators are using device that 'thinks like a murderer' and produces creepy poetry to help crack the ciphers the culprit sent newspapers in the 60s and 70s." *Daily Mail*. 16 Kasım 2017.

<https://www.dailymail.co.uk/news/article-5090593/amp/Super-computer-programmed-think-like-Zodiac-killer.html> Erişim tarihi: 2 Aralık 2018

- 11 "The Latest News on the Zodiac Killer." *Biography*. 8 Haziran 2017.

<https://www.biography.com/news/latest-news-on-zodiac-killer> Erişim tarihi: 2 Aralık 2018.

- 12 Allen, Felix. "Sign of a Killer: Who is the Zodiac Killer, was it Arthur Leigh Allen and how has the Golden State Killer case helped with DNA evidence?" *The Sun*. 4 Mayıs 2018.

<https://www.thesun.co.uk/news/6211718/zodiac-killer-victims-letters-arthur-leigh-allen-golden-state-dna/> Erişim tarihi: 1 Aralık 2018.

RATCLIFFE YOLU CİNAYETLERİ

“Tasarım, baylar, düzenleme, ışık, gölge, şiir, duyarlılık gibi şeyler şimdi bu tür girişimlerin vazgeçilmez unsurları olarak kabul ediliyor.”

Thomas de Quincey

2 8 Aralık 1811’de 7 cinayetin zanlısı John Williams, Londra’daki cezaevi hücresinde demir bir çubuğa geçirilmiş atkısının ucunda ölü bulundu. Mahkemeye bile çıkmayan John Williams’ın intiharı, suçlu olduğunun ispatı olarak kabul edilmiş ve Williams savunma olmaksızın mahkûm edilmişti. Son ana kadar suçsuz olduğunu iddia eden ve son gününde nasıl olsa aklanacağını ve yakında cezaevinden çıkacağını düşündüğü için mutlu görünen Williams’a karşı olan kanıtlar arasında, oda arkadaşının söylediğine göre iki cinayet gecesinde de eve geç gelmesi ve ev sahibesinin Williams’ın kıyafetlerini

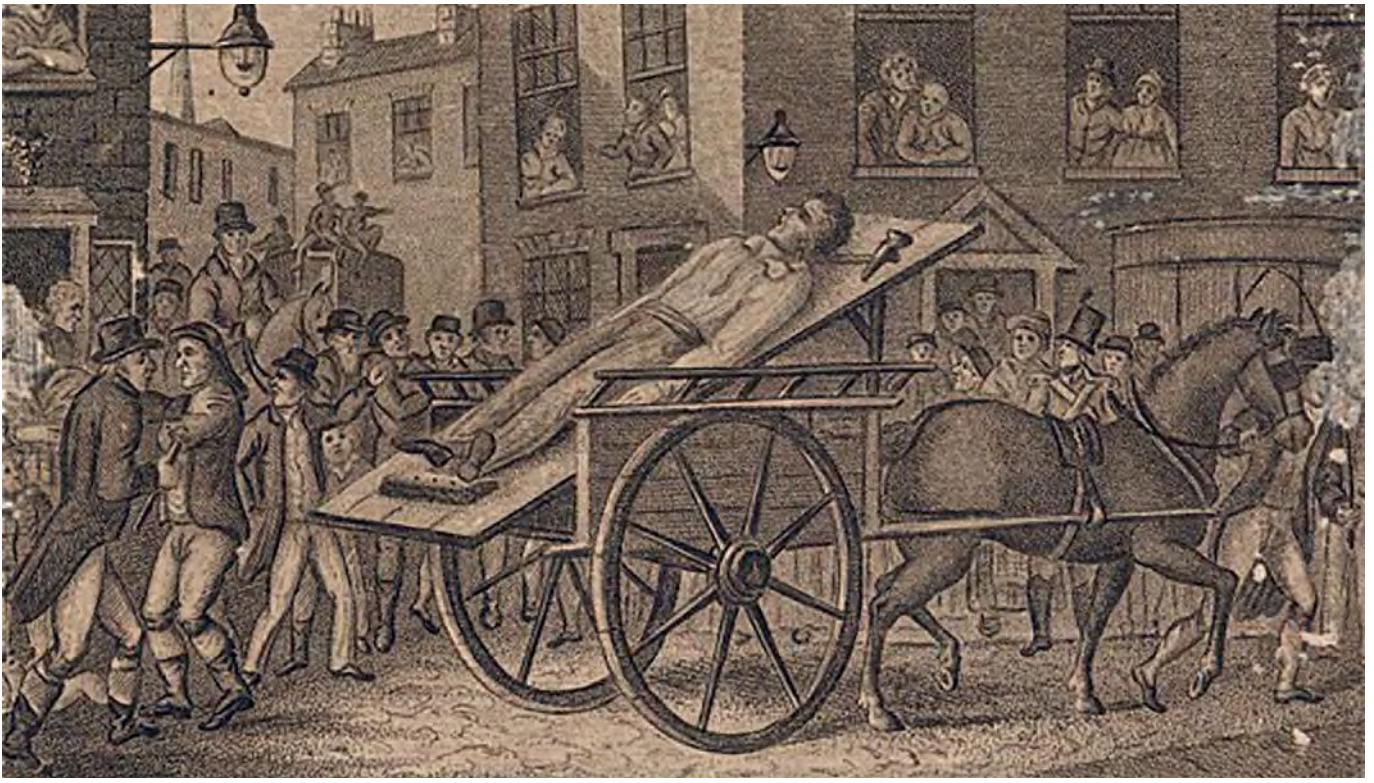
yıkarken gördüğünü iddia ettiği kan ve çamur izleriydi. Zanlı bulunana kadar panik halinde kendilerini evlerine kilitleyen Londra halkını yatıştırmak için olduğu anlaşılan bu kararın günümüz şartlarında kabul edilemeyecek olmasının yanı sıra o zamanda bile kabul edilmesi şaşırtıcıdır. Cinayetler sırasında başka yerlerde olduğunu iddia etmesine rağmen bunların hiçbiri araştırılmamış ve görgü tanıklarının iddiaları dışında kanıtı ihtiyaç duyulmamıştır. Cinayetlerin bir kişi tarafından işlenmesi de pek gerçekçi olmamasına rağmen Williams’ın cesedi Londra sokaklarında teşhir edilmiş ve

kalbine kazık çakılarak yerin 6 metre altına gömülmüştür.¹

“Ratcliffe Yolu Cinayetleri” olarak anılan bu seri cinayetler, çağın önemli bir düşünürü olan Thomas de Quincey’nin de ilgisini çekmiş ve *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Cinayet* (On Murder Considered as One of the Fine Arts, 1827) makalesine konu olmuştur. Makalenin öngörülme popülarlığı üzerine bir “devam” makalesi yazılmış (1839) sonra da bir ek yazı yayımlanmıştır (1854). Cinayetleri ele alan kurgusal

JOHN WILLIAMS’I BİR KATİL OLARAK ÇOK BAŞARILI VE 1811 CİNAYETLERİNİ DE ESTETİK AÇIDAN HOŞ BULAN DE QUINCEY, WILLIAMS’IN SUÇLULUĞUNU HİÇ TARTIŞMAYA AÇMAZ. ONA GÖRE BU CİNAYETLER SON DERECE MANTIKLIDIR, HATTA WILLIAMS VE MARR ARASINDA BİR BAĞLANTI BİLE UYDURUR: WILLIAMS’IN MUTLAKA MARR’IN KARISIYLA BİR İLİŞKİSİ VARDIR, DOLAYISIYLA BU BİR AŞK CİNAYETİDİR.

John Williams'ın cesedinin Londra sokaklarında teshiri. Gazete ve tanıklara göre Williams ufak tefek bir adam olmasına rağmen uzun boylu ve iri resmedilmiştir.

metinler arasında Alan Moore'un çizgi romanı *From Hell* (1999), Lloyd Shepherd'in *The English Monster* (2012), David Morrell'in *Murder as a Fine Art* (2013) ve Alison Goodman'ın *The Dark Days Club* (2016) romanları vardır. Ayrıca İngiliz dizisi *Whitechapel*'in da ilk birkaç bölümüne konu olmuştur. Bu kurgusal eserlerin çoğu John Williams'ı Ratcliffe cinayetlerinin katili olmadığı varsayımından yola çıkarak Williams'ı "yem" olarak kullanan olası suçlular üzerinde dururlar.

7 Aralık Cumartesi günü, hasta olan 14 aylık bebeklerine bakmaktan ve kumaşçı dükkânları geç saatlere kadar açık olduğundan yemek yeme fırsatı bulamayan Londralı Marr çifti, gece yarısına yakın bir saatte hizmetçileri Margaret Jewell'i istirdiye almak ve bir borcu ödemek için dışarı yollar. Bir saat olmadan geri dönen Margaret, evin kapısını kilitli bulur ve çıkardığı gürültüyle hem gece bekçisi² George Olney'yi hem de yan evde oturan John Murray'yi ayaklandırır. Eve önce arka kapıdan giren Murray, sırayla James Gowan (çırak), Celia Marr ve Timothy Marr'ın cesetleriyle karşılaşır. Her birinin kafalarına sert bir cisimle vurulmuş ve kafatasları tamamıyla ezilmiştir. Bu arada eve insan dolmuş, herkes bebeği aramaya başlamıştır. En alt kata inildiğinde halen beşiğinde yatan Timothy Jr.'ın da aynı şekilde öldürülmüş olduğunu görürler. Katil, Timothy Jr. ve babasının sadece kafalarına vurarak öldürmekle kalmamış, ayrıca ikisinin de boğazlarını nere-

deyse kafalarını vücutlarından ayırana kadar kesmiştir. O gece şüpheli davrandıkları gerekçesiyle üç denizci gözaltına alınır ama sonra serbest bırakılırlar. Başka bir görgü tanığı, olay mahallinden koşarak uzaklaşan yaklaşık 10 kişi gördüğünü söylese de bu kişiler bulunamamıştır. Marr evinde sonradan üzerinde "J.P." harflerinin kazılı olduğu bir tokmak bulunacak ve o sırada İngiltere'de olmayan John Petersen adlı bir denizciye ait olduğu saptanacak ama kurbanlarla arasında bir bağlantı kurulamayacaktır. Cinayetlerin vahşeti Londra halkını dehşete düşürmüştü ve sebebi yok gibi gözükken bu saldırı halkın birkaç günlüğüne sokağa bile çıkmalarını engellemiştir.

19 Aralık'ta ikinci saldırı gerçekleşir. Bu kez, The King's Arms adlı bir pub sahibi olan John Williamson (56), karısı Elizabeth (60) ve 50'lerinin sonunda olduğu söylenen hizmetçi Bridget Anna Harrington cinayete kurban giderler. İlk saldırılara benzer bir şekilde hem her birinin kafasına vurularak hem de boğazları kesilerek öldürülmüşlerdir. O gece, üst katta oda kiralayan John Turner bazı sesler duyarak aşağı iner ve kapı aralığından uzun boylu bir adamın cesetlerden birinin ceplerini karıştırdığını görür görmez tekrar yukarı koşup pencereden çılgık atarak aşağı tırmanır. Evin içine kalabalık bir grup girince halen odasında uyumakta olan Williamsonların torunu Catherine (Kitty) Stillwell (14) ile karşılaşır. Kitty, saldırı sıra-

sında hiçbir ses duymamış ve uyanmamıştır.

Denizci John Williams 24 Aralık'ta tutuklanmış, 28 Aralık'ta da önce ölü, sonra da suçlu bulunmuştur. Ne uzun boyludur ne de iri; görgü tanıklarının ifadelerine benzemediği gibi, ne Marr ailesi ne de Williamson ailesiyle (tuhaf bir isim benzerliği dışında)³ bir bağlantısı vardır. Timothy Marr ile aynı gemide çalıştığı dönemden tanışıklığı olsa da Londra'da görüştüklerine dair bir kanıt veya onu ve ailesini öldürmek için bilindiği kadarıyla bir sebebi yoktur. Ancak cinayet aletlerinden biri olan tokmağa ulaşabileceği düşünülmüş, ev sahibesine göre kanlı ve çamurlu gömlekleri varmış, odasına ancak cinayetlerden sonra geri dönmüş ve ona karşı en önemli bulgularlardan biri olarak, cinayetlerden önce parası yokken sonrasında varmış. İlk sorgusunda bunların hepsine açıklama getiren Williams'ın savunması araştırılmadan tutuklanmıştır.

Dönemin kısıtlı anlatılarına bakılırsa bu kadar kısa sürede hiç şüphe çekmeden evlere giren ve sırayla bu kadar kişiyi sessizce öldürebilen katilin tek kişiden ibaret olması oldukça güçtür. İki evdeki cinayetlerin aynı kişi veya kişiler tarafından işlendiğinin bile kanıtı yoktur aslında. Ancak topluca paniğe kapılan Londra halkı, Williams'ın suçlu olduğuna kanaat getirmiş ve intihar edince rahata kavuşmuştur. Günümüz koşullarına göreyse failleri hiç bulunamayacak bir cinayet serisidir.

"Cinayet eylemi (vaaz kürsüsünde ve Old Bailey'de genellikle yapıldığı gibi) ahlaksal kulpundan tutulabilir ve itiraf edeyim ki, bu onun zayıf tarafıdır ya da aksine, Almanların deyimiyle estetik açıdan, yani beğeniyle ilişkili olarak da ele alınabilir." *Thomas de Quincey*

Konuya ilişkin ilk makalesini cinayetlerden

16 yıl sonra kaleme alan ve okurlarını cinayetin de bir sanat olduğunu iddia ederek dehşete düşüren Thomas de Quincey'nin John Williams hayranlığı aşikârdır. 1921'de basılan *Confessions of an English Opium-Eater* (Bir İngiliz Afyon Tiryakisinin İtirafı) sayesinde zaten kötü bir şöhrete sahip olan De Quincey, bu makalelerinde de sansasyondan kaçınmaz ve Kabil'i "bu sanatın babası" ilan ettikten sonra, öldürülen veya öldürülmesine teşebbüs edilen 17. yüzyıl filozoflarını tartışır. Makalenin sonuna doğru da "cinayet sanatının ilkeleri" üzerinden geçer; cinayete kurban gitmeye müsait insan tipinden başlar, cinayet mahalline geçer ve son olarak da zamanlamayı ele alır. Cinayet nasıl işlenir dersi veren bu makalenin popülerliği üzerine zaten her daim para sıkıntısı çeken De Quincey aynı konu üzerine iki makale daha yazar.⁴ Kara mizah kullandığı açıkça belli olsa da makaleleri okur tarafından ciddiye alınır ve birçok tartışmaya neden olur.

John Williams'ı bir katil olarak çok başarılı ve 1811 cinayetlerini de estetik açıdan hoş bulan De Quincey, Williams'ın suçluluğunu hiç tartışmaya açmaz. Ona göre bu cinayetler son derece mantıklıdır, hatta Williams ve Marr arasında bir bağlantı bile uydurur: Williams'ın mutlaka Marr'ın karısıyla bir ilişkisi vardır, dolayısıyla bu bir aşk cinayetidir. Makalelerinde cinayetlerin yılını, kurbanların yaşlarını ve hatta isimlerini bile karıştıran De Quincey'nin kurguladığı hikâye, verdiği detaylarla son derece inandırıcı olsa da çoğunlukla gerçek olarak kabul edilemez. Williamsonları öldürmesi için akla yatkın bir sebep bulamaz ve cinayet işlemiş olmak için işlediğini iddia eder. Hatta Kitty'i öldürmek için yeterli bir sebep bulamadığını, o yüzden bilerek sağ bıraktığını da yazar.

"Cinayetlerin de, en az heykeller, resimler, oratoryolar, işlenmiş taşlar, oymalarla daha kim bilir nelerde olduğu gibi, ayırıcı küçük özellikleri, değerleri vardır." *Thomas de Quincey*

Kanadalı-Amerikalı gerilim yazarı David Morrell'in *Sanat İçin Cinayet* romanı da bu cinayetleri kurgusal bir biçimde ele alır. Thomas de Quincey'nin karakter olarak yer aldığı üç romanlık bir serinin ilki olan bu kitap, "Williams" ve Williams'ın oğlu anlamına gelen "Williamson" soyadlarının bağlantısından yola çıkan bir fikirle, 1854'te kendini sanatçı olarak gören bir katilin üç haneyi kan gölüne çevirmesine tanık oluruz. 1811 olaylarına çok benzeyen bu cinayet serisi, dedektiflerin De Quincey'den şüphelenmesine sebep olur. Thomas De Quincey'nin bu romandaki işlevi,

çağdaş polisiye eserlerde aşına olduğumuz tiplere benzer. İlk başta Hannibal Lecter havası vardır; 1811 cinayetlerini işlediğinden emin olan polisler, ondan şimdiki katili yakalamak için yardım talep ederler ama yardımının samimi-yetinden tam anlamıyla emin olamazlar. Zaman zaman Richard Castle karakteriyle benzerlik gösterir ve cinayet mahallerini gezerek deneyimli bir cinayet yazarı olarak kurgusal tahminlerde bulunmak ister. Çoğunlukla da afyon bağımlılığı ve garipliği üzerinde durulduğundan Sherlock Holmes'ü anımsatır.

Bu romanın kurgusuna göre ilk cinayet serisinin başlıca sorumlusu John Williams'tır. Marr ailesinin hizmetçisi Margaret Jewell ile bir ilişkisi vardır, Margaret hamiledir ve Timothy Marr bu evlilik dışı ilişkiyi hiç tasvip etmediğinden ve çok yakında çalışamayacak olmasından dolayı Margaret'a çok sert davranmaktadır. Williams da Margaret'ın gece gece dışarıya bir görev için gönderilmesine kızar ve eve girerek tüm aileyi öldürür. Bu romanda da De Quincey makalelerinde olduğu gibi, Williamson ailesinin cinayetleri için tatmin edici bir açıklama yoktur. Kendisinin hiç göremeyeceğini bildiği oğlunu düşünerek "Williams'ın oğlu" anlamına gelen "Williamson" soyadını taşıyan aileyi de öldürür. 1854'teki cinayetleri işleyense Williams ve Jewell'in oğlu olan ve babasının intikamını almak, aynı zamanda De Quincey'yi de cezalandırmak isteyen Albay Brookline'dır.

Roman son derece sürükleyici olsa da aynı Thomas de Quincey'nin makaleleri gibi John Williams'ın cinayetleri işlemesi için yeterince gerekçe ve kanıt sunmaz. Görünen o ki, bu cinayetlerin birbiriyle ve zamanında suçlu kabul edilmiş katil zanlısı Williams ile bağlantısı kurulamamıştır. 19. yüzyılın başlarında (1811) işlenen bu cinayetler, sonlarında (1888) işlenecek Karındaşen Jack cinayetlerinin öncüsü kabul edilir ve onlar gibi faili meçhul kalıp birçok kurguya malzeme olmaya devam edecektir.

KANADALI-AMERİKALI GERİLİM YAZARI DAVID MORRELL'İN *SANAT İÇİN CİNAYET* ROMANI DA BU CİNAYETLERİ KURGUSAL BİR BİÇİMDE ELE ALIR. THOMAS DE QUINCEY'NİN KARAKTER OLARAK YER ALDIĞI ÜÇ ROMANLIK BİR SERİNİN İLKİ OLAN BU KİTAP, "WILLIAMS" VE WILLIAMS'IN OĞLU ANLAMINA GELEN "WILLIAMSON" SOYADLARININ BAĞLANTISINDAN YOLA ÇIKAN BİR FİKİRLE 1854'TE KENDİNİ SANATÇI OLARAK GÖREN BİR KATİLİN ÜÇ HANEYİ KAN GÖLÜNE ÇEVİRMESİNE TANIK OLURUZ.

KAYNAKÇA

De Quincey, Thomas. *On Murder*. Oxford World's Classics, 2006.

De Quincey, Thomas. *Güzel Sanatların bir Dalı Olarak Cinayet*. Çev. Ebru Çalışkan. Mitra Yayınları, 2013.

Morrell, David. *Sanat İçin Cinayet*. Çev. Zeynep Ünalın. Hyperion, 2017.

http://en.wikipedia.org/wiki/Ratcliff_Highway_Murders

<http://the-east-end.co.uk/the-ratcliffe-highway-murders>

<http://murdermap.co.uk/pages/cases/case.asp>

NOTLAR

- 1 Kalbine kazık çakılmasının sebebi, normal koşullarda ölmediği için ruhunun başboş gezinmesini engellemektir. İntihar yoluyla ölmek günah olduğundan intihar edenler Hristiyan töreniyle gömülemez ve ruhlarının huzursuzca dolanacağı düşünülürdü.
- 2 Nightwatchman (gece bekçisi): Londra'da 13. yüzyılda kurulmuş bir organizasyon. Resmi bir polis teşkilatı olmadığı için geceleri devriye gezer ve yarım saatte bir, saati duyururlardı. Olası suçları ve yangınları önlemek amacıyla sabaha kadar dolaşırlardı. 1820'lerde Londra Polis Teşkilatı kurulduktan sonra bu görevler onlara devredildi.
- 3 John ismi gibi Williams ve Williamson soyadları İngilizce konuşulan ülkelerde son derece yaygındır.
- 4 De Quincey, özellikle ilk makalesinde, cinayetin estetik boyutlarını, Kant felsefesine ilişkin tartışır. De Quincey, Kant, estetik ve romantik felsefe üzerine bkz. Joel Black, *The Aesthetics of Murder: A Study in Romantic Literature and Contemporary Culture* (John Hopkins University Press, 1991) ve Duncan Campbell, "The Murd'rous Sublime: De Quincey and the Ratcliffe Highway Killings," *The Art of Murder: New Essays on Detective Fiction*, eds. H. Gustav Klaus & Stephen Knight (Stauffenburg Verlag, 1998).

FRANSA'DA SERİ KATİLLER

Birçok kişi seri katillerin, sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte başlayan modern çağın bir ürünü olduğunu düşünür. 19. yüzyılın ünlü seri katili Karındeşen Jack'ten çok önceleri, MS 1. yüzyılda yaşamış ve yazılı tarihe geçmiş ilk seri katil, Locusta isimli kiralık bir katildir. Bugünkü Fransa topraklarında, Gaule kasabasında doğan Locusta'nın köylü bir aileden geldiği ve muhtemelen bitkilerin özelliklerini ve kullanım alanlarını çok erken yaşlarda öğrendiği biliniyor. Locusta kendini zehirlerle karşı korumak için her gün küçük miktarlarda zehir alıyordu. Roma Kanunlarının zehirleyerek cinayeti ağır bir şekilde cezalandırmasına rağmen Roma İmparatorluğu'nda zehir kullanımı oldukça yaygındı.

Locusta, Roma'ya yerleştiğinde her çeşit zehir ve iksir satan bir eczane açar. İmparatorluğun başkentinin iktidar ve hırs çatışmalarıyla dolu bir yılan yuvası olduğunu anlaması uzun sürmez. Kendisine şıfalı ilaçlar ya da afrodizyaklar için başvurulduğu gibi mirasa konmak, zengin bir ebeveynin ölümünü hızlandırmak, bir rakibi elemek ya da istenmeyen bir eşten kurtulmak için de başvurulur. Locusta başarısını ve ününü, istenen ölümün doğal görünmesine borçludur. Farmakoloji bilgisi sayesinde profesyonel bir zehirleyici olur. Birçok kez faaliyetlerinden dolayı tutuklanmasına ve ölüm cezasıyla yargılanmasına rağmen hizmet verdiği müşterilerinin gücü ve nüfuzları sayesinde ceza almadan bırakılır. 54 yılında, onu ölüm cezasından kurtaran en önemli kişi İmparatoriçe Agrippina olur. Karşılığında Locusta, İmparator

Claudius'u zehirler. Romalı tarihçi ve avukat Tacitus'un yazılarından öğrendiğimiz kadarıyla Locusta, imparatoru yemeğine zehir katarak değil, yemekler arasında kendini kusturmak için kullandığı tüye (yemek yemeyi çok seven Claudius, doydukça boğazına kuş tüyü sürerek kendini kusturur, böylece yemek yemeye devam edebilirmiş) zehir sürerek öldürmüştür. Yemekleri imparatorun önce tadan çeşnicilerin hiçbiri zehirlenme belirtisi göstermediğinden şüpheler olmakla birlikte ölüm doğal kabul edilmiş ve Agrippina'nın oğlu Neron tahta çıkmıştır. Amacına ulaşan Agrippina, Locusta'yı hapse attırarak kendini ve oğlunu bu çok iyi tanıdığı tehlikeden korumak ister. Ancak Claudius'un oğlu Britannicus'un iktidar savaşına girmesiyle Locusta'ya tekrar ihtiyaç duyulmuş ve en az kendisi kadar öldürmekten zevk alan İmparator Neron, Locusta'yı affederek ona yeni görevini vermiştir. Locusta, ilk girişiminde başarısız olsa da ikinci denemesinde Britannicus'u zehirlemeyi başarmıştır.

Neron, Locusta'yı bu performansından dolayı toprak, para ve elbette tüm suçlarını affederek ödüllendirir. Hatta ona "müşteriler" yollar. Taleplere yetişemeyen Locusta, bitkiler ve özellikle zehirler hakkında bilgisini paylaşmak ve öğrenci yetiştirmek için kendi okulunu açar. İmparator tarafından korunan Locusta, yeni zehir karışımlarını Neron'un kendisine gönderdiği mahkûmlar üzerinde dener. 68 yılında senatörler, imparatorluğu zorlayan isyanlar, Neron'un zalimliği ve haksız yönetimine son vermek için onu azlederler. Hiç yandaşı kalmayan Neron

intihar eder. Koruyucusunun ölümünden yedi ay sonra Locusta tutuklanır, işkencelerden sonra tüm suçlarını itiraf eder ve İmparator Galba tarafından ölüme mahkûm edilir. Locusta, yazılı tarihte yer alan ilk seri katil olmasına rağmen bu yazının devamında incelenecek diğer seri katillerden farklıdır. İçinde bulunduğu güç ve iktidar savaşından para ve sosyal statü kazanmak ve aynı zamanda hazırladığı zehirlerin sonuçlarını gözlemlemek amacıyla cinayet işlemiştir.

Fransa topraklarında doğan ve yüzlerce çocuğu öldüren bir diğer Fransız da Baron Gilles de Rais'dir. Fransa'nın en zengin adamı ve Jeanne d'Arc'ın silah arkadaşı olan Baron Gilles de Rais, 1404'te doğmuş ve küçük yaşta yetim kalmıştır. Büyükbabası tarafından büyütülmüş ve onun da ölümünden sonra dört nesilden gelen çok büyük bir servetin sahibi olmuştur. Başarılı bir asker de olan Baron savaşmadığı zamanlarda şatosunda kara büyü ve siyayla ilgilenmekteydi. Bu ilgisi Avrupa'nın her yerinden gelen büyücü ve siyacı olduğunu iddia eden kişiler tarafından sömürüldü. Şeytanın teveccühünü

kazanmak için kilisenin yasakladığı her şeyi yapan Baron, kaçırdığı çocukları tecavüz ve işkencelerle öldürüp vücutlarını mahzeninde bacaklarından asıyor ve kanlarını kara büyü ayinlerinde kullanıyordu. 1432'de başlayan cinayetleri yaklaşık sekiz yıl sürdü. Baron Gilles de Rais'nin bu süre içinde yaklaşık 140 çocuğu öldürdüğü tahmin ediliyor. 15 Mayıs 1440'ta Gilles, satın aldığı bir hizmetçiye saldırmak için Dük V. John'un da bulunduğu sırada kiliseye silahla girdi. Dük bu hareketi kiliseye ve kendisine hakaret saydığından tutuklanmasını emretti. Mahkemede işkence görmekten korktuğu için tüm yaptıklarını itiraf etti. 26 Ekim 1440'ta asılarak idam edildi, cesedi Nantes şehir meydanında yakıldı. Notre Dame du Carmel Kilisesi'ne yerleştirilen mezarı 350 yıl sonra devrimciler tarafından yıkıldı. Mavi-siyah saç ve sakalından dolayı "Mavi Sakal" (Barbe Bleue) olarak da bilinen Baron Gilles de Rais, tutkularını tatmin etme isteğine karşı koyamadığı için cinayet işlediğini söylemiştir.

17. yüzyılda bir başka kadın seri katil tarihe geçmiştir. Locusta gibi uzman olmasa da

özellikle arsenik kullanarak cinayet işleyen Marie-Madeleine d'Aubray, 1630'da doğar. Küçük yaşta bir uşağın tacizine uğrayan Marie-Madeleine'in erkek kardeşlerinden biriyle de ensest ilişki kurduğu söylenir. Marie-Madeleine, 1651'de Marquis de Brinvilliers ile evlendi. Dördü gayrimeşru olmak üzere yedi çocuk doğurdu. Zamanın kaynakları, Markizin, asil bayanlarda pek de sık rastlanmayan şekilde iyi eğitilmiş olduğunu belirtir. 1669'da ilk gayrimeşru ilişkisini yüksek bir memurla yaşadı. Daha sonra, eşinin tanıştırdığı bir süvari subayıyla ilişkisi oldu. Sevgilisinin ve kendisinin lüks zevkleri uğruna çok para harcayarak parlak bir hayat yaşadı. Diğer taraftan, eşi de metreslerine ve kumara para harcıyordu. Kızının yaşam tarzından rahatsız olan Dreux d'Aubray, 1663'te sevgilisi Sainte-Croix'yı hapse attırdı. Sainte-Croix, Bastille'de, zehir kullanarak birçok cinayet işlemiş olan İtalyan Exili ile aynı hücrede kalırken bu zehir uzmanından çok şey öğrendi. Hapisten çıktığında sevgilisi Markiz'i tekrar buldu ve öğrendiklerini ona da öğretti. Kesin olarak kanıtlanmamış olsa da Markiz'in zehirler ve dozlarını ayarlamak konusunda kimsesizlerin gittiği hastanelerde evsiz insanlar üstünde deneyerek uzmanlaştığı söylenir. Marie-Madeleine, 1666'da babasını, 1670'de altı ay arayla iki erkek kardeşini zehirleyerek öldürür. Ayrıca kocasını, kız kardeşini ve kızlarından birini de öldürmeye teşebbüs etmiştir. Eski sevgilisi Sainte-Croix, Markiz'e şantaj yapmak için cinayetleriyle ilgili delilleri toplamış ve ölümünden sonra açılması notunu düşerek bir kutuya koymuştur. 1671'de kazayla ölümünün ardından kutu açılınca Markiz hakkında tutuklama kararı çıkar. Bu arada, cinayetler sırasında Markiz'e yardım eden Sainte-Croix'nın uşağı La Chaussée de tutuklanmış ve her şeyi itiraf etmiştir. Tutuklanacağı haberini alan Markiz, önce İngiltere'ye kaçtı, ardından Hollanda, Belçika ve Fransa'da kaçak hayatı yaşayarak saklandı. 1673'te giyaben yargılanmış ve 1676'da Liege'de saklandığı bir manastırda tutuklanarak Fransa'ya getirilmiştir. Uzun süren mahkemesi boyunca, bir kez intihara teşebbüs etmiş ama hiçbir zaman suçlarını itiraf etmemiştir. Sonunda, halka açık olarak idamına karar verilmiş ve 17 Temmuz 1676'da Paris'te Grève meydanında idam edilmiştir. Tarihçiler, Markiz'in zehirlerinin Fransa'nın çalkantılı politik dünyasında da kullanıldığını yazar. Ancak bu iddialar kanıtlanamaz.

19. yüzyıl sonlarında yaşamış, günümüzde

çok tanınmamasına rağmen "Fransız Karındaş" olarak adlandırılan bir diğer seri katil Joseph Vacher, en az 20 kadın ve çocuğu öldürmüştür. Psikotik olduğu öne sürülen Vacher, birçok kez intihara teşebbüs etmiş, bu intihar girişimleri onda hem fiziksel hem de psikolojik kalıcı hasarlara neden olmuştur.

Joseph Vacher, 15 çocuklu bir köylü ailesinin 14. çocuğu olarak 1869'da, Isère yakınlarında, Beaufort kasabasında dünyaya geldi. Annesi çok dindardı. Çocuklarını mistisizm ve batıl inancın ağır bastığı dini bir ortamda yetiştirdi. Vacher çocukken hayvanlara zarar vermekten zevk alıyor ve kardeşlerini dövüyordu. Elinin ulaşabildiği her şeyi kırdığı öfke nöbetleri geçirirdi. Okul arkadaşlarına karşı da acımasız ve kabaydı. Çok az eğitim almasına rağmen okuma yazma ve sayı saymayı öğrenmişti. 14 yaşında annesi ölünce kız kardeşlerinden biri onu gündelik işler yapma karşılığında eğitimine devam edebileceği dini bir erkek yurduna yerleştirdi.

Haziran 1888'de, mevsimlik çalışmaya gittiği bir çiftlikte genç bir uşağı taciz etti. Aynı ayın sonunda, 35 yaşında kimliği belirsiz, bıçakla

ya da erkek gençlerdi. Cinsel dürtüyle işlediği seri cinayetlerin aksine dul kadınları önceden planlamadan, reddedildiği için yaşadığı anlık öfke nöbetleri sonucu öldürüyordu. Vacher, 1896'da vurma ve yaralamadan dolayı tutuklandı ve bir ay hapse mahkûm edildi. Hapisten çıkar çıkmaz, 19 yaşında bir çoban olan Marie Moussier-Lorut'yu öldürdü.

Aynı dönemde, Londra'da seri cinayetler işleyen Karındeşen Jack herkes tarafından bilinmesine rağmen özellikle Fransa'da yerel gazeteler bölgelerinde meydana gelen cinayetlere çok yer vermiyordu. Polis ve jandarma da benzer özellikler gösteren cinayetler aynı bölgede olmadığı için aralarında bağlantı kuramıyordu. Dijon'da görevli cumhuriyet savcısı Fonfrède, sonunda bazı çözülmemiş cinayetler arasında benzerlik olduğunu fark etti. Fransa'nın güneydoğusunda işlenmiş ve benzer özellikleri taşıyan çözülmemiş cinayetleri araştırmaya başladı ve büyük benzerlikler taşıyan yedi cinayeti belirledi. Ancak cinayetlerin sayısı ve ölüm şekli nedeniyle Fonfrède bu suçları bir kişinin değil birkaç kişinin işleyebileceğini düşünüyordu. 1897'de bölgeye yeni atanan hâkim Emile Fourquet, iki yıl önce öldürülen Victor Portalier'nin dosyası ile 18 Haziran 1897'de ölü bulunan 13 yaşındaki Pierre Laurent'ın otopsi raporu arasındaki benzerliklerden dolayı hem dehşete düşmüş hem de bu ölümlerin tek bir kişi, "Güneydoğunun Karındeşen Jack"i, tarafından işlendiğine karar

verdi. Hâkim Fourquet bu kanlı katili yakalamak için bir yüzyıl sonra FBI tarafından profil çıkarma olarak adlandırılacak davranışsal analiz yöntemini uyguladı. İlkinde yaraların sayısını ve yerini, vücudun konumunu, kullanılmış olan muhtemel silahları; ikincisinde de tanık ifadelerini listelediği iki karşılaştırmalı tablo yapar. Bu tablolardan yola çıkarak bugün "modus operandi" olarak adlandırılan katilin yöntemini ve profilini belirler. Aranan şüpheli, 30'lu yaşlarda, siyah saçlı, sakallı, ağzının sağ tarafında bir yara izi olan, sağ gözü kanlı, geniş kenarlı bir hasır şapka takan, elinde uzun bir sopa ve bez bir çantayla ülkenin her yerinde dolaşan bir serseriydi.

1897'de, Ardèche yakınlarında jandarma, genç bir köylü kızı rahatsız ettiği gerekçesiyle bir serseri tutuklar. Fourquet'nin göndermiş olduğu aranan şüpheli tanımına uyduğu fark edilince zanlı, Belley'e nakledilir. Üç ay hapis yatıp çıkacağını zanneden Vacher hücreye konulduğuna çok şaşırır. Savcı Fourquet, ilk sorgulamada kibarca, 1893'ten beri nereleri dolaştığını ve bu sürede neler yaptığını açıklamasını ister. Kendisini dinlemeye hazır biriyle karşılaştığı için hem mutlu olan hem de şaşıran Vacher tüm sıkıntılarını ve hatalarını anlatır. Savcı, gezgin serseriler hakkında bir kitap yazdığı yalanını söyleyerek yardımını ister. Vacher, savcının sorularına cevap verir ama özellikle cinayetleri işlediği yerlere gittiğini söylemek

istememez. Savcı daha detaylı bilgi istediğinde Vacher içine kapanır ve konuşmayı reddeder. Onu iyice köşeye sıkıştırıp cinayetlerini itiraf etmesini sağlamak için tanıkların Vacher'yi teşhis etmeleri sağlanır. Ama Vacher inkâr etmeye devam edip tanıkları tehdit ederek müthiş bir öfke krizine tutulur. Aynı günün akşamı Fransa'ya hitaben suçlarını itiraf ettiği bir mektup yazar. Mektuptan haberi olan savcı tekrar sorgulamak istediğinde Vacher mektubunun belli başlı gazetelerde yayımlanması koşuluyla konuşmayı kabul eder ve koşulunu kabul eden savcıya tüm cinayetlerini ve cinayet girişimlerini itiraf eder. Yapılan mahkeme sonunda, Vacher, Bourgen-Bresse meydanında, 31 Aralık 1898'de çok büyük bir seyirci kalabalığının önünde giyotinle idam edilir.

Fransa'nın bir diğer "Mavi Sakal"ı 1869-1922 arasında yaşayan Henri Désiré Landru, diğer seri katillerin aksine mutlu bir aile ortamında büyümüş, kuzenini hamile bırakınca onunla evlenerek dört çocuk sahibi olmuştur. Diğer taraftan, düzenli bir işte çalışmak yerine, özellikle kadınları hedef alan dolandırıcılık yapmaya başlamıştır. Dolandırıcılıktan 1900'de hapse girerek iki yıl yatmış, çıktıktan sonra mesleğine devam etmiştir. 1914'te dört yıl hapis cezası almasına rağmen kaçmayı başarmış ve 1914'ten itibaren, kiraladığı villaya götürdüğü özellikle dul kadınları bir daha gören olmamıştır. Yakışıklı olmasa da kadınları bir şekilde etkilemeyi başarıp villasında onlara vekâlet imzalatıyordu. Bundan sonra bu kadınlardan bir daha haber alınamadığı gibi imzaladıkları vekâleti kullanarak Landru, kurbanlarının sahip olduğu her şeyi satıyordu.

Kurbanlarından birinin kız kardeşinin şikâyeti üzerine soruşturmaya başlayan polis, bir başka kayıp bildirimini birleştirir ve her iki kadının da farklı isim kullanan ama aynı adamlar beraber görüldükten sonra kaybolduklarını belirler. Soruşturmanın sonunda Landru'yu ve kayıp kadınların eşyalarını depoladığı garajı, kadınları götürdüğü villayı aradıklarında, mutfaktaki şöminede kemikler, evde kan lekeleri vb. gibi kuşku götürmeyecek kanıtları bulurlar. Landru, tutuklanırken cebinden küçük bir defter çıkararak yok etmeye çalışır. Bu defterin içinde, kurbanlarla yaptığı görüşmelerin tarihleri, masraflar, kurban için tek yönlü, kendisi için gidiş-dönüş tren biletleri, çok sayıda bıçak faturaları bulunur. Landru, cinayetlerini itiraf etmese de villada yapılan araştırma sonucunda, kurbanlarını öldürdükten sonra keserek küçük

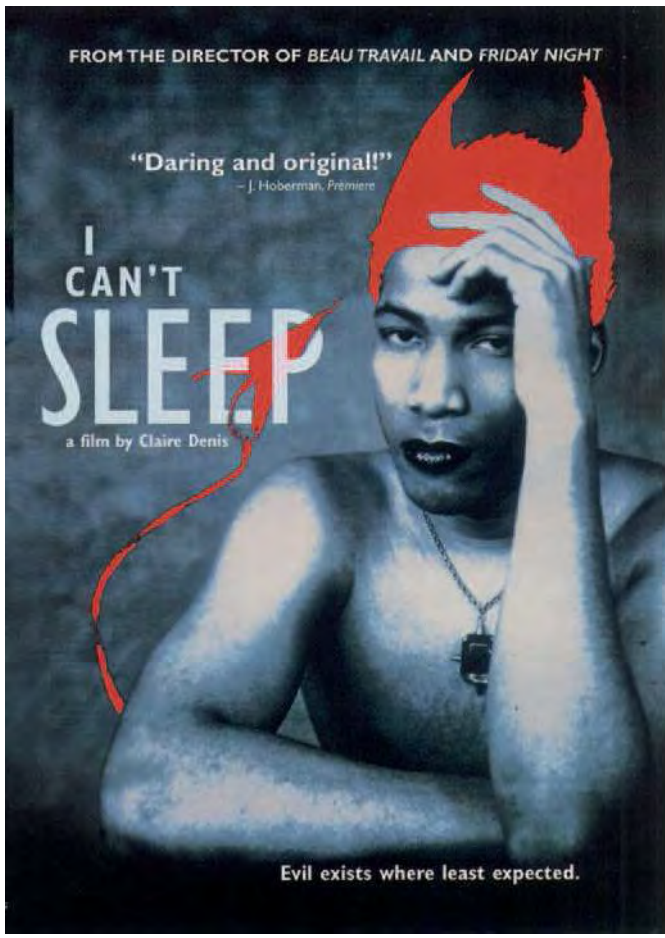
parçalara ayırdığı ve mutfaktaki fırında yaktığı belirlenmiştir. 7 Kasım 1921'de başlayan mahkemesinde, Landru kendinden son derece emindir çünkü ortada ceset olmadığı için cinayetle suçlanamayacağını düşünmektedir. Ancak mahkeme yedi cinayetten idamına karar verir. Af başvuruları reddedilir ve 25 Şubat 1922 günü sabaha karşı idam edilir. Landru'nun sinizmi ve cinayet yöntemi, 1947'de Orson Welles'in fikrinden yola çıkarak Charlie Chaplin'in Monsieur Verdoux karakterini yaratmasına ilham verir.

Fransız seri katilleri arasında 21 cinayetle tarihe adını yazdıran Thierry Paulin, 1963'te Martinik'te doğdu. Babası doğumundan iki gün sonra onları terk etti. Annesi bir bebeğin sorumluluğunu almak istemediği için Thierry'yi büyükannesine bıraktı. Deniz kenarında restoran işleten büyükanne, torunuyla fazla ilgilenmiyordu. 10 yaşına kadar büyükannesinin yanında yaşayan Thierry hep yalnızdı. Bir çocuğun büyürken ihtiyacı olan sevgi ve otoriteye sahip değildi. 1973'te yeni bir evlilik yapan annesi, Thierry'yi yanına aldı. Üvey baba ve kız kardeşleriyle yaşamaya başladı. Ancak okulda zor ve şiddete meyilli bir çocuktu. 12 yaşında kendisini cezalandırdığı için bir öğretmenine bıçak çekti. Bu arada babasının Fransa'ya yerleştiğini öğrendi. Babası oğluna meslek öğretebileceğini söyleyerek onu yanına çağırdı. Thierry babasının yanına yerleşmek üzere Toulouse'a gitti. 16 yaşına kadar okula devam etti. Bu sıralarda bir çeteye katıldı ve içlerindeki tek siyah olarak çetesiyle gece kulüpleri ve kafelerde kavgalara karıştı. Okulunu bitiremeyince babası gelip yanında çalışmasını teklif etti ama Thierry kabul etmedi ve baba ile oğul arasında şiddetli bir tartışma yaşandı. Thierry evi terk ederek orduya yazıldı. Orduda kuaförlük yaparken farklı tavırları nedeniyle homoseksüel karşıtı askerler arasında kabul görmedi. 1982'de, izin deyken her zaman alışveriş yaptığı bir dükkânı soydu. 75 yaşındaki dükkân sahibi kadın, Thierry'yi kolaylıkla teşhis ettiği için Thierry tutuklandı ve iki yıl hapis cezası aldı. Hapisten çıktığında ordu, Thierry'yi kabul etmedi. Bir süre Nanterre'e yerleşen annesinin yanında kalırken Paris'te turistlerin gittiği bir travesti kabaresinde garson olarak çalışmaya başladı. Artık gerek giyimi gerek tavırları nedeniyle dışlanmayacağı bir ortamdaydı. Kabarede uzun süre karşılıklı aşk yaşayacağı Jean-Thierry Mathurin ile tanıştı. Annesi, oğlunun kadın giysileriyle sahneye çıkıp şarkı söylemesini kabul edemiyordu. Anne ile oğul arasındaki gerginlik Thierry'nin

estetik ameliyat için istediği parayı vermemesi yüzünden şiddetli bir kavgayla patladı. Thierry annesini öldürmekle tehdit edince annesi polisi aradı. Böylece Thierry sokakta kaldı. Bir süre tanıdıklarının ve arkadaşlarının evlerinde kalarak idare etti. Sevgilisi Mathurin ile birlikte yaşamaya karar verdiler ve bir otelde oda tuttular. O dönemde travesti çevrelerinin en popüler çifti olarak her yere davet ediliyorlar, tam bir tatlı hayat yaşıyorlardı. Ancak bu güzel günler işsizlik ve parasızlık nedeniyle son buldu. Thierry para bulmak için dolandırıcılık, çek ve kredi kartı hırsızlığı ve uyuşturucu satıcılığı yapmaya başladı. 5 Ekim 1984'te 91 yaşındaki Germaine Petitot, evinde iki adam tarafından saldırıya uğradı. Bu saldırı seri cinayetlerin başlangıcı oldu. Aynı gün, yalnız yaşayan 83 yaşındaki Anna Barbier-Ponthus evinde öldürüldü. Yaşlı kadının cüzdanı ve evindeki parası çalınmıştı. Dört gün sonra 89 yaşında bir başka yaşlı kadın aynı şekilde ölü bulundu. Yaklaşık bir ay seri cinayetler kesildi. Ama 5 Kasım'da 71 yaşında bir kadın işkence görmüş bir şekilde yine evinde ölü bulundu. Dördüncü cinayetten sonra basın cinayetlere daha çok ilgi göstermeye başladı. Paris 18. bölgede yalnız yaşayan yaşlı kadınlar arka arkaya öldürülüyordu. Her seferinde evden para çalınıyordu. Bir ay gibi kısa bir sürede sekiz kadının öldürülmesi üzerine politikacıların

da baskısıyla polis 18. bölgede devriye sayısını artırdı. Halk, özellikle de 18. bölgede oturanlar, polisi protesto ettiler. Ancak polisin elinde işe yarar bir ipucu yoktu. Diğer taraftan, Thierry Paulin ve sevgilisi için 18. bölge artık güvenli değildi. Birlikte Toulouse'a, Thierry'nin babasının yanına gittiler. Toulouse'da, eşcinsel gruplara katılıp travesti kulüplerinde çok para harcararak eğlenmeye başladılar. Fakat Thierry'nin babasıyla gerginlikleri devam ediyordu. Bu gerginliği, artık saklamaya gerek görmediği cinsel eğilimlerini babasının kabullenememesi artırmıştı. Diğer taraftan, Mathurin ile de sık sık tartışıklarından çift ayrılma noktasına geldi. Mathurin, Paris'e döndü. Thierry ise gece hayatına tek başına devam etmeyi tercih etti. Her zaman hayalini kurduğu gösteri dünyasında bir yıldız olmak istiyordu. Birkaç girişimi başarısızlıkla sonuçlanınca Paris'e dönmeye karar verdi. 18. bölge cinayetlerinin son bulmasının üstünden bir yıl geçmişti. 20 Aralık 1985'te bu kez 14. bölgede aynı tip cinayet serileri başladı. İlk üç cinayet diğerleriyle benzerlikler gösterse de en önemli fark daha az şiddet uygulanmasıydı. Yaşlı kadınlar her seferinde evlerine kadar takip ediliyor, tam kapıyı kapatacakları sırada saldırgan onları itip eve giriyordu. Yaşlı kadını boğarak öldürdükten sonra evden para çalınıyordu. Artık herkes 18. bölge katilinin adres

FRANSIZ SERİ KATİLLERİ ARASINDA 21 CİNAYETLE TARİHE ADINI YAZDIRAN THIERRY PAULIN, 1963'TE MARTINIK'TE DOĞDU. BABASI DOĞUMUNDAN İKİ GÜN SONRA ONLARI TERK ETTİ. ANNESİ BİR BEBEĞİN SORUMLULUĞUNU ALMAK İSTEMEDİĞİ İÇİN THIERRY'İ BÜYÜKANNESİNE BIRAKTI. DENİZ KENARINDA RESTORAN İŞLETEN BÜYÜKANNE, TORUNUYLA FAZLA İLGİLENMİYORDU. 10 YAŞINA KADAR BÜYÜKANNESİNİN YANINDA YAŞAYAN THIERRY HEP YALNIZDI. BİR ÇOCUĞUN BÜYÜK İHTİYACI OLAN SEVGİ VE OTORİTEYE SAHİP DEĞİLDİ.

değiştirdiğini düşünüyordu. 14. bölgede işlenen cinayetlere 15 gün içinde üç tane daha eklendi. Ocak 1986'da, polis sonunda bir ipucuna ulaştı. Katilin parmak izleri belirlendi. Bu sırada katilin saldırısından sağ kurtulan bir kadının ifadesi sonucunda çizilen robot resmi sayesinde dikkatli bir polis Thierry Paulin'i tutukladı. Ancak mahkemede yargılanamadan AIDS nedeniyle 1989'da öldü. Sevgilisi ve suç ortağı Jean-Thierry Mathurin 9 cinayetten yargılandı ve müebbet hapse mahkûm oldu. 2009 yılında şartlı tahliyle bırakıldı.

20 yılda 60 kişiyi zehirleyerek öldüren aşçı Hélène Jegado (1803-1852), kendisinininkiler de dahil olmak üzere 10 çocuğu öldüren Jeanne Weber (1874-1918), en az 11 çocuğun ölümüne sebep olan pedofil Michel Fourniret, 7 engelli çocuğun katili "Yonne Kasabı" Emile Louis (1934-2013), 7 genç kadını işkenceyle öldüren Guy Georges (1962 - ...) gibi Fransa tarihinde daha pek çok seri katilden bahsedilebilir.

Seri katiller hakkında yaptığı araştırmalar (77 seri katille görüşme yapmıştır) ve yazdığı kitaplarla tanınan gazeteci yazar Stéphane Bourgoïn'a göre, seri katillerin neredeyse tamamı psikopat, sadizm, nekrofil gibi davranış bozuklukları olan kişiler olmalarına rağmen

deli değiller. Toplumda % 2-3 oranında görülen psikopatlar çok iyi birer yalancı, manipulatör ve narsisist. Yaptıklarının tamamen farkındalar. Kurbanları onlar için birer insan değil, dürtülerini tatmin etmeye yarayan birer nesnelerdir.

Yaşadıkları ya da cinayet işledikleri coğrafya neresi olursa olsun seri katillerin doğası aynıdır. Cinayetlerinin ardındaki güdü güç ve kontrol; cinsel dürtü, özellikle de kadınlar için paradır. Bu nedenlerden herhangi birinin rastlanmadığı durumlarda seri katil gaiten sesler duyan psikotiklerdir.

Seri katillerin görünürde pek çok ortak noktası olmasına rağmen her biri birbirinden farklıdır. En önemli farklılıkları öldürürken hissettikleri tatmin duygusunun niteliğidir. Seri katiller öncelikle cinayetleri için seçtikleri yer/coğrafyayla sınıflandırılabilir. Thierry Paulin gibileri yaşadıkları ya da çalıştıkları yerlerde öldürürler. Joseph Vacher gibileri de tam tersine gezgin bir katil olarak dolaşırlar.

Günümüzde seri katiller; hayaletler, canavarlar, kurt adamlar, vampirler ve diğer doğaüstü yaratıkların yerini aldı ancak masallardaki yaratıkların aksine seri katiller dürtülerine yenilip öldürmeye başlayana kadar normal insanlar gibi aramızda yaşıyor.

AILEEN WUORNOS

1989 YILININ SONLARINA DOĞRU, WUORNOS İÇİN HER ŞEY DEĞİŞECEKTİ. İLK CİNAYETİNİ 30 KASIM 1989'DA İŞLEDİ. SON KURBANININ ARABASIYLA KAZAYA KARIŞIP KAÇMASININ ARDINDAN 9 OCAK 1991'DE YAKALANDI VE TUTUKLANDI. ARDINDAN TYRIA MOORE'UN DA İZİNİ BULMAK İÇİN POLİSLER BİR PLAN YAPTILAR. MOORE, WUORNOS'UN AĞZINDAN CİNAYETLERE BİR İTİRAF ALMAYI BAŞARIRSA YARGILANMAKTAN MUAF OLACAKTI. MOORE, POLİS GÖZETİMİ ALTINDA WUORNOS'U ARAYARAK ADININ TEMİZE ÇIKABİLMESİ İÇİN ONDAN YARDIM İSTEDİ. WUORNOS, 16 OCAK 1991'TE TÜM CİNAYETLERİ İTİRAF ETTİ.

1 3 Aralık 1989'da, otoyol kenarındaki ormanlık alanda satabilecekleri hurdalar arayan iki adam, halıya benzer bir nesnenin üzerinde gezinen bir akbaba olduğunu fark etti. Çekinerek gördükleri nesneye doğru yaklaşan iki adam halıyı biraz kaldırıncı çürümeye başlamış bir cesetle karşılaştı. Cesedin belden üstü çıplaktı, pantolonunun cepleri boşaltılmıştı ve vücudunda 22 kalibre bir tabancadan çıkmış üç kurşun vardı. Bu, bir elektronik aletler mağazasının sahibi olan 52 yaşındaki Richard Mallory idi. Bundan yaklaşık on gün önce, Mallory'nin Cadillac'ı, cesedinin bulunduğu noktadan 3-4 kilometre ötede, Florida eyaletinin Daytona şehri yakınlarında terk edilmiş halde bulunmuştu.

Bu olaydan yaklaşık altı ay sonra, 1 Haziran 1990'da, Florida'nın Citrus County bölgesinde, 19. otoyol üzerindeki ormanlık alanda bir erkek cesedi daha bulundu. İnşaat işçisi olan 43 yaşındaki David Spears, 19 Mayıs'tan bu yana kayıptı. Kafasındaki beyzbol şapkası dışında tamamen çıplaktı ve olay mahallinin yakınlarında kullanılmış bir prezervatif bulunmuştu.

Bunu izleyen aylarda benzer cinayetler devam etti. Kurbanların tümü orta yaşlı beyaz erkeklerdi ve hepsi işleri gereği Florida otoyollarını sıklıkla kullanıyorlardı. Her biri ufak kalibre bir tabancayla öldürülmüştü. Dört kişi daha artık seri katil olarak adlandırılan bu kişinin cinayetlerine kurban gitmişti ve kurbanların profiline uyan bir kişi de kayıptı.

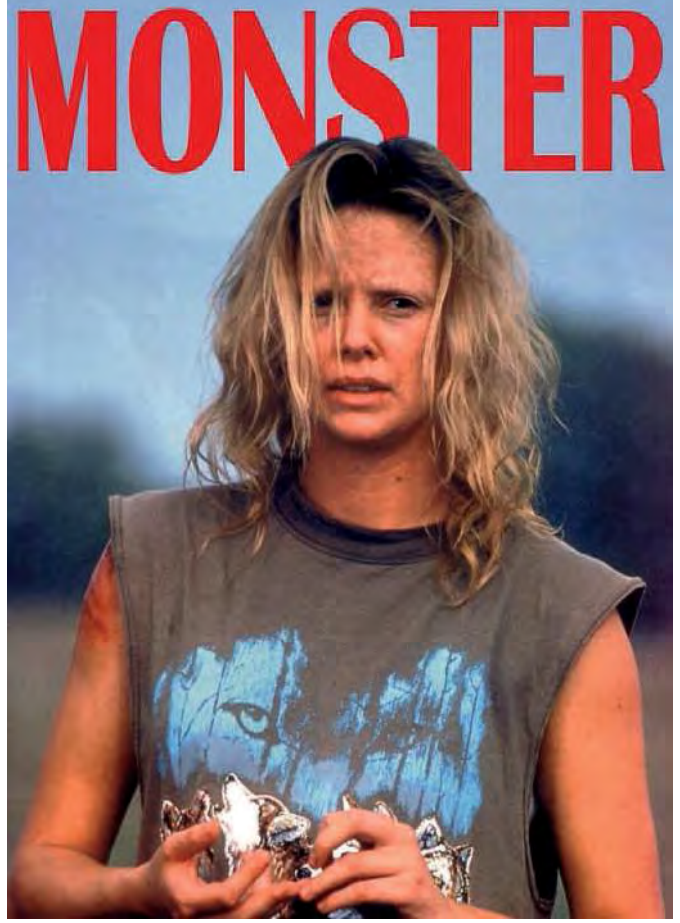

4 Temmuz 1990'da, Pontiac marka bir araç çitlere çarparak ufak çaplı bir kazaya karıştı. Araçta bulunan iki kadın da hafif yaralanmıştı ancak etrafta yardım etmek isteyen insanların tekliflerini geri çevirerek olay yerinden kaçmışlardı. Terk ettikleri araç, 19 Mayıs'tan bu yana kayıp olan Siems'in aracıydı. Görgü tanıklarının ifadelerinden yola çıkan polisler, iki kadını yakalayabilmek için harekete geçti. Şüphelilerden biri arkasında kanlı bir parmak izi de bırakmıştı. Araştırmaların sonucunda kadınların kimliklerine ulaşılmıştı, Aileen Wuornos ve Tyria Moore adlı iki kadın için geniş çaplı yakalama emri çıkarıldı.

Aileen Wuornos, Colorado'da, oldukça zor yaşam koşullarının içinde doğmuştu. Henüz ergenlik yaşlarında olan anne ve babası, o henüz doğmadan ayrılmışlardı. Babası, 7 yaşındaki bir kıza tecavüz ettiği için tutuklanmış ve hapisteyken intihar etmişti. Annesi, Wuornos henüz bir yaşında bile değilken onu kız kardeşine bırakıp evi terk etmişti. Wuornos 13 yaşına kadar onu büyüten kişinin teyzesi olduğunu öğrenmedi. Dedesi, alkolik bir istismarcıydı. Wuornos henüz 14 yaşındayken uğradığı tecavüz sonucu hamile kaldı ve doğum yaptıktan sonra bebeği evlatlık verdi. Wuornos bu olaydan sonra, 15 yaşındayken evden ayrıldı. Alkol ve uyuşturucunun etkisiyle hurdalığındaki arabalarda uyuyor ya da güvenli olduğunu düşündüğü yerlere sığınıyordu. Hayatını idame ettirecek kadar para kazanabilmesinin tek yoluysa fahişelikti.

Wuornos 20'li yaşlarının başlarında 70 yaşında bir adamla evlilik yaptı ancak bu uzun sürmedi. Boşanmanın ardından Wuornos farklı insanlarla ilişki kurmaya devam etti ve bir marketi soyarken yakalandı. Daha sonraları söylediğine göre Wuornos bu suçu, sevdiği adam için işlemişti. Sevgilisinin, onu hapisten kurtaracak kadar sevip sevmediğini görmek istemişti. Ne var ki adam kefaleti ödemedi ve Wuornos iki yıl boyunca tutuklu kaldı.

Tahliye edildikten sonra, 1984'te Florida'ya taşındı ve ilk eşcinsel ilişkisini yaşadı. Sevgiliyle beraber yüksek basınçlı suyla yıkama hizmeti verdikleri bir iş kurmuşlardı. İşler iyi gidiyor gibi görünse de nihayetinde sevgilisi, Wuornos'un tüm parasını çalıp ortadan kaybolmuştu. Kurdukları işi de kaybedince Wuornos tekrar fahişeliğe dönmek zorunda kaldı. Bundan iki yıl sonra, Güney Daytona'da Tyria Moore adlı bir kadınla tanıştı. Moore rahatına düşkün biriydi. Tüm gününü, Wuornos'un fahişelik yaparak kazandığı paralarla kiraladıkları otel

odalarının yanındaki havuzda yüzerek geçiriyordu.

1989 yılının sonlarına doğru, Wuornos için her şey değişecekti. İlk cinayetini 30 Kasım 1989'da işledi. Son kurbanının arabasıyla kazaya karışıp kaçmasının ardından 9 Ocak 1991'de yakalandı ve tutuklandı. Ardından Tyria Moore'un da izini bulmak için polisler bir plan yaptılar. Moore, Wuornos'un ağızdan cinayetlere bir itiraf almayı başarırca yargılanmaktan muaf olacaktı. Moore, polis gözetimi altında Wuornos'u arayarak adının temize çıkabilmesi için ondan yardım istedi. Wuornos 16 Ocak 1991'de tüm cinayetleri itiraf etti. Kurbanlarının ona tecavüz etmeye çalıştıklarını ve onları kendisini koruyabilmek için öldürdüğünü iddia ediyordu. 10 yıldan fazla süren ceza mahkemeleri sürecinin ardından 9 Ekim 2002'de zehirli iğneyle infaz edildi.

Wuornos çoğu kişiye göre masum insanları öldüren bir canavardı, bazılarına göreyse içinde yetiştirdiği ve hayatı boyunca onu zorluklara iten koşullardan ciddi anlamda hasar alan bir kurbandı. Wuornos'un hikâyesi birçok kurgu esere ve filme konu oldu ve 2003 yapımı *Monster* adlı filmde Wuornos'u canlandıran Charlize Theron'a En İyi Kadın Oyuncu dalında Oscar Ödülü kazandırdı.

ŞİMDİ NEREDE, NASIL, KİMİNLESİN?

KİMİ KAÇAKLAR HİÇBİR ZAMAN BULUNAMAZ, KİMİ CİNAYETLER ASLA AYDINLATILAMAZ VE ÇOK TEHLİKELİ SINIFINDAKİ KİMİ SERİ KATİLLER TÜM ÇABALARA RAĞMEN YAKALANAMAZLAR. POLİSİYE DİZİLERDEKİ DEDEKTİFLERİN “BAŞARILI OPERASYONLARLA SUÇLUYU AVLAMA” TEMALARI SIKLIKLA İŞLENSE DE GERÇEK HAYATTA ADALETİN TECİLLİ ETTİĞİ DURUMLAR TV’DE İZLEDİKLERİMİZDEN KATBEKAT FAZLADIR.

Öldürmeyi sürdüren bir seri katilin yakalanamaması “öncelikli ve ilginç” haber niteliği taşır. Bunlar medyacılar tarafından birinci derecede popüler-reyting alan- malzeme olarak kabul edilirler. Canavarlı-canili-vampirli isimler üretilir, kan donduran rivayetler piyasaya pompalanır ve tüyler ürpertici gündem maddeleri yaratılır.

Kimi kaçaklar hiçbir zaman bulunamaz, kimi cinayetler asla aydınlatılamaz ve çok tehlikeli sınıfındaki kimi seri katiller tüm çabalara rağmen yakalanamazlar. Polisiye dizilerdeki dedektiflerin “başarılı operasyonlarla suçluyu avlama” temaları sıklıkla işlense de gerçek hayatta adaletin tecelli ettiği durumlar TV’de izlediklerimizden katbekat fazladır.

Tüm zamanların en kötü şöhretli adamı Karındeşen Jack (Jack the Ripper) ve ondan çok sonra -60’lı yılların Londra’sında- altı fahişeyi çıırılçılak soyduktan sonra başlarına çekikle vurarak öldüren, -Hitchcock’un ünlü *Frenzy* filminin esin kaynağıdır- hakkında türlü tevatürler üretildiği halde kim olduğu tespit edilemeyen “Kadınsoyan Jack” (Jack the Stripper); 70’li yılların Ohio’sunda bir düzine insanı doğrayıp şehrin çeşitli yerlerine kesilmiş vücut parçaları bırakan Cleveland Gövde Kasabı; 1970’lerin başında Kuzey Kaliforniya’da faaliyet göster-

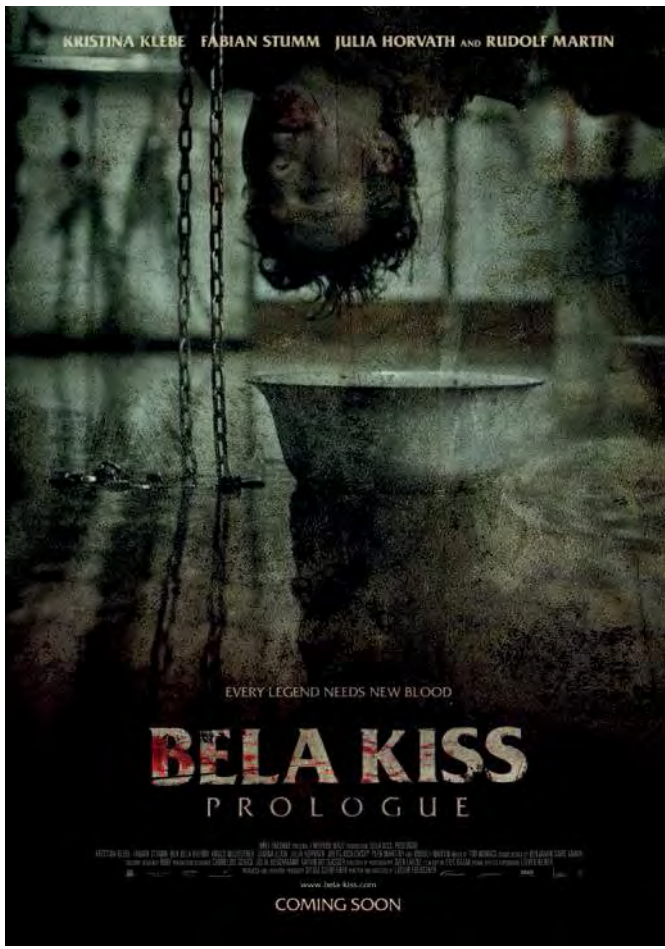
dikten sonra aniden sırta kadem basan Zodyak gibi pek çok seri katilin kimliği bugüne kadar meçhul kalmıştır.

Kimliği belirsiz seri katillerden farklı olarak, deşifre oldukları halde yakalanamayan suç makineleri vardır. Bu kategorinin belki de en acayip seri katili, Macar bir metal ustası olan Bela Kiss’tir. Bu esrarengiz zat, Budapeşte yakınlarındaki Cinkota kasabasında kendi halinde bir tenekeci olarak çalışmaktayken evine girip çıkan kadınlar şüpheli biçimde kaybolmaya başlamış ve bir süre sonra kirada oturduğu evin sahibesi onu polise ihbar etmiştir.

Bela Kiss, arama yapırlarken evin bodrumundaki büyük teneke varilleri görüp, “Bu varillerle ne yapıyorsun?” diye soran polislere, “Malumunuz, önümüz savaş, benzin stokluyorum,” gibisinden gayet fütursuz cevaplar vermiş ve çıkan savaşla birlikte (1914) gönüllü olarak askere yazılmış, cepheye gidip arazi olmuştur.

Soruşturmayı derinleştirip Bela Kiss’in evinde daha ayrıntılı arama yapan polis dedektifleri, bir büyücü laboratuvarına dönüştürülmüş bodrumda ağızları kaynakla mühürlenmiş teneke varillerin içinde -alkolün içinde yüzer halde- yirmi dört genç kadının cesediyle karşılaşmışlardır.

Kadınların boğazları elle sıkılarak öldürülmüş, boyunlarında iki küçük delik açılmış ve damarlarında bir damla kan kalmamıştı. Vaziyet korkunçtu. Tüm ülkede infial uyandıran ha-

disenin hemen akabinde, Macar Polisi -somit bulgulara dayanarak- konuyu adli makamlara intikal ettirip tüm ülkeyi alarma geçirdi ve askerlik şubesini bilgilendirerek yakalama emri yolladı.

Bela Kiss'i avlamak için silahlı özel operasyon timleri kuruldu, günlerce izi sürüldü ama olmadı, tilki kadar kurnaz ağabeyimiz yakalamadı.

Sonraki safhada, ipuçlarını değerlendiren polis şefi Karoly Nagy, Kiss'in kuryelik ve dış temas hizmetlerini gören hizmetçisi Bayan Jakupen'i tutukladı. Bela Kiss'in kirli işlerinin hemen her safhasında kullandığı ve hatta muhtemelen cinsel deneylerini üzerinde gerçekleştirdiği güzel Jakupen, polisleri evin girilmesi yasaklanmış gizli bir odasına götürdü. Raflarla çevrili odanın her yanı müneccimlik, büyüçülük ve doğaüstü güçlerle ilgili bilgiler içeren kara kitaplarla doluydu.

Gizli odadaki bir rafta, gazete ilanlarından bulup izdivaç vaadiyle kandırdığı kimsesiz kadınlara ait mektuplar bulundu. Bela Kiss bu kadınlara -şiirsel ifadeler kullanarak- yazmış ve kimini dolandırmış, kiminiyse evine gelmesi için ikna etmişti.

Polis Şefi Nagy, ardında -kurbanlarının bazılarının kimliklerini tespit etmeye yara-

HAYAT HİKÂYESİ SİNEMAYA UYARLANAN -2013 YAPIMI *GİRİZGÂH/PROLOGUE*- BU SIRADIŞI SERİ KATİL HAKKINDAKİ RİVAYETLER ÇOK VE ÇEŞİTLİDİR. ONU HERHANGİ BİR VESİLEYLE TANIMA ŞEREFİNE ERIŞENLERİN İZLENİMLERİNE BAKILIRSA BELA KISS ENERJİ KÜPÜ BİR MACERAPEREST, ÇEVRESİNDEKİLERİ HEMEN ETKİLEYEN ŞEYTANİ ZEKÂLI BİR ŞAHSİYETTİ.

yan mektuplar dışında- kanıt bırakmayan seri katilin peşine büyük bir azimle düştü. Kana susamış bir vampir olduğundan şüphelenilen Kiss'in tüm geçmişi, iletişimde olduğu kişiler ve ordudaki durumu mercek altına alındı, ancak nerede olduğuna dair hiçbir ize ulaşılmadı.

Bu ümitsiz çırpınışlardan birkaç ay sonra, Bela Kiss'in cephede savaşırken öldüğü haberleri geldi. Adli tıp uzmanları ülkenin batısındaki savaş bölgesine gitti, ancak morgdaki asker cesetleri üzerinde yapılan incelemede Bela Kiss'in savaşta ölen bir askerin kimliğini çalarak ortadan kaybolduğu anlaşıldı.

Aradan yıllar geçti. 1920'de Macar polisine Kiss'in Sırbistan'da bir hastanede yattığına dair istihbarat ulaştı, ancak ekip hastaneye vardığında onun hasta yatağında yatan ilgisiz bir yabancıyla karşılaştı. Bela Kiss tedbirini almış, yine bir başkasının kişiliğine bürünmüştü.

Kendini bu korkunç adamı bulup hapse tıkmaya adayan Polis Şefi Nagy'ye gelen bir başka ihbara göre, Kiss'in ismini Hoffmann olarak değiştirdiği ve Romanya'da bir hapishane de olduğu söylenmiş, ancak bütün girişimlere rağmen -ne hikmetse- vampir katil orada bulunamamıştı. Basında Türkiye'ye kaçıp ardından Fransız lejyonuna katıldığına dair söylentiler çıkmış, ne var ki takip sonuç vermemiş, Bela Kiss'in buradan da firar edip kayıplara karıştığı anlaşılmıştır.

Hayat hikâyesi sinemaya uyarlanan -2013 yapımı *Girizgâh/Prologue*- bu siradişi seri katil

BİR DİĞER KAÇAK SUÇLU,
1958 ALMAATA DOĞUMLU
KAZAK SERİ KATİL NIKOLAI
DZHUMAGALİEV 1980'DE
YAKALANDIĞINDA YALNIZCA YEDİ
KADIN CİNAYETİNDEN SORUMLU
TUTULABİLMİŞ, YÜZLERCE
KADININ ÖLÜMÜNDEN ŞÜPHELİ
OLDUĞU HALDE KORKUNÇ
EYLEMLERİNİN BÜYÜK BÖLÜMÜ
KANITLANAMAMIŞ, DZHUMAGALİEV
ANCAK BİR AKIL HASTANESİNDE
MİSAFİR EDİLEBİLMİŞTİR.

hakkındaki rivayetler çok ve çeşitlidir. Onu herhangi bir vesileyle tanıma şerefine erişenlerin izlenimlerine bakılırsa Bela Kiss enerji küpü bir maceraperest, çevresindekileri hemen etkileyen şeytani zekâlı bir şahsiyetti. Beceremeyeceği iş, geçemeyeceği kapı, bürünemeyeceği kılık, ikna edemeyeceği insan yoktu. Son olarak, New York'ta bir apartmanda kapıcılık yaparken görüldüğünden tutun da yine ABD'de bir metro istasyonundan çıkıp aniden kayıplara karıştığına varıncaya kadar, hakkında pek çok rivayet türetilmiştir.

Kimliği bilindiği halde kanunun elinden bir şekilde kaçmış olan pek çok ağır suçlunun halen aramızda yaşam sürdüğünü tahmin etmek güç değil. Araştırmalar bu iddiayı destekliyor. Kimi coğrafyalarda suç işlemek hayli zor, kimindeyse çok kolaydır.

Suç kavramından uzakta, çok uygar bir diyarda, Finlandiya'da doğan Nikita Fouganthine (d. 1965) İsveç'teki bir mezarlıkta üç kişilik bir aileyi öldürmekten suçlu bulunmuş, Turku'da yargılanarak hüküm giymiş, cezasını çekmekteyken tahliye edilmiş, kaçtığı İsveç'te suç işlemeyi sürdürürken Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin parçası haline gelmiştir. Ortada kalıp tutuksuz yargılanmayı beklerken kayıplara karışan Fouganthine'in 2008'den bu yana nerede olduğu bilinmiyor.

Bir diğer kaçak suçlu, 1958 Almaata doğumlu Kazak seri katil Nikolai Dzhumagaliev 1980'de yakalandığında, yalnızca yedi kadın cinayetinden sorumlu tutulabilmiş, yüzlerce kadının ölümünden şüpheli olduğu halde korkunç

eylemlerinin büyük bölümü kanıtlanamamış, Dzhumagaliev ancak bir akıl hastanesinde misafir edilebilmiştir.

İfadesine göre, kadınlardan tiksiniş fahişeliği şeytanla işbirliği yapmak olarak algılayan Dzhumagaliev, bu durumu kendine göre engelleyebilmek için önce -fahişelere feci şekilde şiddet uygulayan- korkunç bir tecavüzcü haline

gelmiş, daha sonraysa öldürdüğü kadınların etlerini yahni olarak pişirip arkadaşlarına yediren bir yamyam olarak ün yapmıştır.

İhbar sonucunda arama yapılan evinde kayıp kurbanlara ait ceset parçaları ve suç aletlerinin bulunması sonucunda tutuklanarak yargı önüne çıkarılan Nikolai Dzhumagaliev, Sovyetler Birliği'ndeki yetersiz yargının hükmünce -bir şizofren olduğunu belirten rapora binaen- Özbekistan'da bir akıl hastanesine yatırılmış ve iki yıl sonra da burada keyif çatmaktan sıkılarak firar etmiş ve sırta kadem basmıştır. Yamyam seri katil Nikolai Dzhumagaliev'in halen Özbekistan dağlarında dolandığı düşünülmektedir.

50 eyaletli gayya kuyusu ABD'nin bir türlü yakalanamamış seri katillerden biri de efsanevi Belle Gunness (d. 1859)'dır. Bu korkunç yengenin marifetleri, Indianapolis'teki çiftliği 1908'de yanıp kül olduktan sonra domuz ahırında gömülü cesetlerin bulunmasıyla başlayan tahkikat sonrasında anlaşılmıştır.

1.83 cm. boyu ve 91 kg. ağırlığıyla hayli gürbüz bir kadın olan Norveç göçmeni ablamız beş parasız vaziyette Amerika'ya varır varmaz -yalnızlık çeken bir bekâr olarak- koca aradığına dair gazeteye ilan vermiş ve taliplerden biriyle hemen evlenmiştir. Sonraki kocalarda da yöntem ve hedef hep aynı olmuştur: Evlilik, sigorta tazminatı ve banka hesapları...

Gözü paraya doymayan Gunness, zokaya yakalanan koca, sevgili ve -aynı zamanda âşıkları olan- tarım işçilerini, büyükbaş hayvanlarda kulanılan bir parazit ilacıyla zehirlemiştir. Ortadan

kaybolmasından sonra yapılan araştırmada, üçü kendi çocuğu olmak üzere 14 kişiyi aynı şekilde öldürdüğü tespit edilmekle birlikte, resmi olmayan iddialara göre bu sayı yüzü geçmektedir.

Belle Gunness'in yaşama ihtimali olmasa da Güney Amerika'nın yetiştirdiği en acımasız seri katil Pedro Alonso Lopez'in halen suç işlemeyi sürdürüyor olması muhtemeldir. ABD'nin arka bahçesi olarak kabul edilen Latin Amerika'da hızlı adalet ve güvenliğin tesis edildiğini söylemek, yolsuzluk ve kanunsuzluğun azaldığını ima etmek bile yersiz olur, zira sınır güvenliğinin bir türlü sağlanamadığı bu eski yarı sömürgelerde suç oranı çok yüksektir.

Uzmanlara göre, hayatında en küçük bir sevgi kırıntısı görmediği için psikopatlığın zirvesine yerleşen Güney Amerikalı seri katil Pedro Lopez, 1948'de 13 çocuklu bir fahişenin oğlu olarak Kolombiya'da dünyaya gelmişti. Doğuştan kötü ruhluydu.

Kardeşlerinden hiçbirinin babası belli değildi. Sekiz yaşındayken kız kardeşine tecavüz etmeye kalkınca annesi onu evden kovdu. Doğduğu şehir Santa Israel'in sokaklarında yatıp kalkmaya başladı; kendisine acıyıp bakmak istiyormuş gibi görünen bir adam tarafından evine götürüldü, ancak cinsel istismara uğrayınca oradan kaçmak zorunda kaldı.

Sokaklardan toplanan bir kamyon dolusu çocukla birlikte devlet yetimhanesine yerleştirildi. Burada da tacize uğrayan Lopez yine kaçtı. Santa Israel'in sokak çeteleriyle iş tutup her türlü yasadışı işe bulaştığında 12 yaşında olan Pedro

PERULU ADLİ YETKİLİLER ONU EKVADOR'A SÜRGÜNE GÖNDERDİ. GİTTİĞİ HER YERİ KANA BULAYAN PEDRO LOPEZ, KOLOMBİYA, PERU VE EKVADOR'DA 300'DEN FAZLA ÇOCUĞA TECAVÜZ EDİP ÖLDÜRDÜ. YALNIZCA 1980'DE EN AZ 53 ÇOCUĞA TECAVÜZ EDİP KATLETİĞİ VE ZAVALLI ÇOCUKLARIN CESETLERİNİ AYNI TOPLU MEZARA GÖMDÜĞÜ KANITLANDI.

yankesicilik, soygunculuk ve hırsızlıktan defalarca ıslahevi ve hapishaneye düştü, büyüdükçe iyice müptezelleşti. Hapisten çıktıktan sonra, ıslahevinde kendisine tecavüz eden iki adamı bulup vahşice öldürdü. Cinayetleri soruşturan polis tarafından tutuklanarak iki yıl hapis cezası aldı.

Bu yeni hapis cezasını da yatıp bitiren Pedro Lopez, ülkesini terk edip yerleştiği Peru'da -Kızılderili kabilesine mensup- bir çocuğa tecavüz etmeye çalışırken kabile üyeleri tarafından yakalandı ve -yöre âdetlerine göre- canlı canlı toprağa gömülmek istendi. Ne var ki Pedro Lopez'in bir canavar olduğunu anlayamayan Hristiyan misyoner, onu yerlilerin elinden kurtararak polise teslim etti.

Perulu adli yetkililer onu Ekvador'a sürgüne gönderdi. Gittiği her yeri kana bulayan Pedro Lopez, Kolombiya, Peru ve Ekvador'da 300'den fazla çocuğa tecavüz edip öldürdü. Yalnızca 1980'de en az 53 çocuğa tecavüz edip katlettiği ve zavallı çocukların cesetlerini aynı toplu mezara gömdüğü kanıtlandı.

Hiçbir yerde hız kesmeyen bu tüyler ürpertici seri katil, 1980'lerin ortalarına doğru yakayı ele verdi, faili meçhul pek çok çocuk cinayetini işlemekle suçlandı. 1981'deki yargılama sonucunda müebbet hapse mahkûm edildi. 15 yıldan fazla hapis yattıktan sonra, 1998'de Ekvador'daki cezaevinden -hükümetler arası ikili anlaşmalar çerçevesinde- tahliye olup anayurdu Kolombiya'ya yollandı.

And Dağları Canavarı lakaplı Lopez kendini yüzyılın adamı olarak görüyor ve sürgüne gönderilmek yerine serbest bırakılması gerektiğini

iddia ediyordu. Avukatları aracılığıyla çeşitli itirazlarda bulundu. Yasal boşlukları aradı, deli olduğunu iddia etti.

Sonunda Kolombiyalı yetkililer tarafından -ceza ehliyeti olmadığı gerekçesiyle- serbest bırakıldı. Çetesinin şenliklerle kutladığı o günden beri kendisinden haber alınamamıştır. Hayatta olup olmadığı dahi bilinmemektedir. Dünyanın gelmiş geçmiş en korkunç seri katillerinden biri olan Pedro Lopez, Kolombiya halkına tedirginlik vermeye devam etmekte, çocuklar yıllardır okullarına ek güvenlik tedbirleri alınarak yol lanmakta, kayıp şahıs olayları her gün yeni bir paniğe yol açmaktadır.

Netice-i kalam polisin yakasına yapışmaya çalıştığı ve kimliği bilindiği halde yakalanamayan seri katiller saymakla bitmez. Polisin ve adli otoritelerin itibarı bir yana, bu durum toplum nezdinde hem tekinsizlik hem huzursuzluk uyandıran meseleler haline gelmiştir. Bu canilerin birçoğu masum ve munis maskeler takmış vaziyette sokaklarda gezinip duruyorlar.

Evet, kaybolanlar şimdi nerede, nasıl ve kiminledir? Bu soruyu kendimize hep sorarız ama aslında cevabı bilmek istemeyiz. Kötülüğü görmezden gelmeyi tercih ederiz. "Mahalleye taşınan yeni komşular kibar insanlara benziyor," der geçeriz. Oysaki yeni tanıştıklarımızı sorup soruşturmanın faydası var, zararı yoktur.

Ayrıca ilahi adaletin er ya da geç tecelli edeceğinden şüphe duymayanlara, yanıldıklarını söylemek zorundayız. Kaldı ki iş isten geçtikten sonra adalet neye hizmet eder? Allah affeder belki ama sizler etmeyin.

Polisiye

ADIM ADIM GERİLİM İLİKLERİNİZİ DONDURACAK.

Ali BAYRAM

KUĞULU PARK CİNAYETİ

KUĞULU PARK CİNAYETİ

Ali BAYRAM

pustlu

TÜRK POLİSİYE EDEBİYATINDA ÖNEMLİ BİR İSİM:

SERVER BEDİ VE
KAHRAMANI CİNGÖZ RECAİ

SERVER BEDİ’NİN POLİSİYE YAPITLARINI İKİ BAŞLIK ALTINDA İNCELEMELİK MÜMKÜN. BU İKİ BAŞLIKTAN BİRİ AMERİKALILARIN *DIMENOVELS* DEDİKLERİ, BİZİM DİLİMİZE *ONPARALIK ÖYKÜLER* DİYE ÇEVİRDİĞİMİZ 16-32 SAYFA ARASINDA DEĞİŞEN POLİSİYE HİKÂYELERDİR. TARAFIMIZCA HAZIRLANAN KİTAPLARDA RAHMETLİ YAZARIN BU KAPSAMDAKİ CİNGÖZ RECAİ ÖYKÜLERİ KRONOLOJİK SIRAYLA YAYIMLANMIŞTIR. SERVER BEDİ’NİN GERÇEK BİRER POLİSİYE ROMAN OLAN YAPITLARINIYSA ÖTÜKEN NEŞRİYAT YİNE KRONOLOJİK SIRAYI GÖZ ÖNÜNE ALARAK YAYIMLAYACAKTIR. BU MUHTEVA İÇİNDE GAZETELERDE TEFRİKA HALİNDE KALMIŞ İKİ ROMANI DA KİTAPLAŞTIRILACAKTIR.

2 21B’nin bu sayısında bir polisiye roman çokseveri olarak zevkle hazırladığım ve Ötüken Neşriyat’ın okuyucuya sunduğu “Cingöz Recai” öykülerinden söz edeceğim.

1924, tüm zamanların en tanınmış Türk polisiye roman kahramanı Cingöz Recai’nin ilk öykülerinin yayımlandığı yıldır. Bu öykülerin yazarı, Server Bedi takma adını kullanan Peyami Safa idi.

Peyami Safa, yaşamını yazarak kazanmayı planlarken herhalde, kendisine yalnızca para kazandıracak ama edebi ününe ve geleceğine bir katkıda bulunmayacak kitaplar yazmayı da öngörmüştü. “Sanat endişeleri için değil de geçimi için çok çabuk yazdığı, bir edebi değer atfetmediği romanlarında” kendi ismini kullanmamayı yeğledi ve annesi Server Bedi’nin adından hareketle Server Bedi takma adını kullandı.

Peyami Safa, Server Bedi takma adıyla bütün yazarlık hayatında yalnız polisiye romanlar değil pek çok başka kitap da yazacaktır. Yazdığı bu kitapların çoğu aşk romanlarıdır ve muhatap aldığı okur kitlesince çok tutulmuştur; bazıları pek çok kez tekrar basılmıştır. Bu kitaplar içinde kişisel kanımızca, Peyami Safa’nın yazarlık kumaşının pırıltılarını içeren yapıtlar da vardır;

örneğin *Cumbadan Rumba’ya* (1936), *Sözde Kızlar* (1938) ve Joseph Kessel’in ünlü romanı *Belle de jour*’un adaptasyonu olan *Bir Kadının Günahları* bu nitelikte kitaplardır. Server Bedi’nin dilimizdeki en iyi polisiye romanlardan biri olan *Selma ve Gölgesi* adlı eserini de bunlara katabiliriz.¹ Cingöz Recai öykülerinin de bu sınıflama içine girebileceğini düşünüyoruz. Rahmetli yazar da Adile Ayda’ya verdiği bir mülakatta Server Bedi adıyla yazdığı eserleri içinde Cingöz Recai öykülerine ayrı bir yer ayırmıştır.²

Peyami Safa’nın Server Bedi adı altında çok-satan kitaplar yazması her zaman karşıtlarınca eleştirilir. Aslında yazarın geçinebilmek için hiç durmadan popüler aşk romanları ve polisiye öyküler yazması onun bir yerde trajedisini oluşturmaktadır. Bu trajediyi, belirli bir evi olmadığı için Peyami Safa’nın evinde kalan bohem dönemindeki yakın arkadaşı Necip Fazıl şu ünlü esprisiyle çarpıcı bir şekilde yansıtmıştır:

- Nerede kalıyorsun?
- Peyami’de.
- O nerede oturuyor?
- Cingöz Recai’nin evinde.³

Usta şairin anılarında anlattığı bu olay ilginçtir ama Necip Fazıl’ın anılarında hiç değinmediği bir noktaysa Server Bedi’ye özenip *Meş’um Yakut* isimli bir polisiye roman yazmasıdır. İddialı ve egosu yüksek şair; polisiye romanın en zor alt türü olan ve ancak çok usta yazar-

larca cesaret edilebilen “kapalı oda muamması” şeklinde bir roman yazmaya koyulmuş ama sonunda çok başarısız bir eser ortaya çıkarmıştır. 1928’de yayımlanan bu romanından daha sonraları hiç söz etmeyecektir.

Server Bedi’nin polisiye yapıtlarını iki başlık altında incelemek mümkün. Bu iki başlıktan biri Amerikalıların *dimenovels* dedikleri bizim dilimize *onparalık öyküler* diye çevirdiğimiz 16-32 sayfa arasında değişen polisiye hikâyelerdir. Tarafımızca hazırlanan kitaplarda rahmetli yazarın bu kapsamdaki Cingöz Recai öyküleri kronolojik sırayla yayımlanmıştır. Server Bedi’nin gerçek birer polisiye roman olan yapıtlarınıysa Ötüken Neşriyat yine kronolojik sırayı göz önüne alarak yayımlayacaktır. Bu muhteva içinde gazetelerde tefrika halinde kalmış iki romanı da kitaplaştırılacaktır.

BÜTÜN ZAMANLARIN EN TANINMIŞ TÜRK POLİSİYE ROMAN KAHRAMANI: CİNGÖZ RECAİ

Server Bedi, 1924’te kahramanı Cingöz Recai olan bir polisiye dizi kaleme aldı. Bu dizi on kitaptan oluşuyordu ve başlığı “Cingöz Recai’nin

SERVER BEDİ 1925’TE İLK CİNGÖZ RECAİ DİZİSİNİ TAMAMLADIKTAN SONRA, ONPARALIK ÖYKÜ FORMATI DIŞINDA 301 SAYFALIK *CİNGÖZ’ÜN ESRARI* ADINDA GERÇEK ANLAMDA BİR POLİSİYE ROMANINDA DA KAHRAMANININ UZUN SOLUKLU BİR MACERASINI KALEME ALDI. SERVER BEDİ, CİNGÖZ RECAİ’Yİ İLK DİZİNİN SONUNDA HAPİSTEN KAÇIRMIS, *CİNGÖZ’ÜN ESRARI* ROMANINDA DA YİNE HAPSE DÜŞÜRMÜŞ AMA YİNE HAPİSTEN KAÇMAYI BAŞARMIS VE AMERİKA’YA GÖNDERMİŞ, İKİNCİ DİZİDE AMERİKA’DAN GERİ DÖNDÜRÜP ÇEŞİTLİ BAŞARILI MACERALARDAN SONRA EZELİ DÜŞMANI “SERHAFİYE MEHMET RIZA”YA YAKALATIP HAPSE ATTIRMIS VE ÖYKÜLERE NOKTAYI KOYMUŞTUR.

Harikûlade Sergüzeşleri Serisi” idi. Bir yıl sonra yine on kitaptan oluşan ikinci Cingöz Recai dizisi yayımlandı; bu dizinin ismiyse “Cingöz Recai Kibar Serseri Serisi” idi.

Bu diziler okur tarafından hemen benimsendi ve çok tutuldu. İlk dizi 1924’teki ilk baskısından sonra 1926 ve 1927’de iki kez daha basıldı. İkinci dizi de 1926’da tekrar basıldı.

Cingöz Recai’nin ilk dizisindeki kitapların adları şöyledir:

- 1 - Cingöz’ün Kız Kaçırması
- 2 - Nazar Boncuğu
- 3 - Kasa Başında
- 4 - Anadolukavağı’nda Cinayet
- 5 - Elmaslar İçinde
- 6 - Kanlıca Vak’ası
- 7 - Kumaş Parçası
- 8 - Yangın Yerinde
- 9 - Cingöz Tehlikede
- 10 - Cingöz Kafeste

İkinci dizide çıkan kitaplarsa şu adları taşımaktadır:

- 1 - Cingöz Geldi
- 2 - Esrarlı Köşk
- 3 - Karanlıkta Bir Işık
- 4 - Kadın Cinayeti
- 5 - Düşman Şakası
- 6 - Tütüncünün Ölümü
- 7 - Aynalı Dolap
- 8 - Tatavla Cinayeti
- 9 - Son Muvaffakiyet
- 10 - Cingöz’ün Akibeti

Bu iki dizi kitabın basım ve yayıncısı Orhaniye Matbaası’dır. Bu 20 kitabın hepsi 32 sayfa olup onparalık öyküler formatında, her biri birbirinden bağımsız bir öykü içermektedir. Kitapların kapakları renkli resimlidir.

Server Bedi, 1925’te ilk Cingöz Recai dizisini tamamladıktan sonra onparalık öykü formatı dışında 301 sayfalık *Cingöz’ün Esrarı* adında

SERVER BEDİ'NİN CİNGÖZ RECAİ DİZİSİ BİR LUPIN UYARLAMASI OLMASINA KARŞIN, YAZARIN YETENEĞİ VE BU EVRENSEL TİPİ YEREL RENKLERE USTALIKLA BOYAMASI SAYESİNDE BEĞENİYLE OKUNMUŞ, OKURLAR TARAFINDAN ÇOK TUTULMUŞ VE TELİF POLİSİYE DİZİ KAHRAMANLARI İÇİNDE EN TANINAN KİŞİLİĞİ OLUŞTURMUŞTUR.

gerçek anlamda bir polisiye romanında da kahramanının uzun soluklu bir macerasını kaleme aldı.

Server Bedi, Cingöz Recai'yi ilk dizinin sonunda hapisten kaçırmış, *Cingöz'ün Esrarı* romanında da yine hapse düşürmüştü ama yine hapisten kaçmayı başarmış ve Amerika'ya göndermiş, ikinci dizide Amerika'dan geri döndürüp çeşitli başarılı maceralardan sonra ezeli düşmanı "Serhafiye Mehmet Rıza"ya yakalatıp hapse attırmış ve öykülere noktayı koymuştur.

Server Bedi'nin Cingöz Recai serüvenlerini bitirmek istemesi, tıpkı Sir Arthur Conan Doyle'un Sherlock Holmes'ü *Final Problem* adlı öyküsünde ezeli düşmanı Moriarty ile birlikte öldürüp sonra da okurların isteğiyle diriltmesi gibi bir sonuç doğurmuştur.

Cingöz Recai tutkunu okurların isteklerine cevap vermek zorunda kalan Server Bedi önce onun tamamen benzeri Cıva Necati tiplmesini yaratmış, sonra bununla da yetinmeyerek yeni tipler bulmuştur. Bu yeni tiplerin ikisi Cingöz Recai paralelinde serüvenler yaşayan Çekirge Zehra ve Tilki Leman adlı iki kadın kahramandır. Bu arada yazarımız, hırsız-hafiye olan Cingöz Recai karşıtı bir kahraman yani polis-hafiye olan Kartal İhsan adlı yeni tipinin maceralarını da kaleme almıştır. Ama bütün bu çabaları okur nezdindeki "Cingöz Recai" imajının yerini tutamamıştır. Bu durumda Server Bedi, ilk kahramanına dönmek zorunda kalır.

Bunun ilk işaretini, Cıva Necati dizisi için yazdığı *Madam Çiviciyan'ın Gerdanlığı* isimli öyküsünde kitabın üstündeki *Cıva Necati'nin*

Harikulade Maceraları yazısındaki Cıva Necati sözcüklerinin üstünü çizip karalayarak Cingöz Recai yazdırarak verdi. Artık Cıva Necati ölmüş, gerçek kahramanımız Cingöz Recai hakkı olan yerine dönmüştü.

Yine 1928'de ama Latin harflerinin kabulünden epey önce Server Bedi, Gündoğdu Matbaa ve Kitaphanesi'nin yayımladığı yeni bir Cingöz Recai dizisi kaleme aldı. Dizinin adı *Sherlock Holmes'e Karşı Cingöz Recai* idi. Bu diziden 15 kitap çıktı. Kitaplar tamamen onparalık öyküler formatında 16'şar sayfalık kısa öykülerdi. Dizideki kitaplarda, Cingöz Recai'nin amansız rakibi Serhafiye Mehmet Rıza'nın daveti üzerine İstanbul'a gelen Sherlock Holmes ve Doktor Watson ile kahramanımızın mücadeleleri söz konusu edilmekteydi. Bu diziden çıkan kitapların listesi şöyledir:

- 1 - Kaybolan Adam
- 2 - Karanlıkta Hücum
- 3 - Han Baskını
- 4 - Yerin Dibinde Sesler
- 5 - Gece Tuzağı
- 6 - Ateşten Gözler
- 7 - Sekiz Adım Kala
- 8 - Al Kanlar İçinde
- 9 - Gece Kuşları
- 10 - İmdat
- 11 - Şeytanî Tuzak
- 12 - Sahte Sherlock
- 13 - Domuz Sokağı Vak'ası
- 14 - Polis Tuzağı
- 15 - Cingöz'ün Ziyafeti

Bu şekilde Server Bedi'nin 1928'e kadar kaleme aldığı onparalık öykü formatındaki

Cingöz Recai öyküleri 40 adet olur. Bunlara 12 adet Cıva Necati öykülerini de eklemek gerekir; çünkü bu öyküler Latin harfleriyle yeniden basılırken Cingöz Recai öyküleri olarak basılmışlardır. Bu kabulle toplam öykü sayısı 52’dir.

Server Bedi, Latin harflerinin kabulünden sonra onparalık öykü formatında Cingöz Recai hikâyelerinden ziyade Cingöz Recai romanları yazmayı yeğlemiştir. Bunun saptayabildiğimiz istisnaları ülkemizin ilk ve tek dedektif dergisi olan *Dedektif Magazin*’in Ocak 1950’de çıkan 3. sayısında yayımlanan “Zümrüt Gözler” isimli öykü ile Yusuf Ziya Ortaç’ın ünlü mizah dergisi *Akbaba*’da yayımlanan birkaç hikâyedir.

Server Bedi’nin onparalık öykü formatındaki bu 52 yapıtı, Latin harfleriyle de birçok kere basılmıştır.

Cingöz Recai’nin onparalık öykü formatındaki kitaplarının onun ölümünden sonraki basımları 1974-1980 arası Damla Yayınevi’nce gerçekleştirilir. Yayınevinin anlaşılabilir bir şekilde “Çocuk Kitapları, Cingöz Serisi” diye yayımladığı kitaplar yukarıda tanımladığımız 52 kitaptan bazılarıdır. Kitaplar yayımlanırken kronolojik bir sıra güdülmemiş ve işin en kötü tarafı bazı hikâyelerdeki erotik sahneler anlamadığımız bir nedenle sansürlenerek yayımlanmıştır. Saptayabildiğimiz kadarıyla bazı kitaplar bu dizide, bu yıllar arasında birkaç kez basılmıştır.

Nihayet 1999’da yine aynı yayınevi lüks bir ambalaj içinde Cingöz Recai öykülerini, Server Bedi’nin bazı diğer öykü ve romanlarıyla birlikte basmış ama bu baskıda da bu polisiye hikâyeleri, öykülerin kronolojik sıralarına dikkat etmeden ve dolayısıyla öykülerin birbiriyle ilişkilerini göz ardı ederek yayımlamış ve dolayısıyla okurun Cingöz Recai öykülerinden alacağı zevkin eksik kalmasına neden olmuştur. Yine anlamsız bir şekilde sansür uygulamış; bu arada kanımızca yazara da büyük bir saygısızlık yaparak kitapların üzerine yazar adı olarak Server Bedi değil, Peyami Safa yazmıştır. Bu şekilde hareket etmekle yayıncı, pazarlama (!) açısından bir yarar mı ummuştur bilmiyoruz ama rahmetli Peyami Safa’ya yapılan saygısızlık ortadadır.

Bu şekilde 75 yılda en az beş kez yayımlanan Cingöz Recai öyküleri; düzensiz ve sansürlü yayımlanmasına karşın birçok kuşak tarafından beğeniyle okunmuş ve Cingöz Recai, bütün zamanların en tanınmış yerli polisiye kahramanı nitelenmesini hakkıyla kazanmıştır.

CİNGÖZ RECAİ ÖYKÜLERİNİN NİTELİKLERİ

Cingöz Recai öyküleri hiç şüphe yok ki yerli bir Arsène Lupin uyarlamasıdır. Server Bedi ile Cingöz Recai arasındaki ilişki bile Maurice Leblanc ile Arsène Lupin arasındaki ilişkiye benzer. Server Bedi de öykülerde tıpkı Leblanc gibi gazeteci ve kahramanının dostudur, ara sıra onunla buluşup konuşur. Cingöz Recai de Lupin gibi iyi bir ailenin iyi eğitim almış çocuğudur, çok iyi İngilizce bilir, tıpkı onun gibi kadınlara düşkün bir çapkındır. Öldürmeyi sevmez, zevk için hırsızlık yapar, zenginlerden çaldığını fakirlerle paylaşır. Benzerliklerin sonu gelmez; sözün kısası Recai, Lupin’in bir Türk kopyasıdır.

Kahramanımız toplumun büyük kesiminin hoşlanmadığı kişileri soyar. II. Abdülhamid döneminin mürtekip paşaları (*Anadolukavağı’nda Bir Cinayet* ve *Esrarlı Köşk* öyküleri); İstanbul’un sayılı zenginlerinden olup ecnebilere başka insanların dostluğuna önem vermeyen ve ecnebilere öykünen snopları (*Karanlıkta Bir Işık* öyküsü); para için adam öldürenleri (*Kadın Cinayeti*, *Tatavla Cinayeti*, *Tütüncünün Ölümü* öyküleri); o dönemlerde ticarete egemen olan azınlık zenginleri (*Aynalı Dolap*, *Son Muvaffakiyet*, *Mişon’un Definesi*, *Madam Çiviciyan’ın Gerdanlılığı* öyküleri) kurbanlarının önemli bir bölümünü oluşturur.

Cingöz Recai bu bağlamda kötülerin malını alıp fakirlere dağıtan bir “iyi haydut” tiplemesidir. Kendi anlatımıyla, “Parasını alacağım adam bir hain olmalıdır. Namuslu adamların parasına elimi sürmem,” der.⁴

Adamları da aynı kanaattedir: “Allah ustaya (Cingöz Recai’ye) zeval vermesin; fakir fukara onun sayesinde ekmek yiyor. Cingöz Recai’nin adı hırsıza çıkmıştır ama o, helâl mala dokunmaz. Nerede haram mal varsa onu bulur; hep hayra sarfeder. İyiliği çok sever.”⁵

Eyüp’te bir evi vardır; buraya çok sık uğrar; çevresine kendini hali vakti yerinde bir emekli gibi tanıtır semtin fakirlerini devamlı kollar (*Cingöz’ün Akibeti* öyküsü). 43 yetim çocuğu baktığı bir darüleytam (yetimler evi) açmıştır (*Cingöz’ün Kız Kaçırması* öyküsü).

Recai, tıpkı öykündüğü Lupin gibi psikolojik doyum için topluma ve onu kişiliğinde temsil eden baş düşmanı Sertaharri Mehmet Rıza’ya meydan okuma ve alay etme için sonunda hiçbir maddi kazanç olmayan soygunlar da yapar (*Düşman Şakası* öyküsü).

Sportmendir; hep hareket halinde, yerinde duramayan bir yaratılıştadır, teknolojinin

CİNGÖZ RECAİ ÖYKÜLERİNİN MUHAKKAK KRONOLOJİK SIRAYLA YANI BASILDIKLARI TARİHLERE GÖRE YAYIMLANMASI GEREKİR. ÇÜNKÜ HER ÖYKÜ BAĞIMSIZ BİR HİKÂYİYİ İÇERSE DE ÖYKÜLER ARASINDA İLİŞKİLER VARDIR. YAZAR DA BU İLİŞKİLERİ DİPNOTLARIYLA ÖYKÜLERİN ÖZGÜN İLK BASKILARINDA BELİRTMİŞTİR.

ilerlemelerinden yararlanır; iyi makyaj yapar ve bunaldığı yahut hayal kurmak istediği zamanlar bu kez Sherlock Holmes gibi keman çalar.

Kadınlara düşkündür. Çok zarif ve çapkın olduğundan kadınlar katında daima başarılıdır ama karısı Mebruke'yi de çok sever. Mebruke de ona çok bağlıdır; gereğinde akrabası olan Mehmet Rıza'yı bile kullanarak Cingöz'e yardım eder (*Cingöz'ün Esrarı* romanı).

Öldürmeyi hiç sevmez; ancak çok zorunlu olduğu durumlarda kendi canını ve baş düşmanı da olsa takdir ettiği Mehmet Rıza'nın canını kurtarmak için ölümü zaten hak etmiş kötülere ateş edebilir (*Tatavla Cinayeti* öyküsü).

Cingöz Recai öykülerinde kahramanımızla sürekli çekişen Sertaharri Mehmet Rıza, Lupin'in çekiştiği Komiser Ganimard'dan çok daha zekidir. Server Bedi onu, olumlu bir yaklaşımla ve sempatiyle tasvir etmiştir. Cingöz'e kızsız da gerektiğinde onunla işbirliği yapmaktan çekinmez ama dürüst bir adamdır; işbirliği yaparken bile iş biter bitmez onu tutuklamanın yollarını arayacağını açıkça söyler (*Kadın Cinayeti*, *Tatavla Cinayeti* öyküleri). Yukarıda da değindiğimiz

üzere Komiser Ganimard gibi zekâdan yoksun değildir ve sonunda Cingöz'ün yöntemini kullanarak ve onun kadınlara olan zaafından yararlanarak onu yakalamaya bile muvaffak olur (*Cingöz'ün Akibeti* öyküsü).

Sherlock Holmes'e karşı Cingöz Recai Serisi'nde Server Bedi, yine Maurice Leblanc'a öykünmüş ve onun gibi kahramanını Holmes ile karşılaştırmıştır. Recai de Lupin gibi Holmes karşısında her zaman kazanacak ama Server Bedi, Leblanc'ın aksine Sherlock Holmes'ü Lupin'in yaptığı gibi en sonunda boğup öldürecek kadar antipatik göstermeyecek, ona daha ılımlı hatta saygılı yaklaşacaktır.

Cingöz ile Holmes yaşadıkları 14 macerada birbirlerini takdir edecekler, beş aydan fazla İstanbul'da kalan Holmes, artık kentimizden ayrılırken Cingöz'ün yeni bir marifetini işitecek ve Şark Bankası Müdür-i Umumisi Papazyan Efendi'yi kurtarmak isterken yeni bir tuzağa düşecektir. Ancak bu kez Cingöz Recai, Holmes'e bir veda ziyafeti hazırlamıştır ve Papazyan'a yapılan saldırı bu işin maskesidir (*Cingöz'ün Ziyafeti* öyküsü).

Server Bedi'nin Cingöz Recai dizisi bir Lupin uyarlaması olmasına karşın, yazarın yeteneği ve bu evrensel tipi yerel renklere ustalıkla

boyaması sayesinde beğeniyle okunmuş, okurlar tarafından çok tutulmuş ve telif polisiye dizi kahramanları içinde en tanınan kişiliği oluşturmuştur.

Aslında bu bölümde incelediğimiz onparalık öykü formatındaki Cingöz Recai öyküleri, dönemin yerli ve yabancı onparalık öykü tipi polisiye dizilerinin hepsinden üst düzeydedir. Öykülerinin kurgusu ve içerdği entrika, nitelikli ve ilginçtir. Bazı öykülerinde bırakın onparalık öyküleri, orijinal Lupin öykülerindeki ortalama düzeyi bile aşan incelikler vardır. Mesela *Düşman Şakası* isimli öyküde Recai'nin Mehmet Rıza'nın evinden gözü gibi sakındığı kıymetli antika biblolarını çalıp yine aynı evdeki yazları kullanılmayan büyük sobanın içine saklaması ve Mehmet Rıza ile antikaları geri vermek için sıkı sıkıya pazarlık yapıp onu öfkeden kudurtması ve sonra da ünlü kahkahasını patlatıp antikaların yerini söylemesiyle sonuçlanan cüretli eylemi, kanımızca Leblanc'ı bile kışkılandıracak kadar başarılı bir trüktür.

Cingöz Recai öykülerinin bir önemli özelliği de 1920'li yılların İstanbul'unu bütün renkleriyle aksettirmesidir. Server Bedi'nin Cingöz Recai'si İstanbul'un her semtinde mekânı olan bir kahramandır. Bir bakarsınız Eyüp'te zengin ve iyiliksever bir emekli hayatı yaşar; bir bakarsınız Ayaspaşa veya Şişli'de dönemin en şık apartmanlarında bir Amerikalı centilmen olarak boy gösterir; bir bakarsınız Sarıyer'de eski bir köşkte yaşayan bir Abdülhamid dönemi paşazâdesidir; bir bakarsınız o dönemlerde yalnız dut bahçelerinin bulunduğu Mecidiye Köyü'ndeki göçebe Çingeneler arasındadır. Cingöz Recai öykülerini okurken 1920'li yılların İstanbul'u bütün renkleri ve kişileriyle karşınıza çıkar.

CİNGÖZ RECAİ ÖYKÜLERİ NASIL OKUNMALI?

Bir polisiye roman çokseveri olan bu satırların yazarı, Türk polisiye edebiyatında Cingöz Recai'nin önemini hep vurgulamış ama Cingöz Recai yayınlarını da hep eleştirmiştir.

Kanımca ilk kez bu ünlü kahramanın hikâyelerini gerekli itinaı göstererek okurlara sunma olanağını bulmaktadır. Daha önce de değindiğimiz gibi bundan önceki Latin harfli yayınlar itinasız baskılardır.

Cingöz Recai öykülerinin muhakkak kronolojik sırayla yani basıldıkları tarihlere göre yayımlanması gerekir. Çünkü her öykü, bağımsız bir hikâyeyi içerse de öyküler arasında

ilişkiler vardır. Yazar da bu ilişkileri dipnotlarıyla öykülerin özgün ilk baskılarında belirtmiştir. Halbuki özellikle yazarın ölümünden sonra yapılan baskılarda bu kronolojik sıra hiç gözetilmeden bazı öyküler alınmış ve bir kitapta toplanarak neşredilmiştir. Cingöz Recai öyküleri kronolojik sırayla okunursa kahramanımızı daha iyi tanımak ve olayların gelişmelerini anlamak mümkün olacaktır. Örneğin *Cingöz'ün Esrarı* romanını okumadan ikinci öykü dizisinin ilk hikâyesi *Cingöz Döndü*'yü anlamak mümkün değildir. Buna dikkat edilmezse Cingöz Recai'yi felsefesiyle, bize garip de gelse idealleriyle anlamaktan yoksun kalırız ve değerlendirmemiz eksik olur.

Bu bakımdan Cingöz Recai öykülerini okurken ilk önce 1924'te yayımlanan on öykülük *Cingöz Recai'nin Harikûlade Sergüzeştleri* serisinden başlamak gerekir. Bu seri bittikten sonra 1925'te neşredilen *Cingöz'ün Esrarı* romanı okunmalı ve onu da *Cingöz Recai-Kibar Serseri* serisi izlemelidir.

Ötügen Neşriyat, okurlarının Cingöz Recai'den eskilerin deyimiyle mütelevviz olmalarını yani lezzet almalarını sağlamak için önce 1924'te yayımlanan ilk seriyi, sonra ilk Cingöz Recai romanı *Cingöz'ün Esrarı*'nı, sonra da ikinci seri olan *Kibar Serseri* serisini okurlarına sunma yolunu seçmiştir. Öyküler, bu sırayla okunursa hem Cingöz Recai daha iyi tanınacak hem olaylar arasındaki ilişkiler anlaşılacaktır.

Bu üç kitaptan sonra Cıva Necati namı diğer Cingöz Recai öyküleri bir kitapta toplanacak ve sonuncu kitap olarak da yazarımızın Latin harflerinin kabulünden önce yazdığı son Cingöz Recai dizisi *Sherlock Holmes'e Karşı* okurlara sunulacaktır. Böylece Türk polisiye edebiyatının en tanınmış figürünün bütün öykülerini okurlarımız kronolojik sırayla okuma olanağını elde etmiş olacaktır.

NOTLAR

- 1 Server Bedi'nin gerek Cingöz Recai gerekse diğer polisiye romanları değerli akademisyenler Seval Şahin, Didem Ardalı Büyükarman ve Banu Öztürk tarafından hazırlandı, Ötügen Neşriyat tarafından yayımlandı.
- 2 Adile Ayda, *Böyle İdiler Yaşarken*, Ankara, 1984, s.184
- 3 Necip Fazıl Kısakürek, *Bâbüli*, İstanbul, 1976, 2.bas.,s.90
- 4 Server Bedi, *Kadın Cinayeti*, İstanbul 1342 (1925), s.6
- 5 Server Bedi, *Cingöz Recai'nin Harikûlade Maceraları - Zeyrek Cinayeti*, İstanbul 1939. 2.bas. s.21

BOZKIRDAKİ BALINANIN PEŞİNDE

221B OKURLARI, *BOZKIR*'I İLK SAYILARIMIZDAN HATIRLAYACAKTIR. LEVENT CANTEK'İN YAZDIĞI, MURAT BAŞOL'UN ÇİZDİĞİ BOZKIR, ARTIK BİR POLİSİYE DİZİ. BLUTV'DE YAYINLANAN DİZİYİ, SENARİSTİ LEVENT CANTEK, YÖNETMENİ BAHADIR İNCE VE DİZİDE SEYFİ AMİR'İ CANLANDIRAN OYUNCU YİĞİT ÖZŞENER'LE KONUŞTUK.

LEVENT CANTEK

Bozkır nasıl başladı, çizgi dizi olarak 221B sayfalarında yer bulduktan sonra bir dizi senaryosu haline nasıl geldi?

Dijitale yazmak istiyordum. Aslında daha önce yaptığım işi, Türkçe edebiyat editörlüğünü bırakarak sadece senaryo yazmak istiyordum. Ona hazırlık olarak yazmaya başladım. Planım şuydu: İletişim Yayınları'ndan emekli olarak ayrılacak, bir kesintiye uğramadan senaryo işlerine devam edecektim. Şansım yaver gitti demeli. *Bozkır*'ın dijital platforma uygun olabileceğini biliyordum. Çizgi romandan esinlenerek uzun bir hikâye düşündüm. BluTV, kısa sürede işi kabul etti. İlk bölümü okumuşlardı. Çekimden üç ay önce senaryo tamamen bitmiş ve onaylanmıştı. Sonraki dokuz bölümü Ali (Demirel) ve Barış (Erdoğan) ile birlikte yazdık.

İlk 3 bölümü izleyebildim henüz tabii ama yaratılan dünyayı çok gerçekçi buldum. Mekânlar, çekim açıları, renkler... Taşradaki sıklıkta duygusunu, yönetmen Bahadır İnce'nin çok iyi verdiğini düşünüyorum. Bu açıdan yönetmen-senarist çalışmasını nasıl ilerlettiniz?

Dizi işinde hep bir vakit sorunu vardır ama sinema gibi değil. Zamana karşı daha fazla yarışıyoruz. Görsel dil için özel bir hazırlık gerekiyordu. O dar zamanda işi kotarmak önemliydi. Bahadır'la daha önce *Eski Hikâye* isimli başka bir dizide çalışmıştık. Kendi adıma çok özgür olamadığım bir işti ama Bahadır, dünyamı biliyordu. İyi bir görüntü yönetmeni olsun istiyorduk. Aras (Demiray) oldu, o konuda mutluyum. Bahadır'la bir toplantı yaptık, bazı zor sahneleri konuştuk. Çekimler sırasında bile konuştuğumuz oldu. Barış ve Ali, İstanbul'da oldukları için onlarla da görüştüler.

KLİŞELERİ KULLANARAK YEREL BİR TAT OLUŞTURMAK İSTEDİM

Seyfi Amir ve Nuri Pamir... Bir yandan sıkı polisiyeseverlerin alışkın olduğu bir ikili. Deneyimli bir komiser ve henüz mesleğinin başında, daha atak ve heyecanlı bir genç polis. Bu ikiliyi yaratırken özellikle nelere dikkat ettiniz, nasıl bir denge oluşturdunuz?

Bu polisiye için bir klişe ama... Televizyon dünyası bunu bir model olarak görüyor ve geçmişteki işlere bakarak benzetmeye çalışabiliyor. Herkesin aklında *Behzat Ç.* ve *Arka Sokaklar* var. Seyirci de oralardan bakıyor. Siz de bir şey üretirken bu azlıktan kurtulmak istiyorsunuz. Benim aklımda sınıf atlamaya çalışan iki yoksul ve vicdanlı polis vardı. İşinde gücünde, saplantılı ve huzursuz iki insan... Klişeleri kullanarak yerel bir tat oluşturmak istedim. Dizi olurken oyuncu seçiminde bir plastik de düşünüyorsunuz. İyi görünmeliler, uyumlu olmalılar. İnandırıcı davranmalılar. Biri mantığı, tecrübeyi ve sakinliği temsil edecek, diğeri heyecanı, çaylaklığı ve yerinde duramazlığı. Gitgide biri diğerine benzeyecek, aralar bozulacak vesaire...

Seyfi Amir, canlandırması da zor bir karakter. Kapalı, ağır ve ne düşündüğünü hemen anlayamıyoruz. Kendi geçmişiyle de bir hesaplaşma içinde olduğunu kavırıyoruz. Karaktere ve karakteri başarılı bir biçimde canlandıran Yiğit Özşener'e dair yorumlarınızı bir de sizden dinlemek isteriz.

Oyuncu seçiminde kanal, yapımcı, yönetmen benden daha çok düşündüler. Ama sağ olsun BluTV, *Bozkır*'ı senaryosu nedeniyle istedikleri ve sadakat bekledikleri için beni de işe epey dahil etti. Yoksa yerli dizi izleyen biri değilim. Oyuncuları iyi biliyorum diyemem. Ama Yiğit'i biliyordum. Akıllı bir oyuncu. İtiraf etmeliyim ki en başta çok "Beyaz Türk" gözükebilir diye endişem olmuştu. Bunu ona söylemedim tabii. Sert, vulger, "adamlık" edebiyatından biri olmasını istemediğimi anlatmıştım. Anlamaktan yorulmuş, yaralı, vicdanlı biri olmalıydı... Benim asıl derdim Nuri Pamir'di. Ekin'i (Koç) hiç bilmiyordum. Bir dizisinden bölüm seyrettim. Bana uygun geldi. Sonra tanıştım, baktım, okur yazar, hafif huysuz, rolünü yaşayan biri. İkisi de rollerinin hakkını verdiler. Yakıştılar.

Polisiye edebiyatta ve sinema/dizilerde "kaybetmiş, mutsuz, kendiyle hesaplaşmak-

"SENARYO KOLEKTİF BİR ÜRÜNÜN PARÇASI. BENCE OYUNCU SEÇİMİ VE OYUNCU PERFORMANSI BU İŞİN YÜZDE YETMİŞİ. BEN BUNU NE ZAMAN SÖYLESEM ETRAFIMDAKİLER KARŞI ÇIKIYORLAR. HA ŞU VAR, *BOZKIR*'IN SHOWRUNNER'I OLSAYDIM, SENARİSTLER OLARAK ÜRETİMİN DAHA ÇOK İÇİNDE OLSAYDIK, YERELİ VE YERLİ OLANI DAHA KOYULAŞTIRABİLİRDİK."

tan yorgun, genelde yalnız" dedektif karakterlerin yerli ve yabancı eserlerde biraz daha arttığını söyleyebiliriz. Bu, polisiyede kara roman akımında zaten vardı ama son 10 yılda farklı alt türlerde de tarif ettiğimiz dedektif tipinin yoğunlaştığı söylenebilir. Sizce bunun nedeni ne?

Ben yakın dönemde arttığını düşünmüyorum. Hep vardı, yaptığımız işler bizi dönüştürüyor. Polissiniz, suçlu kovalıyorsanız hayata suçlular ve suçsuzlar diye bakar oluyorsunuz. İnsanları suçlular olarak görüyorsunuz, geceniz gündüzünüz karışıyor. Sertleşiyorsunuz, normaliniz değişiyor. Üstelik bütün bunları bir kenara koyalım, edebi olarak, hikâye olarak kahramanın ne kadar çok açmazı ve engeli olursa o

hikâye o ölçüde güçlenir. Daha genel bakarsak, hayatla mücadele etmek çok daha zor, fazlasıyla uyaran var. Sosyal medya bizi katılmaya, ilgi yaratmaya çağırıyor. Kara romanın kahramanı haliyle başka yerlere de taşındı, bu hayatın ve kaosun içinde ters köşe duruyorlar.

DİJİTAL ÜRETİMLER, ASLOLANIN HİKÂYE OLDUĞUNU HATIRLATMALI

Türkiye’de az sayıda da olsa polisiye ya da suç dizileri/filmleri çekiliyor; fakat bir bölümünde “buralı” olamama sorununu da görüyoruz sanki. Dedektifler, olayların çözümü, diyaloglar bazen fazla “Kuzeyli” ya da “Amerikalı” olabiliyor. *Bozkır*’ın izlediğim 3 bölümünde buralı bir iş olduğuna ikna oldum bir seyirci olarak. Bu açıdan bir fark yaratacağını düşünüyor musunuz? Belki yeni bir yol açabilir mi *Bozkır*?

Bilemiyorum, buna ancak teşekkür edebilirim. Senaryo kolektif bir ürünün parçası. Bence oyuncu seçimi ve oyuncu performansı bu işin yüzde yetmişi. Ben bunu ne zaman söylesem etrafımdakiler karşı çıkıyorlar. Ha şu var, *Bozkır*’ın showrunner’ı olsaydım, senaristler olarak üretimin daha çok içinde olsaydık, yereli ve yerli olanı daha koyulaştırabilirdik. Bunu yapardık. *Bozkır* yeni bir yol açabilir mi? Yurtdışına satılırsa, satarız diyorlar. Olabilir. İsterim bunu. Dijitalde olmak, polisiye hikâyeler anlatmak istiyorum. İştahlıyım.

Kuzey Avrupa, İspanya, Şili, Meksika... Özgün hikâyelerini polisiyenin evrensel matematiğini kullanarak anlattıkları ve artık dijital platformlar üzerinden dünyanın pek çok yerindeki seyirciye ulaşılabilirdi için ekollerini yaratmaya başladılar. Bu açıdan *Bozkır*’ın öncelikle Türkiye’de türün devamına katkısı ne olur ve ayrıca Türkiye’den olmayan izleyiciler için nasıl bir etkisi olur?

Dijital hikâyelerin yaygınlaşması ilginç. Herkes için yeni bir mecra. Global referanslara hem benzeyecek hem de yeni geleceksiniz. Türkiye’de şu anda şöyle bir etkisi var: Televizyonlardaki dizilerden daha çok konuşuluyorlar, uzun ömürlüler, itibarlılar, herkesin ilgisini çekiyorlar. Televizyonun yaşlandığını, bütün dünyada dijital platformların cazibe odağı olduğunu düşünürsek *Bozkır*, polisiye örneği olarak akla gelecektir. Bizim dizi tarzımız, hikâyeden çok karakteri belirginleştiren, his vurgusu yapan, müzikle tempo tutan bir tarz. Asloğanın hikâye olduğunu hatırlatmalı dijital üretimler.

Türkiye’de polisiye, tür olarak TV’de ve sinemada henüz beklenen atacağı yapabilmiş değil. İyi romanlar da yayımlanmasına rağmen TV’nin ve sinema sektörünün bu türde dair bir tutukluğu olduğunu düşünüyoruz. Yayıncılığı da TV tarafını da bilen biri olarak sizin gözlemlerinizi nedir bu konuda?

Türkiye’de başarılı olmuş bir dizi endüstrisi var. Neyi nasıl anlatacaklarını biliyorlar. Yurtdışına da satıyorlar. Polisiyeyle ilgili bir talep yok ki... *Bozkır*’ın senaryosunu okuyan menajerler beni pek çok yerde tavsiye etmişler. Yapım şirketlerinden teklifler aldım. Benden istenen ve tarif edilen şeyin adı “erkek işiydi”. Onun da tam olarak ne olduğu açık değil. Tutan bir işe göre mevzileniyorlar. Öte yandan şirketleri de, kanalları da eleştirmenin bir manası yok. *Bozkır*, televizyonda yayınlanamaz. Yaptığım işlere yakın sayılabilecek bir televizyon dizisine baktım. Yarım saat içinde üç şarkı çaldı, meğer reytingleri düşmüş. Böylelikle yükseltmişler. Bu hikâye değil, pazarlama meselesi. Araya, hikâyeyle ilgisi olmayan bir insert giriyor, kimselere de tuhaf gelmiyor. Polisiye bu romantizme uygun değil. Bu kalıbı bence dijital platformlar değiştirecek. Bu durum televizyonu da etkileyecek.

Yakında TRT’de yayınlanacak *Halka* isimli polisiye dizinin de senaryosunu yazıyorsunuz. *Halka* ile ilgili de biraz bilgi alabilir miyiz?

Halka, polisiyesi var elbette ama temelde bir serüven hikâyesi. Tempolu, muammalı, hafif aksiyonlu, dizi evrenimizin bir iki istisna dışında pek alışık olmadığı türden bir iş. Denemek istediler, 10 bölümlük bir iş diye konuştuk, senaryo beğenilince iş başka bir şeye dönüştü. Ali ve Volkan (Sümbül) ile birlikte yazıyoruz.

***Bozkır* ve *Halka* dışında dijital platformlara ya da TV kanallarına hazırladığınız başka işler var mı?**

Var ama sonuçlanmamış işleri konuşmayı sevmiyorum. Takıntı diyebilirsiniz. Totem gibi bir şey. Çalışıyorum.

221B’nin klasik sorularıyla bitirelim; bu yıl okuduğunuz/izlediğiniz en iyi polisiye roman/film/diziler nelerdir?

Editörlük işim nedeniyle yaptığım okumaları saymazsam bu yıl özellikle polisiye okumadım. *Babylon Berlin* bu yıl seyrettiğim, imrendiğim, keşke bir dönem polisiyesi yazabilsem dediğim bir iş oldu. Şaşırtıcıydı.

BAHADIR İNCE & YİĞİT ÖZŞENER

BOZKIR'DAKİ EN BÜYÜK ENSTRÜMANIMIZ: TAŞRA

Bozkır'a nasıl dahil oldunuz?

Yiğit Özşener: Benim için çok standart oldu aslında. Senaryo geldi, okudum. Daha önceden bu içerikte, bu atmosferde bir iş yapmamıştım. Bir de dijital platform için yapmamıştım. Başı sonu belli, eli yüzü düzgün bir proje olunca... Levent Cantek de güzel senaryo yazmış.

Bahadır İnce: Benim bu yapımcı ve senaristle ikinci çalışmam aslında. Çok sevdiğim yapımcı arkadaşım Fatih Enis Ömeroğlu ve yine sevgili arkadaşımız Levent Cantek'le dört sene önce *Eski Hikaye* diye bir iş yapmıştık TRT'ye. Çok da hoş, içimize sinen bir iş olmuştu, sevmiştik. Fakat 17 bölüm sürdü, tadı damağımızda kalmıştı. Aradan zaman geçti, bu projeyi bana sundular. Ben de Yiğit gibi senaryoyu çok sevdim. Ve dijital platform da çok yeni bir mecra olduğu için heyecanlandırdı bizi. Böylece işe girmiş olduk.

Bu süreç ne zaman başladı?

B.İ: 4 Eylül'de Eskişehir'de "motor" dedik. Ondan önce de 2 aylık bir ön hazırlık sürecimiz vardı. Temmuz ayında bütün bu sürece başlamış olduk.

Ön hazırlık sürecinde neler yaptınız?

Y.Ö: Okumaları yaptık, oyuncularla beraber ekip olarak bir araya geldik. Bahadır neler düşündüğünü söyledi. Levent de Ankara'dan atladı geldi, okumalara katıldı. Klasik bütün hazırlık süreçlerini gerçekleştirdik.

Bu okumalar esnasında neler konuştunuz? Hangi konuları tartıştınız polisiyeyle ya da Bozkır'la ilgili? Oyuncular neler sordu senariste?

Y.Ö: Rollerle ilgili meselenin ne olduğunu, role nereden yaklaşmak gerektiğini konuştuk. Neticede her işin bir ritmi var. O ritmin herhangi bir şekilde bozulmaması lazım. Levent onu yazarken ne düşündü? Ben okurken ne düşündüm? Bahadır nasıl bir hayal kurdu? Bunların optimum bir yerde buluşması gerek. Aramızda böyle konuşmalar geçti. Ritmi nasıl olmalı? Hareketi nasıl olmalı? Karakterlerin arasındaki ilişki nasıl olmalı? Ailesiyle ilişkisi nasıl olmalı?

Çok farklı yerlere düştüğünüz oldu mu bu konuları konuşurken?

Y.Ö: Hiç yaşamadık öyle bir şey...

B.İ: Hayır, hiç olmadı... Şöyle bir riski vardı bizim işin; ben daha önce böyle saf polisiye çekmemiştim. Tabii ki polisierleri çok seviyordum. Dünyada yapılan işleri takip ediyordum, hâlâ ediyorum. Fakat bizim coğrafyamızda böyle bir işin yapılabilme ihtimalini zaten çok merak ediyordum. Heyecan uyandırıyordu. Adının *Bozkır* olması, hikâyenin taşrada geçmesi zaten başka bir heyecan verdi bize. Çünkü yerelleştirmemiz gerekiyordu. Polisiye kodlar hep yabancı dizilerden, yabancı filmlerden alınır ya... Bunu nasıl

kendimize eviririz, bize nasıl uydururuzu konuştuk aslında bu süreçte. Hatta işin uzmanıyla buluşturduk ekibimizi. İki polis arkadaşla... Fakat o kadar bıçak sırtı bir durumu ki bizim polis karakterlerimiz o polisler gibi değildi. Genel bir beden dili, sosyal alışkanlıklar... Bunları öğrenmek için davet ettik onları.

Y.Ö: Onlardan şunu bile duyduk; iki polis de İstanbul'da faaller. İstanbul'da olmakla başka yerde olmak arasında dağlar kadar fark var, diyorlar. Bir tanesi, "Muhtemelen siz polislik belgeseli çekmeyeceksiniz. Bir konunuz var, ona göre yapacaksınız. İki farklı şeyler neticede," dedi. Bunu duyunca şaşırdım çünkü kendi sektörümden insanlara bile bunu anlatmakta zorlanıyorum. Özellikle mesleki bir şey çekince herkesin tüyleri diken diken oluyor. Biz de belki biraz fazla zorluyoruz. Hani mesleğin getireceği dokudan fazla uzaklaştırıyoruz ya da aslında meslek olmasa da bu sorun oluyor bizim dizilerde ama şimdi meslek konulduğu zaman hikâyeye hemen orasından burasından çekistirilmeye başlanıyor. Hiçbir zaman hiçbir dizinin amacı o mesleğin belgeselini çekmek olmuyor. Bu ayrımı polisten duyunca şaşırmıştım, hoşuma gitmişti.

B.İ: Biz hikâye anlatıyoruz, kurmaca bir şey yapıyoruz... Bunu ne kadar inandırırsak o kadar iyi... Bu noktada çok iyi çalışmamız gerekiyordu. Çünkü bilip de izleyen biri, "Bir polis bunu yapmaz," diyebilir. Ama sadece izleyici olan bunu demez. Seyirci için burada bir dünya kuruyoruz. Çok göze batmadan, realizmden de çok uzaklaşmadan iyi bir şey yapmaya çalıştık.

Bozkır'la ilgili sosyal medyadaki yorumlarda bol bol True Detective karşılaştırması yapılıyor. Ne diyorsunuz bununla ilgili?

B.İ: İki polis varsa hikâyenezde, biri daha az tecrübeli, diğeri tecrübeliyse ya da aralarında herhangi bir fark varsa sosyal olarak, statü olarak...

Y.Ö: Muhakkak onlar bizden önce yapmıştır. (kahkahalar)

B.İ: Herkes senaryoyu okuduğunda True Detective de diyebilir, Seven da diyebilir. Ama bizim en büyük enstrümanlarımızdan biri bu işin taşrada geçiyor olması. Anadolu'nun ortasında bir yer... Biz buradan anlatmaya çalıştık meseleyi. Karakterlerin resim olarak benzerliği vardır, evet ama hikâye olarak çok da benzerliği olduğunu düşünmüyorum.

KARAKTERLERİN RİTİMİYLE ÇOK İLGİLENİYORUM

Seyfi Amir çok büyük köşeleri, duygusal dalgalanmaları olmayan biri. Kendini fazla bırakmış. Oyuncu için tutabileceği az köşe var. Kendini bu kadar bırakmış birini oynamak zor olmadı mı?

Y.Ö: Seyfi'nin orada bulunma sebebi başka. Tamam, işinde gücünde ama kafaca oradan çok uzakta. Tek bir sebebi var orada bulunmasının. O yüzden o kasabada ya da şehirde vakit geçiriyor. Kendi tercih etmiş zaten bunu. Bizim dışımızda da dünya dönüyor kardeşim, bırakmışlığı ondaki. Çok fazla dizginleri ele alır bir hali yok. Kafası meşgul, haliyle bu eşiyile ilişkisini etkiliyor. Orada da tamamen yalnız bir hal var. Bunu kendi seçmiş, acısını yaşar bir hali var. Bu olayla beraber dizginleri bir yerden sonra ele alıyor.

Oynamaya gelince, genel olarak karakterlerin ritmiyle çok ilgileniyorum. Hareket ritmiyle, konuşma ritmiyle... Etrafıyla kurduğu ilişkiyle, o ilişkiyi nerede, nasıl dile getirdiğiyle çok ilgileniyorum. Değiştigi anla, o anıyla çok ilgileniyorum. Ve tabii ki değiştikten sonraki haliyle. Bunların bir neden sonuç ilişkisi olması gerekiyor. Çünkü seyirci sesinizi duyar, görün-

"TABİİ Kİ POLİSİYELERİ ÇOK SEVİYORDUM. DÜNYADA YAPILAN İŞLERİ TAKİP EDİYORDUM, HÂLÂ DA EDİYORUM. FAKAT BİZİM COĞRAFYAMIZDA BÖYLE BİR İŞİN YAPILABİLME İHTİMALİNİ ZATEN ÇOK MERAK EDİYORDUM. HEYECAN UYANDIRIYORDU. ADININ BOZKIR OLMASI, HİKÂYENİN TAŞRADA GEÇMESİ ZATEN BAŞKA BİR HEYECAN VERDİ BİZE. ÇÜNKÜ YERELLEŞTİRMEMİZ GEREKİYORDU."

tünüzü görür, o kadar. Seyirciye giden başka bir şey yok. O arada istediğinizi düşünebilirsiniz. Seyirci nasıl olsa bilmeyecek.

Seyfi Amir gibi bir adamla karşılaşırsanız ne düşünürdünüz?

Y.Ö: Bilmiyorum. Sıkıcı gelirdi herhalde bana. Bir daha görmek istemeyebilirdim.

B.İ: Ben merak ederdim. Sorardım muhtele-men, söylemezdi. Ama ben yine de sorardım. Üstüne giderdim biraz.

Y.Ö: Etrafındaki karakterlerden geliyordu o sorular Seyfi'ye.

Eskişehir'de çalışmak nasıldı?

Y.Ö: Çok rahattı. Mekânlar birbirinden en fazla 45-50 dakika uzaklıkta. İstanbul gibi değil yani... Ne bileyim sabah Anadolu yakasında çekim yapıp daha sonra Avrupa yakasının en ücra köşesine çekim yapmaya gitmiyor ekip.

B.İ: Ben daha önce dizi çekmiştim Eskişehir'de. Şehri biliyorum. O yüzden rahat çalıştık.

İstanbul'daki her nesne insana bir fotoğraf sağlıyor. Bozkır neredeyse hiçbir nesnenin olmadığı bir dış mekân. Burada görüntü yakalamak, estetik yaratmak zor muydu?

B.İ: Burada adını anmadan edemeyeceğim, görüntü yönetmenimiz Aras Demiray gerçekten çalışmaktan çok keyif aldığı bir insan. Çok iyi bir iş çıkardı. Öncesinde beraber çok güzel konuştuk. Nasıl bir şey çıkaracağımıza, nasıl bir renk skalası oluşturacağımıza karar verdik. Bununla ilgili teknik becerisi ve zekâsı gerçekten çok çok iyi. Onun tekniği bu işe çok hizmet etti. Estetik açıdan da hayal ettiğimiz görüntüyü çok güzel yansıttı. Ona da buradan tekrar teşekkür ediyorum.

Ülkedeki güncel meseleler, hikâyenin bir yerinde işlevli olarak kullanılıyor Bozkır'da... Mülteci meselesi gibi. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Y.Ö: İnsan hikâyesi olmadıkça eski alışkanlıklarla art arda gelen olayların oluşturduğu hikâyeleri izlemek çok tatsız geliyor bana artık. Biz bunu polisiyeyle anlattık, kimisi bunu aşk hikâyesiyle anlatır, kimisi de gelir komediyle anlatır. Levent onun yolunu polisiyede bulmuş. Tam da böyle anlarda insan hikâyesine inmeye başlıyor iş. Bu memlekette yaşamaya da gerek yok bunun için. Bu Alman için de, Japon için de, Amerikalı için de, Arjantinli için de böyle... O çelişki dünyanın her yerinde aynı etkiyi yaratır. Oradaki insan ne bozkırı bilir ne başka bir şeyi bilir, hatta konuşulan dili bile bilmeyebilir ama o durumu anlar. Çünkü seyirciyle bağ kurabilmenin yöntemi budur. Diğeri, heyecanla izleyelim diye art arda gelmiş olaylar dizisi.

B.İ: Bu noktada dijital platformun güzelliklerine geliyoruz yine. Öbür türlü onları anlatmazsan, hele böyle bölgesel bir şey çekiyorsan ve bunlardan bahsetmezsen hem hikâyen hem de karakterlerin tek boyutlu olur. Elllerine sadece iki silah verseydik, onu bunu vursalardı dümdüz bir şey olurdu. Yan taraflar, bu hikâyeler çok önemli. Ana karakterlerin bu hikâyelere yaklaşımı o karakteri boyutlu kıyor. 1. Bölüm-

de çadırların yandığı yer, gerçekten mevsimlik işçilerin kaldığı yerlerdi. Mekân bakmaya gittiğimde, hallerini gördüğümde içim sızladı. Akşamları çok soğuk olur Eskişehir’de. O insanlar naylon brandadan yapılmış çadırlarda oturuyor. Kolilerle yapılmış tuvaletleri kullanıyorlar.

ÖN HAZIRLIK VE ÇEKİM DÖNEMİNE BİRAZ DAHA ZAMÂN AYRILMALI

Çalışma sürelerinize nasıl bir etkisi oldu dijital platform iş yapmanın?

B.İ: Tabii ki haftalık dizilerin setleri gibi çalışma saatlerimiz yoktu. Burada çalışma alanı ve ön çalışma süresi daha uzun olmalı. Biz bu işi 9 haftada çektik. Bana sorarsanız 12 haftada çekmemiz gerekirdi. Çünkü bu işler iyi ekranlarda izleniyor. Çekim yaparken güneşin tepede olduğu an bile o kadar önemli ki bazı resimler için, bazı oyunlar için... Mesela oyuncu bir gün rahatsızdır, üşütmüştür vs. O gün o oyuncudan gerekli oyunu alamazsın. Ama çekmek de zorundasın ya... İşte böyle şeyler için zamana ihtiyaç var.

Dijital platform işinde çalışmak oyunculuk açısından yeni bir alan açtı mı peki?

Y.Ö: Oyunculuk açısından şöyle bir etkisi oluyor, ulusal kanallardaki işlerde 40-50 bölüm gidiyorsa bir iş, insanın oynadığı karakter 10-12 bölümde bir değişebiliyor. Etrafındaki diğer karakterler de değişebiliyor. Şizofrenleri bir araya toplamışsın gibi oluyor. Bir nevi bu bizim yarattığımız bir tür ve bu türü yıllardır hayata geçirerek bir ekonomi yarattık. Bu işin kuralı, karakter devamlılığı değil, şizofren karakterlerin olmasıydı. Ama dijital platform işindeyken insan daha bir ne yaptığını bilerek oynuyor. Hikâyenin nereye varacağını biliyor. Ona göre detay çalışabiliyor. Bir işi hakkıyla yapmak fark yaratacaksa ki ben yaratacağına inanıyorum, o zaman büyük bir titizlikle işi yapmak gerekiyor. Ama buna benim inanmam ya da Bahadır’ın inanması yetmiyor. Karar vericilerin inanması gerekiyor. Karar vericilerin de bu nedenle değerlendirebilecek durumda olmaları gerekiyor. Eğer gerçekten fark yaratacağsak o farka oynanmalı diyorum ben. Dolayısıyla koşulların ileride daha da iyileşeceğini ümit ediyorum. Ve ön hazırlık dönemine, çekim dönemine biraz daha vakit ayrılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü o vakit boşuna istenmiyor.

Peki, bu dijital platformlarla gelen yeni model Bozkır gibi bize göre yeni ve farklı türlerin önünü açacak mı sizce?

Y.Ö: Bu yine karar vericilere bağlı. Karar mekanizmalarımız aynı şekilde işledikçe, eski alışkanlıklarımız karar verme mekanizmalarımızın içine sızdığı sürece bence dijital platformlar da aynı hataları yapar.

B.İ: Bence de... Diğer taraftan bir de seyircinin yaşı ve sevdikleri de değişiyor. Emin olun, şimdinin TV izleyicilerinden sonraki nesil, bizim izlediklerimizi izlemeyecek. Buna çok inanıyorum.

Nasıl yabancı polisiyeler, kendi coğrafyalarına özgü olmalarıyla bizde yer buluyorsa Bozkır da bize özgülüğüyle başka kültürlerde yer bulabilir mi?

B.İ: Bence bulur. Levent, karakterlerimizi o kadar güzel yazmış ki... Ben de taşrada doğdum, büyüdüm, Karadeniz'de. Çocukluğuma ait tanıdık karakterler var *Bozkır*'da. Özellikle yan karakterlerimiz, orada yaşayan insanları o kadar güzel anlatmış ki. Dolayısıyla çok fazla zorlanmadım anlatırken.

Y.Ö: Ben bu işi, ileride daha da iyi yapılacak olanların iyi bir ilk adımı gibi görüyorum. Bizim bu içerikte iş yapma alışkanlığımız yok. Bu tip karakterlerle ilgilenme alışkanlığımız da yok. Başka bir şeye yıllar boyu alıştık. İyisiyle kötüsüyle... Ve şu anda onun işe yaramadığı söyleniyor. Herkes, özellikle yeni nesil dijitalle kayıyor. Karşılaştırdığımız diğer örnekler, yapıldığı memleketin sanırım en az 1730. örneği. Dolayısıyla karşılaştırdığımız dikkatli olmamız gerektiğini, fırsat verilmesi gerektiğini düşünüyorum. O yüzden de lafı sürekli döndürüp dolaştırıp karar vericilere getiriyorum. Karar vericilerin niteliği çok önemli. Pozisyonlarından daha önemli nitelikleri. Bugün *Bozkır* olur, yarın başka bir şey olur, bunun katbekat iyisi ve güzeli yapılabilir. Çünkü yapabilmek için antrenman yapmamız lazım. Bunlar gökten zembille inmiyor. Şimdi çok lafı geçtiği için söylüyorum, *True Detective* orada bir kanala gittiğinde muhtemelen kanal yöneticileri 1500 kez polisiye çektik şimdi 1501.yi niye çekelim diye soruyorlar. Bu 1501. önceki 1500 taneden şu şekilde farklı diyebilecek nitelikler. Dolayısıyla bizim pratik yapmamız gerekiyor. Evet, şartlar kolay olmalı. Herkes daha iyi şartlar ister. Daha iyi ekonomik şartların da olması gerekiyor. Keşke *Bozkır* da dünyanın dört bir yanına satılsa ve

kazanç, tekrar bu piyasaya yatırılrsa. Spora gidip kas geliştirmek gibi bunu da defalarca yapmamız gerekiyor. Ancak yaptıkça daha iyi olacağız. Yaptıkça senaryolardaki boşluklarımızı göreceğiz. Yaptıkça yeni senaristleri alana çekmeye başlayacağız.

Nordik polisiyeler çekilirken oradaki yönetmenler coğrafyalarını görsel olarak nasıl kullanacaklarını biliyorlar...

Y.Ö: Çünkü insanların ritimleri de farklı, farklı coğrafyalarda... Hareket etme tarzları da farklı, birbirleriyle konuşmaları da, birbirine kur yapma şekilleri de... Bir tarafta bir şeyi doğrudan söylüyor, diğer tarafta lafı dolandırarak anlatıyor. Bunlar hikâye kurmakta önemli farklılıklar.

İstanbul'da çekilecek polisiyenin ritmi bambaşka... Ama Bozkır gibi boşluğun içinde geçen bir polisiye çekmek de başka...

B.İ: Her şeyden önce sesler farklı... İstanbul'da çekilen işlerden kulağına gelen seslere bak, bir de bozkırı düşün. Sessizliğin sesi... İnsan popülasyonu çok önemli. Kalabalık çok önemli.

Genel olarak polisiyeyle aranız nasıl?

B.İ: Ben çok severim. Yani izlemeyi seviyorum. Açık söyleyeyim, polisiye roman düşkünlüğüm yok. Dijital platformlardaki polisiyeleri çok severek izledim. Tabii ister istemez de oralardan küçük numaralar kullandım anlatım dili anlamında...

Y.Ö: Ben Kuzey işlerini ve İngiliz işlerini seviyorum.

B.İ: Evet; Yiğit, İskandinavcı... Ben de İngiliz işlerini seviyorum.

Favori işiniz hangisi?

Y.Ö: Hangi birini diyeyim ki... Bir sürü izledim. *Wallender*'dan tut *Forybrydelsen*'a, *Jordskott*'a varana kadar. Seviyorum gerilimli işleri...

B.İ: *Broadchurch*, *Happy Valley* gibi işleri çok sevdim. Tabii ki *Sherlock*'u çok severim.

Son dönemde izlediğiniz ve tavsiye edeceğiniz polisiye diziler var mı?

B.İ: İsrail dizisi *Fauda*'yı çok beğendim. Onu tavsiye edebilirim. Bir de *The Night Of* u çok beğendim.

Y.Ö: *The Sinner*'ı çok beğendim ben de, çok iyiydi.

BİR KADIN, ÜÇ YAZAR:

RUTH RENDELL

Ruth Barbara Grasmann, 17 Şubat 1930'da Londra'da, öğretmen bir annenin tek çocuğu olarak dünyaya geldi. Annesi Ebba Elise, Danimarka'da büyümüş olmasına rağmen İsveç asıllıydı. Ruth'un "çok belirsiz, garip bir kadın" olarak nitelendirdiği Ebba, multipl sklerozdan muzdaripti, o zamanlar bu sinir sistemi hastalığı hakkında çok az şey biliniyordu. Zor bir çocukluk döneminden geçerek matematik ve fen öğretmeni olmayı başaran babası Arthur ise İngiliz'di. Grasmannların, o yıllarda boşanmak bir seçenek olarak görülmediği için sürdükleri mutsuz evlilikleri Ruth'un çocukluğuna gölge düşürmüştü. Annesi Ruth adını telaffuz etmekte zorlanıyordu, bu yüzden tıpkı yakın akraba ve arkadaşlarının da yaptığı gibi, kızına Barbara diye sesleniyordu. İki isminin de aynı anda kullanılması küçük Ruth'a başkalarından daha farklı biri olduğu duygusunu veriyordu.

Ruth, Londra'nın kuzeydoğu yakasındaki bir banliyöde, babasının inşa ettiği modern bir evde büyüdü. Evlere düşkünlüğünü babasına borçlu olan Ruth, romanlarında meskenlere önemli ölçüde yer vermenin yanında yaşamı boyunca 18 ayrı konutta oturacaktı. Babasından aldığı bir diğer özellik de kitap sevgisiydi. Ruth daha çok ufakken, babasının onu dizine oturtup yüksek sesle kitap, özellikle de en sevdiği yazar olan Thomas Hardy'yi okumasını hiç unutmadı. Küçük kız uzun saatler boyunca dinlediği bu romanlardan öylesine sıkılmıştır ki, ileride haftada beş kitap bitirmesine rağmen bir daha bir Hardy'yi eline almakta çok zorlanacaktır.

Ruth, 1948'de Essex'teki Loughton Lisesi'nden mezun olur. Yaşatlarıyla bir arada olmaktansa yalnız kalmayı tercih eden genç kızın, çok erken yaşlarda yazmaya başlaması şaşırtıcı değildir. Henüz daha 15 yaşında ilk roma-

nını tamamlar. Okulu bitirdikten sonra dört yıl boyunca, *Cbigwell Times* adında küçük bir yerel gazetede muhabir olarak çalışır. Hayal gücü fazla çalışan genç kız, perili olduğu rivayet edilen bir ev hakkında haber yapması istenildiğinde, hikâyesini daha cazip kılmak için bir yaşlı kadın hayaleti icat eder. Mülk sahibi, gazeteyi evin değerinin düştüğü gerekçesiyle dava açmakla tehdit eder.

Kulağı çekilen Ruth'a, bir tenis kulübünün yıllık yemek haberini yapma görevi verilir. Genç kız bulunabilecek en sıkıcı ortamlardan biri olduğunu düşündüğü etkinlikte başkanın önceden hazırladığı konuşmanın bir kopyasını edinmeyi başarır ve yemeğe katılmaz. Az çok olduğunu tahmin ettiği bir şeyler yazar ve gazete yollar. Fakat genç muhabir dehşet bir hata yapar; kulübün başkanı konuşmasının ortasında kalp krizi geçirip hayatını kaybetmiştir ve orada bulunmayan Ruth bunu kaçırmıştır. Bir skandalı daha atlatamayacağını düşünen Ruth, hızlı davranıp kovulmadan istifasını verir. Fakat gazeteyle bağı hayatı boyunca sürecektir, zira Yazı İşleri Müdürü Donald Rendell ile evlenir ve çiftin Simon adını verdikleri bir oğulları olur.

Kurmaca yazmayı muhabirlikten daha çok seven Ruth Rendell, on yıl boyunca bir anne ve eş olarak evde kalıp hummalı bir şekilde hikâye ve romanlar yazdığı günlerden hep özlemle bahseder. Yayınevleri tarafından tekrar tekrar reddedilmesi onu yıldırmaz. Mizahi türden bir romanını gönderdiği İngiliz yayınevi Hutchinson'dan, kitabı yeni baştan yazması gerektiğini, hatta elinde başka bir eser varsa onu yollamasının daha iyi olacağını yazan bir mektup alır. Vardır. Eğlence olsun diye yazdığı, *From Doon with Death* adındaki dedektif romanı haliha-zırda beklemektedir. Birkaç düzeltme yapar ve gönderir, yayınevi kitabı basmayı kabul eder ve çok geçmeden ünlü Doubleday Yayınevi de romanın Amerika haklarını satın alır.

İngiliz suç kurgusunun son yıllardaki en üretken yazarlarından olan Rendell, "kim yaptı" klasik polisiyeleri olan Baş Müfettiş Wexford serisinin yanında, güçlü bir psikolojik atmosferde geçen karanlık hikâye ve romanlar yazdı. 1986'da, "olağanüstü baskı altındaki sıradan insanlar" olarak tanımlanabilecek karakterlerin yer aldığı romanları için Barbara Vine takma adını

kullanmayı tercih ederken ikinci ismini, büyü-kannesinin kızlık soyadıyla birleştiren bu takma adla asla gerçek kimliğini gizlemeyi amaçlamamıştı. Baş Müfettiş Wexford'un yer aldığı, hayali cennet kasaba Kingsmarkham'da geçen polis prosedür serisi, psikopatları işlediği seri dışı romanlar ve alelade insanları anlattığı, daha karanlık ve çoğunlukla klostrofobik atmosferde geçen Barbara Vine psikolojik gerilim kitapları olmak üzere Rendell, oldukça farklı türlerde, üç ayrı tarzda yazdığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bir seferinde kendisine iletilen, "Hem Ruth Rendell hem de Barbara Vine olarak yazıyorsunuz, ikisi arasındaki fark nedir?" sorusuna şöyle cevap verir: "Ruth ve Barbara benim iki yönüm. Ruth daha sert, daha soğuk, daha analitik, muhtemelen daha agresif biri. Ruth profesyonel yazardır, Baş Müfettiş Wexford'u yarattı. Karakterler daha derindir ve kazara veya toplumsal baskılar yüzünden kolay kolay cinayet işlemezler. Barbara ise daha kadınsıdır. Biraz daha yavaş bir tempoda, daha duyarlı ve belki de biraz sezgisel bir sese sahiptir."

Yıllar sonra Rendell bir röportajında, geçinmek için dedektif romanları yazmaya adeta zorlandığını belirtir. Eğer yayınevi mizah romanını kabul etseydi, belki de edebiyatın çok farklı kulvarlarında yer alabileceğini her fırsatta dile getirir. Ruth Rendell, eserlerinde ırkçılıktan ev içi şiddete kadar geniş yelpazeden konuları ele alır ve yazar arkadaşı Jeanette Winterson'un bir zamanlar dediği gibi, polisiye türünün "hava-alanı kitapları" olmaktan çıkartılıp ana akım literatürüne aktarılmasında katkısı büyük olur.

Ruth Rendell, karakterizasyona büyük önem verir. Bazen kendini bir karaktere dönüştürdüğünü söyler, bazen de bir fotoğraf albümündeki veya bir sanat galerisindeki portrelere bakması herhangi bir tiplmeyi oluşturmaya yardımcı olur. Kitaplarında geçen diyalogları çoğu zaman yabancıların konuşmalarına dayanarak yazdığını itiraf eder. "Kulağımı açıp barlarda, restoranlarda, dükkânlarda veya havaalanları ile trenlerde insanların konuşmalarını dinliyorum. Daha sonra ne dediklerini not aldığımdaya söylenenleri kafamda tekrarlayıp ritim ve otantikliği yakaladığımdaya ise kitaplarımda kullanıyorum," der ve devam eder: "Gerçekten ilgilendiğim şey, insan kişiliğinin gelişimidir. 'Bir insan neden bunu yapar, geçmişinde neler yaşadı ki bunu yapmasını sağladı?' diye düşünürüm. Yazdığım karakterler üzerinde çalışmaktan hoşlanırım, onlara ne olacağını bilmek isterim. İnsanlar baskı uygulandığında veya başkaları tarafından acı

çektirildiği zaman sonradan pişman olacakları şeyleri çoğu kez kazara ya da ani öfke çılgınlıklarından dolayı yaparlar, hatta cinayet işlemeye kadar gidebilirler.”

1975 yılında, aynı evde yaşamalarına karşın uzun süredir duygusal bağlarının koptuğu kocasından boşanır, bunun nedeni başka birine âşık olmasıdır. Fakat iki yıl sonra, “Asla onsuz olamam, 200 kilometrelik bir araba yolculuğunda bir kelime bile etmeden anlaşılabileceğim tek kişi,” dediği Don ile tekrar evlenirler. Özel hayatının konuşulmasından pek hoşlanmayan Ruth Rendell’in, âşık olduğu sevgilisinin kimliği hayatının sonuna kadar sır olarak kalır.

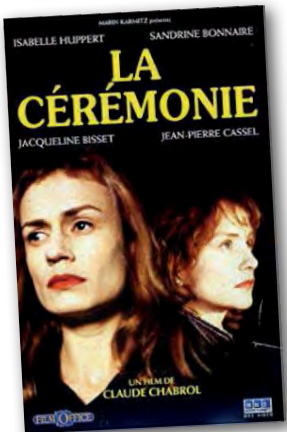
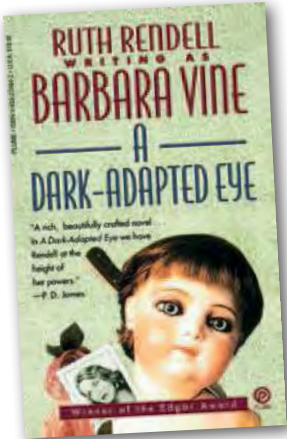
Her zaman, “Benim işim gerilim. Gerçekten karmaşık bir dolambaçlı yapıya sahip eski dedektif hikâyesi pek benim tarzım değil,” diyor Ruth Rendell, polisiye edebiyatın belki de en tanınmış yazarı Agatha Christie ile kıyaslanmaktan nefret eder. Bir eleştirmen, zamanında,

kendisinin Christie ile mukayese edilmeyecek kadar iyi, hep daha fazlası için çabalayan ve daha iyisini yakalayan bir yazar olduğu savıyla Ruth Rendell’in sürekli “Yeni Agatha Christie” olarak lanse edilmesini çılgınca bulduğunu belirtir. Fakat her iki yazarın da ortak oldukları yön, farklı dönemlerde de olsa polisiye kraliçesi olarak adlandırılmaları ve kitaplarının çok satılmasıdır.

Ruth Rendell, bir seferinde kendisine sorulan Agatha Christie ile benzerlikleri sorusunu şöyle yanıtlar: “Christie, harika fikirleri ve muhteşem kurgularına rağmen karakterlerinin derinliğini işlemeye pek yanaşmadı. İçinde yaşadığı dönemi bile pek iyi incelediğini sanmıyorum, kitapları karton kişilerle doluydu. Bu sebepten Christie’nin benim tam aksime yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Keşke onun parlak fikirlerini ve sürpriz finallerini ben de düşünebilseydim, bu konuda benden çok üstün. Lakin karakter oluşturmak ve duygusal içerik konusunda bana yaklaştığını sanmıyorum.”

Barbara Vine kitaplarından birincisi, 1986 çıkışlı *A Dark-Adapted Eye* (Karanlık-taki Gözler) ile Edgar ödülünü kazandı. *Asta’s Book*, 1993 (*Asta’nın Günlüğü*) Danimarkalı bir geçmişe sahip, daha “edebi” bir romandır ve Alaska sahillerinde bir cinayet işleyen ve sonra keşiftten korkan genç bir adam hakkında bir suç hikâyesinden daha çok bir edebi romanı andırır; *The House of Stairs*, 1988 (Merdivenli Köşk) romanında Lizzie, on dört yıl boyunca karşılaşmadığı eski dostu Bell’i Londra’da tesadüfen gördüğünde aralarında geçen “korkunç şeylere” rağmen onu izler, iki kadının arkadaşlıklarını yeniden canlandırmalarının korkunç sonuçları olacaktır. *The Brimstone Wedding*, 1995 (Onüçüncü Yıl) ölmekte olan bir kadının ve onun gizli geçmişinin zarif bir hikâyesidir.

Ruth Rendell'in düz bir dektif kurgusu olarak tanımladığı ve neden bu kadar çok sevildiğine anlam veremediği, kitapları kadar TV uyarlamaları da popüler olan Wexford serisinin odak karakteri Reg Wexford, 1964 yılında *From Doon with Death* ile doğduğunda 52 yaşındaydı. Birçok meslektaş gibi Ruth Rendell de bu seçimden sonraları çok pişmanlık duyacak, keşke biraz daha genç yapsaydım, diyecektir. Rendell, yine aynı şekilde kendisinden önce de birçok meslektaşının düşündüğü gibi yıllar boyunca Wexford'u öldürerek seriyi bitirmek istese de buna bir türlü eli gitmez. Çünkü her ne kadar bir erkek olsa da Wexford'u alter-egosu olarak görür, oğlu Simon'a göre ise tamı tamına büyükbabasını resmetmiştir.

Rendell'in müfettişi Reginald Wexford asla bilge ve çekici biri ya da acımasız, alaycı değildir, tuhaf veya eksantrik alışkanlıkları da yoktur.

Serinin en güçlü odak karakteri Müfettiş Reg Wexford'dur doğallıkla fakat yardımcısı Mike Burden'in yanında karısı Dora, kızları Sheila ve Sylvia da güçlü bir şekilde resmedilirler, serinin ilerlemesiyle birlikte onların hikâyeleri de gelişir ve değişir.

"Eunice Parchman, okuma yazma bilmediği için öldürmüştü Coverdale ailesini."

Dilimize birçok romanı kazandırılan Ruth Rendell'in en iyi kitaplarından olan *A Judgement in Stone*, 1977 (*Taştan Hüküm*) aslında klasik polisiyenin bütün kurallarını yıkar; "kim, neden, ne yaptı?" sorularının yanıtlarının hepsini birden, daha ilk cümlede bu muhteşem girişle verir. Buna

rağmen okur, Eunice Parchman'ı merak eder; "Hayır, neden bir insan okuma yazma bilmediği için bütün bir aileyi katleder ki?" diye eline aldığı romanı sonuna kadar yine muazzam bir gerilimle devam ederek okur. *Taştan Hüküm*, benzersiz bir şekilde karakterleri işler, bazılarının ölümü hak ettiklerini düşünürken bazılarına da yakınlık duyarsınız. Televizyonda bir ürkü filmi izlerken, birazdan kurban olacak genç kıza, "Haydi kaç, kurtar kendini!" diye bağırarak istediğinize benzer bir şekilde Melinda'ya seslenirsiniz. Ama sonuç bellidir.

Claude Chabrol'un *La Cérémonie* filmi için ilham kaynağı olan kitap, okur üzerinde oynanan kurnaz ve kötü niyetli bir şakadır. Rendell, bilinçsizce mağduriyeti davet eden insanların olduğu teorisiyle mükemmel derecede rahattır.

Yetmiş aşkın roman ve kısa öykü eserleri veren Rendell, ayrıca kurgu dışı kitaplar yazıp birkaç antolojiyi düzenledi. İngiltere'nin ITV televizyonu için uzun süredir devam eden *The Ruth Rendell Mysteries* serisinin danışmanlığını yaptı. Rendell, Amerikan Polisiye Yazarları Birliği'nin verdiği "Edgar" ödülleriyle İngiliz Polisiye Yazarları Birliği'nin verdiği "Altın Hançer" ödüllerini değişik tarihlerde birden fazla kazanmıştır.

Barones unvanının yanında İşçi Partisi üyesi de olan Rendell, göçmen kızların aileleri tarafından kadın sünneti için yurtdışına gönderilmesini engelleyen bir yasanın geçirilmesine önyak oldu. İskandinav kökenlerine borçlu olduğu disiplin sayesinde senelerce aynı yaşam tarzını sürdüren, yemek yemekten pek fazla hoşlanmayan, her sabah erkenden kalkıp koşan, sektirmeksizin 9.30'da bilgisayarının başına geçip dört saati aşkın yazan, senede en az bir kitabı çıkan Ruth Rendell inme geçirene kadar düzenli olarak parlamento görüşmelerine de devam ediyor ve gururla, "Emekli olmaya hiç niyetim yok," diyordu. Fakat çok değil, polisiye edebiyatı ve siyaset alanında rakibi, gerçek yaşamda ise yakın arkadaşı olan P.D. James'in ölümünden altı ay kadar sonra geçirdiği inmeyi atlatamayıp hayatını yitirecekti. Böylelikle İngiliz polisiye dünyası gerçek kraliçelerini peş peşe kaybetti. Val McDermid, Minette Walters, Kate Atkinson gibi unvan için sırada bekleyen adaylar çok olsa da bunun biraz daha zaman alacağını söylemek yanlış olmaz.

FILM-NOIR BİR ŞİİR OLARAK "TUT Kİ GECEDİR"

Yalnızlar Rıhtımı (1959), Şoför Nebahat (1960), Kartallar Yüksek Uçar (1984), Sokaktaki Adam (1995) ve daha ne filmler, diziler... Herhalde bu yazıyı okuyan herkes onun şiirlerini, hemen herkes de romancılığını ve denemeciliğini bilir. Yalnız, pek çoğuna Ali Kaptanoğlu diye imza attığından olsa gerek senaryo yazarlığı pek bilinmez. Bu arada, kimden bahsediyorum? Bakın, rüzgârlı bir Beyoğlu sabahındayız; yerlere değin uzanan atkısı uçuyor, ince bir adam elleri ceplerinde, başı hafif öne eğik, kaptan şapkası yüzünü koruyor, birazdan Divan Pastanesi'ndeki masasına kurulur... Sıcak bir kahve, kâğıtlarını önüne açar, çalışmaya başlar. Evet, mevzubahis adam Attilâ İlhan'dır, namı diğer Kaptan...

Onun sinemayla ilişkisi bilinmeden ne şiirleri hakkında tartışılabilir ne romanları... Nitekim kendisi de, "Çocukluktan beri süregelen sinema tutkumu hesaba katmadan, şiirimin doğru değerlendirilebileceğini sanmam,"¹ diyor bir seferinde. Demem o ki insanın zihnine beyazperde kurduran dizeler düşürmesi tesadüf değil; Attilâ İlhan'ın şiiri, oldum olası sinematografik tekniklerle "canlanmıştı". Onun şiiri sinematografik bir şiirdir, uzun lafın kısası. Niçin bu bahsi açtığımıza gelirse... Bu bahsi

açtık, çünkü bu yazıda Attilâ İlhan'ın sinematografik şiir anlayışının en meşhur örneklerinden "tut ki gecedir" şiirine uzanacağız. Evet, hani Ahmet Kaya'nın da *Ya Rıza Şimdi* (1984) albümünde yorumladığı o şiir... Tekinsiz, gri, soğuk. Attilâ İlhan'ın film çeker gibi şiir yazma becerisine bin şükür; nasıl da *film-noir* bir şiirdir "tut ki gecedir"! *Elde Var Hüzün* (1982) kitabının "Yağmurda Sis Düdükleri" bölümünde yer alır. Kitabın ilk şiiridir. Şiire "gece" vasıtasıyla verilmiş bir gerilim duygusu hâkimdir² ve Attilâ İlhan bu duyguyu sinemasal anlatım tekniklerinden ve *film-noir* tarzının unsurlarından yararlanarak

kurmuştur. Şimdi derseniz, önce sinematografik şiir nedir ne değildir bir öğrenelim, sonra da "tut ki gecedir"nin neden *film-noir* bir şiir olduğunu açıklayalım.

NEDİR BU SİNEMATOGRAFİK ŞİİR?

Kameranın icadı ve sinemanın doğuşu 20. yüzyılın başlarından itibaren -şairler dahil olmak üzere- bütün sanat âlemini fena halde değiştirdi. Önce Jean Cocteau (ki aynı zamanda bir film yönetmeniydi), Paul Eluard, Jacques Prévert, Guillaume Apollinaire gibi Fransız şairler şiirlerinde sinemanın getirdiği kimi tekniklerden yararlanmaya

GECE KARANLIĞINDA SOKAK BAŞLARINI TUTMUŞ FÖTR
ŞAPKALI GİZEMLİ ADAMLAR, PARMAKLARINDA UZUN SİGARA
BAŞTAN ÇIKARICI KADINLAR, SOĞUK TABANCALAR, KIRIK
VİSKİ BARDAKLARI... HEPSİNİN ORTASINDA BİR SUÇ;
MUHTEMELEN BİR CİNAYET. ŞİMDİ GÖZÜNÜZDE CANLANMIŞ
OLMALI BİR FILM-NOIR HİKÂYE... BU HİKÂYENİN BAŞROLÜNÜ
ÇOĞUNLUKLA ÜÇ ÇEŞİT KARAKTER PAYLAŞIR: ADALET PEŞİNDE
KOŞAN, HAYATINDA HEP HAYAL KIRIKLIKLARI YAŞAMIŞ, "İYİ"
BİR ADAM; FEMME-FATALE BİR KADIN VE SUÇA BULAŞMIŞ
KÖTÜ ADAMLAR. KENTLERİN KARANLIK, TENHA, TEHLİKELİ
SOKAKLARINDA, HER DAİM DİKEN ÜSTÜNDEDİRLER.

başladılar. Sinematografik şiir, işte böyle doğdu. Türk edebiyatında Attilâ İlhan'ın yanı sıra şiirde Nâzım Hikmet, İlhan Berk, Ülkü Tamer; romandaysa Tarık Dursun K. ve Orhan Kemal gibi bazı isimler, sinemanın hem göze hem kulağa hitap etmesinden dolayı izleyiciyi kolay ikna edebildiğini gördüler.⁴

Peki, nedir bir şiiri "sinematografik" yapan? Haydi müsaade edin, şimdi biraz ders kitabıvari konuşayım! Sinematografik şiirin başlıca özelliklerini yedi madde altında toplayabiliriz: 1) Anlatım görüntüye yaslanmıştır. 2) Anlatıcı, bir kamera kullanıyor gibidir, yani bir çeşit *kamera-göz* vardır. 3) Arka arkaya sıralanan görüntülerden bir bütünlüğe varılır. 4) Sinemada görülen "çatışma", "ayrılma", "kavuşma" gibi öğeler bu şiirde de görülür. 5) Hareket vardır, durağan değildir. 6) Kurgu, hız ve geçişler sinema mantığına yaslanır. 7) Betimleme ve sahneleme şiirin temel dayanaklarını oluşturur.⁵

Bu başlıca özelliklerden doğan *sinematografik şiir tekniklerini* ise "montaj", "sahneleme" ve "kamera-göz bakış açısı" olarak sıralamak mümkün. Biraz sonra bu üç tekniğin de "tut ki gecedir" şiirinde *film-noir* tarzı bağlamında kullanıldığını göreceğiz, göreceğiz görmesine de, bir de "Film-noir ne ola?" diyenlerin sorusunu cevaplayalım...

NEDİR BU FILM-NOIR?

Film-noir ya da Türkçe söylersek kara film. 1940'lı yıllardan 50'lerin sonuna dek Hollywood sinemasına hâkim olmuş bir film tarzı. Alman dışavurumculuğundan ve Fransız şiirsel gerçekçiliğinden fena halde etkilenmiş bu tarzı "film-noir" kavramıyla ilk ifade eden kişi 1946 yılında Fransız eleştirmen Nino Frank.⁶ Hani birkaç film-noir örneği saymamız da icap edecekse sayalım hemen: *Stranger on The Third Floor*

(1940), *Shadow of A Doubt* (1943), *Notorious* (1946), *The Sunset Boulevard* (1950), *The Big Combo* (1955)...

Gece karanlığında sokak başlarını tutmuş fötr şapkalı gizemli adamlar, parmaklarında uzun sigara baştan çıkarıcı kadınlar, soğuk tabancalar, kırık viski bardakları... Hepsinin ortasında bir suç; muhtemelen bir cinayet. Şimdi gözünüzde canlanmış olmalı bir film-noir hikâye... Bu hikâyenin başrolünü çoğunlukla üç çeşit karakter paylaşır: Adalet peşinde koşan, hayatında hep hayal kırıklıkları yaşamış, "iyi" bir adam; *femme-fatale* bir kadın ve suça bulaşmış kötü adamlar. Kentlerin karanlık, تنها, tehlikeli sokaklarında, her daim diken üstündedirler.⁷

Kurgu, görsellik ve anlatım teknikleri açısından bir film-noir'nin beş unsuru vardır ki bunlardan hiç değilse birkaçı olmazsa film-noir da pek olmaz: 1) dışses anlatıcı; 2) *flash-back*ler ve zamansal sıçramalar; 3) sarmal (çapraz) kurgu; 4) siyah beyaz görüntü ve karanlık bir atmosfer; 5) çoğunlukla belirsiz sonlar.⁸

Dışses anlatıcı, genelde belgesellerde duyduğumuz, bir çeşit "tanrısal anlatıcı"dır. Görünmeyen ve herhangi bir karakterle bağı olmayan sestir. Onun tarafını kimse tutmaz, o da kimsenin tarafını tutmaz; gridir, siyah da onundur beyaz da. Sarmal ya da çapraz kurguysa bir süre paralel ilerleyen ama bir noktada çakışan iki öykünün

beraber işlenmesidir. Özellikle bu iki tekniği, belirsiz bir son ile beraber “tut ki gecedir” şiirin de göreceğiz. Eh, vakti geldi demek ki buyurun, “tut ki gecedir”e öyleyse!

BİR KARA-ŞİİR: “TUT Kİ GECEDİR” *tut ki gecedir*

*tut ki gecedir
karanlık sıvaşır ellerine camlardan
birden kırmızıya döner
trafik ışıkları
kükürtlü dumanlar yükselir
korkuya batmış
camkırığı adamlardan
tehlikeye büyür sakalları*

*tut ki gecedir
ihbarlar birer sansar
bir telefonda bir telefona atlar
yeraltı örgütleri tetik üstünde
adres değiştirmiş silah kaçakçıları
fahişeler birbirinden kuşkulanyor*

*tut ki gecedir
kaatiller huzursuz
hırsızlar sinirli
hainler ürkekçedir
elleri telefona kendiliğinden uzanıyor
ihanete gece müthiş bir gerektirir
ihbarlar birer sansar
bir telefonda bir telefona atlar*

*ihanet bir bilmecedir**

Sırayla gidelim. Önce, “tut ki gecedir”i sinematografik bir şiir yapan unsurlara bakalım. Sinematografik teknikler açısından “tut ki gecedir”de üç unsuru apaçık görebiliyoruz: Montaj tekniği, sahneleme tekniği ve hareket. Meraklanmayın, şimdi her birini detaylandıracayız.

Şiirde montaj tekniği iki şekilde önümüze çıkıyor. İlk olarak, Attilâ İlhan almış kamerasını eline, bize çeşitli görüntüler gösteriyor: “birden kırmızıya döner/trafik ışıkları”, “korkuya batmış/camkırığı adamlar”, “yeraltı örgütleri tetik üstünde/adres değiştirmiş silah kaçakçıları”, “kaatiller huzursuz/hırsızlar sinirli/hainler ürkekçedir”. Bu dizelerde ayrı ayrı görüntüler görüyoruz fakat bu görüntülerin hepsi şiirdeki suç atmosferinde birleşiyorlar. Montaj tekniğini ikinci olarak şiirin üç kısımdan oluşan genel ya-

pısında görüyoruz. Son kıtası tek bir dize olmak üzere dört kıtadan oluşan şiirin ilk üç kıtası “tut ki gecedir” diye başlayıp bize sırasıyla suça bulaşmış insanları gösteriyor: Yeraltı örgütleri, silah kaçakçıları gibi organize suçlular; katiller, hırsızlar, hainler gibi daha bireysel suçlular... Bu üç kıtada gördüğümüz üç görüntüyse “ihanet” temasında birleşiyor.

Şiirdeki sahneleme tekniği, ilk kıtada bize el sallıyor ki onu rahatlıkla görelim! Buyurun, dize dize bakalım: “tut ki gecedir” dizesi ile anlatıcının “kamerası” gökyüzünü gösteriyor ve vaktin gece olduğunu görüyoruz; “karanlık sıvaşır ellerine camlardan” ile kamera bir cama yaklaşıyor, ilk kişimizi görüyoruz ve “birden kırmızıya döner/trafik ışıkları” dizesiyle sokağa dönüyoruz.

Son olarak, “birden kırmızıya döner/trafik ışıkları” dizesi şiire keskin bir hareket unsuru katıyor da diyelim ki zihnimizdeki beyazperdede trafik ışıkları birden kırmızıya dönerken sözümüz şaşkın kalsın! Bu arada, “elleri telefona kendiliğinden uzanıyor” dizesi şiire hareket katan unsurlara güzel bir örnek...

“tut ki gecedir” şiirindeki sinematografik unsurlara şöyle bi’ göz attığımıza göre şimdi bu şiiri *film-noir* bir şiir yapan unsurlara bakabiliriz. Bunun için şiirin anlatı zamanına, hikâye ve karakterizasyonuna, kurgusuna, anlatıcı sese ve yaratılan atmosfere el atmamız gerekiyor.

Anlatı zamanı ve hikâye ile başlayalım. Şiirin üç ayrı kısma, üç ayrı görüntüye ayrıldığını az önce söylemiştim. Bu üç ayrı görüntü de “tut ki gecedir” dizesiyle başlıyor. Anlatı zamanı olarak “gece”nin seçilmiş olduğu daha şiirin başında gözümüze sokuluyor. Ancak bu seçim rasgele bir seçim değil, onu anlamak da bize kalıyor: “gece” seçimi, şiiri *film-noir* olarak nitelememizi sağlayan seçimlerden biri. Bu seçim ile *film-noir* tarzının en önemli unsurlarından biri olan “karanlık atmosfer” rahatlıkla oluşturuluyor. Bunun bilinçli bir seçim olduğunun ispatı ise ikinci dizede gizli. Şair, “karanlık sıvaşır ellerine camlardan” diyor. Camdan dışarıya bakan karakterin gecenin karanlığını gördüğünü anlatıyor ama bunu farklı bir şekilde de ifade edilecekken “karanlığın ellerine sıvaşması” imgesi ile karakteri de oluşturulan karanlık atmosferin içine katıyor. Böylece hem “karanlık” değişmez bir unsur olarak şiire giriyor, hem de *film-noir* bir karakterizasyon için olmazsa olmaz olan “tehlikeli işlere bulaşmış karakterler” de ortaya konuyor. Nitekim aynı kıtanın sonundaki “tehlikeye büyür sakalları” dizesi de bu karakterizasyon-

yon amacına hizmet ediyor.

Şiirdeki diğer karakterlere baktığımızda katilleri, hırsızları, fahişeleri, silah kaçakçıları ve yeraltı örgütlerini görüyoruz. Bunlar film-noir tarzına uygun olarak karanlık, tehlikeli ve suçla bulaşmış karakterler. “yeraltı örgütleri tetik üstünde/adres değiştirmiş silah kaçakçıları/fahişeler birbirinden kuşkuluyor” ve “kaatiller huzursuz/hırsızlar sinirli/hainler ürkekçedir” dizeleri de *film-noir* bir karakterizasyona uygun olarak tedirgin karakterler resmediyor. Ayrıca bu dizelerle gerilim artırılarak karanlık, tedirginlik ve gerilim üzerine kurulan *film-noir* atmosfer pekiştiriliyor.

Tabii şiire tema olarak “ihanet” seçilmiş. Böyle bir tema seçimi de şiirde gerilimin sürekli yüksek kalmasını sağlayan unsurlardan. Yazılmış en heyecan verici Türkçe dizelerden “ihanete gece müthiş bir gerekçedir” ile ihanetin mutlaka gerçekleşeceği sezdiriliyor. Çünkü ortada bir “gerekçe” varken bunca karanlık karakterden biri eninde sonunda bu gerekçeyi değerlendirecektir. Bu dize, bu anlamda önemli bir dize; şiirin temasını belirliyor. Ancak bir önemi daha var: Bu dize ile sokakların güvensiz ve تنها olduğu bir zaman dilimi olan “gece”, ihanet için “müthiş bir gerekçe” olarak sunuluyor. Böylece şairin anlatı zamanı olarak “gece”yi seçmesinin tesadüf olmadığını ve bunun, şiirin *film-noir* atmosferinin oluşturulmasında bilinçli bir seçim olduğunu bir kez daha görüyoruz.

Şiirdeki anlatıcı ses ve şiirin kurgusu da diğer *film-noir* unsurlar olarak gözümüzden kaçmıyor. Anlatıcı ses, film-noir’ya uygun olarak *dışsal* bir ses. Herhangi bir karakterin ağzından konuşmadığı gibi, birinci tekil anlatıcı da değil. Şiirin kurgusuna baktığımızda “sarmal kurgu” ve “belirsiz son” unsurları dikkat çekiyor. Şiir, sinemasal unsurları da analiz ederken gördüğümüz gibi, üç kısımdan oluşuyor. Bu üç kısım, aslında üç ayrı öyküyü içeriyor: Birinci kısımda bir şekilde tehlikeye bulaşmış adamların; ikinci kısımda “yeraltı örgütleri”, “silah kaçakçıları” ve “fahişeler” ile *organize* suçluların; üçüncü kısımdaysa “kaatiller”, “hırsızlar” ve “hainler” gibi *bireysel* suçluların öyküsünü görüyoruz. Bu üç öykü, “ihanet” noktasında buluşuyor. Bu buluşmayla beraber şiirde sarmal bir kurgu oluşuyor.

Şiirin sonu yine bir *film-noir* kurgu unsuru olarak karşımıza çıkıyor. “ihanet bir bilmecedir,” dizesiyle biten şiir, böylelikle perdesini büyük bir *belirsizlikle* kapatıyor. Kimin kime ihanet

ŞİİRDEKİ DİĞER KARAKTERLERE BAKTIĞIMIZDA KATİLLERİ, HIRSIZLARI, FAHİŞELERİ, SİLAH KAÇAKÇILARINI VE YERALTI ÖRGÜTLERİNİ GÖRÜYORUZ. BUNLAR FILM-NOIR TARZINA UYGUN OLARAK KARANLIK, TEHLİKELİ VE SUÇLA BULAŞMIŞ KARAKTERLER. “YERALTI ÖRGÜTLERİ TETİK ÜSTÜNDE/ADRES DEĞİŞTİRMİŞ SİLAH KAÇAKÇILARI/FAHİŞELER BİRBİRİNDEN KUŞKULANIYOR” VE “KAATİLLER HUZURSUZ/HIRSIZLAR SINIRLI/HAINLER ÜRKEKÇEDİR” DİZELERİ DE FILM-NOIR BİR KARAKTERİZASYONA UYGUN OLARAK TEDİRGİN KARAKTERLER RESMEDİYOR. AYRICA BU DİZELERLE GERİLİM ARTIRILARAK KARANLIK, TEDİRGİNLİK VE GERİLİM ÜZERİNE KURULAN FILM-NOIR ATMOSFER PEKİŞTİRİLİYOR.

ettiğini; ne zaman, nasıl ihanet ettiğini öğrenemiyoruz. Aklımızda sorular, şiirin sonuna geliyoruz...

Efendim, sıkılıp da yazının sonuna atlamışsanız size bir kıyak yapayım, özet geçeyim: Attilâ İlhan’ın “tut ki gecedir” şiirine baktık. Baktık baktık, bir gördük ki “montaj tekniği”, “sahneleme tekniği” ve “hareket” olmak üzere üç sinematografik unsur kullanılmış bu şiirde; üstüne üstlük, yönetmen koltuğuna kurulmuş Kaptan, gerek karakterizasyonu, gerek hikâye ve tema seçimini, gerekse kurgu tekniklerini *film-noir* tarzında belirlemiş. Uzun lafın kısıası, Attilâ İlhan’ın bu şahaneler şahanesi “tut ki gecedir” şiiri, basbayağı bir film-noir şiirdir!

NOTLAR

- 1 Attilâ İlhan, *Elde Var Hüzün* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010), 108.
- 2 Didem Gözükaraoğlu, “Attilâ İlhan Şiirlerinin Dili” (Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, 2011), 1306.
- 4 Necip Tosun, “Nâzım Hikmet Şiirinde Sinemasal Öğeler,” *Hece*, Ocak 2007, 395.
- 5 a.g.m, 395.
- 6 *Dictionary of Film Studies*, Anette Kuhn ve Guy Westwell (Oxford: Oxford University Press, 2010) “film-noir” maddesi. <http://0-www.oxfordreference.com.seyhan.library.boun.edu.tr/view/10.1093/acref/9780199587261.001.0001/acref-9780199587261-e-0286?rskey=WOKLDU&result=2>
- 7 a.g.e., “film-noir” maddesi.
- 8 a.g.e., “film-noir” maddesi.
- 9 İlhan, 11.

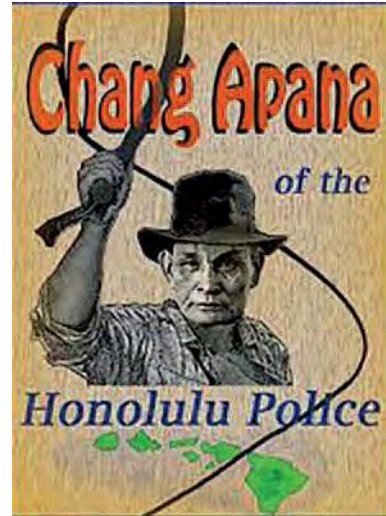
CHARLIE CHAN'IN SOYAĞACI

Nerede kalmıştık? Nikaragua'nın çıkardığı “dedektifler” serisini yarılalım, bir Interpol molası vermiştik. İkinci yarıya geçelim, sıraya Earl Derr Biggers ile kahramanı Charlie Chan'ı alalım ve bir “soyağacı” çıkarmayı deneyelim. Bu “deneme”nin özne boyutunu elbette -artık 221B okurlarının neredeyse ezberlediği- Nikaragua'nın 1972'de çıkardığı “En Ünlü 12 Dedektif” serisi oluşturuyor.

Ancak “nesnel” bir soyağacı çıkarmaya kalkıştığımızda karşımıza bakın neler çıkıyor.

Doğduğunda adı *Ah Ping Chang* olan ama yaşadığı Hawai'de söylenişiyse *Chang Apana* (1871-1933)'ya dönüşen “gerçek” bir polis var soyağacının en tepesinde. 1898'de, hesapça 27 yaşında girdiği Honolulu Polis Müdürlüğü'nde 24 yıl çalışmış, 1932'de emekli olmuş. Belki de emeklilik yaşamına ayak uyduramadığından bir yıla kalmadan da ölmüş.

Chang Apana'nın altına "dikey" bir çizgi çizelim ve ondan daha genç birinin adını yazalım: Earl Derr Biggers (1884-1933). Belki yarattığı kahramanın esin kaynağı olan Chang Apana'nın ölümüne dayanmadığından, ondan bir yıl sonra Biggers da Chang'ın peşinden gitmiş.

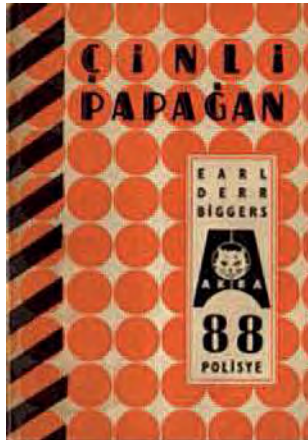

İkisi arasına çizdiğimiz dikey çizgide büyücek bir kutu oluşturup içine şunlara yazabiliriz: Earl Derr Biggers, 1919'da Hawai'de bir yandan tatil yapmakta, bir yandan da *A House Without a Key* (Anahtarsız Ev) adını verdiği bir kitap yazmaktadır. Ancak anlaşılan o ki kitabı bitirebilmesi için 1924'te, New York'ta bir kütüphanede Honolulu gazetelerini karıştırması gerekmiştir. O gazetede Chang Apana hakkında neler okuduysa okumuş, "ilham perisi" omzuna konmuş ve Charlie Chan'ın kahramanı olduğu ilk kitap, *A House Without a Key* 1925'te yayımlanır. Yazar, 28 Haziran 1932 tarihli *Honolulu Adviser* adlı gazeteyle yaptığı açıklamada, Charlie Chan'ı, Chang Apana'dan esinlenerek yarattığını belirtir.

Şimdi çizdiğimiz o kutudan aşağıya doğru altı çizgi çizebilir ve ilk çizgiye *A House Without a Key* (1925) yazabiliriz. Geri kalan beş çizgiye yazacaklarımız da bellidir: *The Chinese Parrot* (1926, Çinli Papağan), *Behind That Curtain* (1928, Bu Perdenin Arkasında), *The Black Camel* (1929, Mavi Deve), *Charlie Chan Carries On* (1930, Charlie Chan Devam Ediyor), *Keeper of the Keys* (1932, Anahtarların Bekçisi).

Oluşturduğumuz altı çizgiden ilk üçünden de aşağıya doğru birer çizgi çekelim ve altlarına, sırasıyla, yazalım: *Anahtarsız Ev*, (Labirent, İstanbul, 2013, ç. Özgün Dede), *Çinli Papağan*, Akba, İstanbul, 1972, ç. Aytunç Altındal), *Bu Perdenin Arkasında*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul, 1934, ç. Z. İ.). Öteki üç çizginin yeri -şimdilik- boş kalacak çünkü Türkçeye çevrilmemişler; kitapların Türkçe adları benim yakıştırmam!

Arayı gene doldurmanın zamanıdır: İlginç olan bir konu, *Behind That Curtain*'ın, yayımlandıktan altı yıl sonra, *Bu Perdenin Arkasında* adıyla Türkçeye çevrilerek (Z.İ. kim ola ki?) yayımlanmış olmasıdır. Oysa Charlie Chan dizisinin ilk kitabı olan *A House Without a Key* o kadar “şanslı” olamamış, Türkçeye çevrilmek için 88 yıl beklemek zorunda kalmıştır.

Dönelim soyağacına. Şimdi ortaya büyük bir dikdörtgen yerleştirelim, içine de Charlie Chan yazalım. Dikdörtgenden yukarıya çıkarttığımız okların her biri ilgili kitaba ulaşsın; aşağıya çıkarttığımız oklara da sırasıyla değişik filmlerde Charlie Chan'ı canlandıran adları yazalım: Georg Kuwa (1885-1931), Sôjin Kamiyama (1884-1954), E. L. Park (1876-1948), Manuel Arbó (1898-1973), Warner Oland (1879-1938), Anibal de Mar (1908-1980), Xu Xinyuan (?), Sidney Troler (1874-1947), Roland Winters (1904-1989), Orlando Rodriguez (1929-1998), Ying Lee (1927-2005), Ross Martin (1920-1981), Peter Ustinov (1921-2004). Her adın altına da tarih sırasıyla oynadıkları filmlerin özgün adlarını ve film afişlerini yerleştirelim:

Georg Kuwa

1926- *The House Without a Key* (İlk Charlie Chan filmi, sessiz, kayıp)

Sôjin Kamiyama

1927- *The Chinese Parrot* (Sessiz film, kayıp)

E. L. Park

1929- *Behind That Curtain* (İlk sesli Charlie Chan filmi)

Manuel Arbó

1931- *Eran Trece* (İspanyolca)

Warner Oland

- 1931- Charlie Chan Carries On
- The Black Camel
- 1932- Charlie Chan's Chance
- 1933- Charlie Chan's Greatest Case
- 1934- Charlie Chan in London
- Charlie Chan's Courage
- 1935- Charlie Chan in Egypt
- Charlie Chan in Shanghai
- Charlie Chan in Paris
- 1936- Charlie Chan's Secret
- Charlie Chan at the Race Track
- Charlie Chan at the Circus
- Charlie Chan at the Opera
- 1937- Charlie Chan in Broadway
- Charlie Chan in Monte Carlo
- Charlie Chan at the Olympics

Anibal de Mar

1937- La Serpiente Roja (İlk sesli Küba filmi, İspanyolca). Félix Benjamin Caignet (1892-1976)'nin Charlie Chan'dan esinlenerek oluşturduğu Chan Li Po - "Las Aventuras de Chan Li Po" (1934), roman (1930'lu ve 1940'lı yıllarda Küba'da radyoda çok popüler bir karakter olmuştur.)

Xinyuan Xu

- 1937- The Dissapearing Corpse (Çince)
- 1938- The Pearl Tunic (Çince)
- 1939- The Radio Station Murder (Çince)
- 1941- Charlie Chan Smashes an Evil Plot (Çince)
- 1948- The Wise Charlie Chan Fights the Prince of Darkness (Çince)

Charlie Chan Smashes an Evil Plot The Wise Charlie Chan Fights the Prince of Darkness

Sidney Toler

- 1939- Charlie Chan in Honolulu
 - Charlie Chan at Treasure Island
 - Charlie Chan in City in Darknes
 - Charlie Chan in Reno
- 1940- Murder Over New York
 - Charlie Chan at the Wax Museum
 - Charlie Chan in Panama
 - Charlie Chan's Murder Cruise
- 1941- Dead Men Tell
 - Charlie Chan in Rio
- 1942- Castle in Desert
- 1944- Charlie Chan in the Secret Service
 - The Chinese Cat
 - Black Magic
- 1945- The Shanghai Cobra
 - The Red Dragon
 - The Jade Mask
 - The Scarlet Clue
- 1946- The Trap
 - Dangerous Money
 - Dark Alibi
 - Shadows Over Chinatown

Roland Winters

1947- The Chinese Ring
1948- Docks of New Orleans
The Shanghai Chest
The Golden Eye
The Feathered Serpent
1949- Sky Dragon

Orlando Rodriguez

1955- El Monstruo en la Sombra (Meksika filmi, İspanyolca)

Ying Lee

1950- Mystery of the Jade Fish (Çince)

Ross Martin

1973- The Return of Charlie Chan

Peter Ustinov

1981- Charlie Chan and the Curse of the Dragon Queen

Earl Derr Biggers'in Charlie Chan üzerine yazdığı altı kitaptan bunca film çıkartan "sinema sanayi"ne şapka çıkartmayı unutmadan, "Charlie Chan Soyağacı" denemesi burada noktalanıyor; ancak isteyen, kitapların ve filmlerin özetlerini, diğer karakterleri ekleyerek soyağacının dal budak salmasına katkıda bulunabilir. Bu arada, yeterli bilgi sağlayamadığım, iki Çinli oyuncunun oynadığı altı film ile kayıp iki sessiz film -bulabilsem ne kadar iyi olacaktı- için de kusura bakılmamasını bekliyorum.

ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ PETROS MARKARİS'LE BATIK KREDİ CİNAYETLERİNİ ARAŞTIRIYOR...

Şenay: *Sonsuzluk ve Bir Gün* adında bir film izlemiştim, konusundan ziyade müziklerine bayıldığım. Senaryo yazarının bir polisiye kitap yazarı olduğunu öğrenince çok şaşırmıştım. Malum, polisiyede temponun ağır olmasına imkân yok. Can Yayınları üç Petros Markaris kitabı birden çıkarınca da konusunun güncelliğinden dolayı *Batık Krediler*'i çok merak ederek okudum.

Pınar: Bu ilk kitap mı?

Şenay: Yok, değil. Bu, kahramanımız Kostas Haritos'un altıncı macerası aslında. Ama serile-

rin sırayla çevrilmemesi kanayan bir yaramız.

Mine: Aslında Can Yayınları, Kostas Haritos maceralarını daha önce de çıkartmış. Bunlar yeni kapaklı yeni baskılar.

Şenay: Kapak demişken, bu üç kitabın kapağı 2018 European Design Awards finalistini seçilmiş. *221B*'nin 16.sayısında tartıştığımız kitapta Can Yayınları'nın kapak seçimini eleştirmiştik. Bu seferkinin finalist seçilmesi hoş sürpriz olmuş.

Salih: Ama çok güzel kapaklar.

Şenay: Yazar Petros Markaris, İstanbul Heybeliada doğumlu. Liseyi bitirene kadar Türki-

İllüstrasyon: Güneş Toprak

2016 yılı Kasım ayında 221B Dergi ve Bilgi Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen "Dünyanın Polisiye Haritası" adlı atölyede tanıştık. Farklı mesleklerden dokuz kadındık. Bir ortak noktamız vardı: Polisiye roman! Yıllarca polisiyenin izinden gidenimiz, polisiyeyle henüz tanışanımız, roman teorisine dalınca polisiyeyi keşfedenimiz, çocukluğundaki polisiyelerin nostaljisini yaşayanımız, yeni çıkan tek bir polisiyeyi bile kaçırmama hevesinde olanımız... Ayrılmadık birbirimizden. Her altı haftada bir toplanıp önceden belirlediğimiz bir polisiye romanı masaya yatırıyoruz ve kırıncı kırıncı tartışıyoruz. Aynı düşünüyoruz ama aynı heyecanı paylaşıyoruz. İşte sizlerle paylaşmak istediğimiz de bu heyecan!

* Arzu Sabancı, Cansu Akdeniz, Çınla Akdere, Gözde Kömeçoğlu, Mine Şen, Pınar Demirbilek, Salih Aslan, Şenay Dünder, Verda Toprak.

ye'de kalmış. Keşke Türkçe yazsaymış kitabı. Almanca yazmış.

Saliha: Yazar, Avusturya Lisesi mezunuy-muş. Almancaya bu nedenle kitap yazabilecek kadar hâkim.

Mine: Yunanca değil de Almanca mı yazmış?

Şenay: Evet, Almanca aslından çeviri denil-miş iç kapakta.

Pınar: Yunanistan'da yaşamış mı hiç?

Şenay: Şu anda Yunanistan'da yaşıyor. Bir röportajında artık polisiye romanın, toplumsal romanın yerini aldığını söylemiş ve buna Türki-ye'den örnek olarak Ahmet Ümit'i göstermiş.

Çınla: Markaris de oldukça önemli sosyal sorunlar yaratan bir konuya değinmiş: Ekono-mik kriz.

Pınar: Çünkü artık hem en güncel sosyal olayları takip ediyorlar, hem de daha geniş perspektifle yazılıyor polisiye kitaplar.

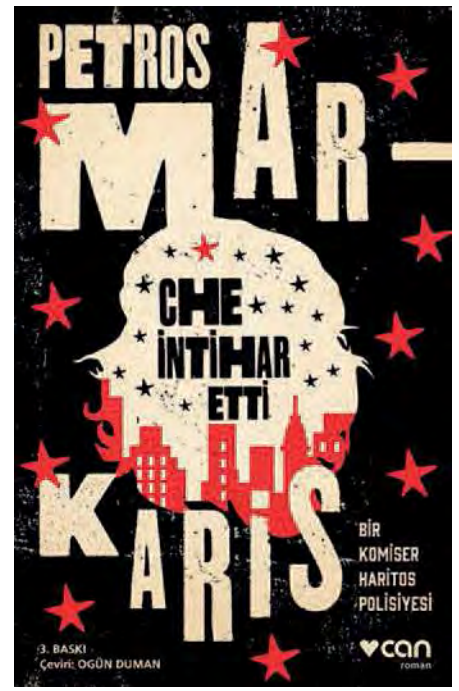
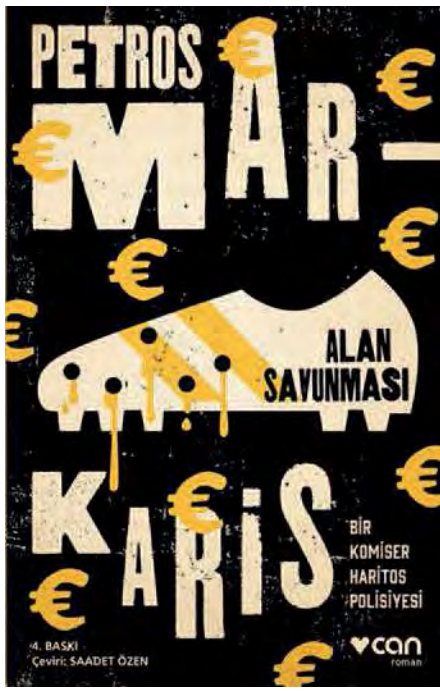
Saliha: Polisiye kitapların bu yönü benim çok hoşuma gidiyor. Sadece bir bulmaca çözü-mü değil. Toplumu, insanı, geçtiği dönemi pek çok farklı yönüyle anlayabileceğimiz bir alan artık. Kitap, 2010 yazında ekonomik krizin en yoğun zamanında geçiyor. Toplumda ekonomi yönetimine olan tepkiyi çok net görüyoruz. Maaşlar düşürülmüş, emeklilik yaşı yukarı çekilmiş. Kahramanlarımız da bunu devamlı dillendiriyorlar. Üstelik hikâye içinde bunu ga-yet doğal diyaloglarla yapıyorlar. Kitap, dünya kupası sırasında geçiyor mesela. Ailece heyecanla maç izlemeler, onlar da krizden etkilendi diye İspanya'yı daha bir ateşli desteklemeler

bile çok doğal. Bu arada biraz uğraşsak maç referanslarıyla bazı cinayetlerin sanırım hangi gün işlendiğini bulabiliriz. Ama galiba Markaris kadar çalışkan değilim ben.

Arzu: Yazar çok donanımlı, kurduğu hikâye üzerine çok çalıştığı belli. Bankacı değil, iktisat-çı değil ama oturmuş banka sistemini çalışmış.

Pınar: Evet, çok basit bir dille çok güzel an-latmış. Hem kendi kültürünü hem de bankacılık sistemini hiç bilmeyen biri bile okuyup anlasın diye.

Çınla: Bankacılık uzun zamandır çok karmaşıklaşan bir meslek. Bugün iktisat literatürüne baktığınızda bu konuda birçok eleştiri mevcut. Bankalar hane halklarına ve yatırımcılara sıra-sıyla tüketim ve üretim için nakit tadarık eden kuruluşlarken bugün çok başka işleri de yöne-ten karmaşık yapılar haline geldi. Önceden reel sektöre destek verirken artık spekülâtif amaç-lara hizmet eden kuruluşlar oldular. Teknolojik gelişmenin finansal sektörde oluşan dijital devrim ve çok katmanlı ve karmaşık hale gelen finansal inovasyonlar sayesinde bankacılık sektörünün odakları kaydı. Bu yapı, ekonomik stabiliteyi tehdit eden faaliyetlerin taşıyıcısı haline getirdi bankacılık sektörünü. Finansal piyasaların birbirine bağlı yapısı küresel bir is-tikrarsızlık ortamı yarattı. Ünlü iktisatçı Joseph A. Schumpeter, bu bankacılık faaliyetlerini bu şekilde anlatıyor. İkinci tip bankacılık faaliyetle-rini sertçe eleştiriyor. Sık sık yaşanan ekonomik krizlerin çıkması ve derinleşmesinin arkasında yatanın işte Schumpeter'in tanımladığı "reck-

less” (pervasız) bankacılık biçimi. Markaris bu romanda bankacılık sektörünü hedef alarak biraz da bu sorunlara parmak basıyor sanki.

Gözde: Biraz zor anlıyoruz ama.

Çınla: Korkma, aramızda iki bankacı, iki finansçı ve bir iktisatçı var Gözde.

Pınar: Anlarsın anlarsın.

Şenay: Karakterimiz Kostas da, “Böyle giderse uluslararası banka uzmanı olacağım, polislikten atılırsam bankacı olurum,” diyor. Kostas ne kadar çalışkan ama yanında sözlükle geziyor.

Pınar: Sözlük mü, ansiklopedi mi?

Saliha: Yaş grubu nedeniyle sanırım ansiklopedi okuyor.

Mine: Komiser Haritos sözlük okumayı çok seviyor.

Şenay: Bu kitabın en başındaki Brecht’in *Üç Kuruşluk Operası*’ndan yapılan alıntı, kitabı ne kadar güzel özetlemiş değil mi? “Banka soymak nedir ki banka kurmanın yanında?” Kitapta Yunanistan’la aramızda ne kadar benzerlik olduğunu da hatırlıyoruz. Yemekleri, trafik sıkışıklığı, araç navigasyon cihazına gösterilen tepki, Kostas’ın karısı Adriani’nin konuşmaları, maç sohbetleri... Neredeyse aynıyız.

Gözde: Meydanlarda trafik olmasının sebebi her gün bir eylem olması.

Saliha: Nikâh şekeri dağıtıyorlar ya, o bile aynı. Yazar, Anadolu kökenini de hissettiriyor biraz. Mesela kahvenin yanına tatlı ikram edilmesinin Anadolu geleneği olduğunu söylüyor. Belki yazarın da göçmen olmasındandır ama Yunanların milliyetçi olduğunu, Batı Avrupalıları sevmediğini hissetsem de zor coğrafyalardan gelen göçmenlere yönelik ırkçı bir yaklaşıma rastlamadım. Hikâye aslında bu konuda bıçak

sırtı devam ediyor ve bence yazar bu işi kesinlikle başarmış. Ama kitapta sanırım sevimli bir Batı Avrupalıya da rastlamadım.

Şenay: Evet... İşyerine götürdü, şekerleri dağıttı mesai arkadaşlarına, “Bunları bitirin,” dedi.

Çınla: Türklerde olduğu gibi onlarda da “ısrar” var; ki Batı Avrupa’da pek rastlanmaz.

Pınar: Bakış açısı da aynı. Kitapta ilk etkilendiğim sahne; narkotik polisinin, “Bari biraz rüşvetle çalışayım, para biriktireyim. Emekliliğimde rahat edeyim,” deyince arkadaşlarının kızması. “Ama ne yapalım,” diyor. “Bize bunu düşündürüyorlar.”

Mine: Bir başka polis de polisliği bırakıp köye yerleşeceğini, bağ bahçe bakacağını söylemiyor mu?

Gözde: Evet, “Her iki Yunan’dan biri dedelerinden kalma bağı bahçeyi ekme hayali kurar.”

Şenay: “Ama o tarlaların Atina’ya ayaklarının dibine getirmelerinin imkânsız olduğunu anlayınca bu hayallerinden vazgeçerler.”

Saliha: Aynı tembellik.

(Gülüşmeler)

Pınar: Bizde de tembellik var ama onlar demokrasiyi öğrenmişler.

Saliha: Demokrasinin zaten kökeni orası. Orada cunta var, hatta kızı acaba benim babam işkenceci mi diye düşünüyor, hep onu sorguluyor. İsyan onların kültürlerinde var.

Çınla: Yunanistan çok eski bir uygarlığın devamı olsa da demokrasiyi çok yakın zamana kadar oturtamadıklarını da vurgulamak istiyor belki.

Arzu: Bizde sindirme kültürü var.

Şenay: Benzerliklerden bahsetmişken araç navigasyon cihazı ile Kostas’ın ilişkisi çok

tanıdık değil mi? “Her önüme gelen bana ne yapmam gerektiğini söylüyor. Sadece bu aleti herhangi bir sorun olmadan duymazdan gelebiliyorum. Bu da kendime güvenimi güçlendiriyor. Herkesin kendi ego tripleri için bir navigasyon cihazının olması lazım.” Ortak yemeklerimiz zaten efsane. Adriani imambayıldı yapıyor mesela.

Gözde: Domates dolması da.

Mine: Evet, imambayıldı var, biber dolması, uzo var. Suvlaki denilen dürüm içinde kebab var. Sadece bizim kahvemiz biraz daha sert onların kahvesinden.

Şenay: Suvlaki eşliğinde maç seyretme kısmı çok eğlenceli değil miydi? Kızı ve damadı heyecanla maça odaklanmışken, Kostas üç tane suvlaki götürüyor.

Gözde: Ama karısı görüyor, yeter tamam diyor.

Arzu: Kahvaltısını çok Avrupai buldum. Kruvasan ve kahve.

Şenay: Kitapta bize uymayan tek şey bu herhalde.

Arzu: Evet, değil mi?

Şenay: Adriani şahane bir karakter. Her duruma uygun sayısız vecizesi var.

Mine: Kostas Haritos, Adriani’nin vecizelerini bir tişört firmasına satsaydık zengin olurduk, diyor. Ben Adriani’nin Kostas ile evliliklerini de çok beğendim. Birbirlerini çok güzel dengeliyorlar.

Saliha: Evet, geleneksel bir evlilik ama pozitif yönde. İkisi de birbirine saygılı.

Arzu: Kitabın konusunun ekonomiyi içermesi benim çok ilgimi çekti. Şimdiye kadar okuduklarımızın dışında bir konusu vardı. Benim için polisiyede önemli olan katilin kitabın sonunda belli olması ki bu kitapta da öyle oldu. İki kişi arasında bile kalmadım. Son ana kadar katil kim çıkacak diye düşündüm.

Saliha: Ben, Kostas’ın solcu arkadaşı var ya, “O mu acaba?” diye düşündüm önce, bankacılık sistemine saldırı var neticede. Sistemi çökertmeye yönelik bir şeyler mi yapıyor, dedim.

Şenay: Kitapta kullanılan katil uşak metaforuna şapka çıkarıyorum.

Saliha: Evet, sonu çok güzel.

Gözde: Orada güzel bir metafor var. Ben de aynı şeyi düşündüm.

Arzu: Bu kitapta da teknik olarak polisiyede uyulması gereken tüm kurallara uyulmuş. Ama asıl beğendiğim, çevirmenin dili. Bazen kötü çeviriler yüzünden kitaplardan soğuruz hatta

“KİTAPTA DA TEKNİK OLARAK POLİSİYEDE UYULMASI GEREKEN TÜM KURALLARA UYULMUŞ. AMA ASIL BEĞENDİĞİM, ÇEVİRMENİN DİLİ. BAZEN KÖTÜ ÇEVİRİLER YÜZÜNDEN KİTAPLARDAN SOĞURUZ HATTA YARIM BIRAKIRIZ. ÇEVİRMEN HULKİ DEMİREL, BOĞAZİÇİ’NDE İŞLETME OKUMUŞ. KONUYA ZATEN HÂKİM. SONRAKİ KİTABIMIZ OLAN WOLFGANG SCHORLAU-MAVİ LİSTE DENGLER’İN İLK VAKASI KİTABINI DA O ÇEVİRMİŞ. BUNUN DIŞINDA YAZARIN ARAYA KATTIĞI ESKİ TÜRKÇE KELİMELER DE HOŞUMA GİTTİ, KİTABI OKURKEN O KELİMELERE GOOGLE’DAN BAKTIM. KOMİSER KOSTAS GİBİ. O SÖZLÜK (ANSİKLOPEDİ) KULLANIYOR, BEN DE GOOGLE.”

yarım bırakırız. Çevirmen Hulki Demirel, Boğaziçi’nde İşletme okumuş. Konuya zaten hâkim. Sonraki kitabımız olan Wolfgang Schorlau-Mavi Liste Dengler’in İlk Vakası kitabını da o çevirmiş. Bunun dışında yazarın araya kattığı eski Türkçe kelimeler de hoşuma gitti, kitabı okurken o kelimelere Google’dan baktım. Komiser Kostas gibi. O sözlük (ansiklopedi) kullanıyor, ben de Google.

Çınla: Çeviriyi ben de çok beğendim. Keşke yazarın dili de biraz edebi olsaymış...

Mine: Ben çevirmenin dilini sevmedim. Çevirilerde eski Türkçe kelimeler kullanılmasını yakıştıramıyorum bir türlü. Kitap benim için o zaman gerçekliğini kaybediyor. Eski Türkçe kelimeler Türkiye’de geçen, Türkçe karakterlerin olduğu bir romanda hiç sırtıtmıyor ama yabancı bir romanda göze batıyor.

Arzu: Çevirmen yaşlı da değil ama o kelimelerin karşılığı özellikle eski Türkçe kelimelere mi denk geliyor bilmiyorum.

Çınla: Eskilerde çok güzel kelimeler var. Onlara hayat vermeli, Türkçemizi zengin tutmalıyız bence. O kadar da çok eski kelime yok romanda.

Saliha: Karakterimiz yaşlı ya, ona göre düşünmüş.

Arzu: Mesela “tavsatma, cinsi latif, kamilen, sarılı” gibi. “Cinayetin mihenk noktası” da hoş bir cümle olmuş.

Mine: İşte bu tarz kelimeler çeviri romanlarda bana yapay geliyor.

Pınar: Ama yazar onları kullanmış olabilir mi?

Arzu: Yazar, 1937 İstanbul doğumlu. Muhtemelen kendisi kullanmıştır.

Pınar: Sonuçta Almancada da böyle eski kelimeler var.

Arzu: Türkçe anlamına baktığımda tavsatma geçiştirme demek, çevirmen geçiştirmeyi de kullanabiliirdi Kitapta şöyle cümleler geçiyor: “Gazeteciler terör saldırısı tezinin üzerine atılıyorlar mal bulmuş mağribi gibi” ya da “Çarkı erkanı harp birliğinin bütün vecizelerini hayat boyunca kendi tekeline alabileceğine inanması için her şerrin bir de iyi tarafı vardır.”

Gözde: Çarıklı erkanı harp, diyor mesela.

Saliha: Herhalde o dillerde de buna benzer bir şeyler vardır.

Arzu: Ben sevdim, ara ara kullanılmış mesela “sarih düşünceler içinde” çok hoşuma gitti. Ama Mine sen sevmemişsin mesela.

Gözde: Çeviri kısmına ben de baktım. Ben o kelimelere karşı nötrüm. Peki, çeviride şimdiki zaman kullanımını nasıl buluyorsunuz? Şimdi gidiyorum, arabama binıyorum gibi.

Mine: Karakter hikâyeyi ilk ağızdan, birinci tekil şahıs olarak anlatıyorsa şimdiki zaman kullanabilir.

Gözde: Sizi okurken rahatsız ediyor mu? Yoksa çok mu akıcı olduğunu düşünüyorsunuz?

Mine: Ben hikâyeyi ilk ağızdan okuyorsam geçmiş zaman kullanılmasını tercih ederim. O zaman anlatım daha düzgün geliyor bana.

Şenay: Ben seviyorum. O an ben de karakterle yaşıyorum.

Gözde: Ben kitaba başladım, birkaç cinayet işleniyor ama adam sonuca gitmeye çalışıyor ve sürekli şimdiki zaman kullanılıyor. O yüzden ilk yüz sayfayı zor okudum. İlk elli sayfa romanın içine giremedim. O dil beni rahatsız etti. Şenay, sen hikâyeye giriyor gibi olabilirsin ama ben bunun tam tersini hissettim, içine giremedim. O yüzden bunu özellikle söylemek istedim. Acaba orijinalinde de şimdiki zaman mı kullanılmış?

Pınar: Ben neyi tam sevediğimi anlamamıştım. Şimdi Gözde söyleyince kafamda oturdu.

Şenay: Kostas için nasıl bir tip canlandırdınız kafanızda? Ben Omar Sharif’i canlandırdım.

Pınar: Benim de aklıma *Batman* filmindeki komiser geldi.

Gözde: Ben bir şey canlandıramadım çünkü karakterlerin fiziksel özellikleri hakkında detaylı bilgi yoktu. Yunanca isimler, yer isimleri, sokak isimleri, meydan isimleri zor okunan isimler. Sonradan geri dönülmesi gereken isimler. Bunlar sizi rahatsız etmedi mi?

Şenay: Philip Kerr, *Mart Menekşeleri*’ndeki isimler daha zordu.

Mine: İngilizce dışındaki diğer romanlarda karakter isimlerini akılda tutmak çok zor. Bu romanda benim de geri dönüp bu kimdi diye baktığım oldu. Özellikle İskandinav polisiyesi okurken bunu daha sık yaşıyorum.

Şenay: Ben bir İskandinav polisiyesini elli sayfa okuduktan sonra, başkarakterin kadın olduğunu fark etmiştim.

Gözde: Burada özellikle karakter arayış içinde, sürekli mahalleleri geziyor. Bir meydan da eylem var diyor, bir mahallede yabancılar ve göçmenler oturuyor diyor... Ben onları okurken kendi adıma rahatsız oldum.

Pınar: İsimler sadeleştirilebilirdi; “geçen hafta eylem yapılan meydan” gibi, “çiçekçinin olduğu sokak” gibi.

Gözde: Karakterleri de gözümde canlandıramamın sebebiyse “kel, göbekli, sigara içen” şeklinde detaylar olmaması.

Şenay: Bu serinin altıncı kitabı. Ondan mı acaba?

Mine: Ben *Alan Savunması*’nı da okudum. Onda da karakterlerin fiziksel detayları yok.

Şenay: O zaman yazarın üslubu böyle.

Pınar: Fiziksel görünüşlerle ilgili hiç ipucu vermeden kitabı bitirmiş! Tebrik ediyorum. Gerçi bu detaylara ihtiyaç duymadım.

Saliha: Pınar’a katılıyorum. Ana karakterler gayet iyi oluşturulduğundan fiziğin pek önemi kalmıyor. Komiser Kostas Haritos benim gözümde geleneksel değerlerle yetişmiş bir eş, aile babası, iyi insan ve kimseye önyargılı olmayan biri olarak canlandı. Bir polis olarak eski tüfek bir dostu var ve kızının bu kişiyle arkadaş olmasını da sağlıyor. Kostas belki ilk başta parlak biri değil ama bence yeterince akıllı çünkü bazen patavatsız olsa da genelde nerede durması gerektiğini biliyor, sabırla tüm ipuçlarını dikkatlice takip ediyor. Ben çok sevdim Kostas amca’yı.

Gözde: Ben kitap okurken sadece polisiye değil hepsinde, karakterleri gözümün önünde canlandırmak istiyorum. Kostas’ın iki yardımcısı var ama haklarında çok az detay var. Mesela evliler mi, bekârlar mı?

Mine: Bilgi veriyor aslında. Mesela biri yeni boşanmış, bunalıma giriyor. Adriani ne kadar güçlü bir karakter değil mi?

Saliha: Kitaptaki kadınların hepsi akıllı ve güçlü. Bence feminist bir kitap bu.

Mine: Kula da çok güçlü bir karakter. Diğer romanında da var.

Arzu: Yunanistan’ın yaşadığı ekonomik süreçlerin aynısı bizde de yaşıyor. Kitapta

en çok emeklilerden bahsediyor. Krizde emekli maaşları düşürülüyor, emeklilik yaşı beş sene uzatılıyor. Bizdeki duruma göz attım. 2018’de devletin bütçesi 762,8 milyar, emeklilere ödenecek para 235 milyar. Şimdi bir kriz olsa önce emekli bütçesinden kesilecek. Bizde de emeklilik yaşları uzayacak, emekli maaşlarından kesinti yapılacak. İçim karardı.

Şenay: Bu konuyla ilgili Adriani’den bir vecize gelsin o zaman: “Şu eski sözü hatırlar mısın: ‘İlk seksen seneyi atlattın mı gerisi hep huzur.’ Yakında kastedilen seksen sene yaşam değil, seksen sene çalışma olacak.”

(Gülüşmeler)

Gözde: Kitapta bölümler kısa kısa, onu beğendim. İsimler uzun, bölümler kısa.

Arzu: Siz katili tahmin ettiniz mi? Ben son 15 sayfaya kadar edemedim, sonu çok güzel bağlanmış.

Çınla: Kitabın sonu bana biraz sönük geldi. Bir şekilde cinayetin çözümü beni tatmin etmedi. Hâlâ bulmaya çalışıyorum neden böyle hissettiğimi...

Gözde: Sonunun sürpriz bağlanması çok güzel. Ama arada bize hiçbir şekilde ipucu vermedi gibi geldi.

Mine: Aslında ipucu verdi. Birisi şüphelilere 50.000 Euro gönderiyor. O zaman içinden “zen’in biri” yapmış diyorsun.

Pınar: Ama konuyu orada hemen geçiştiriyor. Banka yöneticileriyle toplantı oluyor, bankadan atılan çalışanlarla kredisi batanların, haciz gelenlerin listesini ediniyorlar. Onları alıyor, onların üzerinde çalışmaya başlıyorlar. Oralarda 50.000 Euro’dan uzaklaşıyoruz. Çalışan listesinden ne çıkacak acaba diye beklemeye başlıyoruz.

Mine: Sonuçta o çalışan listesinden de bir ipucu çıkıyor.

Saliha: Afrika olayından çok bahsedilmişti. İpucu vermiş aslında devamlı, kılıç gündeme getirilerek.

Mine: Kitabın arkasında şöyle yazıyor: “Kostas Haritos *Batık Krediler*’de AB’den Yunanistan’a akan paranın peşine düşüyor.” Ama kitapta böyle bir para yok.

Arzu: IMF’den alınan para var ya.

Saliha: Değiniyor ama esas konu o değil. Bir de AB bize kredileri verdi, sonra ümüğümüzü sıkıyor demiyorlar. Hatta, “Krizde arabayı çamura saplayan biz şimdi bunun bedelini de Almanların ödemesini istiyoruz,” diyen bir karakter bile var. Avrupalıya gıcık olabiliyim, onları sevmek zorunda değilim ama

parasını yiyebilirim, diyor. Gayet mantıklı bir yaklaşım. Kitapta devlet görevlileri de AB’ye yaranabilmek için bir an önce bulalım şu katili, diyor.

Gözde: Terörle mücadelenin başındaki adamın terör diye ısrar etmesini nasıl buldunuz? Bu münferit bir cinayet değil, terör deyip geçiştirme gibi hissettiniz mi? Terörizm adını kullanarak yakayı sıyırmak istiyorlar. Şöyle bir cümle var: “Terör saldırısı iddiasıyla insanların gözlerine perde çekip devletin nasıl uçurumun kıyısına geldiğinin görünmesini engelliyorlar.”

Şenay: Bu arada kitap sayesinde finans ve spor dünyasının iç yüzü hakkında çok ilginç bilgiler edindik. “Offshore, hedgefond” nedir öğrendik mesela. Dünya antidoping ajansı ile doping ilaçları üreten laboratuvarlar arasındaki savaşın varlığı çok ilginç değil miydi? Laboratuvarlar kanda belli olmayacak ilaç üretmeye çalışırken, dünya antidoping ajansı da her türlü manipülasyonu kanıtlamanın yollarını arıyor. Yani o ilaçlar illa içirilecek sporculara! Çoğuna vitamin diye yutturulmasıysa çok acıklı.

Çınla: Sanırım ben buralarda iyice dağıldım. Derinden derinden ekonomik sistemi, bankaları, kredi derecelendirme kuruluşlarını, borç sarmalını ve finansal sektörü eleştirirken konunun spor dünyasına kayması benim kitaptan aldığım heyecana ket vurdu. Yine bu kanala dair bir eleştiri ve çözüm bekliyordum sanırım.

Mine: Başarı ve madalya gözlerini kamaştırıyor. Sonunda adamını ülkesine geri gönderiyor. Tutuklananlar için de en iyi avukatı tutacağım diyor. Bu sizin de hoşunuza gitti mi? Benim içimin yağları eridi.

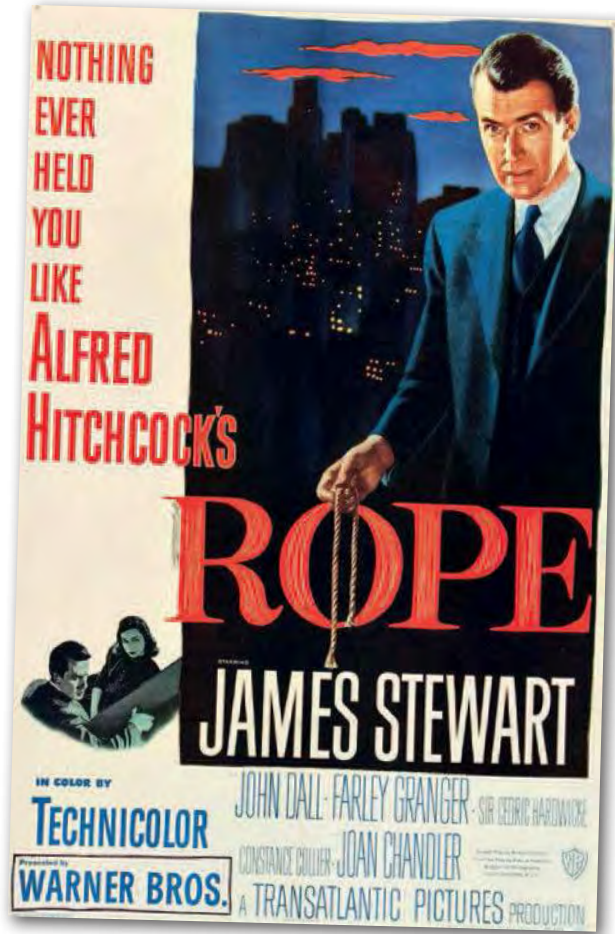
Saliha: Tabii, hele bankacı olarak. Eski bankacılardan şüphe ettiler ve onlarla konuştular ya, bir tanesinin atılma sebebi müşteri şikâyeti. Krediyi kapatmak için yeni kredi istiyor müşteri. Ofiste dedim, biz hep yapıyoruz bunu. Türkiye’de bankacılık bu demek. Krediyi krediyle kapatırsın. Ama bankaların zor zamanlarda insanlara faydası da oluyor. Kardeş kavgalarının azalmasında bence bankacılık sisteminin çok payı var. Eskiden kardeşler, birbirinden ev almak için borç alır, sonra da birbirlerinden nefret ederlerdi. En azından eltiler nefret ederdi. Artık bunlar azaldı.

Çınla: Sosyolojik bir bakış açısı... Çok ilginç.

Şenay: O zaman bankalara selam göndereyim, hayırlı aktif-pasif dengesi dileyelim...

İP

İP, HITCHCOCK İÇİN BİRKAÇ "İLK"İ BİRDEN TAŞIYAN BİR FİLM: YÖNETMENİN RENKLİ ÇEKTİĞİ İLK FİLM, BAĞIMSIZ YAPIMCI OLARAK KADROSUNDA YER ALDIĞI İLK FİLM VE JAMES STEWART'LA ÇALIŞTIĞI İLK FİLM. YÖNETMEN, FİLMİ 1.5 MİLYON DOLARLIK BÜTÇEYLE ÇEKMIŞTİ VE BU PARANIN 300.000 DOLARI JAMES STEWART'IN OYUNCULUK ÜCRETİYDİ. ASLINDA HITCHCOCK'UN AKLINDA RUPERT CADELL ROLÜ İÇİN CARY GRAND VARDI AMA GRAND'IN BAŞKA BİR FİLM ŞİRKETİYLE OLAN ANLAŞMASI PLANLARI DEĞİŞTİRDİ. HITCHCOCK VE JAMES STEWART BİRLİKTE DÖRT FİLM İMZA ATILAR VE BU FİMLERDEN İLKİ OLAN *İP* ÇEKİLİRKEN STEWART 40 YAŞINDA BİR BEKÂRDI.

Brandon ve Philip, kolejden mezun oldukları gün, katillerin ayrıcalıklı insanlar olduğunu ve akıllıca yapılmış yaratıcı bir cinayet planının faillerinin asla ortaya çıkarılamayacağını kanıtlamak üzere, kapıldıkları heyecan ve üstünlük paranoyasıyla apartman dairelerinde arkadaşları David'i bir iple boğarak öldürürler. Cesedi salonun ortasındaki bir sandığa koyarlar ve bu sandığın servis masası olarak kullanılacağı davet için hazırlıkları tamamlarlar. Konuklar da çok cesurca seçilmiştir: David'in nişanlısı, David'in nişanlısının eski erkek arkadaşı, David'in anne ve babası ve eskiden kendi keskin zekâsıyla bu dengesiz ev sahibi gençlerin akıllarını bileyen öğretmenleri Rupert Cadell. David'in annesi gelemeyince Mr. Kentley'ye David'in teyzesi Mrs. Atwater eşlik eder. Böylece iki arkadaşın çok pahalıya mal ettikleri sahnede büyük bir oyun oynanmaya başlar.

Hikâye, Leopold ve Loeb vakası olarak bilinen ve 1924'te Chicago'da işlenen bir cinayet vakasına dayanıyor. Olay 1929'da Patrick Hamilton tarafından tiyatro oyunu haline getirildi, 1948'de de Arthur Laurents'in senaryosuyla Alfred Hitchcock tarafından filme çekildi. Tansiyonun giderek yükseldiği parti, dehşet

ustasının tam eline göre bir çamurdu. Katil gençlerin, özellikle Philip'in -Philip katilcilik oynamanın yanı sıra piyano da çalabilmektedir; belki bu yüzden Brandon kadar dayanıklı değildir- saatler ilerledikçe ve alkolün etkisi artkça kontrolü kaybedişi, David'in partiye gecikmesinin yarattığı kaygının kıyıda köşede tutturulan esprili konuşmalara tedirginliğini bulaştırması, Rupert Cadell'in eski öğrencileriyle kurduğu dehşet verici iletişim Alfred Hitchcock'un bakışıyla yansıdığında iyice tüyler ürpertici bir hal alıyordu.

İp, Hitchcock için birkaç "ilk"i birden taşıyan bir film: Yönetmenin renkli çektiği ilk film, bağımsız yapımcı olarak kadrosunda yer aldığı ilk film ve James Stewart'la çalıştığı ilk film. Yönetmen, filmi 1.5 milyon dolarlık bütçeyle çekmişti ve bu paranın 300.000 doları James Stewart'ın oyunculuk ücretiydi. Aslında Hitchcock'un aklında Rupert Cadell rolü için Cary Grand vardı ama Grand'ın başka bir film şirketiyle olan anlaşması planları değiştirdi. Hitchcock ve James Stewart birlikte dört filme imza attılar ve bu filmlerden ilki olan *İp* çekilirken Stewart 40 yaşında bir bekârdı.

Montgomery Clift de Brandon rolü için ilk düşünülen isimdi. Ancak Clift'in eşcinsel oldu-

ğu biliniyordu ve Hitchcock, filmde katillerin cinsel kimliğiyle ilgili bir gönderme yapıldığının düşünülmesini ve bu yolla bir etkilenim yaratılmasını istememişti. Rol John Dall'e verildi. Filmin provaları 15 gün sürdü, çekimlerse 21 günde tamamlandı.

İp'i diğer filmlerden özel kılan ve unutulmaz bir Hitchcock klasiği haline getiren bir sırrı vardı: Film 80 dakikaydı ve tamı tamına 80 dakikalık kesintisiz bir süreci, tek bir sahne çekimi şeklinde anlatıyordu. Bu, Hitchcock'un teknik dehasının da kanıtıydı; hareket eden, yakın ve uzak plan çekimleri yapan kamera, görüntüyü hiç kesintiye uğratmadan seyredenleri bu apartman dairesindeki akıllara ziyan ortama ortak ediyordu.

Aslında kesintisiz görüntü bir tek sahne olarak çekilmemişti çünkü bu teknik olarak olanaksızdı; kameraya yalnızca 10 dakika süren makaralar takılabiliyordu. Hitchcock, 8 dakikalık çekimler yapmış ve bunları birbirine eklemişti. Makaralar değiştirilmeden önce görüntü siyah bir objenin üzerine doğru yaklaşıyor, yeni makarayla yapılan çekim bu siyahlıktan

İp'i diğer filmlerden özel kılan ve unutulmaz bir Hitchcock klasiği haline getiren bir sırrı vardı: Film 80 dakikaydı ve tamı tamına 80 dakikalık kesintisiz bir süreci, tek bir sahne çekimi şeklinde anlatıyordu. Bu, Hitchcock'un teknik dehasının da kanıtıydı; hareket eden, yakın ve uzak plan çekimleri yapan kamera, görüntüyü hiç kesintiye uğratmadan seyredenleri bu apartman dairesindeki akıllara ziyan ortama ortak ediyordu.

uzaklaşarak genişliyor ve böylece süreklilik sağlanıyordu.

Film, bir apartman dairesindeki yemek odası, antre ve salonda geçiyordu; oyuncular odalara girip çıkıyorlardı ve rolleri gereği odaların her köşesinde bulunmaları gerekiyordu. Bu yüzden de görüntü kesintisizdi ama durağan değildi. Kameranin odalar, oyuncular ve mobilyalar arasında hareketini önlememek ve kolaylaştırmak için mobilyaların yerleri değiştiriliyor, çekim

1924 BAHARININ SONLARINDA, CHICAGO'NUN ÖNDE GELEN VARLIKLİ İKİ AİLESİNİN ÇOCUKLARI, 14 YAŞINDAKİ BOBBIE FRANKS'İ MÜKEMMEL BİR CİNAYET PLANI YAPMAK DIŞINDA BİR NEDEN OLMAKSIZIN KAÇIRDILAR VE ÖLDÜRDÜLER. GENÇ FRANKS RASGELE SEÇİLMİŞ BİR KURBANDI. KATİLLER CESEDİ KİRALIK ARABALARINA KOYUP ILLINOIS-INDIANA SINIRINDAKİ BATAKLIĞA ATMADAN ÖNCE KAFASINA BİR KESKİYLE VURMUŞ VE BOĞMUŞLARDI. MAKTULÜN KİMLİĞİNİ GİZLEMELİK İÇİN GİYSİLERİNİ ÇIKARDILAR VE YÜZÜNE ASİT DÖKTÜLER.

alanına girmeden önce yeniden eski haline getiriliyordu.

Bütün bunlar sette gürültü çıkarıyordu ve diyalogların kaydını çekim sırasında yapmak olanaksızlaşmıştı. Hitchcock, diyalogları sonradan stüdyoda kaydedip eklemek yerine çok daha zor bir yol denedi; önce ses kaydetmeden 8 dakikalık bir bölüm çekti, sonra aynı bölümü kamera kullanmadan hareketli mikrofonlarla yeniden yönetti ve bu kez de yalnız sesleri kaydetti. Senkronizasyonu da film müziğiyle birlikte ayarladı.

Hitchcock, çekim planını, her 8 dakikalık bölüm için bir gün ayırarak yapmıştı ama son 4-5 bölümü birkaç kere çekmek zorunda kaldı; günbatımı sırasındaki renkler yönetmeni bir türlü mutlu etmemişti.

Hitchcock sıradışı ve komik bir yönetmendi; filmlerinin bir sahnesinde görünürme alışkanlığı herkes tarafından malum. *İp*'in bu anlamda yönetmeni zorlayan bir yapısı olduğu ortada. Mekânı ve kişilikleri kapalı olan bu filmde, yönetmenin logosu haline gelmiş çizimin, apartmanın penceresinden görülen akşamüstü manzarasında dışarıdaki neon ışıklarıyla belirmediği görülebilir.

LEOPOLD / LOEB VAKASI

1924 baharının sonlarında, Chicago'nun önde gelen varlıklı iki ailesinin çocukları, 14 yaşında-

ki Bobbie Franks'i mükemmel bir cinayet planı yapmak dışında bir neden olmaksızın kaçırdılar ve öldürdüler. Genç Franks rasgele seçilmiş bir kurbandı. Katiller cesedi kiralık arabalarına koyup Illinois-Indiana sınırındaki bataklığa atmadan önce kafasına bir keskiyle vurmuş ve boğmuşlardı. Maktulün kimliğini gizlemek için giysilerini çıkardılar ve yüzüne asit döktüler.

Ne yazık ki ayrıcalıklı insanlar değillerdi; bir dizi ipucu sayesinde -ki bataklıkta katillerden birinin bağa çerçeveli gözlüğü büyük bir aptallıkla unutulmuştu örneğin- 31 Mayıs 1924'te iki şüpheli de tutuklandı ve haklarında geniş bir yargılamaya başlandı.

İki yıllık vahşice bir plana dayanan cinayet, 1920'lerin Amerika'sında epey gürültü koparmıştı. 19 yaşındaki Nathan Leopold Jr. ve 18 yaşındaki Richard Loeb, Chicago'nun üst sınıfından, akıllı, entelektüel, sosyal çevreleri geniş çocuklardı; ikisi de Chicago Üniversitesi'nde öğrenciydiler. Babaları önemli şirketlerin patronlarıydı ve Nathan'ın babası için kolaylıkla "multimilyoner" denebilirdi.

Leopold ve Loeb suçlu bulundular ve müebbet hapse mahkûm oldular. Loeb, 1936'da 30 yaşındayken hapishanede öldürüldü; katil, Loeb'in daha önce cinsel tacizde bulunduğu bir mahkûmdu. Leopold, 33 yıl hapis yattı, 1958'de şartlı salıverildi ve hastane teknisyeni olarak çalışıp 66 yaşında doğal nedenlerle Puerto Rico'da öldü.

TÜRKİYE'NİN TEK DİZİ KÜLTÜRÜ DERGİSİ **EPISODE**

12. sayısı bayilerde!

EPISODE

DERGİ SATAN HER YERDE • DERGİLİK UYGULAMASINDA • ONLINE SİPARİŞ bit.ly/MylosDukkan

episodedergi.com • [f](#) [t](#) [i](#) [s](#) [e](#) [p](#) [i](#) [s](#) [e](#) [d](#) [e](#) [r](#) [g](#) [i](#) [s](#) [i](#) [m](#)

Mylos
Yayın Grubu

Plak Mecmuası'nın yeni sayısı tüm kitapçı ve plakçılarda!

PLAK mecmuası

3 AYLIK PLAK KÜLTÜRÜ DERGİSİ
KASIM-ARALIK-OCAK SAYI: 53
FİYAT: 20 TL

3 AYLIK PLAK KÜLTÜRÜ DERGİSİ
KASIM-ARALIK-OCAK SAYI: 4
FİYAT: 20 TL

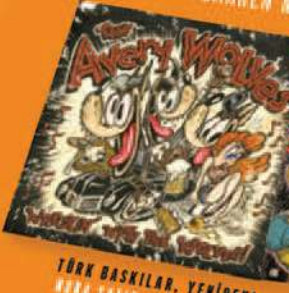

Özel Röportajlar

- AYLA ALGAN • HALİT KAKINÇ (BONUSU)
- AYET AYDIN ÇAKUS (BUNALIMLARI)

YERALTINDAN PLAK KAPAKLARI

DARREN MERINUK // AKIHICO SUGIMOTO // OLAF JENS // SHAWN DICKINSON

TÜRK BASKILAR, YENİDEN!
NURAT SÖZÜK MURAT ARIKAN
KUTUÇU'YA SÖZÜK

TOLGA ÖZBEY YAZDI:
KILIÇLAR VE GİYANLAR: SAKAS SÖZÜKÜSÜ BÖYÜK
JAPONYA'NIN "REHABİLİTASYONU"

KILIÇLAR VE GİYANLAR: SAKAS SÖZÜKÜSÜ BÖYÜK
JAPONYA'NIN "REHABİLİTASYONU"

6. BLOK
NURAT SÖZÜK:
METROPOL PARK

TÜRK BASKILAR, YENİDEN!
NURAT SÖZÜK MURAT ARIKAN
KUTUÇU'YA SÖZÜK

TOLGA ÖZBEY YAZDI:
KILIÇLAR VE GİYANLAR: SAKAS SÖZÜKÜSÜ BÖYÜK
JAPONYA'NIN "REHABİLİTASYONU"

6. BLOK
NURAT SÖZÜK:
METROPOL PARK

online satış dukkkan.mylosyayingrubu.com'da!